145. Tiistaina 23 päivänä marraskuuta 1993

kello 14

Päiväjärjestys S.

Ilmoituksia

Ensimmäinen käsittely:

1) Ehdotukset laeiksi alueiden kehittämisestä ja saariston kehityksen edistämisestä annetun lain muuttamisesta 4236

Hallituksen esitys n:o 99
Toivomusaloitteet n:ot 170—172, 175, 179, 182, 191, 196, 204, 205, 207, 213, 217, 219, 238, 239, 241, 248, 260, 264 sekä 266—268/1991 vp ja 45, 47, 53, 55, 56, 58 sekä 61/1992 vp
Hallintovaliokunnan mietintö n:o 20

2) Ehdotus laiksi yritystuesta 4301

Hallituksen esitys n:o 100
Talousvaliokunnan mietintö n:o 45

3) Ehdotukset laeiksi yksityisten valtionapulaitosten toimiehtosopimuslain kumoamisesta sekä eräiksi siihen liittyviksi laeiksi ..... „

Hallituksen esitys n:o 255
Hallintovaliokunnan mietintö n:o 21

4) Ehdotus laiksi valtionosuutta saavista kansanopistoista ..... „

Hallituksen esitys n:o 110
Sivistysvaliokunnan mietintö n:o 21

5) Ehdotus laiksi oppisopimuskoulutuksesta annetun lain muuttamisesta 4310

Hallituksen esitys n:o 200
Sivistysvaliokunnan mietintö n:o 22

Toinen käsittely:

6) Ehdotukset laeiksi Suomen Hallitusmuodon, valtiopäiväjärjestyksen sekä valtioneuvoston ministeriöiden lukumäärästä ja yleisestä toimialasta annetun lain muuttamisesta 4315

Hallituksen esitys n:o 317/1992 vp
Perustuslakivaliokunnan mietintö n:o 10

7) Ehdotus laiksi rikoslain muuttamisesta 4327

Hallituksen esitys n:o 180/1992 vp
Lakivaliokunnan mietintö n:o 17

8) Ehdotus huumausainelaiksi ..... „

Hallituksen esitys n:o 216/1992 vp
Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö n:o 3

9) Ehdotus laiksi Teollisen yhteistyön rahasto Oy -nimisestä osakeyhtiöstä annetun lain 3 a ja 3 b §:n muuttamisesta ..... „

Hallituksen esitys n:o 156
Ulkoasiainvaliokunnan mietintö n:o 17

S.

10) Ehdotus laiksi elokuvaverolain kumoamisesta 4327

Hallituksen esitys n:o 121
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 57

11) Ehdotukset laeiksi elinkeinotulon verottamisesta annetun lain 19 §:n väliaikaisesta muuttamisesta ja elinkeinotulon verottamisesta annetun lain muuttamisesta annetun lain voimaantulosäännöksen muuttamisesta ..... „

Hallituksen esitys n:o 198
Lakialoitteet n:ot 19 ja 50
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 58

12) Ehdotus laiksi tullilain muuttamisesta 4331

Hallituksen esitys n:o 223
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 59

13) Ehdotus laiksi Ilmailulaitoksesta annetun lain 11 §:n kumoamisesta ..... „

Hallituksen esitys n:o 258
Liikennevaliokunnan mietintö n:o 11

14) Ehdotus laiksi maataloustuotteiden markkinointirahastosta ..... „

Hallituksen esitys n:o 273
Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö n:o 22

15) Ehdotukset laeiksi maidon väliaikaisesta kiintiömaksusta annetun lain ja maidon väliaikaisista tuotantokiintiöistä annetun lain muuttamisesta sekä meijerikohtaisesta kiintiömaksusta annetun lain kumoamisesta ..... „

Hallituksen esitys n:o 202
Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö n:o 23

16) Ehdotus laiksi kotieläintuotannon ohjaamisesta annetun lain muuttamisesta 4333

Hallituksen esitys n:o 206
Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö n:o 24

S.

17) Ehdotukset laeiksi Kasvinjalostuslaitoksesta ja kasvinjalostustoiminnan edistämisestä annetun lain muuttamisesta 4333

Hallituksen esitys n:o 203
Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö n:o 25

18) Ehdotus laiksi nuorisoasteen koulutuksen ja ammattikorkeakoulujen kokeilusta annetun lain 6 §:n muuttamisesta .... „

Hallituksen esitys n:o 256
Sivistysvaliokunnan mietintö n:o 20

19) Ehdotus laiksi työterveyslaitoksen toiminnasta ja rahoituksesta annetun lain muuttamisesta ..... „

Hallituksen esitys n:o 264
Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö n:o 38

20) Ehdotus laiksi sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain 11 §:n muuttamisesta ..... „

Hallituksen esitys n:o 236
Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö n:o 39

21) Ehdotus laiksi ortodoksisesta kirkkokunnasta annetun lain 21 §:n muuttamisesta 4334

Hallituksen esitys n:o 225
Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö n:o 40

22) Ehdotus laiksi maatalousyrittäjien sukupolvenvaihdoseläkkeestä annetun lain muuttamisesta ..... „

Hallituksen esitys n:o 276
Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö n:o 41

23) Ehdotus laiksi Pohjoismaiden välillä eräiden terveyden- ja sairaanhoidon henkilöstöryhmien sekä eläinlääkäreiden yhtei-

S.
sistä pohjoismaisista työmarkkinoista tehdyn sopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä 4334

Hallituksen esitys n:o 215
Työasiainvaliokunnan mietintö n:o 10

Ainoa käsittely:

24) Valtiovarainministeriön päätös 29 päivältä syyskuuta 1993 maahan tuodun polyvinyylikloridin perushinnasta ja lisätullista 4335

Ministeriön päätös n:o 3
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 60

Puhetta johtaa ensimmäinen varapuhemies Paakkinen.

Nimenhuudossa merkitään poissa oleviksi edustajat Aho E., Anttila S-L., Biaudet, Hurskainen, Juhantalo, Markkula, Pelttari, Rehn O., Riihijärvi ja Törnqvist.

Nimenhuudon jälkeen ilmoittautuu ed. Pelttari.

Ilmoitusasiat:

Lomanpyynnöt

Vapautusta eduskuntatyöstä saavat tästä päivästä virkatehtävien takia ed. S-L. Anttila sekä yksityisasioiden takia edustajat Malm ja Törnqvist, tämän kuun 25 päivään sairauden takia ed. O. Rehn ja 26 päivään yksityisasioiden takia ed. Hurskainen.

Uusia hallituksen esityksiä

Ensimmäinen varapuhemies: Ilmoitetaan, että tasavallan presidentin kirjelmän ohella kuluvan marraskuun 19 päivältä ovat eduskunnalle saapuneet hallituksen esitykset n:ot 283—287, jotka nyt on edustajille jaettu.

Hallituksen esityksen n:o 247/1992 vp peruuttaminen

Ensimmäinen varapuhemies: Ilmoitetaan, että eduskunnalle on tasavallan presidentin kirjelmän ohella kuluvan marraskuun 19 päivältä saapunut samalle päivälle päivätty, edustajille nyt jaettu hallituksen kirjelmä, jolla peruutetaan eduskunnalle annettu hallituksen esitys n:o 247/1992 vp laeiksi opintotukilain 1 §:n ja korkeakouluopiskelijoiden opintotuesta annetun lain muuttamisesta.

Työjärjestyksen 54 §:n mukaan on peruutuksen tapahtuessa asian käsittely lopetettava. Eduskunta päättänee antaa peruutuksen tiedoksi sivistysvaliokunnalle, jonka valmisteltavana puheena oleva esitys on.

Hyväksytään.

Kirjalliset kysymykset

Ensimmäinen varapuhemies: Ilmoitetaan, että eduskunnalle ovat, puhemiehelle osoitettuina, saapuneet vastaukset kirjallisiin kysymyksiin n:ot 531, 552, 554, 557, 558, 560—563 ja 566. Nämä kysymykset vastauksineen on nyt jaettu edustajille.

Lakivaliokunnan jäsenet

Ensimmäinen varapuhemies: Ilmoitetaan, että ed. V. Laukkanen pyytää vapautusta lakivaliokunnan jäsenyydestä. Puhemiesneuvosto puoltaa anomusta.

Anomukseen suostutaan.

Ensimmäinen varapuhemies: Ilmoitetaan, että lakivaliokunnan täydennysvaali toimitetaan ensi tiistain täysistunnossa. Ehdokaslistat täydennysvaalia varten on vaalisäännön 19 §:n mukaan jätettävä keskuskansliaan viimeistään ensi tiistaina kello 11.

Valtakunnanoikeuden jäsenet vuosina 1994—1997

Ensimmäinen varapuhemies: Luetaan valtakunnanoikeuden jäsenten vaalia koskeva eduskunnan valitsijamiesten kirjelmä.

Sihteeri lukee:

"Eduskunnan valitsijamiehet
23 päivänä marraskuuta 1993
N:o 7

Eduskunnalle

Eduskunnan valitsijamiehet kunnioittaen ilmoittavat, että he ovat tänään valinneet valtakunnanoikeuden jäseniksi ja varajäseniksi nelivuotiskaudeksi 1994—1997 seuraavat henkilöt:

Listalta n:o 1

oikeustieteen kandidaatti Kaarina Suonion, varajäsenenään oikeustieteen tohtori Terttu Utriainen;
oikeustieteen tohtori Jukka Kekkosen, varajäsenenään oikeustieteen tohtori Kaarlo Tuori.

Listalta n:o 2

varatuomari Mikko Jokelan, varajäsenenään varatuomari Silja Hiironniemi;
oikeustieteen tohtori Toivo Holopaisen, varajäsenenään varatuomari Carl-Olaf Homén;
professori Bengt Bromsin, varajäsenenään varatuomari Raimo Vistbacka;
professori Vesa Majamaan, varajäsenenään oikeustieteen lisensiaatti Raimo Lehkonen.

Valitsijamiesten puolesta:

Kimmo Sasi
Puheenjohtaja

Ritva Bäckström
Sihteeri"

Ensimmäinen varapuhemies: Eduskunta päättänee ilmoittaa vaalista hallitukselle ja valtakunnanoikeuden puheenjohtajalle.

Hyväksytään.

Eduskunnan tilintarkastajat varainhoitovuodeksi 1994

Ensimmäinen varapuhemies: Luetaan eduskunnan tilintarkastajien vaalia koskeva eduskunnan valitsijamiesten kirjelmä.

Sihteeri lukee:

"Eduskunnan valitsijamiehet
23 päivänä marraskuuta 1993
N:o 8

Eduskunnalle

Eduskunnan valitsijamiehet kunnioittaen ilmoittavat, että he ovat tänään valinneet tammikuun 1 päivänä 1994 alkavan varainhoitovuoden ajaksi eduskunnan tilisäännön 19 §:ssä tarkoitetuiksi tilintarkastajiksi
listalta n:o 1 ed. Lea Savolaisen varamiehenään ed. Marjatta Stenius-Kaukonen;
listalta n:o 2 ed. Armas Komin varamiehenään ed. Johannes Leppänen ja ed. Tuula Linnainmaan varamiehenään ed. Oiva Savela.

Valitsijamiesten puolesta:

Kimmo Sasi
Puheenjohtaja

Ritva Bäckström
Sihteeri"

Puheenvuoron saatuaan lausuu

Ed. Mäki-Hakola: Rouva puhemies! Ilmoitan, että suuri valiokunta kokoontuu huomenna keskiviikkona kello 12.30. Painotan läsnäolon tärkeyttä.

Päiväjärjestyksessä olevat asiat:

1) Ehdotukset laeiksi alueiden kehittämisestä ja saariston kehityksen edistämisestä annetun lain muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 99
Toivomusaloitteet n:ot 170—172, 175, 179, 182, 191, 196, 204, 205, 207, 213, 217, 219, 238, 239, 241, 248, 260, 264 ja 266—268/1991 vp sekä 45, 47, 53, 55, 56, 58 ja 61/1992 vp
Hallintovaliokunnan mietintö n:o 20

Ensimmäinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on hallintovaliokunnan mietintö n:o 20.

Tämän asian yhteydessä sallitaan keskustelu myös päiväjärjestyksen 2) asiasta.

Keskustelu:

Ed. V ä i s t ö : Arvoisa puhemies! Hallituksen esitys laiksi alueiden kehittämisestä sekä siihen liittyvä yritystoimintalaki annettiin eduskunnalle kevätistuntokauden lopulla 18 päivänä kesäkuuta. Samassa yhteydessä eduskunnalle annettiin siis myös laki yritystuesta ja esitys saariston kehityksen edistämisestä annetun lain muuttamisesta.

Alueiden kehittämisestä annetun lain tavoitteena on edistää maan alueiden omaa kehittämistyötä ja koko maan tasapainoista kehitystä. Lain tarkoituksena on luoda perusteet ja puitteet kansalliselle, koko maan kattavalle alueiden kehittämiselle. Erityistä painoa nyt ensimmäisessä käsittelyssä olevassa lakiehdotuksessa pannaan alueiden omien kehittämisedellytysten ja kehittämismahdollisuuksien vahvistamiselle. Alueiden kehittämisestä annettuun lakiin liittyvä laki yritystuesta sisältää säännökset kehitysalueyritysten investointituesta, pienyritysten investointi- ja käynnistystuesta sekä pk-yritysten kehittämishankkeiden tuesta. Yritystoiminnan tuet suunnataan lähinnä maan heikoimmin kehittyneille alueille sekä työllisyyden tai tuotantorakenteen muutoksista kärsiville rakennemuutosalueille. Lisäksi tukea ohjattaisiin maaseutualueille ja yritys-hautomoihin sijoittuville pienyrityksille.

Saaristolain muutoksella laajennetaan saaristo-käsitettä siten, että se käsittää myös sellaiset saaret ja mantereen alueet, jotka ovat muutoin olosuhteiltaan saaristoon verrattavissa. Saaristo-käsitettä käytetään lähinnä saariston kehittämistoimenpiteiden kohdealueena.

Arvoisa puhemies! Maamme vaikean taloudellisen tilanteen ja joukkotyöttömyyden oloissa alueiden kehittämisessä korostuu uudentasoinen, entistä laajemman ja syvällisemmän yhteistyön tarve. Paineet alueiden eriarvoisuutta lisäävään suuntaan ovat vahvistumassa ja perinteiset aluepolitiikan keinot kuten julkisen sektorin kasvuun perustunut ja perustuva kehittäminen, maatalouden aluepolitiikka ja kiinteiden investointien tukemiseen perustuva yritystoiminnan edistäminen kehitysalueilla ovat myös menettämässä tehoaan. Lisäksi tuotantorakenteen muutostarpeet ovat tulleet entistä suuremmiksi. Niinpä aluepolitiikan tavoitteiden toteuttaminen edellyttää selvästi nykyistä tehokkaampia ja osin uuden tyyppisiä toimenpiteitä, joilla on pystyttävä vastaamaan myös uusiin kansainvälisiin muutospaineisiin.

Hallintovaliokunta, joka on käsitellyt perusteellisesti lakiehdotusta, kuullut runsaasti asiantuntijoita ja tehnyt myös kaksi opintomatkaa Oulun seudulle ja Porin ja Tampereen seuduille, toteaa, että aluepoliittisen lainsäädännön kokonaisuudistus on välttämätön sekä kansallisista syistä että kansainvälisen kehityksen vuoksi. Käsittelyssä oleva uusi aluepoliittinen lainsäädäntö merkitsee sekä periaatteellisesti että käytännön aluepolitiikan kannalta suurta muutosta nykytilaan verrattuna. Merkittävimpiä uudistuksia ovat siirtyminen ohjelmaperusteiseen aluepolitiikkaan, päätöksenteon siirtäminen alue- ja kunnallishallinnolle, uuden partnership-periaatteen käyttöönottaminen viranomaisten yhteistyössä ja aluepolitiikan rahoittamisessa, aluepoliittisen aluejakojärjestelmän yksinkertaistaminen ja aluepolitiikan uudistamisen toteuttaminen ottaen huomioon Euroopan integraatiokehitykseen liittyvät muutostarpeet ja muutokset.

Lakiehdotukseen sisältyvä ohjelmaperusteinen aluepolitiikan toimintamalli on hallintovaliokunnan mielestä välttämätön, jotta edellä mainittu uuden tasoinen ja nykyistä laajempi ja syvällisempi alueiden kehittämistyö voi toteutua. Saadakseen valtion rahoitusta ja muutenkin lisää tehoa kehittämistoimiin alueilla on kyettävä laajassa yhteistyössä sopimaan aluekehittämisohjelmista ja niitä konkretisoivista ohjelmasopimuksista.

Alueella laadittavilla aluekehittämisohjelmilla yhteensovitettaisiin toimenpiteitä ja suunnattaisiin niitä alueellisten ja paikallisten ongelmien vaatimalla tavalla. Ohjelmien toteuttaminen edellyttää yhteistyötä sekä keskushallinnossa että alueiden sisällä eri viranomaisten, kuntien ja yritysten kesken. Kun kehittämisohjelmia kootaan, sovittaisiin samalla eri toimenpiteiden ajoituksesta ja mitoituksesta sekä arvioitaisiin niiden yhteisvaikutusta. Tällä tavoin toimenpiteiden teho kasvaisi, valikoivuus lisääntyisi ja voitaisiin toteuttaa mittavampia kehittämishankkeita.

Ohjelmaperusteisessa aluepolitiikassa valmistellaan arviolta 3—6 vuoden ajanjaksolle ulottuvia ohjelmia, joissa pyritään eri hallinnonalojen yksittäisten toimenpiteiden sijasta hallinnonalojen yhteistyönä ongelmien ratkaisemiseen. Lain nojalla annettavassa asetuksessa säädettäisiin kuudesta määräaikaisesta tavoiteohjelmasta, jotka olisivat kehitysalue-, rakennemuutosalue-, maaseutu-, saaristo-, osaamiskeskus- ja rajaalueohjelma. Valtion viranomaisten, kuntien ja kuntayhtymien ohella muita ohjelmien ja sopimusten keskeisiä osapuolia olisivat korkeakoulut, ammatilliset oppilaitokset, järjestöt ja tietysti erityisesti yritykset ja yrittäjät.

Arvoisa puhemies! Käsiteltävänä olevat aluepoliittiset lakiehdotukset pitävät sisällään siis aluepolitiikan uuden toimintamallin. Lakiehdotus alueellisesta kehittämisestä merkitsee myös periaatteellisesti suurta muutosta maamme aluehallinnossa. Aluekehitystehtäviä johtavaksi viranomaiseksi itse aluetasolla ehdotetaan lääninhallituksen sijasta kuntayhtymänä toimivaa maakunnan liittoa. Tämä merkitsee tehtävien ja toimivallan siirtämistä valtion virkamieshallinnolta, jonka keskushallinto asettaa ja jota keskushallinto ohjaa, sellaiselle organisaatiolle, jossa päätösvaltaa käyttävät kuntien valitsemat luottamushenkilöt ja jota ohjataan alhaalta päin kunnista käsin. Hallintovaliokunta korostaa, että uudistuksen toimeenpanossa luodaan sellainen suunnitelmien ja ohjelmien valmistelutapa, jossa jokaisen kunnan omat tarpeet yhteistyöhön ja verkottumiseen esimerkiksi seutukunnittain, työssäkäyntialueittain tai keskusseuduittain voidaan ottaa huomioon. Kuntien oman ja kunnallisten yhteistyöelinten henkilöstön asiantuntemus on mahdollista näin koota oman kunnan, seutukunnan ja koko maakunnan hyväksi.

Aluekehitystehtävien siirtäminen lääninhallituksilta maakunnan liitoille ei miltään osin kasvata hallintoa eikä lisää hallinnollisia tehtäviä. Hallinnon keventämistä ja yksinkertaistamista sen sijaan tapahtuu. Uudistuksen myötä mm. pitkään arvosteltu lääninhallitusten ja seutukaavaliittojen päällekkäinen suunnittelu poistuu. Merkittävä etunsa on myös sillä, että aluekehitykseen liittyvä toiminnallis-taloudellinen suunnittelu ja alueiden käytön suunnittelu tulevat yhden ja saman viranomaisen tehtäväksi. Ehdotettu hallintomalli toteuttaa suomalaisen hallinnonuudistuksen keskeisiä periaatteita. Tehtäviä ja toimivaltaa siirretään ylhäältä alaspäin ja ennen kaikkea niitä siirretään kunnille.

Rinnan tämän uudistuksen kanssa on tapahtunut ja kaiken aikaa tapahtuu muualla hallinnossa saman suuntaista hajautuskehitystä. Tämä merkitsee muun ohella sitä, että koko aluepolitiikan hoidon painopiste siirtyy keskushallinnosta alue- ja paikallistason suuntaan. Aluekehitysrahojen ja alueella tapahtuvan yhteistyön turvin alueet voisivat toteuttaa omiin suunnitelmiinsa kuuluvia hankkeita, jotka luovat pohjaa yritystoiminnan uudistamiselle ja tuotannon monipuolistamiselle.

Valtion vuoden 93 talousarviossa aluekehitysrahoiksi tarkoitetut määrärahat ovat noin 3 miljardia markkaa. Aluepolitiikassa ohjelmien laadintaa vetävällä ja toimenpiteitä yhteensovittavalla aluekehitysviranomaisella on oltava myös oma taloudellinen panoksensa aluekehityshankkeissa. Talousarvioesityksessä ensi vuodelle maakunnan kehittämisrahaa ehdotetaan 75 miljoonaa markkaa. Mietinnössään hallintovaliokunta edellyttää, että maakunnan kehittämisraha olisi vuonna 1995 suuruudeltaan noin 200 miljoonaa markkaa.

Arvoisa puhemies! Aluepolitiikan hallintomalli on korostetusti kuntalähtöinen. Hallintovaliokunta on lakiehdotuksen valmistelussa vielä vahvistanut kuntalähtöisyyttä. Hallintomalli antaa alueen yleisen kehittämistehtävän, aluepoliittisen suunnittelun, ohjelmaperusteisen aluepolitiikan vetovastuun, päätösvallan maakunnan kehittämisrahasta, aluetason viranomaistoimenpiteiden yhteensovittamisvallan, kuntien yhteistyön edistämistehtävän sekä ennen kaikkea alueen tahdon muodostuksen ja puhevallan käytön kunnille. Hallintovaliokunta edellyttää lisäksi hallituksen selvittävän kuntien yhteistoimintaa rajoittavien säännösten väljentämistä.

Uuden hallintomallin toteutuminen merkitsee kansanvaltaisen päätöksenteon murtautumista aluehallintoon. Näin sanoessani olen hyvin tietoinen siitä, että käsiteltävänä olevan lain hyväksymisen jälkeenkin valtion piirihallintoviranomaiset säilyttävät muodollisen päätösvallan ja paljon myös tosiasiallista päätösvaltaa, ja tämän myös valiokunta toteaa mietinnössään. Kunnallisen päätöksenteon kautta kuuluva kansanvallan ääni tulee kuitenkin pitkälle suuntaamaan valtion aluehallinnon toimintaa. Tämä edellyttää luonnollisesti kunnilta toisaalta hyvää keskinäistä yhteistyötä ja riittävää yhteistä kehittämistahtoa ja toisaalta aitoa yhteistyötä valtion viranomaisten ja aluetason muiden toimijoiden kanssa.

Alueiden kehittämiseksi ehdotettavat hallinnolliset toimintamallit merkitsevät myös askeltamista keskus- ja aluehallinnon keventämisen välttämättömällä tiellä. Aluehallinnon osalta uudistus liittyy saumattomasti siihen linjaan, ja päätösvaltaa on siirretty ja siirretään aluehallinnosta kuntiin. Tärkeä etappi tässä on ollut kuntien valtionosuusuudistus. Sitä tulisikin jatkaa entistä suuremman taloudellisenkin liikkumavaran jättämiseksi kunnille. Myös maakuntien kehitys ja alueellinen tahdonmuodostus tulee rakentumaan ja nousemaan nimenomaan peruskunnista, ja tätä linjausta hallintovaliokunta pitää oikeana linjauksena.

Arvoisa puhemies! Hallintovaliokunta on teh-

nyt hallituksen esitykseen useita muutoksia. Valtaosin ne merkitsevät etenemistä hallituksenkin asettamien tavoitteiden suuntaan mutta vähän selkeämmin ja vähän pidemmälle kuin hallitus itse on esittänyt. Tällaisista muutoksista ansaitsee tulla mainituksi lakiehdotuksen 9 §:ään tehty muutos. Sillä pyritään tehostamaan maakunnan liiton päätösten vaikuttavuutta ja kunnallisen päätöksenteon painoarvoa. Periaatteellisesti tärkeä on valiokunnan lakiehdotukseen lisäämä uusi 10 § kuntien valtionosuuksista. Tässä suhteessa on luonnehdittava hallituksen esitystä puutteelliseksi. Kun kunnille annetaan uusi tehtävä, se on myös otettava huomioon valtionosuuksissa. Valiokunnan ehdottama pykälä on saman sisältöinen kuin muussakin lainsäädännössä ns. pienten tehtävien kohdalla. Ne otetaan huomioon kuntien yleistä valtionosuutta määrättäessä.

Arvoisa puhemies! Lakiehdotuksen käsittelyn yhteydessä on hallintovaliokunnassa noussut esille myös kysymys säätämisjärjestyksestä. Valiokunta on kuullut tämän vuoksi eräitä valtiosääntöasiantuntijoita. Asiantuntijat samoin kuin valiokunta olivat yksimielisiä, että laki voidaan säätää tavallisena lakina eikä siitä näin ollen ole katsottu tarpeelliseksi pyytää perustuslakivaliokunnan lausuntoa.

Lakiehdotuksen käsittelyn loppuvaiheessa lakiin on kuitenkin tehty poikkeussäännös voimaantulosäännöksen 13 §:n 2 momenttiin. Myös tämän osalta pyrittiin selvittämään säätämisjärjestyskysymys, ja selvityksen perusteella todettiin, että se olisi säädettävissä normaalissa järjestyksessä. Asia on kuitenkin nyt mietinnön valmistumisen jälkeen noussut uudelleen esille mm. kokoomuksen ja myös sosialidemokraattien eduskuntaryhmissä, ja viime viikolla käydyn keskustelun perusteella kyseisen poikkeussäännöksen säätämisjärjestystä on edelleen selvitetty mm. sisäasiainministeriön toimesta viime viikonlopun aikana. Kun selvitysten perusteella on noussut esille vahva epäily, että mainittu pykälämuotoilu edellyttäisi kunnallista itsehallintoa mahdollisesti loukkaavana perustuslain säätämisjärjestystä, mielestäni tämä momentti tulisi poistaa lakiehdotuksen toisessa käsittelyssä. Tulenkin tekemään toisen käsittelyn yhteydessä tätä koskevan muutosesityksen.

Arvoisa puhemies! Hallintovaliokunnan mietintö ei ole yksimielinen vaan siihen sisältyy useita vastalauseita. Arvioin, että keskustelun aikana nämä vastalauseet ja niiden sisältö tulevat eduskunnan tietoon.

Ed. V e h k a o j a : Arvoisa puhemies! Hallituksen esityksen taustalla on eräänlainen vanha sielunvamma siitä, ettei maassamme ole maakuntaitsehallintoa. Tästä vuosikymmeniä jatkuneesta keskustelusta on nyt jäljellä tämä hallituksen esitys 99 alueiden kehittämisestä, jolla on tarkoitus perustaa uusi maakunnallinen viranomainen. On tarkoituksena näin ollen perustaa uusi hallintotaso. Sillehän tulee viranomaistehtäviä, ja varsinkin hallituksen esityksen 1 § tulee tämän kysymyksen osalta tarkemmin kertomaan, miten suuresta asiakokonaisuudesta on kysymys. Kysymys on myös siitä, että luovutaan välittömien vaalien vaatimisesta, mikä maakuntaitsehallintoon aikaisemmin tietysti yhdistyi. On myös tietysti luovuttu verotusoikeudesta. Nämä kaksi viimeksi mainittua seikkaa maakuntaitsehallinnon kuvioihin kuitenkin esimerkiksi Euroopassa tyypillisesti kuuluvat.

Maakuntahallintoon liittyvissä kysymyksissä mielipiteet ovat menneet oikeastaan aina ristiin myös puolueitten sisällä. Monet kysyvät, mistä syystä. Oma vastaukseni on se, että todellinen tilanne maan eri osissa vaihtelee. Historia näillä alueilla on myös erilainen ja myös kokemukset niillä henkilöillä, jotka toiminnassa ovat olleet sen eri osilta mukana. Tämä ristiriitainen suhtautumistapa on jatkunut hallintovaliokunnan työskentelynkin ajan, mikä näkyy hyvin siitä, että valiokunnan enemmistön tekemään mietintöön sisältyy neljä erillistä vastalausetta.

Niin kuin sanoin, maakuntahallinnon luominen maassamme on ollut pitkään vireillä ja kiinnostanut vallankäytön syistä etenkin puolueita ja keskustapuoluetta erityisesti. Uudistus on kiihkeästi kiinnostanut myös niitä monia kunnallisjohtajia ja poliitikkoja, myös kansanedustajia, jotka mielellään näkisivät itsensä uutena viranomaisena toimivan maakunnan liiton johdossa.

Laman keskellä ehdotetaan nyt uutta viranomaista väliportaan hallintoon huolehtimaan aluekehitystehtävistä. Kauniina tavoitteena on lisätä alueiden vaikutusmahdollisuuksia omaan kehitykseensä. Se aiotaan tehdä pakottamalla kunnat keskenään yhteistoimintaan.

Esitys on tehty, vaikka nykyinenkin aluepolitiikka on toiminut toistaiseksi tehokkaasti, minkä myös hallitus toteaa esityksensä yleisperusteluissa. Kyseessä on merkittävä hallinnollinen uudistus ja uuden hallintoportaan perustaminen lama-aikana, jolloin mielestäni kaikki voimavarat tulisi kuitenkin sitoa hallinnon tehostamiseen ihmisten perusturvallisuuden ja työllisyyden parantamiseksi. Uudistuksen perustelujen tulisikin

olla erityisen vahvat, jotta ylipäätään voitaisiin tällaisena aikana perustella mainittua uudistusta. Näin ei mielestäni ole.

Hallitus esittää, että aluekehitysvastuu, joka nyt on lääninhallituksilla, siirretään niille vapaaehtoisille maakuntien liitoille, jotka vastaavat lakisääteisestä seutukaavoituksesta. Muissa tapauksissa lääninhallitus jatkaisi nykyisessä tehtävässä. Ajatuksen juoksu on siis sellainen, että lopputuloksena, kun pakko ja vapaaehtoisuus ynnätään, olisi kuntien vapaan tahdon mukainen järjestelmä. Näin ei tietenkään ole, vaan kysymys on uudesta pakosta, mitä en voi hyväksyä. Se tulee tarkemmin esiin 2 §:n kohdalla, mihin haluan vielä palata.

Kuntien väliselle hedelmälliselle yhteistyölle olisi eduksi, jos se voidaan perustaa yksimielisyydelle. Voidaan kysyä, onko sellainen alue valmis yhteistyöhön, joka ei tee sitä täysin vapaaehtoisesti. Lääninhallitusmallilla tulisikin jatkaa niillä alueilla, joilla yksimielisyyttä ei löydy. Nyt tämä vaihtoehto aiotaan tiukennetuilla voimaantulosäännöksillä tehdä käytännössä mahdottomaksi. Kuulimme äsken valiokunnan puheenjohtaja Väistön suusta, että hän on nyt muutaman päivän sisällä voimaantulosäännökseen valmis tekemään muutoksen eli poistamaan äsken viitatun tiukennuksen. Tämä minusta hyvin kertoo väkivaltaisesta tilanteesta, jossa asioita kuljetettiin myös valiokunnassa läpi. Huolimatta siitä, että vakavaa keskustelua tältä osin siellä käytiin, kuitenkin enemmistö sen halusi valiokunnan mietintöön asettaa, eikä siis ole kestänyt muutamaa päivää pitempään, kun on käynyt laajemmin selville, ettei sillä voida ajaa eteenpäin.

Valtiosta on tullut uudistajille paha, joka on purettava. Mennään laidasta laitaan. Lääninhallituksesta puhuttaessa viitataan monesti tsaarin aikaan. Unohdetaan, että suurin osa lääninhallitusten virkailijoista työskentelee tehtävissä, joita tsaarin aikana ei edes tunnettu. Unohdetaan, että lääninhallituksista on kehittynyt merkittäviä alueensa puolustajia.

Hallituksen esitys korostaa uuden aluekehitysviranomaisen johtajuutta eikä niinkään olemassa olevien eri viranomaisten ja muiden tahojen välistä yhteistyötä. Tätä en pidä aikaan sopivana. Esitys merkitsee myös päätösvallan siirtoa valtion aluehallinnosta valtion keskushallinnon suuntaan.

Valiokunta on kuullut noin 80:tä asiantuntijaa. Asiantuntijat ovat suhtautuneet ehdotukseen erittäin kriittisesti. Voidaan sanoa, että ne, joita muutos ei suoranaisesti koske, ovat pääosin suhtautuneet ehdotukseen kielteisesti. On valitettavaa, ettei hallitus kuullut myöskään maan kuntia ennen lakiesityksensä antamista, vaikka uudistus keskeisesti niitä koskee. Tämä kuuleminen on kuitattu kuulemistilaisuudella, jonkinlaisella kahvitilaisuudella ilmeisesti.

Valiokunnan enemmistön hyväksymä mietintö on monin paikoin inttävä ja hengeltään huono. Asiantuntijoiden esittämää kritiikkiä ei juurikaan tuoda esiin, analysoida tai oteta siihen kantaa. Myös lähtötilanteen kuvauksessa on vakavia puutteita.

Tulen jäljempänä tarkemmin ottamaan esiin yksityiskohtaisemmin tiettyjä muutosvaatimuksia, jotka olen esittänyt tähän lakiehdotukseen. Olen sitä mieltä, että jos niitä ei hyväksytä, niin sitten tätä lakia ei tarvita, se pitää hylätä.

Kaikkein tärkein pykälä tämän lain kokonaisuuden osalta on sen 2 §, jossa määritellään aluekehitysviranomainen. Hallitushan perustelee tätä esitystä sillä, että alueiden omatoimisuutta lisätään. Mielestäni omatoimisuutta olisi se, että kunnat saisivat vapaasti harkita, kenen kanssa harjoittavat alueellista yhteistyötä. Näin ei ole, vaan kunnat käytännössä pakotetaan järjestämään aluekehitystehtävä uudistetulla seutukaavajaotuksella. Tässä kohdassa kuntien itsehallinnollisen päätöksenteon oikeus on sujuvasti unohdettu, sillä kun puhutaan itsehallinnosta, sen pitää koskea kaikkia prosessin osia. Pakko syntyy siitä, että vapaaehtoinen on yhdistetty pakkoon.

Väitettä siitä, että seutukaava-alueet vastaisivat toiminnallis-taloudellisesti maakuntia, on turha toistaa, koska asia ei pidä koko maassa paikkaansa. Eri puolilla Suomea on runsaasti seutuja, jotka suuntautuvat jopa päivittäisen asioinnin osalta naapurimaakuntiin päin. On täysin mahdollista, etteivät vaihettuma-aluehankkeet kiinnosta riittävästi ketään aluekehitysviranomaista. Pääseminen mukaan naapurimaakunnan virallisiin ohjelmasopimuksiin lienee lähinnä teoreettista silloin, kun kunnan ulkopuolisella rahoituksella on runsaasti ottajia.

2 §:n kohdalla ed. Saario on tehnyt muutosesityksen, jossa hän esittää, että aluekehitysviranomaisen tehtävää ei sidota seutukaavoitukseen. Se on minusta erittäin kannatettava idea. Itse olen vielä lisännyt tähän momentin, jossa tähdennän viranomaisten yhteistyötä, jolloin voitaisiin jälkeen tulevissa pykälissä luopua liikaa alleviivaamasta tämän uuden viranomaisen johtajuutta.

Toiseksi tärkein pykälä mielestäni on tämän lain 9 §, jossa puhutaan viranomaisten yhteis-

työstä ja lausuntomenettelystä. Hallinnollisessa kielenkäytössä lausunnolla on vakiintunut sisältö eikä lausunnolla voida sitoa päätöksen tekevän viranomaisen päätöksentekoa. Hallituksen esityksessä lausunnon huomioon ottamista korostettiin jo niin pitkälle, että tullaan asiallisesti lähelle alistusmenettelyä, mutta eipä tämä mitään. Valiokunnan enemmistö on tuohon pykälään lisännyt vielä kohdan, jossa edelleen tiukennetaan lausunnon sitovuutta. En voi mitenkään tätä hyväksyä. Mielestäni on huomattavaa se, että ehdotus mm. neuvottelupakkoineen lisää hallintomenettelyn byrokraattisuutta. Valiokunnan enemmistön pakonomainen tavoite asiallisesti vähentää valtion alue- ja piirihallinnon toimivaltaa olisi tullut tehdä reilusti näiden hallintoa koskevassa omassa lainsäädännössä.

Voimaantulosäännöksestä jo puhuinkin. Olen tyytyväinen, jos ed. Väistö tulee vetämään sen pykäläehdotuksensa pois, mutta se ei vielä riitä. Olen sitä mieltä, että tämä laki pitäisi säätää myös määräaikaisena esimerkiksi kahden vuoden ajaksi, koska tässä mennään niin suureen tuntemattomaan, että sitten tämän määräaikaisuuden johdosta olisi pakko käsitellä tätä lainsäädäntöä uudelleen ja tehdä tarvittavat lakimuutokset määräajassa.

Kysymys uudesta hallintoportaasta on todella mielenkiintoinen. Hallituksen esityksen 1 §:ssä mainitaan mm., että vastuu alueiden väestön elinolojen kehityksen ja tärkeiden palvelujen saatavuuden turvaamisesta on tällä viranomaisella, joka nyt perustetaan, mutta samalla vastuu ei poistuisi nykyisiltä vastuuviranomaisilta, kuten esimerkiksi lääninhallitukselta. Tällä tavalla on kysymys päällekkäisyyksistä. Mehän tiedämme, että lääninhallituslain 3 § tulee jäämään voimaan, joten lääninhallituksen velvollisuudet yleishallintoviranomaisena jatkuvat. En voi myöskään kuvitella, että jos tavoitellaan laadukasta asiantuntijuutta, voitaisiin tässä uudessa maakunnan liitossa pärjätä pitkän päälle ilman laajaa virastobyrokratiaa tai virastolaitosta, ja tämä tosiasia on mielestäni nyt aktiivisesti peitelty.

Hallituksen esitys ei lisää demokratiaa, sillä mitään välittömiä vaaleja, niin kuin sanoin, ei järjestetä, vaan poliittiset piirijärjestöt joutuvat yhteensovittamaan maakunnan liittojen ylimpien päätöksentekoelinten kokoonpanon poliittisen tasapainon saavuttamiseksi aivan kuten nykyisin tapahtuu lääninneuvottelukuntien osalta.

On aivan varmaa, että uudistus lisää myös byrokratiaa, sillä samalla kun saamme yhden uuden viranomaisen, niin saamme myös paljon lisää suunnitelmia, ohjelmia, lausuntoja, neuvotteluja ja neuvottelupakkoa, saamme lisää paperia. Tässä mielestäni myös tulee hyvin esiin se, että aluekehitystehtävä on nähty jonkinlaisena ohjelmapaperien laadintana ja on ikään kuin menty taaksepäin kehityksessä sen suhteen, että eriytetään kehitystehtävä toimintojen ulkopuolelle. On huomattava, että kun esimerkiksi aluekehitystehtävä on ollut lääninhallituksissa, sitä työtä ei ole tehty yksistään suunnittelutoimistoissa vaan lääninhallituksen puolelta käytettävissä on ollut koko laaja-alainen virasto monine osastoineen, jotka edustavat elämän eri aloja. Näin pitää mielestäni nähdä tämä aluekehitystehtävä myös jatkossa.

Liian vähälle keskustelulle on myös jäänyt valtion vastuu alueista. Valtion vastuu alueista on organisoitu piirihallinnon ja lääninhallinnon välityksellä. Valiokunnan mietinnössä vähätellään tätä valtion tehtävää. Valiokunnan olisi tullut pohtia syvällisesti valtion ja kunnan tehtävien välistä suhdetta, koska lakiesityksellä niihin ihan merkittävältä osalta kajotaan.

Mielestäni valtio ei saa jatkossakaan väistää alueellista vastuutaan. Kansalaisten yhdenvertaisuutta on vaalittava yhtä innokkaasti kuin kuntien itsehallintoa. Kannattaa huomata myös, että Ruotsissa valtion aluehallintoa ollaan kokoamassa lääninhallituksiin eli siellä on jo käyty tämä lenkki, mihin me olemme vasta menossa, ja palataan ikään kuin juurille.

Suuret kunnat eivät ole perinteisesti muuten yhtä paljon riippuvaisia muiden viranomaisten toiminnasta kuin pienet kunnat. Eivät ne tule olemaan riippuvaisia uuden maakuntavirastonkaan roolista. Siinä suhteessa odotukset saattavat olla ihan harhaan johtavat. Pienet kunnat ovat saaneet tarpeellista ohjausta ja tukea valtion viranomaisilta ja monet kokevat valtion hallinnon toimintatavan myös objektiivisemmaksi kuin kuntayhtymän, jossa varsinkin pienillä kunnilla on monesti vain maksajan rooli. Lakiesityksen tosiasiallisia vaikutuksia pienten kuntien asemaan olisikin tullut selvittää.

Esityksen taloudellisissa vaikutuksissa, kun hallitus niitä esittelee, on mielestäni reippaasti erehdytty, ja se tulee oikeastaan esiin tässä valtionosuuspykälän lisäyksessä. Sitä kauttahan tämä tosiasia tunnustetaan. Hallitus laskee, että hallinnon muutos säästää valtion rahoja 16 miljoonaa markkaa ilman, että kuntien kustannukset samanaikaisesti lisääntyisivät. Valtion hallinnon säästöt saavutettaisiin irtisanomalla lääninhallitusten henkilöstöä ja lakkauttamalla läänin-

neuvottelukunnat. Valiokunnan ponsi vähän lievittää tätä lääninhallituksen väkeen liittyvää irtisanomiskysymystä, mutta se ei kuitenkaan kokonaan sitä poista ja samallahan tuo ponsi merkitsee sitä, että tätä säästötavoitetta ei saavuteta, mistä hallitus on haaveillut.

Asiansa osaavan suunnitteluhenkilökunnan irtisanominen ei ole järkevää asioiden hoitoa, mutta ennen kaikkea haluan kiinnittää huomion siihen, että tämän hallituksen esityksen kautta alueiden kehittämisen kokonaisresurssit vähenevät. Minä en pidä sitä hyväksyttävänä, koska maakuntien liittoja tulee nyt olemaan enemmän kuin lääninhallituksia ja koska Eurooppa-yhteistyössä päinvastoin tarvittaisiin lisää voimavaroja. Lääninneuvottelukuntia mielestäni myös tarvittaisiin jatkossa, vaikka aluekehitysvastuu siirtyisikin pois lääninhallituksista, koska niillä on ollut erittäin tärkeä demokraattista ohjausta lisäävä rooli lääninhallinnon toiminnassa.

Arvoisa puhemies! Olen omassa vastalauseessani tarkkaan muotoillut pykäläehdotukset ja tulen ne toisessa käsittelyssä esittämään. Lähden siitä, että jos näitä pykälämuutoksia ei ole mahdollisuus saada voimaan, sitten olen tämän hallituksen esityksen hylkäyksen kannalla.

Ed. Pelttari merkitään läsnä olevaksi.

Ed. V ä h ä n ä k k i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Selvyyden vuoksi ja koska sos.dem. valiokuntaryhmän puheenjohtajan puheenvuoro on verrattain myöhään listalla, toteaisin, että nelihenkisestä sosialidemokraattien valiokuntaryhmästä kolme oli lakiesityksen takana, ja myös, että sos.dem. ryhmä on asiaa käsitellyt ja hyväksyi periaatteessa lakiehdotuksen kuitenkin siten, että arvosteltiin 13 §:ää, josta ilokseni myös kuulin, että valiokunnan puheenjohtaja ilmoitti, että hän tulee esittämään sen poisvetämistä.

Ed. V a r p a s u o (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Vehkaojan puheenvuorossa olisi oikeastaan joka ikinen lause ollut oikaistava. Siihen sisältyi niin paljon sellaista tietoa, joka ei pidä paikkaansa. Hän aloitti puheenvuoronsa sillä, että on tarkoitus perustaa uusi hallinnon taso. Näinhän ei missään tapauksessa ole. Kysymyksessä ei ole uusi hallinnon taso, vaan lääninhallituksilta ja lääninneuvottelukunnilta siirretään tehtäviä ja toimivaltaa olemassa oleville kuntayhtymille eli maakunnan liitoille eli yksiköltä toiselle. Ei mitään uutta hallinnon tasoa aiota perustaa. Ei myöskään ole tietenkään kysymys maakuntahallinnon luomisesta, niin kuin hän antoi ymmärtää.

Edustaja myös sanoi, että valiokunnassa ovat käyttäneet puheenvuoroja mielellään ne, jotka näkevät itsensä uutena viranomaisena. Ed. Vehkaojalle voisi sanoa, että hän taas käyttää ilmeisesti puheenvuoroja entisenä viranomaisena, osittain vähän siviiliammattinsakin puolesta.

Mitä sitten tulee tähän itse esitykseen, nythän on kysymys alueiden kehittämisestä. Päinvastoin kuin ed. Vehkaoja sanoi, ei suinkaan tärkein pykälä ole 2 §, joka on viranomaispykälä, vaan tärkeimmät pykälät ovat niitä, jotka liittyvät siihen, että nyt Suomessa siirrytään ohjelmaperusteiseen aluepolitiikkaan, aivan uuden tyyppiseen aluepolitiikkaan, jossa aluepolitiikan suunnitteluvastuu ja kehittämisvastuu lähtevät alhaalta päin kansanvaltaisesti valitusta kunnallishallinnosta. Se on esityksen aivan keskeinen sisältö. Toivon tietysti, että ed. Vehkaoja myös tämän näkisi ja huomaisi joskus, kun tätä lakia ollaan säätämässä.

Ed. L a h i k a i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Haluan itsekin todeta sen, että ed. Vehkaojan puheenvuoroon olisi paljonkin kommentoitavaa, mutta tässä lyhyessä vastauspuheenvuorossa siihen ei ole kovin paljon aikaa.

Kuitenkin haluaisin todeta sen, että mielestäni aika on kyllä kulkenut ohi maaherravetoisten lääninhallitusorganisaatioiden, jotka toimivat hyvinkin keskusjohtoisesti, keskusvirastomaisesti. Sen sijaan mielestäni kunnat ja kuntayhtymät ovat jo odottaneet aluehallinnon uudistamista ja tehtävien jakoa, jonka ääressä me nyt juuri olemme.

Tähän mennessä voidaan todeta myös se, että kehitys on jo kulkenut maakuntajärjestelmän suuntaan ja näin ollen voidaan purkaa päällekkäistä suunnittelutyötä ja päästään eroon ainakin pitkässä juoksussa ylimääräisestä hallinnosta, mitä tänä päivänä hyvinkin paljon on olemassa. Minusta tässä on pääasia kuitenkin se, että nyt olemme korostamassa kuntien itsenäistä päätöksentekoa ja kuntien mahdollisuutta osallistua yhdessä alueiden kehittämistyöhön, ja se on tämän koko lainsäädännön ydin tässä yhteydessä.

Ed. T. R o o s (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Vehkaojan sinänsä hyvin valmisteltu puheenvuoro oli osin sellainen, että siinä

yhteys arkiolevaisuuteen oli varsin ohut, ja siihen varmaan tullaan puuttumaan varsinaisissa puheenvuoroissa. Puutun vain yhteen asiaan, kun hän mainitsi, että kuntia ei ole kuultu tai puhui jotakin, että ehkä joissakin kahvikeskustelun tapaisissa yhteydenpidoissa on saatettu olla mutta ei juurikaan muussa. Kuntaliitto edustaa Suomen kuntia. Ymmärrän kyllä, että kaikkien 455 kunnan tykönä ei voida juosta, vaikka aika monen tykönä on käytykin ja aika moni käynyt kuulemassa. Kuntaliittoa on kuultu. Se on ollut mukana asian valmistelussa alusta saakka. Se on ollut mukana selvitysmiehen seurantaryhmässä ja järjestelyasiakirjaneuvottelutkin on pidetty. Kuntaliitolla oli tähän lakiluonnokseen mm. yksi erittäin merkittävä esitys, jonka se sai läpi ja jolla on kunnille suuri merkitys. Kuntien ja maakunnallisten liittojen edustajien kanssa on neuvoteltu. Ne juuri edustavat kuntia.

Olen ollut mukana kahdessa tilaisuudessa, missä herra sisäministeri on ollut mukana esittelemässä asiaa ja jossa nimenomaan on ollut kunnallismiehiä paikalla. Niitä tilaisuuksia on ollut varmaan lukuisia muitakin ja ne ovat kaikki tapahtuneet vaiheessa, jolloin on ollut mahdollisuus vielä ottaa yhteyttä, koska laki on ollut silloin vasta tekeillä. Kyllä ed. Vehkaojan esittämän asian voisi sanoa toisinkin päin. Minä sanoisin niinpäin, että kuntia on kuultu.

Ed. V e h k a o j a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Asia on niin, että ed. Varpasuon inttäminen alkoi heti tästä uudesta hallintotasosta. Haluan todeta, että se onkin tämän lain keskustelussa ollut ehkä kaikkein kiistanalaisin kohta eikä sitä saada tässä salikeskustelussa varmasti, vaikka käymmekin hyödyllistä keskustelua, valmiiksi. Tässä on jokaisella näkökantansa. Vanhat viranomaiset eivät poistu, ja oman maakuntani alueelta voin kertoa, että siellä ei edes ole vielä niitä viranomaisia eikä liittoja olemassa, joille näitä tehtäviä, mistä nyt on kysymys, aiotaan siirtää. Totisesti on jopa fyysisesti kysymys uusista viranomaisista.

Kun puhuin kuntien kuulemisesta, tarkoitin tietenkin kuntien kuulemista kirjallisesti ennen hallituksen esityksen antamista. Sitä ei ole tapahtunut, mikä kuitenkin näin tärkeässä asiassa olisi suotavaa. Kysymys on siitä, että perustetaan uusi vallan pesäke. On turha kuvitella, että kaikki paha on valtiossa ja kaikki hyvä kunnissa. Totuus on varmasti jossain välimailla. Lääninherrojen sijasta perustetaan nyt maakuntien herralaitos. Ei tämä sen kummempi asia ole.

Ed. P u l l i a i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Varpasuolle kommenttina, että jos lääninhallituksia ei lakkauteta ja maakunnan liittojärjestelmä perustetaan, niin siihen tulee uusi hallintoporras, uusi on, ja sille annetaan lailliset tehtävät ja sillä siisti. Tuommoisen todisteluarvo on aika kyseenalainen.

Toinen asia: Te puhuitte kansanvaltaisesta. Missäs se henkilö ja ääni -periaate tässä järjestelmässä on? Ei sitä ole olemassakaan. (Ed. Kemppainen: Onkos läänissä?)

Ed. Lahikaiselle toteaisin, kun te puhuitte kuntien itsenäisestä päätöksenteosta. Mitäs muuta tämä on kuin maakunnan liiton päätöksentekoa? Eli tässä niin kuin semmoinen läpinä alkoi jo heti ensimmäisissä vastauspuheenvuoroissa ja minä veikkaan, että noin 150 tämmöistä läpinäpuheenvuoroa kuullaan, mikä on ihan yhtä paljon helinää kuin nämä kaksi äsken mainittuakin.

Ed. K o r v a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Arvata saattaa, että tästä laista alkaa juuri tämän tyylinen inttäminen ja myös vastahuutojen esittäminen kuin nyt on alkanut. Tämä inttäminen lähtee satavuotiselta pohjalta. Kun täällä ovat eri edustajat ja eri ihmispiirit vannoutuneet lääninhallintomallin tai maakuntahallintomallin ihmisiksi, on unohdettu se itse perusasia, että tässäkin tapauksessa on kysymys julkisen vallan ja julkisen hallinnon uudelleenorganisoimisesta aluetasolla ja sillä tavalla, että se olisi mahdollisimman hyvässä sopusoinnussa nyt keskushallinnossa tehtävien uudistusten ja myös paikallishallinnossa niin kunta- kuin valtiokentässä tehtävien uudistusten kanssa. Ennen kuin tämä lähtökohta tunnustetaan, ei päästä varsinaiseen substanssikeskusteluun eli siihen, että miten sitä todellista julkisen hallinnon päätösvaltaa alueella voidaan käyttää. On täyttä semantiikkaa puhua jostakin maaherrasta tai maakunnan itsensä päättämisoikeudesta, jos ei edes tätä peruslähtökohtaa keskustelun pohjaksi tunnusteta.

Ed. U r p i l a i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Meillä on vuosikymmeniä jatkunut sellainen tilanne Suomen maassa, että toisaalta maakuntaliitot, toisaalta seutukaavaliitot ja lääninhallinnon suunnitteluyksiköt, osastot, ovat tehneet päällekkäistä työtä. Onko meillä varaa vielä siihen, että pidämme yllä organisaatioita, joiden tiedämme tekevän samaa työtä? Minusta meillä ei ole siihen varaa. Tämä

lakiesitys on omalta osaltaan nähtävä tätä taustaa vasten.

Muutama vuosi sitten, pari kolme vuotta sitten me uudistimme lainsäädäntöä niin, että maakuntaliitot ja seutukaavaliitot saatettiin yhdistää. Toiminnallis-taloudellisen aluejaon perusteella rakennettiin maakuntien liitot. Tuon vaiheen näimme järkevänä, koska myös siinä yhteydessä perusteena oli se, että päästään päällekkäisen työn tekemisestä. Hyvät ystävät, edustajatoverit, tässä on kysymys ihan samasta asiasta. Tähän liittyy vain se, että me saamme nämä tehtävät nyt nimenomaan kunnille itselleen. Otammeko ne vastaan vai jätämmekö ottamatta?

Ed. T a i n a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Myös Pirkanmaan näkökulmasta tämä lakiehdotus on erinomainen ja käsittäkseni merkitsee sitä, että esimerkiksi Pirkanmaalla pystytään alueen kehitystä yhdessä suunnittelemaan, ja tähän suunnitteluun tulevat mukaan talouselämän vaikuttajat, poliittiset vaikuttajat, maakuntaliitto jne. Kun näin on ja olen nähnyt, että tämä on myös kansanedustajien kannalta erinomainen systeemi, kun olemme mukana kehittämässä omaa maakuntaamme, niin tuntuu aivan käsittämättömältä ed. Vehkaojan toteamus, että tässä olisi kysymys jostakin maakuntien herralaitoksesta. En tiedä, mitä hän tällä tarkoittaa tai miten hän tämän asian oikein näkee. Kyllä kai tässä on todellakin kysymys siitä, että päätösvaltaa siirretään kuntiin, lähemmäs sitä elämää, jossa eletään, ja sitä kautta demokratisoidaan lisää Suomea. Mielestäni tämä on osa sitä prosessia. Toistan vielä, että on maakunnan kannalta erinomainen asia, että maakunnan kehittämisessä ovat mukana kaikki tahot, jotka vaikuttavat sen alueen hyvinvointiin, sen poliittiseen päätöksentekoon ja sen talouselämän kasvuun.

Ed. L a h i k a i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Korva mielestäni osui aivan oikeaan siinä, että kysymys on uudistusprosessista. Itse asiassa olemme vielä varsin alkumetreillä tämän uudistuksen kanssa. Olen itse istumassa kahdessa maakunnallisessa organisaatiossa ja näen käytännössä sen, kuinka paljon tehdään niin kuntayhtymien kuin lääninhallitustenkin toimesta päällekkäistä työtä, nimenomaan suunnittelua ja alueiden kehittämiseen liittyvää työtä ja päätöksentekoa. Nyt, kun kunnilla on mahdollisuus ottaa vastaan valtaa ja vastuuta tämän lainsäädännön myötä, niin mielestäni sitä tulee kunnille niiden näin halutessa myös antaa.

Itse asiassa tässä jääkin vielä sellainen kysymys esitettäväksi, että mikä sitten onkaan meidän lääninhallitustemme tulevaisuus. Mielestäni se on se asia, johon meidän tulee myös satsata, sillä on huono asia, jos meille jää edelleenkin vahva lääninhallitusorganisaatio, kun samalla siirretään tehtäviä lääninhallituksilta maakunnallisille kuntayhtymille. Toivonkin, että jatkossa erityisesti satsataan ja huolehditaan siitä, että lääninhallitusorganisaatio tulee myös ajanmukaiseksi.

Ed. V e h k a o j a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Urpilaiselle toteaisin, että väittämä päällekkäisestä työstä tuodaan esiin aina silloin, kun ei muuta keksitä. Häneltä on ehkä jäänyt huomaamatta, että jo pitkän aikaa tällaisesta päällekkäisen työn vaiheesta on siirrytty työnjaon vaiheeseen. Toisaalta on myös omalaatuista kuvitella, että sellainen toiminta-alue kuin suunnittelu voisi olla jokin hyvin selkeästi piirrettävä laatikko. Se näkemys tässä juuri onkin se virheellinen näkemys, että suunnittelu voitaisiin ikään kuin supistaa joksikin paperiksi, ohjelmaksi. Se on osa jokaista toimintamuotoa, jokaista tehtävää. Ja uskominen tällaiseen suunnittelun erillisyyteen, mikä tästä nyt paistaa läpi, onkin keskeisin virhe.

Ed. S a a r i o (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Helpompi on saada hevonen kellumaan kuin todistella tämä laki jollakin tavalla kuntien tai alueiden kannalta myönteiseksi. Tässä on kysymyksessä tavallista puhallusta vieläkin suurempi puhallus. Tosiasia, joka tässä solakoituu, ed. Urpilainen, on lopulta suomalainen veronmaksaja kunnissa, sillä väistämättä tämän lain kautta ollaan astumassa tielle, jolla on syntymässä uusi hallintobyrokratia. Ensin se ottaa teiltä pikkusormen ja sitten se vie hieman enemmän. Tästä te ette pääse yli ettekä ympäri.

On aivan tarpeetonta keskustella, viittaan ed. Korvan käyttämään puheenvuoroon, lääninhallinto versus maakuntahallinto, se on hämärryttänyt meiltä juuri, tämä keskustelu, todellisen funktion tästä asiasta. Kysymys on siitä, halutaanko, että alueellista yhteistyötä ja intressejä tehdään kuntalähtöisesti vaiko ei. Tämä laki tuhoaa täysin ajatuksen kuntalähtöisyydestä. Minä olen kauhuissani siitä, että johtavat kunnallispuolueet, johtavat kaupunkilaispuolueet SDP ja kokoomus esiintyvät tällä tavalla, jollaisia puheen-

vuoroja olen kuullut. Minä häpeän kokoomuslaisuuttani, jos tämä on linja.

Ed. Puhakka (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Olen täysin eri mieltä ed. Saarion kanssa. Puolustaisin tätä lakiesitystä, koska mielestäni tämä on kehitystä. On meistä itsestämme kiinni, kuinka me pystymme maakunnallista itsehallintoa jatkossa kehittämään. Näkisin, että me olemme kääntämässä aika tavalla historian selkää siinä, että menemme tsaarinaikaisesta valtionhallinnon johdannaisesta kansalaisten demokraattiseen hallintoon. Uskon ja luotan siihen, että meillä myös kunnissa on viisautta tuoda maakunnallisiin liittoihin sitä, että voidaan tätä kautta hoitaa asioita. Tietenkin ymmärrämme sen, että maakunnallisten liittojen tuleva asema aluehallinnossa riippuu suuresti siitä, kuinka tätä tietoa, taitoa ja osaamista siellä on. Minusta se on erittäin tärkeä asia. Minusta tämä on uuden alku maakunnalliseen hallinto-organisaatioon myös kuntien kannalta. Minä luotan, että viisautta kunnista kyllä löytyy.

Ed. Liikkanen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minä olen aivan eri mieltä ed. Saarion kanssa siitä, että tässä muka ei olisi kehityksestä kysymys. Olen lähes 30 vuotta seurannut lääninhallintovetoista toimintaa lääneissä ja täytyy sanoa, että parempaan pitää pyrkiä. Tässä on siihen askel otettu.

Ed. Lahikaisen kanssa olen ihan samaa mieltä siinä, että tämän asian käsittelyn yhteydessä olisi pitänyt enemmän keskustella siitä, mikä on lääninhallitusten tulevaisuus. Tiedän, että niiden nettomääräisiä menoja esimerkiksi tänä vuonna supistetaan yli 7 prosenttia, ensi vuonna yli 13,5 prosenttia on tavoite, mutta me emme selvästi tiedä, mihin oikein pyritään ja meinataan mennä.

Ed. Korva selvästi heijasti omat tuntemuksensa kunnalliselämästä ja aluehallinnosta. Hän totesi, että lopullista päätäntävaltaa ei maakuntaliitto saa. Se pitää paikkansa. Mutta tämä on kyllä aimo askel parempaan. Kun ajatellaan, että kuitenkin aluetasolla voidaan tehdä yhteistyössä aluepiirihallintoviranomaisten kanssa suunnitelmia, sitoudutaan niihin sekä taloudellisesti että muuten, niin mielestäni on kyllä edistymistä tapahtumassa. Tätä työtä vain pitää jatkaa, katsoa käytännössä, mitä tapahtuu, mitä pitää korjata ja palata asiaan.

Ed. Mäkipää (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Jos ed. Saario häpeää puoluettaan, niin voin lohduttaa, että minun häpeäni johtuu ehkä siitä, että pirkanmaalaisena kansanedustajana en ole tullut täysin vakuuttuneeksi, että onko tässä enemmän plussaa vai miinusta. Mutta ainakin, kun olemme olleet näissä kokouksissa, niin on sanottu, että päätösvalta tulee entistä enemmän valtiolta kunnille, mikä on hyvä asia. Mutta siinä on arveluttavaa se, että kun edelleen tulee erilaisia kehittämissuunnitelmia ym. vastuita lisää kunnille, tapahtuuko niin, että kuntalaiset joutuvat entistä enemmän maksamaan näistä, eli valtio sysää vastuuta mutta myös rahat vähenevät. Tämä on mielestäni yksi suuri asia. Säästötoimenpiteet, 16 miljoonaa markkaa, ovat olemattoman pienet, koska varmaan täytyy todeta, että käytännössä lääninhallituksista virkoja lähtee.

Hallituksen esityksessä olisi pitänyt mainita, mikä on lääninhallituksien kohtalo. Tiedän, että ainakin vähän aikaa on päällekkäistä organisaatiota, siitä ei päästä mihinkään. Kyllä olisi pitänyt hallituksen ottaa selvä kanta, onko lääninhallituksien lukumäärää vähennettävä. Mielestäni ainakin tässä vaiheessa niitä pitäisi vähentää. Turha päällekkäisyys on aivan liikaa.

Ed. Pulliainen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Lahikainen tällä kertaa vetosi kuntalähtöisyyteen, kuten ed. Saariokin havaitsi. Nyt kuitenkin on sillä tavalla, että sitä varten me loimme äskettäin kunnallislakiin muutoksen, että kuntayhtymät ovat mahdollisia. Siinähän se on. Ne kunnat, jotka haluavat muodostaa kuntien yhtymän, saavat nyt sen lain mukaan perustaa kuntayhtymän. Ei sitä varten tarvita vielä uutta lakia muutaman kuukauden päästä, että niin kuin tårta på tårta tehdään vielä, että kuntayhtymä ja kuntayhtymä, ja taas erilaisella lainsäädännöllä. Tämä on aivan kokonaan muuta kuin kehitystä, kuten ed. Saario jo ehti sanoa. Ed. Puhakka, joka yleensä aina on oikeassa, on tällä kertaa totaalisen täydellisesti väärässä. Mutta inhimillisesti katsoen sekin voi olla mahdollista, että ed. Puhakka voi joskus olla täysin väärässä.

Ed. Urpilainen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Korostaisin nyt sitä, että kun käsittelimme seutukaavaliittojen ja maakuntaliittojen yhdistämistä aikoinaan, niin siinä yhteydessä tässä salissa käytettiin lukuisa määrä hyviä puheenvuoroja, joissa todettiin, että meidän tulisi päästä tilanteeseen, jossa alueella olisi yksi organisaatio, joka vastaisi alueen kehittämisestä, laa-

tisi kehittämissuunnitelmat jne., koska päällekkäistä työtä tehdään.

Nyt meillä on mahdollisuus päästä siihen edellyttäen, että hyväksymme tämän lakiesityksen. Minä en voi ymmärtää sitä, minkä takia tässä nyt, kun muutama kuukausi on Vantaanjoessa vettä virrannut, lähdetäänkin tavoiteasetteluja muuttamaan. Minusta siihen ei voi olla mitään asiallisia perusteita. Perusteita tietenkin aina löytyy.

Puhemies! Mitä tulee kuntalähtöisyyteen, niin kyllähän nimenomaan kuntayhtymät ovat niitä organisaatioita, joissa taustalla ovat isännät ja emännät, ja ne ovat nimenomaan kunnat, kuntien edustajat, jotka käyttävät valtaa näissä organisaatioissa. Jos he käyttävät valtaa väärin tai huonosti, silloin täytyy edustajien katsoa peiliin, mutta jos heillä on tietoa, mitä he tahtovat, mihinkä he haluavat aluettaan kehittää, minä uskon, että se mahdollistuu erittäin hyvin nyt luotavan järjestelmän kautta.

Mitä tulee siihen, kun arvosteltiin päällekkäisyyttä, toteaisin, että eivät kai lääninhallinnon virkamiehet ole tähänkään asti todellakaan tehneet pelkästään vain lääninhallinnon omasta intressistä lähtevää suunnittelua ja kehittämistyötä, vaan he ovat hakeneet omalta alueeltaan ne eväät, joiden varassa he ovat tehneet työtä. Näin ollen kyllä kunnat ovat olleet tähänkin saakka merkittäviä ideoiden ja tarpeiden esittäjiä.

Ed. I h a m ä k i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! On sanottu, että tämä laki on askel oikeaan suuntaan. Voi aivan hyvin kysyä, onko tämä niin pieni askel, että kannattaako tätä tehdä ollenkaan.

Itse asiassa lakiesitys on aivan tarpeeton. Ed. Pulliaisen puheenvuoroon viitaten voin todeta, että mitään tavatonta ei tapahdu, vaikka lakia ei hyväksyttäisikään. Jo nykyisin voimassa olevan lainsäädännön puitteissahan kunnat voivat sopia yhteistoiminnastaan ja mm. aluekehityksestä. Jos taas halutaan ajaa lääninhallituksia alas, kuten eräät edustajat ovat nähneet elämäntehtäväkseen tässä asiassa, se onnistuu yksinkertaisesti vain lääninhallitusten määrärahoja alentamalla talousarviokäsittelyn yhteydessä.

Ihan omituinen piirre oli se, että valiokunnan enemmistö lisäsi 13 §:ään melkoisen pakkolisäyksen ja teki siitä pakkopykälän, joka loukkasi todella kunnallista itsehallintoa merkittävällä tavalla. Minusta on aivan merkillistä, että hallintovaliokunta voi sellaista tehdä.

Nyt on valiokunnan puheenjohtaja poistamassa tätä lisäystä, kun on viisastunut. Voin tietysti ilolla tämän todeta. Ehdotan vain, että valiokunnan enemmistö miettii myös muita pykäliä, jotta se voisi korjata niitä.

Ed. V ä h ä n ä k k i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Huomasin, että minulla on ainoastaan yksi yhteinen piirre ed. Saarion kanssa. Minäkin olen kerran hävennyt ryhmäni käyttäytymistä. Voin sen kertoakin: se oli se, että ryhmämme enemmistö oli ydinvoimaa vastaan.

Mutta itse asiaan. Mitä tulee demokratiakysymykseen, niin olen 25 vuotta kunnallistasolta seurannut asioita ja ollut jopa yhden kauden lääninneuvottelukunnassa. Voin kyllä vahvistaa ne näkemykset, että demokratia lääninhallituksessa on sama kuin maaherran sana. Siellä on yksi ihminen ja yksi ääni, maaherra. Se puhe, että lääninneuvottelukunnat demokratisoivat lääninhallitusta, on aivan puuta heinää. Neuvottelukunta nyökkäilee kuin kyntöruuna kaikille maaherran tekemille esityksille.

Mitä tulee lääninhallitusten tuleviin kohtaloihin, sitä ei näy valiokunnan mietinnöstä, mutta todettakoon se, että hyvin pitkälle yhteiskunnan kehitystä näkevät ovat todenneet, että lääninhallituksesta on kenties kymmenen vuoden kuluttua enää jäljellä poliisi ja pelastustoimi, jolloin on varsin tarkoituksenmukaista, että läänien määrää vähennetään kolmesta viiteen.

Ed. T. R o o s (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Kieltämättä näitä puheenvuoroja, sekä läpinä- että muita puheenvuoroja, kuunnellessa tulee mieleen ajatus, että his master's voice on myös paikalla.

Ed. Mäkipää kantoi vähän huolta pirkanmaalaisena kansanedustajana siitä, miten hänen tulisi menetellä. Voisin lohduttaa, että ennen kolmatta käsittelyä — voi sanoa, että koulutus on vielä kesken — ohjeet annetaan.

Minä uskon vakaasti siihen, kun täälläkin on epäilty, miten tulee lääninhallitusten käymään, että sisäministeri kyllä asian epäuskoisimmillekin luotettavasti osaa selittää. Jotenkin tuntuu vähän naurettavalta se kuva, mikä lääninhallituksista on annettu, että kun lääninhallitukset menetetään, mitä siinä menetetään, ikään kuin lääninhallitus olisi kansalaisdemokratian tyyssija ja kuntalaistahdon ruumiillistuma ja hyvien ajatusten Tonava. Mitään niistä se ei ole, vaan se on hyvinkin byrokraattinen ja maaherravetoinen laitos, riippuen maaherrasta se on etu- tai taka- tai sivuvetoa. Omaa maaherraa vastaan minulla ei ainakaan ole mitään moittimista.

Vedotaan siihen, että tämä uudistus maksaa. Siihen on helppo vedota. Kaikki maksaa, ja toisaalta, kun jotain tulee tilalle, pois jäävän menot jäävät myös pois. Jos me täällä tekisimme vain niitä päätöksiä, jotka eivät maksa mitään, tai niin, että siitä hyvä koituu kaikille niin kuin tästä uudistuksesta, niin kyllä me hyvin vähällä täällä pääsisimme. Kyllä täällä tänäänkin ja tällä viikolla tehdään päätöksiä, joista hyödyn korjaa osa ja muut ovat maksumiehinä.

Ed. O. O j a l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Maassa on vuosikausia, voi sanoa jopa vuosikymmeniä puhuttu aluehallinnon kehittämisestä. Nyt, kun ryhdytään todella toimiin, se tehdään tavattomalla kiireellä, ainakin omasta mielestäni turhankin kiireellä. Meillä ei esimerkiksi ole selvyyttä, mikä tulee olemaan kokonaisuus. Niin kuin täälläkin on monissa puheenvuoroissa todettu, emme tiedä eikä ole ratkaistu, miten lääninhallitusten käy. Siinä mielessä minusta tämä esitys ei täytä myöskään niitä toiveita, mitä aluehallinnon kehittämisessä on ollut siinä suhteessa, että tavoitteena oli nimenomaan demokratian lisääminen. Nimenomaan vasemmistoliiton edeltäjä SKDL on aikoinaan kannattanut sellaista järjestelmää, jossa kansanvaltaisilla vaaleilla pyrittäisiin saamaan läänikohtaiset elimet. Näinhän ei ole tapahtunut. Lääninneuvottelukunnat vastaavat poliittisia voimasuhteita kyllä lääneissä. Niillä on vain neuvoa-antava rooli, kuten täällä on todettu. Tältä osin ei ole päästy etenemään. Nyt tehdään toinen järjestelmä, mutta ei tämäkään lisää tavallisten kansalaisten vaikutusmahdollisuuksia.

Se on mielestäni suurin ongelma, että jos me haluamme todella aluehallintoa kehittää, kyllä kansalaisten vaikutusmahdollisuuksia pitäisi lisätä. Jos me haluamme tulevaisuudessa selvitä ongelmista, jotka meillä ovat edessä ja alueilla, olkoot ne maakuntia, läänejä, mitä tahansa, nimenomaan kansalaisyhteiskunta edellyttäisi, että ihmiset pääsevät itse vaikuttamaan enemmän omiin asioihinsa. Tätä lakiesitys ei korjaa. Meidänkin ryhmässämme on erilaisia näkemyksiä tämän lain tarpeellisuudesta. On seikkoja ja alueita varmasti, joille tämä on tarpeellinen, mutta esimerkiksi täällä Helsingissä meillä ei ole mitään tarvetta tällaiselle lainsäädännölle.

Ed. M e t s ä m ä k i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. O. Ojala totesi, ettei tätä lakia tarvita ja että Helsinki ei sitä ainakaan tarvitse, mutta Helsinki ei ole koko maa ja kyllä tällaiselle lainsäädännölle on aivan selvä tarve.

Mutta pyysin puheenvuoron sen takia, että olen tiukasti eri mieltä ed. Pulliaisen kanssa siitä, onko tämä kuntavetoinen järjestelmä vai jokin muuvetoinen järjestelmä. Minusta kuntayhtymä on kunnallishallintoa siinä kuin jokin muukin. Kunnanvaltuustossa valitaan kuntayhtymien luottamushenkilöt, valtuuston luottamushenkilöt, ja se jos mikä on ilman muuta kuntalähtöistä, kuntavetoista ja myös demokraattista sillä tavalla kuin kuntayhtymä uudessa kunnallislaissa on. Voidaan olla toista mieltä siitä, valitaanko aina oikeat edustajat, mutta se on demokratian tae, että kunta on se peruslähtökohta koko tälle lainsäädännölle.

Ed. V e h k a o j a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minusta ed. O. Ojala otti tärkeän näkökulman esille, kun hän vihdoin otti kuntalaisen tai kansalaisen näkökulman esille, taisipa kysyä, mitä lisää tämä esitys siltä näkökulmalta ottaen tuo. Vastaus saattaa jäädä hyvin ohueksi. Tässä ei hoidella kansalaista eikä kuntalaista niinkään, vaan tämä on organisaatiota koskeva laki, jonka yhteys kansalaisiin jää oikeastaan selvittämättä. Meillähän on pohjoismaisen käsityksen mukaan valtiolla kuitenkin tehtävä, kansalaisten yhdenvertaisuuden puolustaminen riippumatta heidän asuinpaikastaan. Omassa puheenvuorossani sanoin ja nytkin haluan sitä vielä alleviitata, että tämä keskustelu tämän lain yhteydessä on jäänyt käymättä. Haluaisin kuulla lain puolustajien kannanotoissa tämän päivän aikana, mitä he ajattelevat siitä. Tarkoittaako heidän kannanottonsa sitä, että meidän pitäisi luopua siitä näkemyksestä, että valtiolla on vastuuta kansalaisistaan alueilla?

Mehän näemme nyt, että lakiesitys tulee johtamaan siihen, että ainakin valtion aluehallinnossa voima heikkenee ja sieltä tulee siirtymään valtaa valtion keskushallintoon. Tämäkin minusta vaatisi lain puolustajilta kannanottoja. Eron tekeminen, onko kysymys kunnallisesta vai valtiollisesta hallinnosta lähtevä aluehallinto, ei aina riitä, vaan samanaikaisesti, jos tässä ollaan tuomassa kuntien puolelta valtaa alueille, sitä ollaan viemässä valtion puolelta alueelta Helsinkiin.

Ed. L a h i k a i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Pulliainen moitiskeli minua ajattelustani, kun korostin kuntavetoisuutta ja kuntien tarpeista lähtevää aluehallintoa. Pidän edelleenkin pääni siinä mielessä, että olen valmis

tukemaan myös hallituksen esitystä juuri siitä syystä, että kunnat voivat omista lähtökohdistaan käsin tarttua alueensa asioihin ja omaehtoisesti kehittää aluettaan. Kuntayhtymät ovat jo pääosin olemassa. Näin ollen ei mitään uusia organisaatioita tarvitse tässä yhteydessä luoda. Tässä on nyt jaossa vain yksi uusi tehtävä eli aluekehitysvastuu siirtyy kunnille, kuntayhtymille. Tämä on pieni askel, niin kuin tässä keskustelussa on todettu, ja siitä syystä tietysti tuntuu siltä, että on paljon porua ja vähän villoja. Mutta kun tässä tilanteessa ei ole isompaakaan askelta tarjolla, katson, että on paras tarttua tähän, jotta pääsemme eteenpäin hallinnon uudistamisessa ja aluepolitiikassa, joka on kautta aikojen ollut tavattoman vaikeaa suomalaisessa yhteiskunnassa.

Ed. P u l l i a i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kuten odottaa sopii, niin ed. Urpilainen on vielä vastaava ed. Varpasuolle liittyen siihen, perustetaanko uusi järjestelmä vai ei, ja hän juuri sen teki. Minä pyydän lämpimästi kiittää ed. Urpilaista tästä todistuksesta. "Fellmanni" todisti loistavasti.

Samalla tavalla ed. Lahikaiselle: Ihan te juuri todistitte, että kuntayhtymä voi hoitaa nämä tehtävät. Ne ovat siinä niin kuin mitkä muut tehtävät tahansa. Kiitoksia ed. Lahikaiselle tämän todistamisesta. Tätä minä myös teiltä odotin ilman muuta.

Ed. Metsämäki, joka luiskahti jo salista ulos, lisäksi todisti täsmälleen sen saman kuin ed. Lahikainen äsken. Ei tähän tällaista lakia tarvita.

Ed. J o k i n i e m i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Tässä laissa valtio siirtää alueellista kehittämisvastuuta kuntasektorille. Tämä on erittäin pieni askel mutta aika merkittävä. Mielestäni tätä hallinnon kehittämistä tulisi viedä paljon pidemmälle demokraattiseen suuntaan siten, että esimerkiksi olisi läänin- tai maakunnan valtuustot, jotka valittaisiin normaaleilla vaaleilla, ja valtuuston alla olisi sekä valtionhallintoa että kunnallishallintoa. En näe mielekkäänä, että tähän valtakuntaan syntyisi suurläänejä, vaan nimenomaan päätäntävalta pitäisi pitää maakuntatasolla ja sekä valtion että kuntien hallinto tulisi niveltyä tämän alla. Tätä tulisi välittömästi kehittää eteenpäin. Tässä me siirrämme kehittämisvastuun, mutta kumminkaan markkamääräisiä resurssejahan ei kunnille anneta.

Tämä on hyvin merkittävä askel demokraattiseen suuntaan. Siinä mielessä en ole tätä vastustamassa, mutta se ei saisi jäädä missään tapauksessa tähän, muuten se johtaa myös jatkossa siihen, että valtion piirihallintoviranomaisia siirrellään suurempiin yksiköihin, jos lääninhallitukset lakkaavat, tai niitä siirretään muutamaan lääninhallitukseen. Tämä on hyvin merkittävä asia, joka tulisi ottaa huomioon.

Kehittämisvastuuasia, jos se on kuntapuolella, niin siellä voi toisaalta hyvin erilaisia äänivaltaosuuksia olla olemassa. Jokin suurkaupunki, joka on alueen keskustassa, voi määrätä omalla kannallaan koko alueen kehittämisestä, ja tuskin se on kovin huolestunut äärialueista.

Ed. V i l j a m a a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! On tarkasteltava aina koko kokonaisuutta, kun hallinnossa tehdään askelia, vaikka tehtäisiin pieniäkin askelia, toivottavasti ei kuitenkaan harha-askelia. Minusta tämä laki on vähäpätöinen askeltaessaan ja valitettavasti se askeltaa harhaan.

Pidän kahta periaatetta erittäin keskeisenä Suomen hallinnossa: sitä, että keskusministeriön valtaa siirtyy alueille ja toisaalta sitä, että Suomessa on voimakkaita sopivan kokoisia itsenäisiä kuntia. Nyt kun laki tässä muodossa säädetään, niin lääninhallitukset tulevat riisutuksi tavallaan. Vaikka sanotaan, että valtion kehittämisvaltaa menee alueille, niin samalla sitä siirtyy niin suuressa määrin keskusministeriöille, että tilanne on negatiivinen.

Toiseksi: Kun nyt ei vaaleilla valita edustajia, niin on suoranainen etu, että meillä on pienen pienen pieniä kuntia, jotka kaikki saavat maakuntaliittoihin edustuksensa. Sehän suorastaan edistää sitä kehitystä, että kannattaa olla pieni kunta, niin ääni kuuluu. Se on askel taaksepäin, kun katsotaan poliittisesti ja toiminnallisesti meidän kuntiamme.

Minusta olisi todella pitänyt enemmän yhteensovittaa lääninhallitusten ja maakuntaliittojen tehtäviä eikä heittää toista pois ja ajatella, että vain toisella ratsastetaan. Tämä on typeryyttä.

Sisäasiainministeri P e k k a r i n e n : Arvoisa puhemies! Olen varautunut käyttämään parin kolmen puheenvuoron jälkeen hieman pidemmän ja perusteellisemman puheenvuoron. Nyt kuitenkin ainakin kahdessa kolmessa vastauspuheenvuorossa, joita edustajat ovat käyttäneet, on väitetty, että hallituksen esitys merkitsee sitä, että valtaa siirtyy maakunnista keskushallinnolle. Viimeksi ed. Viljamaa tällaisen väitteen esitti.

Haluan nyt jyrkästi ja määrätietoisesti torjua tällaisen mahdollisuuden. Minä en tunnista laki-

esityksestä enkä sen pohjalta jo valmistelluista alemmanasteisista säädöksistä, asetusluonnoksista, jotka meillä ovat, tai muista toimintaohjeista, jotka tähän lakiin pohjaavat, ensimmäistäkään sellaista kohtaa, korostan ensimmäistäkään sellaista kohtaa, joka merkitsisi vallan, toimivallan, tehtävien ja resurssien ohjauksen siirtoa alueelta keskushallintoon. Minä toivon erityistä aktiivisuutta niiltä, jotka tällaista väittävät, että he sillä aktiivisuudellaan osoittavat, mitkä ovat ne toimet, mitkä ovat ne päätösvallan osaset, mitkä ovat ne määrärahat, jotka tässä mielessä siirtyisivät aluehallinnosta keskushallinnon tasolle.

Ed. S a a r i o (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! On kyllä pakko sanoa, että tämä on yhtä vapaaehtoinen kunnille kuin pakkonainti ylimalkaan saattaa olla. Mistään todellisesta valinnanmahdollisuudesta tässä ei ole kysymys, sillä lähtökohtana on se, että ns. alueellinen yhteistyö toteutetaan pakon avulla. Minä en ymmärrä, mitä synergiaa sellaisesta saattaa syntyä.

Mielestäni ne keskustelut, jotka ottavat nyt mukaan lääninhallinnon tähän, ovat jollakin tavalla vääriä, sillä kysymys oikeastaan ei liiku akselilla uusi maakunnallinen toimintataso vaiko lääninhallitus, vaan keskustelua pitäisi käydä lähtien siitä, millä parhaalla mahdollisella tavalla voitaisiin koota talousalueitten, kuntien ja asukkaiden tahto toimimaan näiden intressien ajajana. Tämä on minusta oleellinen lähtökohta. Lääninhallituksen rooli tässä on jo rudimenttia. Se voitaisiin unohtaa. Minä luulen, että lääninhallitusta käytetään tässä vain samassa tarkoituksessa kuin kokeilijat käyttävät haukan silhuettikuvaa näyttäessään sitä sorsanpoikasille.

Ed. P u h a k k a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Valitettavasti voin todeta, että tämän keskustelun perusteella tästä on tullut nyt kiista lääninhallituksista ja maakunnallisista liitoista. Minusta tämä on valitettavaa, koska tämän lain myötä on nyt mahdollisuus todella luoda demokratiaa ja myöskin tuoda kuntien ja ihmisten kautta luovaa tahtoa asioiden käsittelyyn maakunnissa. Jos tässä nyt tulee tämmöinen kiista, että tässä taistelevat maakuntaliiton ihmiset ja lääninhallituksen ihmiset, niin tämä on valitettavaa, koska minun mielestäni meillä on Suomen kannalta erittäin tärkeä aluepoliittinen lainsäädäntö nyt esillä. On hyvä, että hallitus on tämän esityksen tuonut.

Tässäkin salissa on hyvin monia eurointoilijoita ja Euroopan unioniin menijöitä, mutta siellä ollaan tämänkin asian osalta paljon pidemmällä. Siellä todella maakunnissa on päätäntävaltaa. Minkä takia me Suomessa nyt sitten jarruttaisimme tätä lainsäädäntöä? Olemmeko todella niin juuttuneita?

Ed. Pulliaiselle antaisin lämpimät kiitokset tästä arvokkaasta tunnustuksesta. Se lämmitti sydäntä.

Ed. U r p i l a i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Jokiniemelle olisin todennut vain, että valiokuntahan on nimenomaan muuttanut hallituksen esitystä niin, että kunnat tulevat saamaan valtionosuutta aluekehitystehtävien hoitamiseen. Minusta tämä oli varsin merkittävä parannus, varsinkin kun katsoo, mitä pykäläkohtaisissa perusteluissa on todettu. Siellähän todetaan niin, että edellytämme, että valtio varaa vuosittain vähintään 25 miljoonaa markkaa tähän tarkoitukseen.

Mitä tulee siihen pelkoon, että valtio pääsee tavallaan karkuun alueiden kehittämisestä, kun tässä ensisijainen vastuu ja nimenomaan toimiva organisaatio on kuntalähtöinen organisaatio, niin korostaisin, että valiokunta tiedosti tämänkin asian tärkeyden ja muutti 2 §:ää niin, että siinä selkeästi sanotaan, että myöskin valtiolla on vastuu alueiden kehittämisestä.

Mitä tulee ed. Viljamaan huoleen siitä, miten kuntien näkemykset pääsevät esille tämän kaltaisessa kuntayhtymässä, niin minä tähdentäisin sitä, että kunnilla on itsenäinen päätäntävalta hyväksyä perussopimus, jossa nimenomaan myöskin määrätään ja päätetään siitä, missä suhteessa äänivaltaa jaetaan eli mikä on pienten ja mikä on isojen kuntien välinen suhde. Tämä kohta nimenomaan perussopimuksissa on se, joka määrittelee sitten sen, miten ääni tulee esille. Myöskin perussopimuksissa voidaan varsin vapaasti tänä päivänä päättää siitä, mikä on poliittisen edustuksen osuus elikkä miten poliittinen suhteellisuus kuntayhtymässä tullaan toteuttamaan. Tältä osin on jo konkreettisia esimerkkejä löydettävissä, että perussopimuksissa näihinkin asioihin on puututtu.

Ed. V ä h ä n ä k k i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minua hämmästytti jonkun vastauspuheenvuoron pitäjän kysymys. En muista, kuka hän oli. Hän kuitenkin kysyi, vastaako ja osallistuuko valtio ollenkaan tämän lain tultua voimaan kehitystyöhön. Hän ei ole varmaan lukenut mietintöä ja semminkään valiokunnan tekemiä muutosesityksiä. Nimittäin 2 §:n uudessa 1

momentissa nimenomaan todetaan, että "kunnilla ja valtiolla on aluekehitysvastuu sen mukaan kuin tässä laissa säädetään", ja saman pykälän 3 momentissa: "Valtion viranomaisten tulee päätöksenteossaan ja toiminnassaan ottaa huomioon tämän lain tavoite ja arvioida toimenpiteidensä alueellisia vaikutuksia."

Vielä on todettava se, että valtioneuvosto niin ikään valiokunnan esityksestä kytketään hyväksymään tavoiteohjelmat ja yhteensovittamiskysymyksistä päättää valtioneuvosto. Eli kyllä tässä valtio on sidottu nimenomaan hallintovaliokunnan esityksien mukaan hyvinkin tiiviisti kehitystyöhön.

Ed. Saario otti huonon vertauksen pakkoavioliitosta ja kysyi, mitä siitä syntyy. Minä muistelen, että ennen ainakin pakkoavioliitosta syntyi yleensä lapsi. Ehkä siitä syntyy tässäkin eli uusi kehittyvämpi ja parempi Suomi ja maakunta.

Ed. I h a m ä k i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Lain mukaan maakunnallinen aluekehitysviranomainen keskustelee valtion piirihallintoviranomaisten kanssa alueen kehittämistä koskevista suunnitelmista, ohjelmien laadinnasta ja tekee myöskin ohjelmasopimuksia. Kuluu paljon aikaa, paljon paperia ja paljon tupakkaa, mutta oleellista on, että päätäntävalta näissä asioissa jää edelleen valtion viranomaiselle, koska se määrää, jonka kautta budjettivarat kulkevat. Näin ollen olisi pitänyt pystyä säätämään paljon enemmän maakuntahallinnon, valtion piirihallintoviranomaisten ja jopa lääninhallitusten yhteistyöstä ja olisi pitänyt säätää paljon täsmällisemmin.

Omasta mielestäni laki on tarpeeton, koska nämä asiat voidaan hoitaa nykyisenkin lainsäädännön puitteissa. Mutta jos tämä nyt ollaan hyväksymässä, niin 2 § olisi viisasta laatia sen mukaan kuin ed. Saarion vastalauseessa on esitetty.

Ed. L a a k k o n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Minäkin olin alussa hyvin kriittinen tämän lain suhteen ja varsinkin siinä mielessä, kuten monissa asiantuntijalausunnoissa sanottiin, että valtio aikoo vetäytyä taloudellisesta vastuusta. Mutta kun sitten ehdotuksestani lisättiin lakiin valtionosuuspykälä, jonka mukaan valtiolta maakuntaliitoille siirtyviin aluekehitystehtäviin tulee valtionosuus muihin kuin edunvalvontatehtäviin, niin tämä korjasi paljon tilannetta.

Täällä on myös arvosteltu esitystä, että laki ei ole kuntien edun mukainen. Minun mielestäni se on sellainen. Kun valtaa siirretään aluetasolla valtiolta kunnille ja valtion virkamiehiltä kuntien luottamushenkilöille, niin silloin asukkaidenkin tahto paremmin toteutuu.

Ed. Ihamäelle haluaisin sanoa sen, että päätösvaltaa on kyllä siirretty valtion viranomaisilta nimenomaan aluekehitysviranomaisille eli maakuntien liitoille.

Ed. L i i k k a n e n : Arvoisa puhemies! Nyt käsiteltävänä olevassa lakiesityksessä aluepolitiikan keskeiset tavoitteet on säilytetty ennallaan tai niitä on terävöitetty entisestään. Keskeiset tavoitteet ovat väestön elinolojen kehittäminen ja tärkeiden palvelujen saatavuus, alueellisen kehityksen kannalta tarpeellisten perusrakenteiden turvaaminen, tuotantorakenteen uudistaminen, erityisten toimintaedellytysten parantaminen, uusien työpaikkojen synnyttäminen sekä talouden ja väestön osaamisen perustan vahvistaminen.

Kun Suomen aluepolitiikkaa ollaan uudistamassa ensi vuoden alusta lukien, on lakiesityksen taustalla useita laajakantoisia muutostekijöitä, jotka ovat vaikuttaneet lakiesityksen sisältöön tavalla, joka merkitsee eräitä periaatteellisia muutoksia aiemmin harjoitetun aluepolitiikan organisoinnin ja menetelmien suhteen. Näitä ovat:

Suomesta on tullut monista muista maista poikkeava maa siinä suhteessa, että kunnat käyttävät kaksi kolmasosaa julkisista varoista entistä itsenäisemmin. Tähän on johtanut valtionosuusjärjestelmän uudistaminen ja meneillään oleva normiohjauksen purkaminen. Onkin kysyttävä, mitä nyt tehdään sille hallinnolle, joka moniportaisena on ohjannut kuntia. Hallinnon keventäminen onkin keskeinen tehtävä. Sellaisen aluehallinnon ja keskushallinnon, joka vain antaa luvan kunnille tehdä, mitä kunnat ovat itse hyväksi nähneet, arvo on varsin kyseenalainen. Aluekehitysvastuun siirto kuntien yhteistyössä hoidettavaksi on pitkälti seurausta kunnallisen itsehallinnon vahvistumisesta ja luonnollinen seuraus Suomen muuttumisesta kunnallisvaltioksi.

Aluepolitiikan uudistumisessa on otettava huomioon Eta-sopimuksen ja mahdollisen EY-jäsenyyden vaatimukset. Siirtyminen ohjelmaperusteiseen ja yhteistyötä korostavaan aluepolitiikkaan, joka lähtee alueläntöisesti alhaalta ylöspäin eikä, kuten tähän asti, hallintobyrokratiassa ylhäältä alaspäin, on välttämätöntä. Lakiesityk-

sen lähtökohtana onkin vahvistaa alueiden ja maakuntien omien tavoitteiden huomioon ottamista tilanteessa, jossa tulosohjattu valtion aluehallinto toteuttaa oman sektorinsa tehokkuustavoitteita.

Alueen ja maakunnan omia näkemyksiä ja tavoitteita voi edustaa vain kunnallisvaaleilla valittujen kuntien edustajien yhteinen tahto. Päällikkövirastona lääninhallitus ei edusta alueen tai maakunnan tahtoa vaan on selkeästi osa valtionhallintoa. Lääninhallitusten tehtävät ovatkin olennaisesti supistumassa ja ne jäävät lähinnä huolehtimaan yleishallintoviranomaisen tehtävistä, kuten yleisen järjestyksen ja turvallisuuden, oikeusvarmuuden ja välttämättömän lupahallinnon sekä eräiden valvonta- ja tarkastustehtävien hoitamisesta. Tähän rooliin eivät sovellu enää aluekehitykseen tai muuhun yhteiskunnan kehittämiseen liittyvät tehtävät. Ne ovat selkeästi kuntien ja valtion erillisen piirihallinnon vastuualuetta.

Lakiehdotus koskee siinä määriteltyjä aluekehitykseen liittyviä tehtäviä. Maakunnan liitoista ei siis ehdoteta muodostettavaksi yleishallintoviranomaisia, vaan liitoilla olisi laissa määritellyt tehtävät. Nämä tehtävät olisivat koordinaattorin, alueen tahdonmuodostajan, edunvalvojan ja kehittäjän tehtäviä.

Aluekehitykseen liittyviä tehtäviä olisi myös monilla muilla aluehallinnon viranomaisilla. Ehdotetun lain yhtenä keskeisenä tavoitteena onkin saada aluehallinnon viranomaiset nykyistä tiiviimpään yhteistyöhön, jotta niiden yhteisin tai saman suuntaisin toimenpitein voitaisiin entistä tehokkaammin edistää alueiden kehitystä. Keskeisenä välineenä tässä on lakiehdotuksen mukainen ohjelmamenettely.

Ilmeisesti joidenkin vanhojen hylättyjen suunnitelmien pohjalta elää sitkeästi käsitys, että nyt ollaan perustamassa uutta hallintoporrasta. Tämä väite esiintyy eri muodoissaan vielä muutamissa hallintovaliokunnalle annetuissa lausunnoissa. Näin ei ole asianlaita. Käsiteltävänä oleva lakiehdotus ei sisällä mitään uutta organisaatiota eikä luo hallintoon myöskään toiminnallisesti uutta porrasta. Lain mukaiset aluekehitystehtävät annettaisiin kuntayhtyminä toimiville, muita tarkoituksia varten olemassa oleville maakunnan liitoille.

Ehdotetun hallinnollisen muutoksen ydin on hyvin periaatteellinen, jos kohta useat käytännön syytkin puoltavat muutosta. Ehdotus merkitsee alueiden kehityksen kannalta tärkeiden, merkitykseltään kasvamassa olevien tehtävien siirtämistä pois valtion virkamieshallinnolta, jonka asettaa ja jota ohjaa valtion keskushallinto ja jossa päätösvaltaa voi viime kädessä käyttää yksi virkamies, ja näiden tehtävien antamista kunnalliselle viranomaiselle, joka asetetaan ja jota ohjataan peruskunnista ja jossa päätösvalta kuuluu kunnanvaltuustojen valitsemille luottamushenkilöille.

Aluekehitystehtävien siirtäminen lääninhallituksilta maakunnan liitoille ei miltään osin kasvata hallintoa eikä lisää hallinnollisia tehtäviä. Hallinnon keventämistä ja yksinkertaistumista sen sijaan tapahtuu ainakin seuraavissa suhteissa.

Lääninneuvottelukunnat lakkautetaan ilman, että mitään uutta perustetaan tilalle. Aluekehitykseen vaikuttavien keskeisten päätösten ja suunnitelmien yhteensovittaminen aluehallinnossa siirtyy maakunnan liitoille. Pitkään arvosteltu päällekkäinen suunnittelu poistuu. Ehdotettu hallintoratkaisu ei aiheuta mitään lisäkustannuksia vaan tuo jonkin verran säästöjä, kuten hallituksen esityksen perusteluissa on esitetty. Siirtäessään aluekehitystehtävissä valtaa valtion virkamiehiltä kunnanvaltuustojen valitsemille luottamushenkilöille lakiehdotus lisää hallinnon kansanvaltaisuutta tehtävissä, joihin kansanvaltaisen ohjauksen tuleekin tehokkaasti ulottua.

Oleellista lakiehdotuksessa on myös, että aluekehitystehtävien hoidon kansanvaltaisuus rakennetaan kuntien varaan. Samalla kun maakunnan liittojen tehtäviksi ehdotetaan annettavaksi vain aluekehitystehtäviä, lakiehdotus ei läntisen Euroopan yleisestä käytännöstä poiketen sisällä itsehallinnollista hallintoratkaisua välittömine vaaleineen ja veroineen. Tässäkin toteutetaan suomalaisen hallintouudistuspolitiikan peruslinjoja: hajautusta, kuntalähtöisyyttä sekä keskus- ja aluehallinnon keventämistä.

Seutukaavoituksen aluejako on sopiva kansallisten aluekehitystehtävien hoitamiseksi. Se käsittää 19 aluetta, jotka ovat toiminnallis-taloudellisia aluekokonaisuuksia. Seutukaavajako on lähestulkoon yhteneväinen sen maakuntajaon kanssa, jonka valtioneuvosto hyväksyi 8.7.1992 valtion aluejaotuksen kehittämisen pohjaksi. Tämä jako muodostettiin työssäkäynnin, asioinnin, taloudellisen yhteistyön ja muiden todellisten tekijöiden perusteella antaen kuntien arvioille ja käsityksille erittäin suuri paino.

Näin voidaan todeta, että nyt aluekehitystehtävien hoidon pohjaksi aluetasolla esitetty seutukaavajako on syntynyt vaan ei tehty. Se vastaa mahdollisimman pitkälle elävää elämää sovel-

tuen sellaisena hyvin uudistuvan aluepolitiikan tarpeisiin. Seutukaavajako on sopivan tiheä tuodakseen esiin maan eri osien erilaiset kehitysongelmat ja tarpeet. Läänijako ei ole kaikin osin tällainen jako. Toisaalta seutukaava-alueita tiheämpi aluejako johtaisi käytännön hankaluuksiin lakiehdotuksen mukaisten aluekehittämisohjelmien laadinnassa ja muussa aluetason viranomaisten välttämättömässä ja lisääntyvässä yhteistyössä, kun otetaan huomioon valtion aluehallintoviranomaisten aluejaot.

Lakiehdotuksen mukainen aluejako olisi tehtyjen laskelmien perusteella Suomelle ilmeisen tarkoituksenmukainen ajatellen EY:n rakennerahastoista mahdollisesti saatavia tukia. Suomi on esittänyt EY:lle maakunnallisten liittojen toimialueita ns. Nuts 2 -alueiksi. Tämä on linjassa Ruotsin ja Norjan vastaavien suunnitelmien ja esitysten kanssa. Tarvittaessa EY:hyn liittyviä tehtäviä voitaisiin hoitaa kahden ja useamman maakunnan liiton yhteistyönä.

Lakiehdotus ja hallituksen talousarvioesitys vuodelle 1994 lähtevät siitä, että kaikilla alueiden kehityksen kannalta tärkeillä hallinnonaloilla on omia aluekehitysrahojaan, jotka ovat käytettävissä lain mukaisiin toimenpiteisiin. Talousarvioesityksessä hallitus toteaa, että aluekehitysrahoja, yhteensä noin 3 miljardia markkaa, on tarkoitus käyttää ensi sijassa aluekehitysohjelmiin sisältyviin elinkeinotoiminnan kehittämishankkeisiin, jotka luovat pohjaa yritystoiminnan uudistamiselle ja tuotannon monipuolistumiselle. Tämä ei merkitse sitä, etteikö muitakin määrärahoja voitaisi käyttää aluekehittämisohjelmissa ja muissa aluekehityshankkeissa. Kaikkia määrärahoja käytetään luonnollisesti niille lainsäädännössä ja valtion talousarviossa määriteltyjen käyttötarkoitusten puitteissa. Tässä suhteessa käsiteltävä lakiehdotus ei sisällä poikkeuksia yleisistä budjettisäännöksistä ja -määräyksistä.

Aluekehitysrahojen osoittamisella monille eri hallinnonaloille pyritään sitomaan niiden viranomaisia aiempaa tiiviimmin aluekehitystavoitteiden konkreettiseen, myös taloudelliseen edistämiseen. Samaan suuntaan vaikuttavat lakiehdotuksen säännökset maakunnan liiton lausuntovallasta ja valtion aluehallintoviranomaisten velvollisuudesta ottaa päätöksenteossaan ja toiminnassaan huomioon nuo lausunnot samoin kuin maakunnan liiton alueen kehittämistä koskevat suunnitelmat.

Arvoisa puhemies! Hallintovaliokunnan lähes yksimielinen kanta on ollut siirtää aluekehitysvastuu kuntien yhteistyönä hoidettavaksi. Aluepolitiikan osalta kaikki aluejaot ovat aina vaikeita. Kuitenkin lakiesitys mahdollistaa kuntien joustavan yhteistyön yli maakunta- ja seutukuntarajojen eikä se näin ollen ole toiminnallisista tarpeista lähtevän yhteistyön esteenä. On myös syytä huomauttaa, että maakuntajako on selvästi toiminnallis-taloudellisempi jaotus kuin läänijako, joka on puhtaasti hallinnollinen aluejako. Myös aluejaon osalta lakiesitys merkitsee selvää edistysaskelta aiempaan verrattuna.

Ed. V e h k a o j a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ministeri Pekkarinen pyysi, että me, jotka olemme esittäneet väitteen siitä, että tämä esityskokonaisuus johtaisi valtion keskushallinnon vallan lisääntymiseen, perustelisimme aikaisempaa paremmin kannanottoamme. Haluaisin sen tässä tehdä annetun ajan puitteissa.

Valtioneuvostohan on tehnyt kesäkuussa 93 periaatepäätöksen toimenpiteistä valtion keskushallinnon ja aluehallinnon uudistamiseksi. Tässä esitettiin aluekehitystehtävien siirron ohella myös eräitä muita aluehallintoon merkittävästi vaikuttavia toimenpiteitä, ja tästä muodostuva kokonaisuus muuttaa merkittävästi aluehallinnon tähänastista kehittämislinjaa.

Aluekehitystehtävien siirtäminen pois lääninhallituksista murtaa sen keskeisen toiminta-ajatuksen, johon lääninhallinnon kehittäminen on perustunut, eli erityisesti alueen kehityksestä huolehtivana viranomaisena toimimisen. Siihen sisältyy myös joukko esityksiä, jotka purkavat tätä tehtävää lääninhallituksilta muille alueellisille viranomaisille. Monet alueelliset viranomaiset ovat nyt laajentamassa omaa toimialuettaan, mikä juuri tarkoittaa, että nykyiseltä alueelta valtaa siirtyy johonkin kauemmaksi. Ympäristöhallinnon puolella ollaan sirpaloittamassa tehtäviä pois lääninhallinnosta. Sitten esimerkiksi koulu- ja kulttuuripuolella on vähän epämääräisempi ajatus, mutta joka tapauksessa myös ollaan siirtämässä tehtäviä pois lääninhallituksesta. Eli tämä yhteensovittava alueellinen hallintotehtävä ollaan nyt lopettamassa ja lopputuloksena tästä on se, että aluehallinnon sisällä keskittyneisyys vahvistuu ja alueen oma näkökulma heikentyy, jos alueina pidetään nykyisiä lääninhallitusten alueita.

Ed. P u h a k k a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minä vielä sen verran puuttuisin tähän kysymykseen, että kohtuullisen suurella varauksella suhtaudun kuntayhtymiin, koska minä näkisin, että niissä saattaa olla byrokratian

lisäsiemen. Lähinnä lähtisin siitä näkökohdasta, että kuntien osalta maakunnallisten liittojen kautta vaikuttaminen olisi järkevämpää kuin se, että luodaan kuntien kautta erilaisia kuntayhtymiä. Tämä tietenkin on kysymyksenalainen asia, mutta katsoisin, että siitä huolimatta tämä laki on aivan oikeutettu.

Ed. S a a r i o : Rouva puhemies! Ed. Väistön oli erinomaisen helppo tehdä ns. suojaväistö esittelypuheenvuorossaan, kun hän ilmoitti, että on katsottu tarpeelliseksi ja sopivaksi poistaa lain voimaantulopykälästä, siis 13 §:stä, 2 momentti. Se voidaan erittäin helposti poistaa sen vuoksi, että asiallisesti ottaen se ei muuta mitään, mutta se jättää tämän lain hieman vähemmän julman näköiseksi kuin mitä se muussa tapauksessa olisi ollut. Jos 13 §:n 2 momentti olisi lakiin jäänyt, olisi epäilemättä liian moni tässä salissa ryhtynyt kyselemään kunnallisen itsemääräämisoikeuden ja sen perustan murentamisen perään, ja siihen ei kai uskallettu suoraan mennä.

Arvoisa puhemies! Mutta järjestyksessä. Hallituksen ehdotuksessa perusteltiin lakia alueellisesta kehittämisestä ikään kuin kahdesta keskeisestä toimintatavoitteesta lähtien. Toinen oli edistää alueiden omaehtoista kehittämistä ja toisaalta pyrkiä valtiovallan toimin huolehtimaan siitä, että maata voitaisiin tasapainoisesti kehittää eri alueilla.

Upeata, upeata, upeata! Kuulostaa erinomaisen hienolta. Sopii tähän aikaan, jolloin yhä enemmän on ryhdytty puhumaan siitä, että ihmisten, yritysten ja tiedon vapaasta liikkumisesta ja toimeliaisuudesta syntyneet talousmaakunnat ikään kuin muodostaisivat sellaisen synergisen yksikön, jonka perusteella, jonka oman tahdon mukaan lähdettäisiin kehittämään alueellista edunvalvontaa.

Kunnallinen itsehallinto on ollut varsin monen huolena vuosikausien ajan. Viime aikoina on kunnallisen itsehallinnon puolella otettu muutamia myönteisiä edistysaskeleita. Kunnallista itsehallintoa on vahvistettu kunnallislain osauudistuksen kautta. Valtionosuuslainsäädännön muutos on sen rahallisia, taloudellisia vaikutuksia mukaan laskematta teoriassa ollut askel parempaan suuntaan. On myös huomattu, että kuntien, siis vapaiden ja itsemääräävien kuntien yhteistyön pohjalta voi syntyä tavattoman paljon sellaista, jota kannattaa edistää mm. kuntayhtymälainsäädännön kautta, lainsäädännön, joka on erinomainen osoitus hyvästä lainsäädännöstä, sellaisesta, joka jättää nykyaikaiseen yhteiskuntaan sopivaa peli- ja harkinnanvaraa.

Siis kaikki näyttää aika hyvältä, kun perusteluja on lukenut tähän saakka. Mutta kuten usein torilla, tarjouksella on pitkä otsatukka mutta se on takaa täysin kalju. Niin on tämäkin lakiehdotus. Kuntalähtöisyys karisee viimeistään, kun ehtii lain 2 §:ään, jossa yksiselitteisesti määritellään, että kuntien edunvalvonnan tulee olla rajoittunut sille alueelle, jonka valtiovalta on suvainnut määritellä, piirtää seutukaavoja määriteltäessä. Keskeinen lähtökohta alueelliselta pohjalta ylenevälle toiminnalle on murentunut.

Kun lakia menee hieman eteenpäin, huomaa, että katoavat ne viittaukset, jotka antaisivat aiheen lukijalle olettaa, ainakin hyväuskoiselle lukijalle, että pitkässä juoksussa tällaisen lain hyväksyminen merkitsisi sitä, että kunnille tulisi myös enemmän taloudellista liikkumavaraa ja kuntien pakkomuodostetuille liitoille taloudellista liikkumavaraa. Realisti sen on tosin huomannut jo aikaisemmin. Valtion sektoriviranomaiset tulevat pitämään viimeiseen saakka taloudellisen päätösvallan käsissään. Siis tämäkin peruste ns. pakkojärjestelmälle on täysin poissa. Osallistumisen pakkoa on perusteltu sillä, että kaikkien täytyy olla mukana, jotta alueellinen intressi toteutuisi.

Rouva puhemies! Tällainen perustuu mielettömän harhaiseen byrokratiakäsitykseen, jonka levinneisyys maassamme on vielä suorastaan sietämättömän yleistä. Se perustuu siihen, että jossakin valtiovallan taholla siis ehdottoman hyvin tiedetään, mikä on kuntien muodostama intressi, ja että valtiovalta osoittaessaan tällaisen alueen vain voi tietää oikean kuntaintressin olemassaolon ja oikean alueellisen kehityksen virityksen.

On sanottu, että valtiovalta ei voi suunnata aluepoliittisia toimiaan sellaiselle alueelle, josta yksikin kunta puuttuu. Mutta erittäin hyvin valtiovalta voi viedä kaikilta kunnilta miljardimäärin varoja, vaikkei yksikään kunta näin halua. Mielenkiintoinen ristiriita, joka osoittaa nämä perusteet täysin turhiksi.

Oli erittäin valitettavaa, että asian valiokuntakäsittely meni ikään kuin tulevien ja olevien hallintointresenttien väliseksi lobbailuksi. Keskustelu todella käytiin lääninhallitusten roolista, keskustelu käytiin lääninhallitukset versus uudet tahi olevat maakunnalliset päätöksentekoelimet sen asemesta, että todella olisi käyty keskustelua siitä, mikä on paras tapa organisoida kunnista kotoisin oleva omaehtoinen paikallinen tahto ajamaan etujaan valtiovaltaan päin. Jos tämä on

lain keskeinen pykälä, olettamus ja lähtökohta, silloin laki on täysin väärin rakennettu, sillä tämän mukaan se ei toteudu.

Voisi oikeastaan sanoa, että tähän on rakennettu eräänlainen hallinnollinen Frankensteinin hirviö, joka lähtee liikkeelle, ja sitä ei saa pysähtymään, jos olette lukeneet asianomaisen kirjan. Se tarkoittaa sitä, että samalla bodylla yritetään hoitaa kaksi toisiinsa sopimatonta asiaa, valtiovallan alueisiin suuntaama intressi, siis aluepolitiikan hoito, ja toisaalta kuntalähtöisten intressien hoito. Erittäin mielenkiintoinen sekoitus sellaista hallintokulttuuria, johon ainakaan minä en toivo koskaan joutuvani osallistumaan, vaikka olenkin, rouva puhemies, erään maakunnallisen liiton hallituksen varajäsen. Mutta ilmeisesti päättäjät tulevat tekemään tästä tulevaisuudessa omat johtopäätöksensä.

On myös katsottava eräästä toisesta lähtökohdasta tätä mallia. Tämä tulee asettamaan erittäin vaikean ristiriidan ns. kaupunkiseutujen kontra maakuntaa edustavien kuntien väliseen yhteistyöhön. Minun on pakko huomata tässä asiassa selvästi voimakas valtapyrkimys, joka johtaa siihen, että ne kaupunkikeskukset ja kaupunkiseudut, jotka ovat virittäneet palveluvarustuksensa kaikkein korkeimmalle tasolle, joutuvat antamaan periksi silloin, kun aluetta koskevia päätöksiä tehdään.

Kunnallinen itsemääräämisoikeus on tässä vakavasti vaarassa, vaikkei vielä tämän lainsäädännön seurauksena. Tästä eteenpäin otettavat askeleet varsin helposti johtavat siihen, että kunta joutuu taloudellisessa mielessä entistä enemmän sidoksiin tämän kaltaisen organisaation kanssa. Tämän kaltaisen organisaation olemassaolo saattaa nimenomaan pakollisena sellaisena johtaa siihen, että kuntarakenteen tervehdyttämiseen ei ole tarvetta, koska eräät asiat näyttävät hoituvan tätä kautta. Aluepoliittiset tikkukaramellit, joita tähän on jaettu, ovat mielestäni bagatelli yksityiskohta. Suomen kuntalaitoksen, joka taistelee paljon suurempien ongelmien kanssa, ei pitäisi innostua jostakin 75 miljoonan markan maakunnan kehitysrahasta, joka tullaan jakamaan niin tasan, että siitä sellaisille seuduille, jotka rahaa todella tarvitsisivat, ei juurikaan ole hyötyä.

Minun on, rouva puhemies, tavattoman vaikea nähdä tässä laissa, kuten on ehkä käynyt selväksikin, mitään erityisen myönteistä. Minä näen myönteistä siinä, että Suomessa kaikin tavoin innostetaan paikallisista lähtökohdista asukaslähtöisesti, kuntalähtöisesti syntyvän yhteistoiminnan kanavoimista erilaisissa asioissa ehkä erilaisin konstellaatioinkin valtiovallan suuntaan. Mutta minä en voi hyväksyä sellaista järjestelmää, jossa valtiovalta osoittaa, että kunnan X paikka on tietyssä maakunnallisessa liitossa. Tällaista lakia ei tarvitse Suomi EY:hyn menoa varten, tällainen laki ei edellytä eikä edistä kuntien pyrkimyksiä eikä ennen muuta ainakaan veronmaksajien intressejä. Tällaista lakia voivat suunnitella ainoastaan sellaiset, jotka ovat nähneet vanhan piilokameran, jossa tötteröiden puutteessa suomalaisille annettiin jäätelö käteen, ja nämä kuvittelevat, että suomalaiset ovat vielä samanlaisia, että suostuvat syömään hallinnon kädestä. Ei käy!

Ed. V ä i s t ö (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Saario toi esille sen, että jatkuisi entinen valtiovallan määräily. Me näemme niin, että esityksellä juuri saatetaan saman neuvottelupöydän, saman prosessin piiriin niin alueilla toimivat valtion viranomaiset, siellä toimivat kunnat ja niiden kuntayhtymät kuin muut maakunnalliset toimijatahot mukaan luettuna hyvin tärkeä koulutussektori korkeakouluja myöten. Nyt juuri muutetaan toimintatapaa tällaiseen neuvotteluprosessiin, jossa yhdessä sopien, yhteisesti sopien ohjataan olemassa olevia resursseja. Ei tässä mitään uutta resurssia sinällään synny vaan käytetään niitä resursseja, joita aluepolitiikassa on tälläkin hetkellä käytettävissä mm. valtion budjetin kautta tai yritysten rahoitustuen kautta tai kuntien omien elinkeinotoimintaan tapahtuvien panostusten kautta. Mutta olennaista on se, että tästä pitää saada enemmän tulosta juuri paikallisista, alueittaisista, maakunnittaisista lähtökohdista lähtien.

Ed. Saario puuttui hallinnon järjestämiseen ja puhui pakkoliitosta. On vaikea ajatella sellaista aluepolitiikan toimintajärjestelmää, joka ei kata koko maata. Siinä pitää olla koko maan mukana. Vasta tällaisella aluetasolla, koko maan kattavalla toimintajärjestelmällä me pystymme tämän tärkeän kansallisen kysymyksen hoitamaan, joka kansainvälistyvässä tilanteessa tulee meille entistä tärkeämmäksi.

E n s i m m ä i n e n v a r a p u h e m i e s (koputtaa): Kaksi minuuttia!

Ed. L i i k k a n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Saariolle vain sen verran, että kyllähän tilanne eri lääneissä on erilainen. Se on kieltämätön tosiasia. Mutta näkisin, että mis-

sään läänissä ei tilanne ainakaan pahene, jos laki saadaan voimaan, vaan on selvää, että silloin ohjelman teko menee itse maakuntaan. Jos lääneissä on ollut kaksi maakuntaa, on aivan selvää, että tilanne on ollut puolueellinen. Sinne, missä on lääninhallinnon pääpaikka, on toiminta enemmän keskittynyt.

Se pitää ed. Saarion puheessa paikkansa, ettei lopullista päätäntävaltaa alueelle anneta, mutta on tämä parempi, koska lakia nyt on valmisteltu kymmeniä vuosia. Me voimme kuitenkin lähteä siitä, että ohjelma tehdään yhdessä maakunnan sisällä aluehallinnon, piirihallintoviranomaisten kanssa yhteistyössä ja taloudellisia resursseja, voimavaroja sitoen. Silloin se myös edesauttaa paremman yhteistyön syntymistä.

Sanoisin vielä lopuksi, että teemmepä me minkälaisen organisaation tahansa tähän maahan, sillä organisaatiojärjestelyllä tätä maata ei paranneta eikä tehoa lisätä. Ainoastaan, jos onnistumme henkilökunnan valinnassa, oikeat ihmiset oikeille paikoille, sillä lailla sitä saadaan aikaan. Olkoon organisaatio mikä tahansa, näen, että tämä on joka tapauksessa eteenpäin menoa ja kehitystä Suomessa.

Ed. I h a m ä k i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Viime aikoinahan lainsäädännössä on tähdätty siihen, että tehtäviä on säädetty nimenomaan kunnille. Näinhän on viime aikoina tapahtunut. Kunnallislain muutoksella, valtionosuuslain säädöksillä on nimenomaan tehtävät annettu kunnille. Tämä on ollutkin ihan oikea suuntaus. Tässä laissa taas tehtäviä annetaan lainsäädännöllä ylikunnalliselle elimelle ja taataan sen lakisääteinen olemassaolon oikeutus.

Ed. Väistölle toteaisin, että kun nyt lain perusteella saadaan ihmiset istumaan saman neuvottelupöydän ääreen, kunnat ja eri maakunnalliset tahot ja jopa valtion piirihallintoviranomaisetkin, saadaan toki paperia ja neuvottelutulosta ja ohjelmaa. Mutta oleellistahan kaikessa on, että päätäntävalta ei ole eikä jää alueelle. Päätäntävalta jää edelleen valtion viranomaisille ja valtio, ministeriö viime kädessä määrää, mitä päätetään.

Vielä toteaisin ed. Saarion puheenvuoron johdosta, että kun Suomessa tällä hetkellä on 455 kuntaa, joista osa on niin pieniä, että voidaan epäillä, pystyvätkö ne kaikista toiminnoistaan suoriutumaan, ja jos tämä laki nyt tehdään, tällä varmasti turvataan kaikkien kuntien olemassaolo.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan toinen varapuhemies Pesälä.

Ed. P u h a k k a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Toteaisin ed. Saariolle hänen puheenvuorostaan, jossa oli varmasti hyviä mielipiteitä: Eikö meillä kuitenkin ole voimavarana se, että meillä on erilaiset maakunnat? Tämän lain kautta voimme käyttää erilaisten maakuntien erinomaisuutta hyväksemme. Minusta tämä on erittäin tärkeä kysymys. Tietenkin se johtaa siihen, että luottamushenkilöillä kunnissa on enemmän vastuuta. Nykyään on valtaa ja luottamustehtäviä, mutta nyt on myös vastuuta. Tämä liittyy hyvin paljon kuntien luottamushenkilöiden vastuuseen ja siihen, millä tavalla me yleensä lähdemme maakunnallista itsehallintoa kehittämään. Minusta tästä on hyvin pitkälle kysymys. Totta kai se kivistää siinä mielessä, että silloin täytyy myös kunnissa antaa vastuu luottamushenkilöille.

Ed. V ä h ä n ä k k i (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. Saario totesi värikkään puheenvuoronsa alussa, että valiokunnan puheenjohtaja Väistö on suorittanut suojaväistön. Kun kuunteli ed. Saarion puheenvuoroa, jota ed. Ihamäki on tukenut, niin tuli mieleen, että hän on varmasti aika yksinäinen saario tässä mielipiteiden meressä. Kuulsi myös selvästi Havukkaahon yksityisajattelijan kotitekoiset ajattelut.

Nythän on sillä tavalla, että tätä maata on lailla rakennettava ja kaikille Suomen osille annettava suunnilleen samanlaiset kehittymismahdollisuudet ja samalla demokratiaa on laajennettava. Ei voida ajatella, että viidakkosota kuntien välillä jatkuu hyvistä kehitysedellytyksistä ja muista. Mutta se on kuitenkin todettava, että ymmärrän kyllä Lahdesta, bisnescitystä olevan ed. Saarion sekä maakunnan keskipisteestä Mikkelistä olevan ed. Ihamäen näkemykset, koska tosiasia on, että tämä lainsäädäntö antaa enemmän kehitysedellytyksiä pienille ja keskisuurille kunnille, joita Suomen kunnista kuitenkin valtaosa on. Näin ollen tämä on erittäin tarpeellinen kaikilta osin.

Ed. K o r v a (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Keskustelun tässä vaiheessa on syytä lukea valiokunnan mietinnöstä yksi kappale, koska minusta se sopii tässä vaiheessa hyvin tähän keskusteluun. Mietintö toteaa: "Suomen valtionhallinto rakentuu kuitenkin sille pohjalle,

että päätösvaltaa käyttävät kunkin hallinnonalan viranomaiset asianomaisen ministeriön johtaessa hallinnonalaa. Sitovan päätösvallan antaminen aluekehitysviranomaisille yli valtion sektoriviranomaisten merkitsisi niin suurta rakenteellista muutosta julkisen hallinnon järjestelmään, ettei sellaista voitaisi helposti tehdä aluekehitystehtävien hoidon sääntelyn yhteydessä."

Minusta tämä on niin laittamattomasti ja selkeästi sanottu, että kyllä tätä pihviä pitäisi alkaa etsiä tämän ajattelun ja tämän tiedon ympäriltä, siis siitä, miten todellista päätösvaltaa sektoriviranomaisilta saadaan. Nyt tämä keskustelu jauhaa pääasiassa vain sen mukaan, miten itse kukin on kokenut kymmenien vuosien aikana, onko läänin vai maakuntahallinnon puolella. Hyvin valitettavaa, että tästä ei päästä eteenpäin.

Ed. A i t t o n i e m i (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Minä en ole mikään erikoinen kunnallispolitiikan sen paremmin kuin kuntainliittojen, maakuntaliittojen tai kuntayhtymienkään toimintojen tuntija. Mutta kun kuuntelin ed. Saarion puhetta, niin siinä oli kirkas, selkeä lahtelainen järjenjuoksu. Sen sijaan ed. Väistö syyllistyi toiveajatteluun siitä, että tämän lain perusteella hedelmällisesti maakuntatasolla saataisiin eri kuntien edustajat neuvottelupöydän ääreen sopimaan kaikille kaikkea hyvää.

Tämän asian suurin ongelma on se, että kun tähän saakka juuri kunnallisten yhtymien, maakuntaliittojen toiminta on ollut tietyllä tavalla lääninhallituksen toimintaa avustavaa ja virkistävää, niin nyt ne asetetaan tietyllä tavalla kilpailulliseen asemaan keskenään. Tämä merkitsee silloin myös kiihtyvää taistelua vallasta ja kiihtyvää taistelua siitä, kuka loppujen lopuksi määrää maakunnan ja läänin kehityksen, onko se tämä, joka ei ole uusi organisaatio, vaan vanha toimija, jonka valtaa myös lisätään, vai onko se lääninhallituksen tasolla. Siinä syntyy juuri se pattitilanne ja kiistakysymys, kuka näissä asioissa määrää. Tähän saakka se on ollut lääninhallitus. Sen pitäisi olla edelleenkin. Tätä toimintaa, joka on jo olemassa olevaa mutta jota nyt vahvistetaan, olisi tietysti pitänyt kehittää, mutta ei tällä tavalla kuin tässä laissa. Tästä tulee kiistakapula, joka tullaan purkamaan, niin kuin monessa muussakin maassa on tähänkin saakka purettu.

Ed. V e h k a o j a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Pyysin puheenvuoroni ed. Väistön vastauspuheenvuoron johdosta, kun myös hän puhui siitä, että tämän lain avulla ikään kuin saataisiin saman neuvottelupöydän ääreen sellaisia tahoja kuin korkeakoulut ja mitä kaikkea. Tällä lailla hän välillisesti antoi sen käsityksen, ettei nyt näin meneteltäisi. Tämähän ei pidä paikkaansa. Totta kai asioissa, jotka koskevat kulloinkin eri osapuolia, neuvotellaan niiden kanssa. Näkisinkin, että sen sijaan, että perustetaan kokonainen uusi systeemi, tulisikin asioita jatkossa hoitaa verkostotyyppisesti työskennellen asiakohtaisesti. Tämä olisi moderni tapa tehdä työtä.

Kun hän vaati, että koko maahan on tehtävä samanlainen systeemi, niin häneltä unohtui, että hän on itse hyväksymässä kuitenkin 2 §:ään sen kohdan, että jos tällaista maakunnanliittoa, joka on yhtä kuin seutukaava-alue, ei tule, niin silloin lääninhallitus voi sen homman hoitaa, eli hän on ollut hyväksymässä sitä ajatusta, ettei kuitenkaan olisi katastrofi, vaikka tällaista kuntien välistä ymmärrystä ei syntyisi.

Ed. Liikkaselle haluaisin vastata, kun hän väitti, että lääninhallitusten pääpaikkakunnat ovat vaikuttaneet siihen, että kehittämistoimenpiteet ovat osuneet niille alueille paremmin kuin läänin muille alueille. Se oli jo niin uskomaton väite, että minä toivoisin häneltä vähän tilastotaustaa tähän. Omat tietoni eivät viittaa ainakaan tähän suuntaan. Sen sijaan kuntayhtymien kohdalta tiedossani on, että esimerkiksi sairaaloiden käyttötilastot osoittavat enintä käyttöä niillä paikkakunnilla, millä sairaalat toimivat.

Ed. V i s t b a c k a (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Nimenomaan ed. Saarion puheenvuoron jälkeen käytetyissä vastauspuheenvuoroissa muun muassa ed. Liikkanen totesi, että tilanne riippuu tietysti henkilöistä, keitä sinne valitaan. Mutta jo ennakkoon näyttää olevan niin, että keskustapuolue ainakin Vaasan läänissä on jakanut jo kaikki paikat. On turha puhua siitä, ettei tule keskittymiä. Ainakin ne sopimukset, joita lehdissä on ollut ja jotka tänään olen puhelimitse saanut tietää, osoittavat sitä, että tämä vasta sitä keskittämistä tuo eräille paikkakunnille. Miten silloin hoidetaan tasapuolisesti ihmisten asioita?

Siitä huolimatta vaikka puhutaan, että määrätyissä kuntainliiton omaisissa tapauksissa henkilöillä on jonkinlainen virkavastuu, minä tulkitsen asian niin, että silloin kun näitä tehtäviä tehdään lääninhallituksesta käsin, kyseisillä virkamiehillä on sellainen vastuu, että he joutuvat vastuuseen, mikäli eivät noudata tasapuolisuutta.

Herra puhemies! Ed. Ihamäelle toteaisin, että

kun hän puhui pienistä kunnista, niin viime viikon perjantaina, mikäli muistan oikein, tekstitv:ssä kerrottiin, että Veronmaksajain Keskusliitto oli valinnut taloudellisimman kunnan ja palkinnut todella pienen kunnan. Tämä kunta oli hoitanut raha-asiansa ja kaikki palvelunsa hyvin. Toiminta ei aina ole kiinni kunnan koosta vaan siitä tavasta ja järkevyydestä, millä tavoin asioita hoidetaan ja ketkä siellä niitä ovat hoitamassa.

Ed. V ä i s t ö (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Tässä on kokonaisuutena kyse toimintatavan muutoksesta. Ed. Vehkaoja oli sikäli oikeassa, että kyllä lääninhallituksetkin tähän saakka ovat hoitaneet erittäin hyvin sen aluekehitysvastuun, joka niille on lain mukaan kuulunut. Se on nyt siirtymässä kuntayhtymille ja ellei nyt tällaista kuntayhtymää muodostu jollekin alueelle, niin lain mukaanhan lääninhallitukset tulevat toimimaan näillä alueilla aluekehitysviranomaisina edelleen. Tämä kuitenkin pitää sisällään sen, että meillä on koko maan kattava järjestelmä pääosassa maata. Se on kuntalähtöinen. Mutta jos jollakin alueella ei vielä muodostu kuntien liittoa, niin siellä kehitysvastuu on lääninhallituksilla edelleen.

Ed. Ihamäki ja ed. Saario aiemmin toivat esille sen, että tässä tavallaan pakotetaan yhteistyöhön. Minusta tässä lähtökohtana on se, että syntyy vapaaehtoinen, hedelmällinen, tuloksia tuova kumppanuus, yhteistyösuhde, ja sillä tavoin saamme enemmän tuloksia aikaan nykyisillä resursseilla. On korostettava sitä, että minusta tässä ohjelmaperusteisessa uudessa toimintamallissa pitää syntyä vähemmän paperia, enemmän tuloksia ja enemmän toimintaa. Sillä tavoin, myös ed. Aittoniemelle vastaten, me paremmin selviydymme näistä haasteista, joita koko maan alueellisen kehittämisen osalta tänä päivänä meillä on.

Ed. S a a r i o (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Minä olen kyllä valmis hyväksymään sellaisen maakunnallisen edunvalvojana toimivan organisaation, joka voi myös vastata seutukaavoituksesta rakennuslain 18 §:n 3 momentin määrittelemällä alueella. Mutta minä en hyväksy toimijaksi sellaista, joka pakotetaan tähän. Tässä on oleellinen aste-ero. Näin vapaaehtoisuudella annetaan mahdollisuus erilaisuudelle, jota täällä on perääkuulutettu, ja vain vapaaehtoisuus mahdollistaa myös täydellisen demokratian toteutumisen. Muuten se on mahdotonta.

Ed. P u l l i a i n e n : Arvoisa puhemies! Olen tyhjentänyt pajatsoa tämän asian tiimoilta aika monessa vastauspuheenvuorossa, mutta äsken edustajien Väistö ja Vähänäkki käyttämät vastauspuheenvuorot antoivat pajatsoon lisää materiaalia niin, että perusteellinen tyhjentäminen on edelleen paikallaan.

Minusta tämä on poliittista hallintohumpuukia kaikkein räikeimmillään ja kauheimmillaan. Tässä ei ole järjen hiventäkään mukana, ei mitään sellaista, mikä olisi kannattamisen arvoista tässä niukkuuden yhteiskunnassa. Mutta tähän saattaa sisältyä kaikkien aikojen poliittinen jippo antaa halpa luu kaluttavaksi ns. maakuntien tasolle ja sitten hykerrellä sisäasiainministeriössä, että sielläpä ne pojat ja tytöt vähän nyt niin kuin neuvottelevat keskenään ja tekevät sopimuksia. Tässähän on nimenomaan kysymys juuri tästä. Tämä on suomalaisessa retoriikassa ja demagogiassa aika ainoalaatuinen sanayhdistelmien koostuma. Ajatelkaapa hyvät edustajatoverit, olemme siirtymässä ohjelmakeskeiseen aluepolitiikkaan, "ohjelmakeskeiseen". Me teemme aluekehitysohjelmia ja istumme kokouksissa ja keräämme ajatuksia ja laitamme niitä paperille, kutsumme sektoriviranomaisia, piiriviranomaisia kahveelle ja pyydämme saada siihen nimmareita alle jnp. ja koko ajan kokouspalkkiot raksuttavat jnp. ja kunnat maksavat. Tietenkin teemme pöytäkirjoja ja tarkistamme niitä myös ja valitamme, jos ne eivät ole nyt juuri ohjelmapaperina niin hyviä kuin me olemme ajatelleet. Sitten me valitamme niistä kaiken maailman oikeuksiin ja muuta sillä tavalla, näinhän tämä on, ja sisäasiainministeriön virkamiehet hykertelevät edelleen omahyväisesti, että ovat saaneet tämän jujun keksittyä. (Ed. Kemppainen: Eikö näin ole tehty, mutta tästä pitäisi päästä eroon? Edustaja kuvaa menneisyyttä!) — Niin, sitä me ajattelemme. Siksi tämä laki, ed. H. Kemppainen, on juuri hylättävä.

Jos, arvoisa puhemies, palautetaan mieleen, mitä muuta hauskaa me olemme tehneet tässä viime aikoina, me juuri muutimme kunnallislakia sillä tavalla, että me mahdollistimme kuntayhtymät. Silloin käytetyissä puheenvuoroissa me kerroimme, kuinka hieno asia tämä on, kuinka me luomme mahdollisuuden vapaaehtoisesti halutussa laajuudessa luoda kuntien yhteistyötä, ja hyvin laajasti kuvasimme ne tehtävät, mitä kaikkea me voimme tehdä näiden uusien kuntayhtymien avulla.

Arvoisa puhemies! Tuhannen ja miljoonan taalan kysymys kuuluu: Eikö silloin voi tehdä

aluekehitysohjelmia myös? (Ed. Ihamäki: Kyllä voi!) — Aivan oikein, loistavaa, ed. Ihamäki, voi, aivan ja voi pöytäkirjoja tarkistaa jnp. ja nimmareita kerätä, ja niillä nimmareilla ei ole mitään sitovuutta. Se sektoriviranomainen, piiriviranomainen nostettuaan kokouspalkkion voi edelleen jatkaa niin kuin mitään ei olisi tapahtunut. Näinhän se asianlaita on.

Siis toisin sanoen on aika uskomatonta, että jonkin tahon mielikuvitus on loihtinut tämmöisen esityksen, ja sitä sitten vielä höystetään noin paksulla mietinnöllä, jota innokkaasti sihteeri tekee ja muut kannattavat. Minä ymmärtäisin sen, että tässä ei pakkovaltaulottuvuutta olisi sillä tavalla kuin edustajat Väistö ja Vähänäkki äsken vastauspuheenvuoroissaan kuvasivat. Siinähän nimenomaan oli se, että joo, jossakin on niin kuin predestinoidusti katsottu, että alueellisen hyvän aikaansaamiseksi pitää olla kattava järjestelmä, käyttääkseni ed. Väistön kahdessa viimeksi käytetyssä vastauspuheenvuorossa valikoimaa ilmaisua. Minä en ymmärrä tällaista. Minä ymmärrän kuntayhtymämallin paljon paremmin, mieluummin, siis sen, että alueellinen identiteetti, se tavoite, lähtee kunnista käsin, ja niiden hankkeiden, alueellisten ja muiden hankkeiden eteenpäin viemiseksi luodaan se projekti, jolla tavoite saavutetaan. Jossakin toisessa asiassa se voi olla toisella koalitiolla aikaansaatavissa, mutta byrokratia on minimaalinen. Siis minä en ymmärrä lainkaan tätä.

En myöskään ymmärrä, että puhutaan kansanvaltaisuudesta tässä yhteydessä, kun päättäviä elimiä ei henkilö ja ääni -periaatteella valita. (Ed. Kemppainen: Valitaanko lääniin?) — Niin mutta sillä ei ole tämän kanssa mitään tekemistä. Ei sillä ole mitään tämän kanssa tekemistä. Ed. Kemppainen, merkitystä on sillä, millä tavalla tätä markkinoidaan ja siinä kansanvaltaisuus ei ole sitä, mitä se voisi olla.

Sitten näihin hallintoportaisiin. Täällä on erittäin arvokkaasti todettu monessa puheenvuorossa ja kuvattu tarkoin, kuinka luodaan uusi järjestelmä. Jos ollaan luomassa uusi järjestelmä, niin mikä se on muu kuin uusi järjestelmä. Se on juuri sitä, että on luotu järjestelmä ja siihen sitten sijoitetaan henkisiä ja aineellisia voimavaroja. (Ed. Kemppainen: Keveämpi järjestelmä vanhan kankean tilalle!)

Sitten näistä uusista pakkovaltaisista maakuntien liitoista muutama näkökohta. Tuon pitkähkön valiokuntakuulemisen ja työskentelyn aikana minulle kyllä tuli sellainen käsitys, poimin muutaman esimerkin, että Pirkanmaan, Satakunnan ja myöskin Keski-Pohjanmaan osalta varmasti ne tahot, jotka ovat sikäläistä maakunnan liittoa muodostamassa, ovat äärimmilleen sitoutuneet siihen ajatukseen. Voin kuvitella, että Kainuun liiton kohdallakin on aika paljon tällaista alueellista sitoutumista, mutta sehän ei sulje sitä pois, että se tapahtuu kuntayhtymäpohjalta. Ei lainkaan. (Ed. Kemppainen: No, miksi se pitää ottaa Ouluun?) — Älkää sekoittako. Teillä ei maantiedekään pelaa, ed. H. Kemppainen. Koettakaapa keskittyä nyt omaan itseenne siellä.

Toisin sanoen tässä on todella varsinaisesta reppanajärjestelmästä kysymys, kun eräät eivät ole ollenkaan pystyneet kehittämään itseänsä siihen, että selviäisivät edes, mitä ne olivat, aluekehitysohjelmien tekemisestä elikkä joutuvat kaikki ostopalveluina ne ostamaan, niin kuin lehdistössä on tietoja esiintynyt.

Hyvin mielenkiintoinen oli valiokuntakuulemisessa eräs maakuntajohtaja, joka oli pyytänyt asiantuntijalausunnon Machiavellilta. Me rupesimme ajattelemaan, että olikohan varmasti ministerien Pekkarinen ja Kanerva välinen kompromissi ollut Machiavellin tiedossa, kun hän tätä lausuntoa antoi, elikkä nämä maakuntajohtajat ovat tosi päteviä kundeja kerta kaikkiaan.

Jos mennään tähän eurooppalaiseen kehitykseen, niin täällä on tältä samalta ja tuolta toiselta puhujakorokkeelta julistettu hartaasti sitä, että nyt mennään Euroopan unioniin ja kaikki asiat tulevat sen systeemin mukaisesti kehittymään. Siellä alueorganisaatioissa on miljoonan verran asukkaita ja sillä tavalla. Tässä näitä pakkovaltaisia maakunnan liittoja olisi 19 kappaletta, joiden kesken jaetaan 5 miljoonaa suomalaista. Siis sillä tavalla, että poliittinen hallintohumpuuki aina pelaa just niin kuin sen hetken aineksilla ja sillä, mitä viime viikolla tuli sanottua, niin eipä muualla paljon mitään merkitystä ole.

Arvoisa puhemies! Minä olen ymmärtänyt erään asian kuitenkin tässä hyvin selvästi pyrkimyksenä. Se on pitkän aikavälin pyrkimys, ja tämä on vakava asia todellakin elikkä kun tässä koko ajan puhutaan siitä, että siirretään valtiotasolta aluekehitysvastuuta alaspäin, niin se on todella sitä eikä mitään muuta. Elikkä luodaan tällainen paperinukkeorganisaatio ja sen jälkeen hiljalleen niukkuuden maailmassa sanotaan, että hyvä on, hoitakaa alueenne elikkä tämä on teidän vastuullanne koko homma.

Valiokunta enemmistön kai tajutessa tämän jujun rupesi muokkailemaan pykälämuotoja uuteen uskoon, mutta ei se muuta miksikään sitä,

että näin asianlaita pitkällä aikavälillä varmastikin on elikkä siis toisin sanoen tässä suhteessa tätä tulee myös arvioida. Minä henkilökohtaisesti olen ymmärtänyt sillä tavalla, että koko tämmöisessä valtakunnan järjestelmässä on kysymys valtion toimenpiteenä maantieteellisten erojen tasoittamisesta ja silloin on kysymys yhteisten varojen allokoinnista niin, että kun maantiede tarjoaa erilaiset lähtökohdat, niin valtiovallan toimenpiteillä pidetään huoli siitä, että kaikki jollakin tavalla tulisivat toimeen. Se edellyttää sitä, että valtio-organisaatio on siinä alueellisessa tasaamisessa mukana.

Arvoisa puhemies! Tässä katsannossa oli mielenkiintoista se, että yksikään tämän alan tutkija ei ymmärtääkseni asettunut tämän mallin kannalle. Siihen tuli joka ikisessä asiantuntijalausunnossa tiedemiesten taholta hyvin runsaasti kritiikkiä taikka aika paljon kritiikkiä. Yksikään ainut ei sanonut, että tämä oli oivallus, tämä oli hyvä idea jnp.

Arvoisa puhemies! Kun nyt tämänkin verran olen arvosteltavaa löytänyt, niin kolmannessa käsittelyssä tulen ehdottamaan hylkäystä.

Ed. K e m p p a i n e n (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! On se kumma, että edes tiedemiehen aivoilla ei ymmärretä, että tässä tapahtuu merkittävä periaatteellinen muutos. Onko tämä muutos iso vai pieni, se tietenkään ei tapahdu hetkessä, mutta on se nyt aivan oleellista, kun väliportaan hallinnossa valtaa aletaan käyttää alhaalta päin päinvastoin kuin aikaisemmin tsaarinaikaisesti ylhäältä alaspäin. Itse asiassa tässä on kyse paljon vanhemmasta kustavilaisesta vallankäytöstä.

Minusta tilannetta kuvaa ehkä parhaiten vanhassa historiankirjassa ollut kuva, jossa Klaus Fleming herjaa Jaakko Ilkan ruumista. Sillä asenteella Suomea on hallittu ja nyt on tarkoitus, että valtaa käytetään myös alhaalta päin valittujen elinten kautta. Ei tässä vielä valita väliportaaseen hallintoelimiä ja ehkä siitä tulisikin liian raskas, mutta joka tapauksessa iso periaatteellinen vallankäytön suunnanmuutos tässä tapahtuu. Minusta se on oikein.

Ed. U k k o l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Pulliaisen värikäs puheenvuoro toivottavasti ei kätkenyt alleen sitä sanomaa, mikä siihen sisältyi elikkä kyllä hän hyvin pitkälle arvostelussaan on oikeassa. Nämä pelot laissa, mitä ed. Pulliainen puheenvuorossaan toi esille, ovat kyllä todellisia. Sen sijaan hän valitettavasti ei esittänyt sitä vaihtoehtoa, mitä tämän lain hylkääminen merkitsisi. Se merkitsisi sitä, että meillä olisi edelleenkin jatkossakin käskyttävä lääninhallinto hoitamassa asioita, jotka minun mielestäni täytyy kyllä antaa alueelle itselleen. Tämä on kyllä se lain ainut hyvä puoli, jolla sitä voi perustella.

Hän ei myöskään puheenvuorossaan esittänyt sitä ideaalista mallia, mihin tulisi pyrkiä, koska minun mielestäni nykyinen hallintomalli ja sen säilyttäminen ei voi olla se ratkaisu, millä tavalla Suomen alueet tulevaisuudessa pärjäävät. On olemassa kolmas tie, jonka puheenvuorossani aion kyllä esitellä.

Ed. P u l l i a i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Ukkolalle kommentoin. Kyllä minä yritin, mutta se ei näyttänyt oikein olleen riittävän selkeä ja värikäs tuolta osin.

Nimittäin minä sanoin näin, että kun on alueellisesti jokin hanke, joka halutaan viedä läpi, niin sen kuntayhtymän järjestelmäidean pohjalta synnytetään sen tahdon toteuttamisjärjestelmä. Sehän lähtee silloin sieltä alhaalta päin ja vastaavasti kaikki muut tekevät samalla tavalla. Se, mikä on valtion vastuu, on varallisuuden jakaminen projektiorganisaatiolle, joksi minä kuitenkin kuntayhtymäsysteemiä kutsun, koska se voidaan purkaa. Sehän voidaan purkaa. Kunnat ovat jo olemassa sitä varten kuntaorganisaationa, että ne voivat ottaa vastaan sen varallisuuden, jos niin hyväksi katsotaan.

Sisäasiainministeri P e k k a r i n e n : Arvoisa puhemies! Olen kuunnellut tätä mielenkiintoista keskustelua, monella tavalla antoisaa keskustelua. Tässä vaiheessa muutama kommentti sekä valiokunnan työhön että myös tähän keskusteluun.

Ensinnäkin minä haluan kyllä kiittää hallintovaliokuntaa varsin hyvästä työstä, varsin perusteellisesta asian käsittelystä. Sitä kuvaa se laaja asiantuntijoitten joukko, jota hallintovaliokunta on kuullut, ynnä myös mietintö, joka kertoo siitä, että tämän lain kaikkiin olennaisiin ydinkohtiin on seikkaperäisesti paneuduttu ja eräitä niitä korjattu tai täsmennetty mielestäni aivan oikeaan suuntaan, lain pohjimmaisten tavoitteitten ja pyrkimysten suuntaan, todella alkuperäistä esitystä vain parantavalla tavalla. Haluan alleviivata sitä, että tämän lainsäädännön tavallaan ytimenä on kaksi erillistä asiaa, jotka kyllä monin tavoin nivoutuvat toisiinsa: Varsinaisen aluepoliittisen aineellisen, materiaalisen ja muun sisäl-

lön uudistaminen ja toisaalta lakiesitykseen sisältyy myös alueellisen hallinnon uudistaminen eräin osin.

Mitä alueellisen hallinnon uudistamiseen tulee haluan tässä yhteydessä minäkin muistuttaa siitä, että meillä tällä hetkellä Suomessa aluehallinto on erittäin pirstaleinen. Siinä on paljon päällekkäisyyttä, todella paljon päällekkäisyyttä. Tämän uudistuksen jälkeenkin siihen jää vielä paljon päällekkäisyyttä. Se on kallis, ja alueellisesta hallinnosta puuttuu kansanvaltaisesti valittu tai jollakin tavalla demokraattinen kansanvaltainen päätöksentekoelin, sellainen, joka voisi edes jollakin vakuuttavalla tavalla käyttää kansanvallan nimessä alueensa puhevaltaa alueen kehittämisen ja kehittymisen kannalta tärkeissä asioissa.

Alueellista hallintoa meillä on yritetty uudistaa yli sadan vuoden ajan. On lukuisia komiteanmietintöjä, monia hankkeita, joista eräät ovat päässeet valtioneuvostoon asti, eräät sitä pitemmällekin, mutta aina on enemmän tai vähemmän epäonnistuttu, monta kertaa niin epäonnistuttu, että itse uudistus on jäänyt tekemättä mutta jonkin verran uutta byrokratiaa sen siivellä kylläkin on syntynyt.

Tämän hanke, nyt vireillä oleva tähän lakiin kirjoitettu uudistus ei mielestäni ole toiminnallisesti kovin pitkä askel maakuntien päätösvallan lisäämisen suuntaan mutta on oikean suuntainen askel tuossa suhteessa maakuntien oman päätösvallan lisäämiseen, maakuntien oman kehittämisvastuun korostamiseen ja kohentamiseen nykyisestään. Tässä suhteessa askeleet ovat oikean suuntaisia mutta eivät mielestäni liian eivätkä nimenomaan kohtuuttoman pitkiä.

Sitä, että tähän on päädytty, edelsi pitkä valmisteluprosessi, jossa yritettiin ennakolta käydä karikkopaikat läpi, epäonnistumisen mahdollisuudet ja kohdat kartoittaa ja löytää yhteiset nimittäjät sille lopulliselle ratkaisulle, jolla tällä kertaa alueellisen hallinnon uudistaminen todella tultaisiin toteuttamaan. Se malli ja järjestelmä ja järjestely on nyt kirjattu lakiin, joka eduskunnan ensimmäisessä käsittelyssä tällä hetkellä on.

Todella maakunnista puuttuu tällä hetkellä selkeä maakuntien puhevallan käyttäjä, maakuntien äänen käyttäjä. Täällä on paljon nyt keskusteltu siitä, että lakiesityksen ydin tavallaan alueellisen hallinnon järjestämisen osalta on siinä, että ns. aluekehitysvastuu siirtyy nyt valtion aluehallinnossa lääninhallituksilta kuntapohjaiselle maakunnalliselle hallinnolle. Juuri näin tässä nyt tapahtuu.

Mikä se olennaisin muutos kaiken kaikkiaan on, mikä tällä uudistuksella nyt toteutetaan? Minä kuvaisin sen muutoksen ytimen suurin piirtein tähän tapaan. Tällä hetkellä maakuntien tai alueiden kehittämisvastuu tavallaan roikkuu ylhäältä alaspäin. Valtion keskushallinto nimeää maakuntiin, lääneihin omat keskushallinnon virkamiehensä, ja heidän johdossaan ja käsissään on alueiden, maakuntien kehittämisvastuu. Valtion keskushallinnon ylhäältä maakuntiin nimeämille virkamiehille, heille ja heidän organisaatioilleen on annettu tällä hetkellä maakuntien kehittämisvastuu.

Uusi järjestely, se, mikä tähän lakiin on kirjattu, kääntää asian toisinpäin. Alueiden, maakuntien kehittämisvastuu ei roiku valtion keskushallinnon virkamiehistä ja ylhäältä alaspäin vaan nousee alhaalta maakunnista, kunnista, ihmisten keskuudesta, heidän kuntatasoisen päätöksentekonsa, mielipiteenmuodostuksensa kautta maakuntatasolle kuntien muodostaessa sen päätöksentekofoorumin ja orgaanin, joka käyttää tuota maakuntien puhevaltaa. Tämän organisaation kautta jäsentyvät jatkossa maakuntien tahto ja maakuntien kehittymisvastuu ja kehittämismahdollisuudet. Tässä se ydin on omin sanoin sanottuna, miten minä koen tämän. Monista puheenvuoroista olen huomannut, että ihan samalla tavalla se ydin täällä on kuvattu. Minun tapani sanoa sama asia ei välttämättä ole edes niin sujuva kuin monien muiden täällä. Näin minä koen ja näen sen muutoksen, mikä tässä tapahtuu.

Onko tällä muutoksella sitten käytännön vaikutuksia ja minkälaisia ne vaikutukset ovat siihen elävän elämän tilanteeseen, siihen, miten maakuntia kehitetään ja miten maakunnat kehittyvät tämän muutoksen seurauksena ja muutoksen jälkeen? Tähän liittyen ihan muutama kommentti myös niihin eräisiin täällä käytettyihin puheenvuoroihin, jotka tässä suhteessa olivat epäileväisiä ja jotka tässä suhteessa näkivät jotain uusia pöpöjä ilmestyvän tämän uudistuksen jälkeen hallinnon taivaalle.

Täällä monessa puheenvuorossa on väitetty, että tämä uudistus merkitsee sitä, että syntyy uusi hallinnon taso. Mistä se uusi hallinnon taso syntyy? Kun puhutaan uudesta hallintotasosta, minä ymmärrän sen sillä tavalla, että silloin pitäisi hallintorakenteissa, virkahallintoteissä syntyä alemman ja ylemmän hallintotason väliin uusi hallintoaskelma, (Ed. Pulliainen: Ja näin tapahtuu!) eikä näin tapahdu. Kukaan ei, ei myöskään ed. Pulliainen, pysty osoittamaan, että näin tapahtuisi. (Ed. Pulliainen: Ed. Urpilainen osoitti!) — Näin ei tapahdu.

Mitä tässä tapahtuu? Muutos tapahtuu siinä suhteessa, että eräiltä tällä hetkellä horisontaalisessa tasossa, samassa alueellisessa tasossa rinnan, osin päällekkäin, osin rinnakkain toimivilta organisaatioilta siirtyy tehtäviä yhdelle alueilla jo olevalle organisaatiolle, maakuntien liitoille, jotka paria aluetta lukuun ottamatta ovat tällä hetkellä valmiit, jotka toimivat ja jotka hoitavat jo osaa näistä tehtävistä tällä hetkellä. Näinhän tässä, ed. Pulliainen, käy. Uutta päätöksentekoporrasta tai -askelmaa hallintoteihin ei tule tällä ratkaisulla. (Ed. Pulliainen: Ed. Urpilainen todisti, että tulee!) — Vaikka ed. Urpilainenkin olisi todistanut, niin siitäkään huolimatta en jaa sitä käsitystä, vaikka hänenkin auktoriteetilla se täällä olisikin todistettu.

Mitä tulee siihen, merkitseekö näin rakennettava tai muodostuva, koottava hallinto ikään kuin demokratian tai kansanvallan lisääntymistä, tapahtuuko tässä suhteessa parannus, juuri siinä suhteessa, joka on yksi tärkeistä perusteista tälle uudistukselle, vielä ihan muutamalla sanalla haluan tätä tässä käsitellä.

Ensinnäkin on aivan totta, niin kuin täällä mm. ed. Lahikainen ja joku muukin mainitsi, että aidon maakuntaitsehallinnon mallihan lähtee siitä, että maakunnan kansalaiset, maakuntalaiset tai maakunnan kuntalaiset, voisivat itse suorilla vaaleilla valita maakunnan edunvalvojan, maakunnallisen päätöksentekoelimen. Näin ei tässä uudistuksessa tapahdu. Suoria vaaleja ei tule käyttöön, eikä myöskään suorien vaalien käyttöön olennaisesti ja elimellisesti liittyvää maakunnan verotusoikeutta tällä järjestelyllä oteta käyttöön. Tässä ei toteuteta maakuntaitsehallintoa maahan. Sitä askelta on yritetty ottaa monta kertaa, kymmeniä kertoja ja aina epäonnistuttu. Nyt sitä ei edes yritetty.

Käytännössä se merkitsee sitä, että maakunnille ei tulee omaa verotusoikeutta, maakuntien päättäviä elimiä ei valita suorilla vaaleilla eikä liioin — ja tämä on tärkeä ed. Pulliaisen aikaisemman puheenvuoron johdosta — maakuntien sananvalta eräissä maakuntien kannalta tärkeissä asioissa mene valtion linjahallinnon sananvallan ohi. Palaan tähän asiaan hieman myöhemmin. Se ei mene sen ohi, mutta maakuntien sanansija ja valta toki kasvavat suhteessa myös valtion aluehallintoviranomaisiin, ns. maakuntien piirihallintoviranomaisiin.

Siitä huolimatta, että suorilla vaaleilla ei maakunnallisen hallinnon, maakuntayhtymien, päätöksentekoelimiä nyt valita, uskon, että lakiuudistus merkitsee kansanvallan lisääntymistä alueellisessa tasossa. Kunnat nimeävät edustajansa maakuntavaltuustoihin, ja kaikissa perussäännöissä on tietojeni mukaan huomioitu varsin oivallisella tavalla myöskin pienempien kuntien, syrjäisimpien alueiden edustus. Hallituksien jäsenet määräytyvät voimassa olevan kunnallislain mukaan, sieltä tulevat ne perusteet, millä maakuntahallituksen jäsenet valitaan poliittisia voimasuhteita noudattelevalla tavalla, kuten kunnallislaki määrää.

Onko tämä minkäänmoinen askel kohti kansanvaltaisempaa järjestelmää? Voi heittää vastakysymyksen: Onko niin, että me emme tällä hetkellä pidä kuntayhtymiä millään tavalla kansanvaltaisina organisaatioina? Olen ymmärtänyt, että me pidämme. Tässä mielessä maakuntayhtymä täyttää aivan samat tunnusmerkit. Samalla tavalla kuin kuntayhtymät ovat kansanvaltaisia, demokraattisia, samalla tavalla myöskin maakuntayhtymä täsmälleen samoin perustein on täsmälleen yhtä kansanvaltainen ja demokraattinen.

Mitä tulee siihen, mitkä aluekehitysviranomaisen, aluekehitysvastuunkantajan, maakunnan liiton vallat ja vastuut käytännössä ovat, erittelemättä niitä enemmän, käymättä niitä tarkemmin tässä yhteydessä läpi haluan pariin asiaan kiinnittää tässä suhteessa huomiota. Jo tällä hetkellä maakuntien liitot hoitavat merkittävän osan alueiden, maakuntien edunvalvonnasta, ne hoitavat seutukaavoituksen eli päättävät alueiden maankäytön suunnittelusta. Nyt niille tulee tehtäväksi myöskin samojen alueiden toiminnallisen kehittämisen ja suunnittelun, mutta ennen kaikkea toiminnallisen kehittämisen vastuu.

Tähän saakkahan nämä kaksi asiaa ovat olleet eri viranomaisten käsissä. Seutukaavaliitot ovat päättäneet alueellisesta maankäytöstä ja sen suunnittelusta ja lääninhallitukset vastanneet suurin piirtein samojen alueiden toiminnallisesta kehittämisestä. Tällä uudistuksella nämä kaksi asiaa, joiden täytyy liittyä elimellisesti toisiinsa, myös liitetään toisiinsa siten, että sama orgaani, maakuntavaltuusto ja sille vastuussa oleva hallitus päättää, tekee viimekätiset linjaratkaisut näissä asioissa. Tässä on merkittävä muutos aikaisempaan nähden.

Viimeinen asia, jonka näistä tehtävistä nyt poimin ja nostan esille, liittyy maakunnallisen hallintoon. Miten maakuntayhtymän hallinto rakentuu? Maakuntayhtymälle tulee nyt myös todella puhevaltaa suhteessa valtion piirihallintoviranomaisiin. (Ed. Ukkola: Ei tule!) — Ed. Ukkola

sanoo, että ei tule. (Ed. Pulliainen: Terävästi sanottu!) Minä yhdyn, ed. Ukkola, siihen näkemykseen, että kernaasti minäkin olisin halunnut, että päätösvaltaa olisi voinut tulla vielä enemmän kuin sitä nyt tulee. Mutta se raja nyt eri syistä kulkee tässä.

Lakiesityksen mukaan nyt maakunnan liitto käyttää maakunnan puhevaltaa suhteessa kaikkiin maakunnan alueella toimiviin valtion aluehallintoviranomaisiin, piiriviranomaisiin. Maakunnan liitto puhuu maakunnan nimissä, kertoo siitä, minkälaiset ovat eri piirihallintoviranomaisten toimintalinjaukset, toimintastrategiat ja hankepriorisoinnit. Kaikista näistä maakunnan liitto muodostaa maakunnan käsityksen.

Hallintovaliokunnan oivallisella tavalla terävöittämä muotoilu merkitsee sitä, että nyt valtion piirihallintoviranomaisen täytyy ottaa huomioon hyvin pitkälle maakunnan liiton kanta. Se joutuu neuvottelemaan ja keskustelemaan. Jos se poikkeaa maakunnan liiton kannasta, esimerkiksi tiepiiri, sen pitää perustella, minkä takia se on poikennut maakunnan kannasta, maakunnan näkemyksestä tässä asiassa.

Hyvä on, on aivan totta se, että jos nämä kaksi eri intressiä ovat ristikkäisiä, jos keskushallintokeskeinen linjaohjaus eli ylhäältä tiehallinnosta tuleva ohjaus ja maakuntalähtöinen ohjaus, siis maakunnan mielipide samoista asioista, ovat ristiriidassa, on aivan totta se, että linjahallinnon kanta viime kädessä tällöin voittaa. (Ed. Ukkola: No niin!) — Aivan oikein. Tunnen tämän asian kyllä kohtuullisen hyvin. Ed. Ukkola, olen aivan varma siitä, että aika kovapäinen tiepiirin päällikkö pitää muuten olla, jos hän vuodesta toiseen toimii vastoin maakunnan liiton, koko maakunnan sittenkin kansanvaltaisesti valitun päätöksenteko-orgaanin muodostamaa tahtoa, ja jos hän vielä joutuu poikkeamaan siitä ja taas toimii vastoin maakunnallisen liiton kantaa, aika kovapäinen piirihallintoviranomainen, aika kovapäinen tiepiirin johtaja pitää olla jne. Kyllä tässä selvästi maakuntien tahto myös tässä suhteessa kohenee nykyiseen tilanteeseen verrattuna.

Arvoisa puhemies! Monta muuta asiaa liittyy tähän hallintokysymykseen, mutta ajan puutteen vuoksi en niihin nyt tarkemmin tässä yhteydessä kajoa.

Arvoisa puhemies! Muutaman sanan sanoisin vielä lain ehkä sittenkin varsinaisesta ytimestä eli tähän liittyvästä aluepoliittisen lainsäädännön uudistamisesta, siitä proseduurista, siitä prosessista, millä tavalla tämä järjestely uudistuu. Ensinnäkin on aivan totta se, mitä valiokunnan puheenjohtaja puheenvuorossaan totesi, että Suomen aluepoliittinen tukijärjestelmä ja järjestelmä on näiden vajaan kahden vuosikymmenen aikana, mitä se on ollut olemassa, toiminut sittenkin aika hyvin, kuitenkin niin, että monella tavalla se on käymässä hieman vanhanaikaiseksi. Uudistamisen tarvetta siinä selvästi on.

Mielestäni tärkein uudistamisen aihe liittyy siihen, että nykyinen aluepoliittinen järjestelmä on tietyllä tavalla aika passiivinen. Nykyisessä järjestelmässä tuetaan elinkeinotoimintaa sillä tavalla, että jos yritys sijoittuu jollekin paikkakunnalle, se sinne sijoittuessaan saa tietyt kauppa- ja teollisuusministeriön myöntämät tuet ja eräissä tapauksissa eräiden toisten hallinnonalojen myöntämät tuet. Tässä mielessä tukijärjestelmä on passiivinen. Se ei aktivoi, se ei työnnä kuntia ja alueita sillä tavalla aktiiviseen kehittämistyöhön kuin nykyaikana ja tässä ajassa pitäisi asioiden laidan olla.

Tässä mielessä uusi lainsäädäntö pyrkii saamaan aikaan muutosta nimenomaan sillä, että tässä siirrytään tällaiseen ohjelmaperusteisuuteen, jonka idea on oikeastaan siinä, että eri alueiden ongelmat tunnustetaan, tunnustetaan, että ne ovat erilaisia, eri alueiden kehittämismahdollisuudet ovat erilaisia. Uusi järjestelmä tekee mahdolliseksi sen, että erityyppisiin ongelmiin ja haasteisiin haetaan erityyppisiä vastauksia, rakennetaan ohjelmat, joihin sitoutuvat eri valtion viranomaiset ja myös alueellinen ja paikallinen elinkeinoelämä entistä vankemmin. Aluepolitiikka on ollut tähän saakka liian paljossa viranomaiskeskeistä, kuntakeskeistä ja valtion viranomaiskeskeistä. Uudessa ohjelmaperusteisuudessa yritetään nivoa entistä vankemmin yhteen yksityisen elinkeinoelämän, miksei valtiojohtoisenkin elinkeinoelämän ja paikkakuntien, alueiden ja kuntien oma toiminta-aktiviteetti, luovuus ja sen synnyttämät tulokset.

Voisi kuvata suurin piirtein näin tämän uudistuksen ytimen, että suurin piirtein kaikki se arsenaali hieman parannettuna ja täsmennettynä, mikä tällä hetkellä voimassa olevassa aluepoliittisessa lainsäädännössä on, jatkuu kutakuinkin ennallaan. Sen lisäksi tulevat kuvaan mukaan ohjelmaperusteisen toimintatavan antamat lisämahdollisuudet alueiden kehittämisessä ja kehittymisessä.

Arvoisa puhemies! Tässä yhteydessä haluan todeta, että aluepoliittisen lainsäädännön uudistaminen sattuu vaiheeseen, jossa Suomi neuvottelee Euroopan yhteisön kanssa yhteisön jäsenyydestä, ja näissä neuvotteluissa aluepolitiikka on

yksi Suomen kannalta tärkeimmistä asioista. Neuvottelut ovat tällä hetkellä siinä vaiheessa, että Suomen positiopaperi, myös aluepolitiikkaa koskeva positiopaperi on paraikaa Euroopan yhteisön komission käsiteltävänä. Komissio antanee aivan lähiaikoina Suomen positiopaperista oman kannanottonsa, joka sen jälkeen lähtee Euroopan yhteisön 12 jäsenmaan käsiteltäväksi ja lausunnonannolle. Niin kuin tiedossa on, aluepoliittisissa tavoitteissa menestyminen näissä neuvotteluissa on koko Suomen jäsenyyshakemuksen kannalta yksi tärkeimmistä asioista. Maatalouden jälkeen välittömästi aineellisessa mielessä onnistuminen aluepolitiikan kannalta näissä neuvotteluissa on varmasti Suomelle todella toiseksi tärkein asia.

Me olemme saaneet viime aikoina kuulla, että maatalouden tavoitteiden osalta kovin hyvää ei komission piiristä tällä hetkellä kuulu. Mitä aluepolitiikkaan tulee, näiltä osinhan Suomi asetti tavoitteekseen, että se saisi Euroopan yhteisön ns. supertuen piiriin aika laajat osat pohjoisesta ja itäisestä Suomesta, Lapin, Koillismaan, Kainuun, Pohjois-Karjalan, Etelä-Savon ja vielä Etelä-Pohjanmaan. Tämän lisäksi Suomi asetti tavoitteekseen sen, että myös eräät sellaiset pienemmät seutukunnat, jotka rajoittuvat äsken mainittuihin maakuntiin, voitaisiin saada ykköstuen, supertuen piiriin. Kuten sanoin, komissio on tekemässä näinä päivinä omaa esitystään tästä kysymyksestä. Näyttää siltä tai on mahdollista, ehkä näin on sopivampaa sanoa, että aluepolitiikan tavoitteidensa osalta Suomi on onnistumassa neuvotteluissa ilmeisesti selvästi paremmin kuin on niiden huhujen tai viestien sisältö, jotka ovat koskeneet Suomen maatalouspoliittisia tavoitteita. Nähtäväksi tarkemmin myöhemmin jää, mikä tarkka viesti komissiolta tuleman pitää, mutta epäviralliset viestit kertovat siitä, että Suomi olisi saamassa aika laajat alueet pohjoisinta ja itäisintä Suomea supertuen piiriin.

Mitä on supertuki Euroopan yhteisön aluepoliittisessa toimintakonseptiossa? Supertukialue on alue, jota yhteisö avustaa erityisen voimakkaasti. Euroopan yhteisön aluepolitiikkaan käyttämästä rahasta yli 70 prosenttia suuntautuu supertukialueille. Edelleen supertukialueilla erilaiset infrastruktuurihankkeet voivat saada jopa 75 prosenttia hankkeiden kokonaiskustannuksista yhteisön tukea. Myös elinkeinotukien osalta supertukialueille sijoittuvat yritykset voivat päästä erittäin merkittävän ja massiivisen aluepoliittisen tuen piiriin.

Herra puhemies! Euroopan yhteisön jäsenyysneuvottelujen osalta Suomen kannalta tärkeät paperit tulevat julkisuuteen vasta lähipäivinä, mutta näyttää siltä, että näiltä osin meillä on mahdollisuudet onnistua vähän paremmin. Onko se, mitä tässä suhteessa komissio esittää, riittävää Suomen kannalta, jää arvioitavaksi. Viime kädessä neuvotteluissa, joita vuoden vaihteen jälkeen käydään, lopulliset kädenväännöt käydään. Kuten sanoin, Suomi pitää tärkeänä ei vain pohjoisinta ja itäisintä aluettaan vaan tavoitteena on saada supertuen piiriin myös äsken mainitut reuna-alueet, kaikista heikoimmin kehittyneet seutukunnat, kuten myös Etelä-Pohjanmaa.

Ed. P u l l i a i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ihan lyhyesti. Ensinnäkin, kun ministeri Pekkarinen oli puheensa alkupuolella huolestunut roikkumisesta, niin minä kehotan ministeriä luottamaan maan vetovoimaan: Kunhan takki pettää, niin alaspäin menee.

Toisekseen te sanoitte, että tulee puhevaltaa piirihallintoviranomaisiin nähden. Se on kyllä puhdasta höpinävaltaa, kun millään säädöksellä ei piirihallintoviranomaisen suvereenia valtaa rajoiteta. Kun te käytitte esimerkkinä tiejohtajia tiepiireissä, niin tokihan te olette erinomaisen hyvin selvillä siitä, että jos jonkin viranomaistahon niin juuri tiepiirien tiejohtajien valta on puskuroitu absoluuttisesti päätöksentekokoneistossa, ja se valta on todella suuri. Tämän puhevallan puitteissa ei ole minkäänlaista sanktiointivaltaa yli sen.

Sitten minusta oli erittäin hienoa, arvoisa ministeri, kun te totesitte sanatarkasti, että kuntayhtymällä ja maakuntayhtymällä on samat tunnusmerkit. Tästä seuraa, että minkä ihmeen takia te nyt rupeatte luomaan maakuntayhtymiä, kun kuntayhtymä, kun se on samanlainen, voi hoitaa kaikki asiat.

Ed. K e m p p a i n e n (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ministerin puheenvuoron siihen osaan, että tässä tapahtuu päätäntävallan siirtäminen alhaalta ylöspäin tapahtuvaksi. Haluaisin korjata aikaisemmin käyttämääni puheenvuoroon sen, että se kuuluisa maalaus oli Kaarle Herttua herjaa Klaus Flemingin ruumista. Mutta joka tapauksessa siihen aikaan liittyen tämä tarkoittaa hallinnonuudistusta. Niistä ajoista asti meille on opetettu alamaisuutta, kun hallitsijat antoivat vasalleilleen läänityksiä. Sieltä on perua ylhäältä alaspäin käytettävä hallinto. Hallitsija lähetti Simo Hurtan tapaisia hallitsijoita opettamaan, että ollaan alamaisia ja osataan kunnioit-

taa ylhäältä päin tulevaa vallankäyttöä. Nyt tapahtuu tosiaan, että hallinnossa yritetään saada päinvastaista vaikutusta aikaiseksi. Sen takia mielestäni tämä lakiesitys, vaikkakaan se ei tuo suurta muutosta vallankäyttöön, on periaatteessa tärkeä.

Ed. I h a m ä k i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tämän lain ongelma on se, että huolimatta ohjelmaneuvotteluista maakunnallisen liiton ja valtion piirihallintoviranomaisten välillä päätösvalta joka tapauksessa ja aina jää valtion viranomaiselle. Ministeri Pekkarinen totesi, että kovapäinen täytyy sen valtion piirihallintoviranomaisen olla, joka toistuvasti tekee toisin kuin kansanvaltaisesti valittu maakunnallinen elin tahtoo, ja jos hän näin tekee, niin hänen on päätöksensä perusteltava. Tässä yhteydessä voin vain todeta, että kansanvaltaisuuteen on vaikea vedota, koska perusteluksi riittää, että ministeriö toisin määrää. Ministeriötä johtaa ministeri, joka on vastaavasti kansanvaltaisesti valittu.

Ed. U k k o l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ministeri Pekkarinen voi huokaista kaikessa rauhassa. Kyllä minä olen tämän lain kannalla. Ei minun arvosteluni sitä tarkoita, mutta eihän se tarkoita sitäkään, että jos olen hyväksynyt tämän lain sen takia, että se on vaaksan verran askel oikeaan suuntaan, minä olisin silmät ummessa hyväksymässä kaikki siihen liittyvät epäkohdat tai että minulla ei olisi utopioita tai ihanteita siitä, minkälainen hyvän hallintomallin Suomessa pitäisi olla. En minä niin pöljä ole, vaikka pöljä olenkin.

Vielä ministeri Pekkariselle siitä, että piirihallintoviranomaisen, tiepiirin päällikön täytyy olla kovapäinen, jos aikoo tehdä toisin kuin maakuntaliitto sanoo. Eihän putkihallinnossa ole kysymys piirihallinnon päälliköstä. Kysymys on ministeristä. Kysymys on ministeriön päälliköstä. Sieltä ne päätökset ja ratkaisut tulevat putkihallintoa pitkin alueille. Siihen päätökseen, ministeri Pekkarinen, ei maakuntaliitolla ole nokan koputtamista, jos se päätös on erilainen kuin maakunnan kanta.

Ed. K o r v a (vastauspuheenvuoro): Harmi, että ed. Ukkolakin vasta tässä salissa tajusi tuon oleellisen osan, ei valiokunnassa.

Ministerin puheenvuoron johdosta haluan todeta, että ilman muuta siitä voidaan olla yhtä mieltä, että kyllä tämä toki nykytilanteeseen verrattuna maakunnan päätösvaltaa ja demokraattisuutta lisää. Mutta se tässä keskustelussa ja myös koko asian valmistelussa onkin ollut puute, että me lähdemme epäolennaisista lähtökohdista ensinnäkin sillä tavalla, että me pyrimme vertaamaan tätä uudistusta esimerkiksi lääninhallintojärjestelmään, jota kukaan ei ole tämän prosessin yhteydessä sellaisenaan puolustanut. Myös tässä uudistuksessa jää tarkastelematta koko aluehallinnon perusta sillä tavalla, mikä on todellinen keino saada sieltä putkihallinnosta piirihallintoviranomaisten kautta julkiselle demokraattisesti valitulle poikkihallinnolliselle elimelle alueelle päätösvaltaa. Nämä kysymykset ovat kokonaan käsittelemättä.

Lisäksi on todettava, että kun tämä koko oleellinen pohja puuttuu niin valmistelusta kuin totta kai sen seurauksena myös keskustelusta, nyt tämä muutos tulee aiheuttamaan sen, että alueilla ministeriöitten johdossa liikelaitostuvat ja tulosohjaukseen liittyvät toiminnot alkavat kehittyä sillä tavalla, että aluehallinnot ja alueet suurenevat ja tässä tapauksessa maakunnalliset vastuualueet pienenevät. Aivan selvää on, että ilman tätä perusratkaisua kehitys käy juuri päinvastaiseen suuntaan kuin mitä tällä pienellä askeleella on tarkoitettu. Eli lopputulokseksi tässä tulee se, että otetaan pieni askel mutta väärään suuntaan, koska tällä tullaan sallimaan ja mahdollistamaan piirihallinnon hajautuminen.

Sisäasiainministeri P e k k a r i n e n : Arvoisa puhemies! Lähden kommentoimaan loppupäästä. Minä en oikein nyt ymmärrä, millä tavalla tällä lakiesityksellä tullaan vaikuttamaan siihen, että piirihallinto hajaantuu, että se kohdistuisi suurempiin alueisiin jnp. Itse asiassa tällä luodaan päinvastaiselle kehitykselle edellytyksiä, ja päinvastaisesta kehityksestä on tehnyt myös valtioneuvosto päätöksiä. Tällä hetkellä valtion alueellinen hallinto on varsin hajanainen. Saman läänin alueella voi olla yli 20 piirihallintoviranomaista, selvitysmies Hirvelän mukaan 24 kappaletta enimmillään.

Valtioneuvosto on tehnyt periaatepäätöksiä siitä, että päinvastoin näitä aletaan koota ei maantieteellisesti suuremmiksi alueiksi vaan horisontaalisesti, siis samalla alueella rinnan toimivia valtion piirihallintoviranomaisia aletaan koota yhteen alueella samalla aluejaotuksella ja sitä kautta aletaan hakea sellaista synergiaa, sellaisia säästöjä, joita välttämättä tarvitaan; rahat toimintaan eikä hallintoherroihin. Samaan aikaan kuitenkin näitten piirihallintoviranomaisten

alueellinen johto säilyy niillä alueilla, millä ne tällä hetkellä toimivat.

Mitä tulee, arvoisa puhemies, siihen, mitä ed. Korva valitteli, että ei päästä tällä siihen, että putkihallinnosta repäistäisiin kaikki alueelliset resurssit ja rahat totaalisesti maakuntien omiin käsiin, ed. Korva on tässä aivan oikeassa. Näinhän tässä ei tapahdu. Miten päästäisiin tähän toiveeseen? Sillä tavalla, että valtiomme täällä liittovaltiojärjestelyjen tai niitten maiden mallien mukaan, joissa on maakuntaitsehallinto, antaisi alueille oman budjetin alueiden käyttöön ja alueet päättäisivät demokraattisesti valittujen elinten kautta tai niiden toimesta siitä, miten ne rahat käytetään sosiaalitoimeen, tienpitoon, koulutukseen jnp. Mutta se, ed. Korva, olisi maakuntaitsehallintoa, ja sitä askelta meillä ei ollut poliittisia edellytyksiä ottaa, enkä ole aivan varma, olisiko yhdellä askeleella sitä muutoinkaan tarpeen ja tarkoituksenmukaista ottaa. Voi olla hyvinkin, että meidän ei ole edes koskaan tarkoituksenmukaista pyrkiä Suomessa sellaiseen järjestelyyn vaan meille riittää se, mikä askel tässä nyt otetaan. Mutta mennä tuota pidemmällä tähtäyksellä vannomaan, mikä parasta, aika näyttää sen. Nyt realistiset mahdollisuudet ovat tällä hetkellä olleet tähän.

Mitä ed. Ukkolan ja myös ed. Ihamäen puheenvuoroon tulee niiltä osin, että puhevalta maakunnilla on jotain kvasivaltaa, kun ministeri kuitenkin viime kädessä linjahallinnosta päättää, että ongelma ei ole maakuntahallituksen ja piiripäällikön välinen ongelma vaan ministerin, joka linjahallinnon ylhäältä sanelee, ja maakuntahallinnon välinen ongelma, tällainen ongelma eräissä asioissa varmaan tuleekin vastaan. Mutta katsokaa, mitä ovat eri ministeriöt tällä hetkellä. Ei ministeri päätä yksittäisten resurssien jaosta. Ei päätä.

Sen verran tunnen myös liikenneministeriön hallintoa, kun tässä käytettiin esimerkkinä tiehallintoa, että ei muuten ministeri niistä asioista päätä. Jo nyt niissä asioissa päätösvalta on delegoitu, ed. Ihamäki ja ed. Ukkola, alueelle. Ne on delegoitu alueelle. Rahapussin suuruus, mikä jää jakoon alueella, päätetään valtioneuvostossa. Sitäkään ei päätä muuten liikenneministeri, vaan sen päättää valtioneuvosto tällä hetkellä. Suurten päätiehankkeiden osalta ministerillä ministeriön päällikkönä on tällä hetkellä vielä päätösvaltaa. Perustienpidon osalta koko potti menee suoraan tällä hetkellä maakuntaan, ja siihen ei ministeri kajoa. Näiltä osin piiripäällikkö ja maakuntavaltuusto ovat todellisia keskenään vallan mittelijöitä alueella. Olen aivan varma, että hyvin monella alueella tosiasiassa tällaisissa tilanteissa tiejohtaja alkaakin toimia hyvin rakentavalla tavalla maakunnallisen hallinnon kanssa.

Arvoisa puhemies! Mitä tulee vielä tähän puhevaltaan, mihin myös ed. Pulliainen omassa puheenvuorossaan kajosi, haluan kiinnittää nyt huomiota, jos ei mihinkään muuhun, niin siihen, että lailla on määritelty suorastaan ja ensi vuoden budjettiesitykseen kirjattu suorastaan joukko määrärahoja, jotka ovat erityisesti tämän lain tarkoittamia alueellisen kehittämisen avainrahoja, aluekehitysrahoja, eivätkä ne nyt ihan pienet ole. Eivät ne kovin suuretkaan ole, mutta 3 miljardia markkaa kuitenkin näitä rahoja on ensi vuoden budjettiesitykseen kirjattu. Jos jossakin, niin ennen kaikkea näiden resurssien kohdentamisessa, totta kai, aluekehitysviranomaisella on tärkeä sija.

Ed. L a a k k o n e n: Arvoisa herra puhemies! Aluepoliittisen lainsäädännön periaatteet ovat vuodelta 1975 ja edellinen kokonaisuudistus on vuodelta 1989. Käsittelyssä oleva lakiehdotus edustaa melkoista muutosta entiseen. Lain mukaan aluekehitystehtävät siirtyvät keskeisesti aluetasolla valtiolta kunnille ja valtion virkamiehiltä kuntien luottamushenkilöille. Muutos on julkisen hallinnon uudistuslinjan mukainen. Näin myös asukkaiden tahto pääsee paremmin toteutumaan kuntien luottamushenkilöiden kautta. Uudistuksessa ei ole menty niin pitkälle kuin Ruotsissa ja Norjassa, joissa maakunnilla on myös itsehallinto välittömine veroineen ja vaaleineen. Meilläkin on kyllä keskusteltu pitemmälle menevästä muutoksesta, mutta ainakaan tässä vaiheessa ei ole katsottu aiheelliseksi edetä ehdotettua pitemmälle.

Tällä hetkellä aluekehitystehtäviä hoitavat lääninhallitukset ja lääninneuvottelukunnat. Lain mukaan aluekehitystehtävät siirtyvät maakunnan liitoille tai sitten lääninhallituksille niissä maakunnissa, joissa maakuntaliittoja ei tällä hetkellä ole. Lappi ja Vaasa ovat ainoita maakuntia, joihin ei ole vielä perustettu maakuntaliittoa.

Vastaväitteistä huolimatta ei synny uutta hallintoporrasta. Aluekehitystehtävät hoidetaan jo olemassa olevien kuntayhtymien, maakunnan liittojen, toimesta, ja liitot perustetaan sinne, missä niitä ei vielä ole. Lääninneuvottelukunnat lakkautetaan, keskus- ja aluehallintoa kevennetään. Uudistuksen myötä myös alueiden toiminnallistaloudellinen suunnittelu ja alueiden käytön suunnittelu tulevat saman viranomaisen tehtä-

väksi. Lääninhallitusten ja seutukaavaliittojen päällekkäinen työ poistuu. Päätösvallan antaminen aluekehittämistehtävissä lääninneuvottelukunnille olisi ollut hallitusmuodon vastaista, koska hallitusmuodon mukaan lääninhallintoa johtaa maaherra.

Aluekehitystehtävät aiotaan hoitaa kolmiportaisesti siten, että kunnille tulee keskeistä vaikutusvaltaa ja toimintamahdollisuuksia. Aluetasolla maakunnan liitot ja valtion piirihallintoviranomaiset sidotaan tiiviimpään yhteistyöhön ohjelmasopimuksilla. Yleisen koordinoinnin ja yhteensovittamisen hoitavat ministeriöt sisäasiainministeriön johdolla.

Aluekehitystehtävien jako maakuntaliittojen ja lääninhallitusten kesken romuttaisi uudistuksen, jonka tavoitteena on siirtyminen keskushallintojohtoisesta virkamieshallinnosta kuntajohtoiseen luottamusmieshallintoon vahvistaen siten aluehallinnon asemaa ja vähentäen keskushallinnon merkitystä. Tavoitteena on myös saada eri tahot tiiviimpään yhteistyöhön, mikä korostuu, jos maamme liittyy Euroopan unionin jäseneksi, mikä ei kuitenkaan kokonaisedun kannalta ole toivottavaa.

Uuden kunnallislain mukaisesti maakuntaliittoihin sovelletaan kuntayhtymäsäännöksiä, jolloin hallinto muodostuu poliittisen edustavuuden mukaan. Valiokuntakäsittelyn yhteydessä olin huolestunut demokratiavajeesta poliittisessa edustavuudessa. Kun huolestuneita tuli lisää valiokunnan jäsenistä, lopulta yksimielisesti hyväksyttiin ponsi, joka kuuluu: "Valiokunta edellyttää kunnallislain kokonaisuudistuksen jatkovalmistelussa hallituksen huolehtivan siitä, että kuntayhtymien luottamushenkilöhallinnossa otetaan vallitsevat poliittiset voimasuhteet huomioon mahdollisimman hyvin kaikissa toimielimissä eri ryhmien kunnallisvaaleissa saamien äänimäärien suhteessa." Toteutuessaan ponsi poistaa ongelman, joka liittyy nimenomaan maakunnassa vähemmistönä olevien puolueiden vaikeuksiin saada edustajansa luottamuselimiin.

Lain mukaan aluepolitiikkaa hoidetaan erilaisten valtakunnallisten ja maakunnallisten ohjelmien pohjalta. Valtakunnallisissa aluekehittämisohjelmissa annetaan vain yleiset puitteet aluekehitykselle maassa. Asetuksessa tullaan määrittelemään kuusi määräaikaista tavoiteohjelmaa, jotka olisivat kehitysalue-, rakennemuutos-, maaseutu-, saaristo-, osaamiskeskus- ja rajaalueohjelma. Aluepoliittisilla ohjelmilla sidotaan keskushallinto ja alueviranomaiset, kunnat ja yritykset yhteistyöhön maakunnan kehittämiseksi.

Olin myös toivonut valiokunnassa, että aluekehittämisviranomaisen asemaa parannetaan, ja valiokunnassa hyväksyttiin pykälään muutos, jonka mukaan aluekehittämisohjelmat hyväksyy aluekehitysviranomainen. Maakuntaliitot määrittelevät aluekehittämisohjelmien sisällön, rakenteen ja laadinnan yhteistyössä eri tahojen kanssa. Ohjelmien tavoitteisiin myös aluehallintoviranomaisten tulee sitoutua ja ottaa ne huomioon omissa päätöksissään.

Näin tulee tehdä myös Savo-Karjalan tiepiirin, jonka keskuspaikkana on Kuopio. Kun Pohjois-Karjalan oma tiepiiri lakkautettiin, siirtyi korkein piirihallintoviranomaisen päätösvalta Kuopioon ja meille Pohjois-Karjalaan jäi tyhjä aukko hallinnon osalta. Uusi laki korjaa osaltaan tilannetta, kun se paljolti sitoo valtion piiriviranomaisen maakuntaliiton ohjelmatavoitteisiin.

Valiokunta pitää myös tärkeänä, ettei merkittäviä valtion piirejä lähdetä suurentamaan. Toteutettu Pohjois-Karjalan ja Kuopion tiepiirien yhdistäminen on vastoin tämän lain henkeä, ja se pitäisi ehdottomasti purkaa.

Valiokunta katsoo myös, ettei tällä lailla ole vaikutusta läänien lukumäärään tai läänijakoon muutenkaan. Minä lisäisin jatkoksi, ettei tulevaisuudessakaan tule lähteä muuttamaan läänijakoa.

Suunniteltu aluejako on kelvollinen myös mahdollisesti toimittaessa EU-jäsenyyden puitteissa. Maakunnan liittojen toiminta-alueita onkin esitetty Nuts 2 -alueiksi. Uudistuksen myötä siirrytään sektoroituneesta toimintatavasta partnership-periaatteella toimivaan yhteistyöhön, joka on ominaista EU-maissa.

Maakuntien välinen yhteistyökin on mahdollista esimerkiksi ylikansallisia tehtäviä hoidettaessa. Vastalauseissa, erityisesti ed. Pulliaisen vastalauseessa, on hallituksen esitystä arvosteltu myös sillä, että EU:ssa alueiden keskimääräinen asukasmäärä on 1 miljoona asukasta ja meillä 5 miljoonaa asukasta jaettaisiin 19 maakunta-alueen kesken. Omaa ratkaisuamme voidaan perustella sillä, että meidän maamme on laaja ja harvaan asuttu ja asettaa siksi aluepolitiikallekin toisenlaiset lähtökohdat kuin EU. Suomen asukastiheys neliökilometriä kohden on 15, kun se esimerkiksi Belgiassa on 323 ja Englannissakin 234. Toisaalta taas Tanska on suunnilleen vain Turun ja Porin läänin ja Hämeen läänin kokoinen, mutta se on silti jaettu Nuts 2 -luokituksessa 12 alueeseen ja Nuts 3 -luokituksessa 15 alueeseen. Tanskan-vierailun yhteydessä on sisäasiainministeriön integraatioryhmälle annettu neuvoksi,

että Suomen edun mukaista on laatia maahan tiheä alueverkko.

Ohjelmallisen aluepolitiikan toteuttamiseksi tulee aluekehitysviranomaisella olla sekä omaa rahaa että yhteen koottua aluekehitysrahaa. Tämän vuoden budjetissa on aluekehitysrahaa varattu noin 3 miljoonaa markkaa, muu alueellinen rahoitus mukaan lukien yhteensä 4,5 miljoonaa markkaa. Ensi vuoden budjettiin hallitus ehdottaa maakunnan kehittämisrahan eli entisen lääninrahan korottamista 35 miljoonasta 75 miljoonaan markkaan, jota voidaan käyttää myös maiden välisiin yhteistyöhankkeisiin esimerkiksi Venäjän kanssa.

Valiokunta edellyttää edelleen, että hallitus kokoaa maakunnan kehittämisrahaan eri hallinnonalojen alueellisesti kohdennettuja elinkeinotoiminnan kehittämisvaroja niin, että määrärahan suuruus olisi vuonna 1995 noin 200 miljoonaa markkaa.

Valiokunta katsoi myös, että liikenneministeriön alaiset lehtien maaseutujakelun korvaukset sisällytetään aluekehitysmäärärahoihin. Ensi vuoden budjetissa määräraha on 98 miljoonaa markkaa.

Valtion ja kuntien välillä on herrasmiessopimus kustannusten jaon säilyttämisestä. Kun uuden lain myötä kunnille tulee uusia lakisääteisiä tehtäviä, on paikallaan, että valtio osallistuu kustannuksiin. Vuoteen 1989 saakka on seutukaavaliittojen rakennuslain mukaisiin tehtäviin maksettu valtionosuutta noin 20 miljoonaa markkaa vuodessa.

Monissa asiantuntijalausunnoissa arvosteltiin hallituksen esitystä nimenomaan kustannussyistä ja epäiltiin valtion näin vetäytyvän aluekehitysvastuusta. Siksipä valiokunnassa hyväksyttiinkin omasta ja ed. Urpilaisen ehdotuksesta uusi valtionosuuspykälä, jonka nojalla valtiolta maakunnan liitoille siirtyviin aluekehitystehtäviin myönnetään valtionosuutta kunnille, joiden alueella maakuntaliitto toimii. Valtionosuuspykälä on merkittävä sikälikin, että aluekehitystehtävät tulevat ajan kuluessa lisääntymään aiheuttaen kunnille lisäkustannuksia. Kustannusten on arvioitu olevan ainakin 25 miljoonan markan suuruiset siinä tilanteessa, kun maakuntaliitot toimivat aluekehitysviranomaisina koko maassa.

Arvoisa herra puhemies! Lääninhallitusten asema tulee lain myötä muuttumaan. Jo valtionosuusuudistuksen kautta tehtävät vähenivät, ja tämän lain nojalla aluekehitystehtävät siirtyvät maakuntaliitoille, joten lääninhallitusten organisaatio kevenee. Sille kuitenkin jää vielä merkittäviä valtionhallinnon tehtäviä, jotka puolustavat edelleen sen olemassaoloa.

Lääninhallitusten henkilöstön asema on puhuttanut paljon valiokuntaa. Aluekehitystehtäviä on lääninhallituksissa hoitanut 60—70 henkilöä. Viimeisten tietojen mukaan lääninhallitukset siirtävät pääosan vapautuvasta henkilöstöstä muihin tehtäviin. Maakuntaliitot ovat myös luvanneet palkata pienen määrän asiantuntevaa henkilöstöä omaan organisaatioonsa, jota varten valiokunta edellyttää erillismäärärahaa kuntayhtymien käyttöön.

Samaan lakikokonaisuuteen liittyvä saariston kehittämislaki on puitelaki, joka ohjaa muuta lainsäädäntöä ja viranomaisten päätöksiä. Lailla pyritään turvaamaan saariston ja saaristo-osien kiinteä asutus toimeentuloedellytyksineen ja peruspalveluineen sekä suojaamaan saariston maisemakuvaa ja luontoa ympäristöhaitoilta. Laki on merkittävä niin ulkosaariston kuin sisävesien saaristonkin kannalta. Myös tätä lakiesitystä valiokunnassa hieman korjattiin.

Herra puhemies! Yhteenvetona toteaisin, että laki on herättänyt paljon näkemyseroja niin valiokunnan jäsenten kuin asiantuntijoidenkin kesken riippuen siitä, kumpi taho on heille läheisempi, maakuntaliitto vai lääninhallitus. Itselläni oli myös alkuun tilanne, että kuultuani läänien edustajia olin heidän puolellaan ja kuultuani maakuntaliittojen edustajia olin taas heidän puolellaan. (Ed. Ihamäki: Kumpaa ed. Laakkonen kuuli viimeksi?) Olen tehnyt sitten mielessäni kompromissin ja kerron siitä.

Kun lakiin on omasta ja valiokunnan muiden jäsenten toivomuksesta tullut useita korjauksia, on se mielestäni jo nyt melko siedettävässä muodossa. Nyt näen jo selvästi sen, että aluehallinnon vahvistaminen kuntalähtöisesti on pohjimmiltaan kuntien ja alueiden edun mukaista siinäkin tilanteessa, että valtion piirihallintoalueita edelleen laajennettaisiin. Onpahan se myös varajärjestelmä siltäkin varalta, jos jotkut vielä jossakin vaiheessa intoutuvat suurläänien perustamiseen. Silloin läänin keskuspaikan menettävälle entiselle läänille jää kuitenkin aluehallinto, jolla on myös päätösvaltaa oman alueensa asioihin.

Ed. R a j a m ä k i : Herra puhemies! Aluepoliittisen lainsäädännön uudistaminen nimenomaan hallintonsa takia on ollut erittäin vaikeata, ja aluepoliittisen parlamentaarisen neuvottelukunnan työssä on ollut monia vaiheita ja monenlaisia lakiluonnoksia lausunnonantomielessä esillä. Tämän APN:n varapuheenjohtajana ihan

aluksi, herra puhemies, muutama kommentti tähän liittyen.

Aluepoliittinen neuvottelukunta on hyvin yksimielisesti lähtenyt siitä, että kansallista aluepolitiikkaa on tehostettava ja viritettävä siten, että Suomi tunnistaa aluekehitysohjelmistaan omat erityisolonsa ja mahdollistaa myös näiden ohjelmien pääsyn EY-rahaston ja -rahoituksen piiriin. Tällainen EY-integraation huomioon ottava lähestymistapa on myös aluepoliittisen lainsäädännön uudistamisen eräs osa. Kuitenkin uudistustenkin jälkeen aluepoliittinen lainsäädäntö jää melko pirstoutuneeksi. Useat eri lait säätelevät myös tulevaa aluepolitiikkaa, ja koordinoidumpaa lainsäädäntöä tullaan edelleen tältä osin tarvitsemaan.

Kun aluepoliittinen neuvottelukunta viimeksi viime keväänä antoi silloisesta luonnoksesta lausuntoa, silloin oli aluekehitysvastuuviranomainen mainittu sillä tavalla väljästi, että siinä oli myös lääninhallituksen ohella mainittu maakunnallinen liitto tai laaja-alainen kuntayhtymä. Tältä osin on nyt sitten menty kuntapohjaisempaan aluevastuuviranomaiseen lopullisessa hallituksen esityksessä ja myös valiokunnan mietinnössä.

Toinen ongelma, joka koko ajan on hallintoasioiden ohella ollut vaikeuttamassa ja lykkäämässä sinänsä aluepoliittisen lainsäädäntöpaketin voimaantuloa, on ollut kysymys alueellisesta kehittämisrahasta. Jokainen ministeriö on erittäin mustasukkaisesti suojellut omia toimintavarojaan, ja tällaisia aluekehittämisen kokonaisuuteen liittyviä määrärahoja ei ole haluttu antaa alueellisen kehittämisrahan pottiin.

Kuitenkin on tärkeätä, että alueet pääsevät itse valitsemaan kehittämisstrategiansa ja siten, että niitä tuetaan alueellisella kehittämisrahalla valtakunnallisten ohjelmien puitteissa ja riittävillä panostuksilla. Edelleenkin on valitettavasti asia näin, että alueellinen kehittämisraha ei toteudu riittävällä tasolla. Tältä osin koko aluepolitiikan uudistuksen pohja tulevaisuudessa on siitä kiinni, että tämä asia on kunnossa.

Kun myös tällä lainsäädännöllä varaudutaan EY:n tukikriteerien huomioon ottamiseen, syntyy se hankaluus ja myös oman kansallisen ja seutukunnallisen ja alueellisen kehittämisen tragedia, että kun haetaan tiettyjä aluepoliittisia vyöhykejakoja, jotka täyttäisivät EY:n tukikriteerit alueellisen bkt:n ja alueellisen työttömyyden pohjalta — siinä suhteessahan Suomi on tullut parissa vuodessa erinomaisen eurokuntoon eli rupukuntoon — niin meiltä löytyy nykyään EY:n erityisen aluepoliittisen tuen alueita enemmän kuin muutama vuosi sitten. Lääninrajojen mukaisella tavalla vedettyinä ne ovat rikkomassa monilla alueilla luontaista seutukunnallista kehittämiskokonaisuutta, ja laajemmin ottaen tietysti esimerkiksi Itä-Suomea koskien on täysin tarpeetonta rakentaa elämän ja kuoleman rajoja vanhojen lääninrajojen mukaan esimerkiksi Kuopion läänin jättämisellä pois Itä-Suomen ykköstukitavoitteen alueista.

Lisäksi myös aluepoliittisessa mielessä meillä on monia hallinnollisia ongelmia edelleenkin, koska tässäkään yhteydessä ei ole puututtu siihen, että laajempaa seutukunta- ja maakuntapohjaa käytettäisiin mm. maaseutupolitiikan ja maaseudun erityistarkastelun lähtökohtana. Kuitenkin luontaista elinkeinopoliittista pohjaa ja elinkeinorakennetta tulisi hyödyntää kokonaisuudessaan, kuten totesin sosialidemokraattien ryhmäpuheenvuorossa maaseutupoliittiseen selontekoon liittyen.

Kaupungin ja sitä ympäröivän maaseudun kohtalonyhteys ja vuorovaikutus on seutukuntakohtaisen ja maakuntakohtaisen onnistuvan aluepolitiikan perusedellytyksiä. Tässä suhteessa toki uskon, että maakuntien liitot tätä kokonaisuutta tulevat vaalimaan ja tarkastelemaan ja siltä pohjalta päätöksiä tekemään.

Meillä on kuitenkin valitettavasti jätetty elämään juuri kapea putkiorganisaatio aluepolitiikan sisälle, ja tällainen on maaseutupolitiikan neuvottelukunta, jossa maa- ja metsätalousministerin johdolla jaetaan konkreettisesti rahaa yksittäisiin hankkeisiin. Kun tavoitteena on aluekehitysrahojen kautta korostaa alueiden omaa päätösvaltaa, tällainen keskitetty malli ei ole maaseudun eikä alueiden omaehtoisen kehittämisen kannalta perusteltua.

Erikoistahan on se, että tänä vuonna mm. tämän putkiorganisaation kautta neuvottelukunnan tuki tulee olemaan suurempaa kuin lääninkehittämisraha. Nyt jatkossakin vielä maatilatalouden kehittämisrahaston voimavarat tältä osin laitetaan tähän, kun budjetista poistetaan nämä rahat tämän putkiorganisaation käyttöön, eli siinä tulee tällaista sekajärjestelyä.

Perinteisten aluepolitiikan keinojen kautta ei kyetä tietysti aukaisemaan aina kaikkia solmuja, joita viime vuosien aikana on alueiden kehittämisessä syntynyt. Erityisesti viime aikoina ovat tietysti kärjistyneet palvelurakenteisiin liittyvät murtumat ja perustan heikkenemiset, jotka liittyvät hallituksen säästötoimiin. Tietysti myöskään perinteinen keskusjohtoinen hallintotapa ja

-kulttuuri eivät ole olleet riittävä reagoinnin lähtökohta.

Taloudellinen nousu edellyttää päätösvallan siirtämistä nykyistä enemmän alueiden omiin käsiin. Tämän uuden lakikokonaisuuden etu on juuri siinä, että vastuu alueiden kehittämisestä annetaan sen alueen ihmisille itselleen ja tietysti näiden ihmisten valitsemien organisaatioiden käsiin. Päätösvaltaa siirretään hallinnossa alaspäin alueille, kuntiin ja maakuntiin. Suunta ei tietysti ole kaikilta osin riittävä. Valiokunta toteaakin, että vielä suuremman painon antaminen maakuntien omalle tahdolle, jonka kunnat maakuntien liittojen kautta muodostavat, edistäisi paremmin lakiehdotuksen perustavoitteiden toteutumista alueiden omaehtoisessa kehittämisessä ja edelleen tietysti maan tasapainoisessa kehityksessä.

Lailla kuitenkin lisätään hallinnon kansanvaltaisuutta ja vahvistetaan olennaisesti kuntien omaa alueellista edunvalvontaa, päätösvaltaa ja toimintaedellytyksiä. Hyvin tärkeä osa uutta aluepoliittista lainsäädäntöä on nimenomaan ohjelmaperusteisen aluepolitiikan mukaantulo, jota voidaan nyt alueiden kehittämistyössä ja maakuntien liittojen työssä keskitetysti alueiden tarpeista lähtien lähteä hyödyntämään ja niin, että mukana ovat tämän kehittämistyön tekijät ja rahoittajat. Oikein toimien kunnat, seutukunnat, yritykset, tiede- ja kaikki muutkin yhteisöt saadaan nyt entistä tiiviimmin kytkettyä ja integroitua mukaan alueelliseen kehittämistyöhön, saadaan ne sitoutumaan omista tarpeistaan lähtien haasteiden voittamiseen. Tärkeintä on tietysti, että ne, jotka toteuttavat, tekevät myös ohjelmat ja asettavat tavoitteet.

Lain etuna on myös se, että hajanaisesti eri yksiköissä olevat alueiden suunnittelujärjestelmät saadaan kootuksi yhteen kuntavetoiseksi suunnitteluksi ja päätöksenteoksi. Tämän odottaisi tuovan tehokkuutta ja lisäävän myös kuntien ja kansalaisten mahdollisuuksia saada tietoja ja vaikuttaa alueensa hankkeisiin. Toivon mukaan siitä seuraa myös taloudellisia säästöjä.

Lainsäädännön kautta helpottuu myös maakuntien ja alueiden osallistuminen eurooppalaiseen yhteistyöhön. Kokoamme ensin omista tarpeista lähtien tavoitteet ja voimavarat ja sen jälkeen pystymme hajanaisen toiminnan ja vaikuttamisen sijasta määrätietoisempaan toimintaan myös Euroopan yhteisön ja lähialueiden piirissä.

Vaikka uutta aluepolitiikkaa toteutetaan kuntavetoisesti, se ei saa merkitä, että valtio vetäytyy vastuustaan alueiden kehittämisessä. Päinvastoin koko aluekehitysohjelmastrategia liittyy siihen, että valtion viranomaiset sitoutuvat alueiden tarpeiden toteuttamiseen, lähtevät mukaan. Tässä mielessä ministeriöiden ja valtioneuvoston on otettava huomioon suunnitelmissaan ja hankkeissaan maakuntien aluekehitysohjelmissa ilmaistut kehittämisen painopisteet ja tavoitteet.

Tässä suhteessa suunnittelujärjestelmää on käännettävä toisin päin kunnista ja alueelta kohti keskushallintoa eteneväksi. Samaten on tärkeätä, että valtionhallinto paitsi osallistuu ohjelmatyöhön myös noudattaa strategisissa linjauksissaan kuntien muodostamaa maakunnan tahtoa. Tässäkin suhteessa valiokunnan työ selvästi paransi hallituksen esitystä, kun se lisäsi maakunnallisen tahdonmuodostuksen vaikutusta valtion aluehallinnon päätöksentekoon.

Muutenkin on annettava tunnustus valiokunnalle siitä, että monissa keskeisissä ongelmakohdissa erityisesti sosialidemokraattienkin piirissä huomiota kiinnitettiin siihen, että valiokunnan työ on parantanut hallituksen esitystä. Tällainen on erityisesti maakuntien, kuntainliittojen ym. hallintoon liittyvä demokratiavajekysymys, joka johtuu siitä, että kun pienistä kunnista valitaan vain muutama liittovaltuutettu, ylimmän kuntaliiton päätöselimen voimasuhteet eivät ole olleet lähelläkään maakunnan yleisiä kunnallisvaaleissa ilmaistuja arvostuksia ja voimasuhteita.

Kunnallislain kokonaisuudistuksen jatkovalmistelussa hallituksen on huolehdittava siitä, että "kuntayhtymien luottamushenkilöhallinnossa otetaan vallitsevat poliittiset voimasuhteet huomioon mahdollisimman hyvin kaikissa toimielimissä eri ryhmien kunnallisvaaleissa saamien äänimäärien suhteessa".

On erittäin tärkeätä, että valiokunta on kunnallislakiin liittyvän korjausehdotuksen eduskunnan vastaukseksi kirjannut. Se on hyvin tärkeää ajatellen sitä, että voimme tämän kokonaisuuden hyväksyä. Tällä tavalla liitot aidosti kuvaisivat todella myös alueidensa poliittisia voimasuhteita, tarpeita, toiveita ja arvostuksia varsinkin tällaisena aikana. Tämä on myös edellytys sille, että liitot voivat uskottavasti toimia myös valtionhallintoon ja eri viranomaisiin päin alueensa äänenkannattajana ja tahdonmuodostajana.

Myönteistä ovat myös valiokunnan selkeät kannanotot aluekehitysmäärärahojen lisäämisestä, niiden sitomisesta valtion talousarvion momentteihin ja aluetukien enimmäisosuuksien poistamisesta. Erittäin merkittävää on se, että valiokunta edellyttää, että lisääntyvien aluekehi-

tystehtävien johdosta kunnille korvataan lisääntyvistä aluekehitystehtävistä ns. pieniin valtionosuuksiin tulevana 25 miljoonan markan lisäyksellä tämä tehtävä. Tältäkin osin valiokunnan työ paransi hallituksen esitystä. Tältä osin on annettava tunnustus sosialidemokraattiselle valiokuntaryhmälle ja sen vetäjälle ed. Urpilaiselle siitä, että nämä varsin merkittävät parannukset myös kuntien taloudellisella puolella on aikaiseksi saatu.

Kun uuteen aluepolitiikkaan käydään, pidän välttämättömänä, että kaikki tahot saadaan heti alkuvaiheessa työhön mukaan. Nyt ei ole vastarannankiiskien aika maakunnissa, nyt on mukaanlähtijöiden aika. On lähdettävä vaikuttamaan prosessiin eikä heitettävä hiekkaa rattaisiin, sillä ei voiteta tässä tilanteessa yhtään mitään, päinvastoin. On hyvin tärkeätä, että tämä oivalletaan niin kunnissa kuin tärkeässä ohjelmatyön seutukuntavaiheessakin.

On myös tärkeätä, että tietysti lain toteutus ja aluekehittämisen henki haetaan myös alueen omista ominaispiirteistä lähtien, ne työtavat ja toimintamuodot, jotka parhaiten sopivat yhteisiksi työtavoiksi. Mutta yhtä ei kuitenkaan voi unohtaa ja se on laaja yhteistyö ja tietysti myös luottamus. Useasti eri alueiden välisessä kyräilyssä eri poliittisten voimasuhteiden johdosta tapahtuva epäilys on saatava uskottavalla työllä poistumaan.

Herra puhemies! Laki alueiden kehittämisestä ei ole tietysti täydellinen eikä kaikilta osin voi vastata kenenkään mielihaluja. Tässä on tyypillinen laaja, hankala aluepoliittisen lainsäädännön ja hallinnon järjestely, kompromissi. Joka tapauksessa kyseessä on varmasti askel eteenpäin, askel, jota jo maahan palatessa on syytä vähän tarkentaa ja korjata. Mutta kuitenkin laki on paras mahdollinen tässä tilanteessa. On tärkeätä, että juuri aikaisemmin viittaamallani tavalla alueille ja maakunnille annetaan nyt työrauha toteuttaa niiden itse kunkin omista lähtökohdista uutta aluepolitiikkaa ja vastata erittäin vaikeisiin haasteisiin, joista päällimmäisinä ovat tietysti työttömyys ja elinkeinopoliittiset hankkeet.

Erityisesti toivon, että tämä lainsäädäntö on omalta osaltaan heijastumassa lääninhallinnonkin järjestelyyn, väliportaan ja lääninhallituksen jaotuksen tarkentamiseen. Kun maakuntien kunnista lähtevä tahto alkaa näkyä enemmän, on myös lääninhallituksen tehtävät uudelleen arvioitava. Silloin on varmasti myös järkevää miettiä laajempaa lääninjaotusta, suurempia läänejä, jotka keskittyvät niille jääviin tehtäviin suuremmissa mittasuhteissa, esimerkiksi mittasuhteessa Itä-Suomi jnp.

Toisaalta myös maakuntien liittojen on syytä ajatella laaja-alaista yhteistyötä keskenänsä. On paljon sellaisia alueiden infrastruktuurihankkeita, rata- ja päätieverkkojen edistämiskysymyksiä, joita yksi maakuntien liitto ei voi hoitaa eikä sen pidäkään hoitaa, vaan niitä on hoidettava yhteistyöllä, yhteisellä laajemmalla edunvalvonnalla. Tätä nimenomaisesti alusta lähtien pitäisi maakuntien liittojen lähteä hoitamaan. Yhtä lailla lähialueyhteistyössä on projekteja, joita ei pidä mustasukkaisesti kilpaillen hoitaa vaan yhdessä voimavarat niihin kohdistaen.

Herra puhemies! Nyt on hallinnollinen kärhämöinti ainakin suuremman savotan osalta ohi. On uuden aluepoliittisen käytännön työn ja toteutuksen aika.

Ed. R. A h o : Arvoisa puhemies! Lakiesitys alueiden kehittämisestä ja siihen liittyvä yritystukilaki ovat historiallinen askel suomalaisessa aluehallinnossa ja aluepolitiikassa. Lakiesitysten merkitys on ennen kaikkea periaatteellinen, sillä valtion määrärahojen jatkuva karsinta antanee ainakin hallituksen ensi vuoden talousarvioesityksen pohjalta vielä suhteellisen vähän mahdollisuuksia toteuttaa uutta aluepolitiikkaa käytännössä.

Uusi aluepolitiikka siirtää vastuun alueellisesta kehittämisestä lääninhallituksilta kunnallishallinnolle ja kuntien yhteistoimintaorganisaatioille, maakuntien liitoille. Hallintovaliokunta täydensi hallituksen esitystä lisäämällä myös valtion vastuulliseksi aluekehityksestä. Lisäys on perusteltu, sillä luonnollisesti eduskunnalla, valtioneuvostolla, eri ministeriöillä ja valtion aluehallintoviranomaisilla tulee olla päätöksenteossaan maamme tasapainoinen alueellinen kehittäminen päämääränään.

Uusi aluepolitiikka perustuu ohjelmallisuuteen. Viime vuosina meillä Suomessa on tehty suunnitelmatalouden romahtamisesta johtopäätös, että kaikesta suunnitelmallisuudesta olisi luovuttava. Suunnitelmallisuus tai ohjelmallisuus, joka tarkoittaa niukkenevien voimavarojen tehokkaampaa kohdentamista, on lisääntymässä Suomessa. Erityisesti aluepolitiikassa, jossa eri toimenpiteitä on kohdennettu tapauksittain, tarvitaan eri viranomaisten yhteistyöhön ja yhteiseen harkintaan perustuvaa ohjelmallisuutta. Ohjelmallisuus ei tarkoita kirjahyllyyn jäävien paperien kirjoittamista vaan kuntien, aluehallintoviranomaisten, elinkeinoelämän järjestöjen,

palkansaajajärjestöjen ja maakunnallisten yhteisöjen yhteistyössä asettamia päämääriä ja valintoja sekä niiden kirjaamista.

Kun alueella toimijoita on useita kymmeniä, tarvitaan yhteensovittava viranomainen. Sellaisiksi sopivat lakiesityksen mukaisesti maakuntaliitoista ja seutukaavaliitoista muodostetut liitot. Erityisesti meillä Satakunnassa on maakunnallisiin liittoihin asetettu jo niiden yhdistämisvaiheessa suuria odotuksia.

Laki alueiden kehittämisestä on luonnollinen askel maakunnallisen hallinnon kehittämisessä. Maakuntamme kunnat, poliittiset järjestöt, piiriviranomaiset, kauppakamarit ja ay-liike pitävät jo nyt keskeisenä maakunnallisena yhteensovittajana Satakuntaliittoa. Maakunnan liitto ei ole ylhäältä alaspäin tarkkaileva aluehallintoviranomainen vaan työllään arvostuksensa saanut maakunnan kokoava voima. Vielä voimassa olevan aluepolitiikkalain mukaan aluekehitysviranomaisena, tosin ei sillä käsitteellä, toimii lääninhallitus. Lääninhallitus on päällikkövirasto, jolla on tosin tukenaan lääninneuvottelukunta. Maakunnalliset liitot ovat kuntayhtymiä, joissa päätökset tekevät poliittisesti valitut luottamushenkilöt. Periaatteellisesti on tärkeää, että aluehallintoa kansanvaltaistetaan. Kansanvalta ei kuitenkaan tarkoita, että uudessa aluepolitiikassa tehdään esimerkiksi yksityisiä yrityksiä koskevia päätöksiä vaan määritellään aluekehittämisen painopisteitä.

Julkisuudessa on myös väitetty, että uusi aluepolitiikka vääristäisi poliittisia voimasuhteita. Käsitys on täysin väärä, sillä maakunnallisten kuntayhtymien liittohallitusten voimasuhteet perustuvat kunnallisvaalien tuloksiin. Vaaleissa saadut äänet ovat varmasti aina oikeudenmukaisempi vallanjakoperuste kuin maan hallituksen piirissä sovitut virkanimitykset. Väitän myös, että puoluepolitiikalla ei ole niin suurta merkitystä maakunnallisella tasolla kuin saatetaan kuvitella. Sillä on merkitystä, muttei ratkaisevaa, kun pyritään mahdollisimman suureen maakunnalliseen sitoutumiseen.

Keskustelussa uudesta aluepolitiikasta keskeisin aihe on ollut, onko maakunnan liitolla henkisiä ja määrällisiä voimavaroja hoitaa aluekehitysviranomaisen tehtävät. Voin vakuuttaa maakunnan liitoista ja tiedän ainakin Satakuntaliitosta, että sen henkilöstö pystyy suoriutumaan aluekehitysviranomaisen tehtävistä vähintään yhtä hyvin kuin lääninhallitus.

On myös väitetty, ettei maakunta olisi oikea alue aluepolitiikan hoitoon. Vaihtoehdoiksi on esitetty suurempia tai pienempiä alueita. Maakunnat ovat luonnollisia ihmisten asiointiin, työssäkäyntiin ja perinteeseen liittyviä kokonaisuuksia. Satakunnan maakuntaa ei ole valtion viranomainen määrännyt. Silti se on ollut olemassa yli 700 vuotta. Maakuntamme asukkaat ja kunnat yli puoluerajojen haluavat hoitaa maakuntamme kehittämiseen liittyvät asiat yhdessä. Lakiesitys vahvistaa tätä pyrkimystä.

On myös esitetty, että aluekehitysvastuu tulisi antaa suoraan kunnille. Esitys on hämmästyttävä, koska kunnilla on jo nyt vastuu oman alueen aluekehityksestä. Ohjelmallisessa aluepolitiikassa tarvitaan riittävän suuri aluekokonaisuus, johon myös henkisesti sitoudutaan ja joka pystyy toimimaan valtion aluehallintoviranomaisten kanssa. Siksi täytyy määritellä koko maan kattava aluejako, joksi juuri maakunnat sopivat. Vaihtoehtoina seutukunnat ovat taas liian pieniä mutta sopivat hyvin lakiesityksen mukaisten ohjelmien kuntaryhmiksi.

Lakiesitys määrittelee aluepolitiikan ja aluekehitysviranomaisen toimialueiksi rakennuslain 18 §:n 3 momentin mukaisen alueen eli seutukaavajaon. Hallintovaliokunnan vähemmistö ei olisi tahtonut sitomista seutukaavajakoon. On kuitenkin huomattava, ettei seutukaavoitus ole lakiesityksessä keskeisintä. Aluejakojen on kuitenkin perustuttava johonkin normiin ja valtioneuvoston päätöksiin. Kuvitelma siitä, että kunnat voisivat täysin vapaasti järjestäytyä, on mahdoton. Kunnallislain osittaisuudistuksen myötä tämä vapaus on jo olemassa, mutta viranomaistehtävien aluejaoissa tällaista ehdotonta vapautta, jossa marjat poimittaisiin päältä, ei voi antaa. On kuitenkin todettava, että seutukaavajako pääosin noudattaa kuntien tahtoa maakuntiensa osalta.

Maakunnallisen edunvalvonnan ja seutusuunnittelun yhdistäminen on perusteltua jo sen vuoksi, että maakunnallisissa liitoissa on yhdistymisen myötä syntynyt asiantuntemusta aluesuunnittelussa. Entisiä seutukaavoittajia on jo nyt pystytty ohjaamaan muuhun alueelliseen kehittämistyöhön ja lain myötä liittojen henkilöstö pystyy vielä tehokkaammin palvelemaan kotiseutujensa kehitystä. On silti muistettava, että uuden aluepolitiikan ideana ei ole tehdä ohjelmia suunnittelijoiden työhuoneissa, vaan aluekehitysviranomaisen tehtävänä on tukea ja innoittaa seutujen toimijat tekemään yhdessä saman suuntaisia päätöksiä.

Lakiesityksen perusteluissa on voimakkaasti sanottu uuden aluepolitiikan muistuttavan Euroopan liiton rakennerahastojen suunnittelujär-

jestelmää. Osin näin onkin, mutta mielestäni tässä yhteydessä on korostettava, etteivät uudet aluelait ole kannanotto Euroopan liiton jäsenyyden puolesta. Käytännössä ohjelmallinen aluepolitiikka ei ole rakennerahastojen suunnittelujärjestelmien mukaista. Suomen malli on yksinkertaisempi ja siinä ovat omat kansalliset sovellutuksemme. Se, että Suomessa tehdään viranomaisyhteistyötä, osin kyllä valmentaa kuntia ja piiriviranomaisia rakennerahastojen suunnittelujärjestelmiin. Liiallinen eurointoilu tässä yhteydessä ei palvele varsinaista asiaa eli tehokkaampaa aluepolitiikkaa.

Uuden aluepolitiikan käytäntö muotoutuu alemmanasteisissa säädöksissä. Lain hyväksymisen jälkeen annettava asetus sekä valtioneuvoston päätökset tukialueista tuovat konkretian aluepolitiikan arkipäivään. Tärkeää olisi, että tukialueita määriteltäisiin taloudellisen kehittyneisyyden mukaan. Esimerkiksi Satakunnassa Pohjois-Satakunta tulisi nimetä kehitysalueiden toiseksi tukialueeksi ja Porin ja Rauman seudut rakennemuutosalueiksi. Mikäli näin tapahtuu, kuten uskon, maakuntamme aluepoliittinen asema vahvistuu ja korkean työttömyyden teollisuusmaakunnassamme on toivoa paremmasta kehityksestä.

Arvoisa puhemies! Hallituksen esitys laiksi alueiden kehittämisestä ja hallintovaliokunnan siihen tekemät täydennykset ovat perusteltuja, paitsi uusi 13 §:n 2 momentti, joten olenkin kannattamassa 2 momentin poistamista. Lain käsittelyn lykkääminen, muutosehdotukset aluekehitysviranomaisesta tai muutkin muutosehdotukset, joihin on ollut paineita, ovat tekosyitä säilyttää vanhoja rakenteita. Tästä johtuen lakiesitys tulisi enää yhtään viivyttelemättä hyväksyä.

Ed. V e h k a o j a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tahtoisin kysyä ed. R. Aholta, kun hän puheenvuorossaan sanoi, jos oikein kuulin, ettei aluekehitysrahojen yhteydessä tehtäisi päätöksiä yksityisiä yrityksiä koskevista hankkeista, mitä hän sillä mahtoi tarkoittaa, kun kuitenkin 6 §:ssä puhutaan selvästi esimerkiksi elinkeinotoiminnan kehittämishankkeesta. Oman käsitykseni mukaan kysymys on todellakin yksityiskohtaisten hankkeiden tukemisesta kokoamalla eri kanavia pitkin niihin rahoitusta.

Ed. N ä s i : Herra puhemies! Lakiehdotukset alueiden kehittämisestä ja yritystuesta ovat eduskunnan päätettävänä. Lakiesitysten aluehallinto- ja yhteiskuntapoliittinen merkitys on mittava erityisesti maan kehitysalueiden kannalta. Totean, että lakiuudistuksen päätavoite on aluepoliittinen ja toissijaisesti hallintoa uudistava. Valitettavasti lakien valmisteluvaiheessa käyty keskustelu on kovin yksipuolisesti kohdistunut hallintoon ja vähemmän aluepolitiikan eli lakien aineellisen sisällön vaikutusten arviointiin.

Laki alueiden kehittämisestä ja sen kanssa samanaikaisesti käsiteltävä laki yritystuesta muodostavat kokonaisuuden, jolla entistä niukemmat kansalliset lama-Suomen resurssit ohjataan tehokkaampaan aluepoliittiseen käyttöön. Tässä yhteydessä on syytä todeta, että nyt käsiteltävänä olevat aluelait ovat olennainen osa aluepoliittisen lainsäädännön kokonaisuudistusta. Laki kuljetustuesta ja laki Kera Osakeyhtiöstä ovat myös merkittävä osa tätä kokonaisuutta.

Uudistettavan aluepolitiikan tavoitteena on alueellisen omatoimisuuden edistäminen ja tasapainoinen alueellinen kehitys. Uudistuksen lähtökohtana on kohdentaa uudelleen aluepoliittista rahoitusta enenevässä määrin alueiden tuotantorakenteen uudistamiseen, palvelujen saatavuuden turvaamiseen sekä infrastruktuurin ja yritystoiminnan osaamisen edellytysten parantamiseen koko maassa.

Kansainvälisen kehityksen haasteet on uudistuksessa otettu huomioon erityisesti toimenpidevalikoiman kehittämisessä. Uudistus on myös suomalainen tapa tehdä eurooppalaista kansallista aluepolitiikkaa eli sopeutua Etan ja EY:n viitekehykseen. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että Suomi pyrkii turvaamaan EU:n kehityksessä mahdollisimman suuren aluepoliittisen hyödyn maalle. Eurooppalaiseen kehykseen sovitetun kansallisen aluepoliittisen rahoituksen vaikutus vuoden 1994 talousarvioesityksen mukaan on peräti 3 miljardia markkaa. Suomen EU:lle tekemät alue- ja rakennepoliittiset neuvottelutavoitteet ovat selkeät ja hyvin perustellut. Tavoitteemme on saada EU:n rakennerahastoista merkittävä aluetuki, mikä ohjautuisi pääasiallisesti maan pohjoisten ja itäisten alueiden kehittämiseen. Käsitykseni on, että päätettäessä lopullisesti Suomen mahdollisesta liittymisestä Euroopan unioniin tulee sekä maatalouden että aluepolitiikan neuvottelutavoitteiden toteutumisella olemaan keskeinen merkitys päätöksenteossa. Nyt on kuitenkin aluepoliittista lainsäädäntöä uudistettaessa viisasta varautua tähän mahdolliseen tulevaan yhdentymiskehitykseen.

Puuttumatta tässä yhteydessä enempää lain sisältöön totean lyhyesti, että raha on se tekijä, joka ratkaisee suomalaisen aluepolitiikan tulok-

sellisuuden tulevaisuudessa. Tämän vuoksi on järkevää uudistaa aluepolitiikkaa siten, että sekä kansalliset että mahdolliset Brysselistä saatavat rahat ohjataan entistä tehokkaammin ja tulokselliseimmin kehitysalueiden hyväksi. Rahan ohella alueellisen kehitysvastuun siirtäminen nyt edunvalvonnasta ja seutukaavoituksesta vastaaville maakunnan liitoille on toki mittava uudistus. Tämä merkitsee sitä, että maakuntien väestö, tosin kunnallishallinnon avulla ja kautta, ottaa omatoimisen vastuun maakunnan kehittämisestä.

Hallintouudistus merkitsee muun ohella sitä, että lähes sadan vuoden jahkailun jälkeen Suomi siirtyy paljon puhutusta tsaristisesta, ylhäältä päin ohjatusta ja valvotusta hallinnosta eurooppalaiseen kansalaisten omatoimisuutta, luovuutta ja vastuuta kannustavaan hallintoon. Mielestäni byrokratian alasajo ja kansanvallan tunnustaminen ovat viisasta aluepolitiikkaa näin lama-Suomessa.

Hallintovaliokunta on aluekehityslain voimaantulosäännökseen ehdottanut lisäyksen, jolla vauhditettaisiin lähinnä Lapin maakunnallisen kuntayhtymän Lapin liiton perustamista. Kun ehdotettu säännös saattaa loukata kunnallishallinnon hallitusmuodon 51 §:n mukaista institutionaalista perustuslain suojaa ja kun asiasta ei ole perustuslakivaliokunnan lausuntoa, niin lienee sanottu säännös syytä poistaa lakiesityksestä. Toivon kuitenkin, että eduskunta hyväksyisi kolmannessa käsittelyssä esitettävän ponnen, jolla hallitus velvoitettaisiin valmistelemaan nyt poistettavassa voimaantulosäännöksessä edellytetyn ja sitä vastaavan lakiesityksen eduskunnalle. Tämä tavoite voitaneen toteuttaa muokkaamalla kunnallislain sisällä kuntayhtymän perustamista koskevia säädöksiä. Nykyinen kunnallislakihan on tältä osin niin äärettömän demokraattinen, että se käytännössä saattaa johtaa pienen vähemmistön diktatuuriin.

Arvoisa puhemies! Näillä edellytyksillä kannatan lakiesitysten hyväksymistä.

Ed. V ä h ä n ä k k i (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. Näsi piti ansiokkaan puheenvuoron tästä aluekehityslainsäädännön esityksestä. Minä tiedän, että ed. Näsi, jos kuka, tässä talossa on perillä kunnallishallinnosta. Muistan sen siviiliajoilta jo ennen tähän taloon tuloa. Vielä tiedän, että ed. Näsin sana, jos kenen, painaa suuressa Lapin läänissä. Jotkut ovat häntä puhutelleet jopa Lapin keisariksi, mikä tietysti on vähän yliammuttua.

Ed. Näsi kuuli ed. Väistön ehdotuksen tämän 13 §:n poistamisesta ja hyväksyi sen äskeisessä puheenvuorossaan, koska asianomainen pykälä on tuohon lakiin sopimaton. Se on, niin kuin todettiin, kenties perustuslain vastainen, mutta ennen kaikkea se on kunnallisen itsehallinnon vastainen.

Minä toivon sydämestäni, että ed. Näsi käyttäisi äsken lueteltuja kykyjään ja painavaa sanaansa, että Lapin läänissä saataisiin aikaan kaikkia osapuolia tyydyttävä neuvottelutulos tämän maakuntainliiton synnyttämiseksi.

Ed. T. R o o s : Arvoisa herra puhemies! Puhemylly jatkuu ja meitä täällä käy todistamassa asian puolesta ja sitä vastaan. Asia on monella tapaa kyllä sen arvoinen, että siihen on syytä kantaa ottaa. Ja kun kaikesta huolimatta tämä on hyvin vaikeakin asia, niin ehkä tiedon määrä molemmissa joukkueissa vastustajien ja puoltajien puolella lisääntyy, kun kaikki eivät ole voineet olla siinä valiokunnassa, jossa tätä asiaa on ilmeisesti hyvin perusteellisesti ja hyviä lukuisia asiantuntijoita kuunnellen käsitelty.

Meidän yhteiskuntamme hallintorakenteita arvioidaan nyt voimakkaammin ehkä kuin koskaan aikaisemmin tai ainakaan pitkään aikaan. Minun mielestäni se on ihan oikein ja välttämätöntäkin. Ei mikään järjestelmä voi ikuisesti vain kasvaa. On ihan viisastakin määrävälein pysähtyä arvioimaan tehtyjä ratkaisuja, katsomaan, missä ollaan, mihin mennään. Nyt siihen on aivan erityinen syy.

Kriittinen rakenteiden tai tarpeiden arviointi ei kumminkaan voi olla aivan silmitöntä alasajoa. Sitäkin täällä on väitetty tapahtuvan. Tarvitaan myös hyvin vakavaa yhteiskuntapoliittista punnintaa. Markka on hyvin tehokas konsultti, mutta ei se voi kyllä olla ihan ainoa. Hallinnonuudistamisen keskeisinä tavoitteina tulee olla kustannusten vähentämisen ja hallintokoneiston keventämisen ohella kansalaisille järjestettävien palvelujen saatavuuden turvaaminen, palvelujen parantaminen ja niiden tuottaminen mahdollisimman joustavasti. Ei myöskään saa unohtaa kansalaisten vaikutusmahdollisuuksien parantamista. Ja minun mielestäni tämä voi onnistua vain valtion keskus- ja aluehallintoa keventämällä ja kunnallista itsehallintoa vahvistamalla. Lukee nyt pitkin tai poikin tuota hallituksen esitystä ja varsinkin valiokunnan perusteellista mietintöä, niin ei voi minun mielestäni tulla muuhun kuin siihen tulokseen, että pitkälti nämä tavoitteet on tässä saavutettukin.

Suomeen ei ole toistuvista haikailuista huolimatta luotu maakuntaitsehallintoa valtionhallinnon ja kunnallisen itsehallinnon väliin, mutta meillä on sen sijaan useimmista muista maista poiketen vahva kunnallinen itsehallinto, johon liitettynä kuntien alueellinen yhteistoiminta oikein ja kevyesti nivellettynä voi hyvinkin korvata ne tarpeet, joilla erillistä maakuntaitsehallintoa tai maakuntahallintoa on perusteltu. Nyt ne puheet on pidetty ja nyt ollaan toisessa tilanteessa.

Arvoisa puhemies! Nyt täällä päätettävänä olevat uudistustoimet, joilla hallinnon moniportaisuutta vähennetään, valtionhallinnon ohjausta uudistetaan, kuntien hallinnonohjaus poistetaan, markkinaperusteisia toimintamuotoja lisätään, voimavarojen yhteiskäyttöä parannetaan, lupajärjestelmiä karsitaan ja kevennetään, tiedonsiirron esteitä poistetaan, viranomaisten tiedonkeruuta vähennetään ja yhtenäistetään, valtion aluehallintoa kootaan ja kevennetään, aluehallinnon yhteistoimintaa parannetaan, alueiden omaa vaikutusmahdollisuutta lisätään ja alueiden kehittämisvastuu järjestetään uudelleen, eivät luo uutta hallintoa. Se oli pitkä lause, mutta oli syytäkin, koska tällä uudistuksella todella puututaan hyvin moneen asiaan ja mielestäni varsin positiivisella tavalla.

Päinvastoin nämä toimet, joita nyt tarjotaan, vähentävät entisiä mutta antavat alueiden eli maakuntien kehittämiselle peruskuntien johdolla aivan uusia mahdollisuuksia. Kun puhutaan peruskunnista, me emme puhu peruskuntalaisista vaan kuntalaisista. Hehän kunnat muodostavat. He valitsevat uusiin elimiin kuntiensa edustajat.

Uudistuslinjojen mukaan alueellista kehittämistä tehostetaan lisäämällä alueiden omia mahdollisuuksia itse vaikuttaa omaan kehitykseensä. Voidaan keskustella pitkäänkin, minkä verran lääninhallituksen kautta kunnat voivat vaikuttaa. Mielestäni vähänmoisesti.

Tämä kehittämistrendi vastaa myös eurooppalaista kehitystä ja näkemystä samoin kuin Euroopan yhteisön, tai millä nimellä sitä nyt tänään pitää kutsua, suosittelemia ja sen piirissä laajasti sovellettavia periaatteita. Tämä periaate on tarkoitus toteuttaa siirtämällä alueellinen kehittämisvastuu keskushallinnon ohjauksessa olevilta lääninhallituksilta kunnallisen itsehallinnon eli peruskuntien ohjauksessa oleville maakunnallisille liitoille. Tapahtuu siis melko suuri taikka hyvin suuri periaatteellinen muutos alueellisen kehittämisen ohjauksessa. Alueiden kehittämistä ei tämän jälkeen ohjata ylhäältä vaan alhaalta, tavallisista kansalaisista käsin.

Päinvastoin kuin on väitetty ja täällä jo väitetty ja varmaan tullaan vielä väittämään tämänkin jälkeen, riittäähän tässä yötä ja iltaa, niin uutta erillistä maakuntahallintoa, uutta byrokratiaa ei tällä lailla ole syntymässä. Päinvastoin päällekkäistä aluekehitystoimintaa puretaan. Ei tule myöskään uusia vaaleja, joilla on peloteltu. Päinvastoin kunnallisvaaleilla valitut peruskuntien edustajat nousevat päättämään niistä oman alueensa kehittämiskysymyksistä, joista maaherra tähän saakka ja vielä nytkin yksin on huolta kantanut. On peloteltu myös aikanaan, että tulee uusia veroja. Päinvastoin ei tule.

Maakunnalliset liitot ovat likipitäen jo kaikki, kukin vuorollaan ja sen mukaan, kuinka pitkälle ovat saaneet asiansa kuntoon, ilmoittaneet olevansa valmiit ottamaan vastaan aluekehitysvastuun ja hoitamaan taloutensa niiden kiristyvien linjojen mukaisesti, joihin ovat aiemmin sitoutuneet. Muutoksessa siis ei ole niinkään kysymys työn ja tehtävien määrästä kuin laadusta, vastuun kasvamisesta.

Tätä muutosta, joka nyt on siis tapahtumassa — toivon mukaan laki tulee hyväksytyksi — on kuvattu täälläkin ja monissa lehtikirjoituksissa hyvin eri tavalla, mistä mennään ja mihin mennään. Eräs kuvaus voisi olla, että siirrytään aluepolitiikasta aluekehitykseen, joka tarkoittaa koko maan kattavan aluekehitysjärjestelmän synnyttämistä eli päätösvallan siirtämistä maakunnallisille liitoille. Valtion keskushallinto ei enää puutu kehittämishankkeiden sisältöön, vaan valta on paikallisella tasolla ja sen edustajilla. Tässä on suuri periaatteellinen kysymys, joka lisää alue- ja paikallistason sitoutumista toteutettavaan kehitystyöhön.

Mitä sitten on ohjelmaperusteinen aluepolitiikka, jolla nimellä sitä on myös kutsuttu? Ensinnä voisi tietysti sanoa, että ei se ole pelkkää paperin ja pännän pyörittämistä, sillä ei valtio edellytä eikä se pyydäkään laajoja suunnitteluasiakirjoja, vaan niiden laatimiseen käytetyt varat on mahdollista suunnata toisenlaisiin kohteisiin, kehittämiskohteisiin. Kertovat, että EY:n aluepolitiikassa normaalin projektin kuvaukseen ja määrittelyyn riittää yhden liuskan asiakirja. Miksi maakunnalliseen toimenpiteeseen tarvittaisiin paperia enemmän?

Uusi aluekehitysjärjestelmä mielestäni vastaa suureen, voisi sanoa kansalliseen haasteeseen, miten voimme vahvistaa elinkeinojen kehitysmahdollisuuksia maan eri puolilla. Tämä ei ole tämän tai tuon maakunnan asia vaan koko maan. Siinä on koko maa tarkastelun kohteena.

Tuotannon perusta on meillä ikävä kyllä useimmilla alueilla liian heikko ja yksipuolinen. Meillä erityisesti kotimarkkinoiden varassa oleva teollisuutemme on suuren murroksen alla nyt. Teollisen perustan vahvistaminen ja uusteollistaminen ovatkin tärkeitä toiminnan painopisteitä. Kaupunkia ja maaseutua ei passaa pistää vastakkain, ei myöskään niiden elinkeinoja. Kummankin väestön hyvinvointi riippuu toisistaan. Kun Suomi tarvitsee yhtä hyvin elinvoimaisen maaseudun kuin vireästi kehittyvät kaupungit, niin tässäpä mielestäni siihenkin pyrkimykseen, siihen hyvään tavoitteeseen yksi ase lisää.

Täällä on jo aika monikin tainnut ainakin sivulauseessa mainita myös sen, että kun Suomi on menossa kohti muuta Eurooppaa, voimme olla EY:n, EU:n, EL:n, minkä jäseniä sitten olemmekin, niin asiaa olisi syytä kyllä täällä jonkun asiaan perehtyneemmän puhujan tarkastella vähän perusteellisemmin kuin minä tässä teen. Joka tapauksessa on kyllä niin, että me olemme tilanteessa, jossa meidän sisäistä rakennettamme on muutettava, koska olemme matkalla alueiden Eurooppaan. Tätä asiaa pohdittiin monipuolisesti ja perusteellisesti tämän kuun alussa Tampereella Suomi ja Eurooppa -seminaarissa. Siellä esitettyjä muutamia ajatuksia tässä voisin siteerata.

Me olemme siis matkalla alueiden Eurooppaan, ei sen takia, että eurooppalaistuminen juuri sitä meiltä erityisesti vaatisi, vaan siksi, että integroituvassa Euroopassa alueiden merkitys, niiden oma tahdonmuodostus ja omaehtoinen toiminta korostuvat. Euroopan yhteisön yksi keskeinen työväline on alue- ja rakennepolitiikka. Aluepolitiikan teho on juuri näinä aikoina siinä yhteisössä nostettu äärimmilleen. Pyrkimyksenä on saattaa yhteisö sisäisiltä rakenteiltaan ennen Maastrichtin sopimuksen soveltamisaikaa mahdollisimman tasapainoiseksi, ja yhteistä politiikkaa, niin kuin totta varmaan onkin, voi toteuttaa kunnolla vain kohtuullisen saman tasoiset puitteet omaavilla alueilla.

Jotta nämä alueet puolestaan voisivat hyödyntää yhteisön rakenne-etuja, niillä on oltava siihen täydet valmiudet eli suomeksi sanottuna Euroopan alueilla pitää olla voimakas tahto ja kunnon keinot. Konstit eivät riitä. Niillä tulee olla mahdollisuudet kehittää iskukykyään ja siinäpä syyt, jotka mielestäni edellyttävät myös, että meidän oma aluepolitiikkamme ja alueiden valmiudet pitää saattaa eurooppalaisempaan kuntoon.

Tämä edellyttää aluepolitiikkamme rakenteen ja keinovalikoiman samankaltaistamista Euroopan yhteisön aluepolitiikan kanssa ja mielestäni vielä jopa siinäkin tapauksessa, että emme tässä jaossa Euroopan yhteisön jäseneksi menisikään. Se edellyttää myös alueiden omaehtoisten valmiuksien parantamista ja niiden mahdollisuuksia muovata itse omaa suuntaansa. Siinä on mielestäni syy, jonka takia aluekehitysviranomaisen tehtävät eivät sovi keskushallinnon käskynhaltijalle. Niiden on oltava alueiden Eurooppaan soveltuvalla toimintalinjalla.

Toivoisinkin, että joku vielä täällä tänä iltana hieman tarkemmin analysoisi tämän lain merkitystä siinä mahdollisessa tapauksessa, että liitymme Euroopan yhteisön jäseneksi.

Sitten lopuksi, arvoisa puhemies, hiukan paikallistakin väriä. Tuossa ed. R. Aho totesi hyvin perusteellisessa puheenvuorossaan lopussa mm., että Satakunnan liitolla on täysi valmius ottaa vastaan oman alueensa aluekehitysvastuu eli kyky ja halu ja tahto tehdä juuri niin kuin laki sille tehtäväksi käskee. Ed. Aho oli erittäin oikeassa. Minäkin tunnen Satakunnan liiton toimintaa ja sitä aluetta enkä totisesti näe minkäänlaista syytä epäillä, etteivätkö se virkaväki ja ne luottamushenkilöt siellä kykenisi tätä ottamaan vastaan. Ja sanon tämän siksi, että seuraavaksi kehun yhtä toista maakunnallista liittoa eli Pirkanmaan liittoa, jonka sattuneesta syystä tunnen vieläkin paremmin. Ensinnäkin voisi sanoa, että nämä kaksi maakunnallista liittoa, niin Satakunnan liitto kuin Pirkanmaan liittokin, lienevät ja ovatkin tällä hetkellä tämän tehtävän vastaanottamisen tiellä pisimmällä tässä maassa, jopa niin, että muista liitoista on käyty oppiakin ottamassa. Voin hyvällä omallatunnolla allekirjoittaessani ed. Ahon sanoman lisätä oman tiluliini siihen, että Pirkanmaan liitolla on täysi valmius ottaa vastuu Pirkanmaan kehittämisestä. Tämä hallinnonuudistus antaa hyvän mahdollisuuden Pirkanmaalle kehittyä omaleimaiseksi, dynaamiseksi maakunnaksi, jossa työ ja työntekijät nykyistä tehokkaammin voivat löytää toisensa.

Arvoisa puhemies! Minä kannatan lämpimän kriittisesti tosin tätä lakia, koska tämä on niin merkittävä uudistus korvaamaan niin pitkän historian omaavan ja pitkälle kehittyneen laitoksen kuin lääninhallitusinstituution, että jotenkin olisi naiivia kuvitella, että tämä nyt olisi joku laki, joka kerralla korvaisi kaiken ja kääntäisi kaiken parempaan. Siihen en jaksa uskoa, mutta sen sijaan siihen uskon, että tällä lailla matkaan saatettu toiminta tulee menestymään ja vuosien mittaan antamaan selvät osviitat siitä, millä tavalla

sitä järkevästi voitaisiin vielä parantaa. Hyvä se on kyllä nytkin!

Puhetta on ryhtynyt johtamaan ensimmäinen varapuhemies Paakkinen.

Ed. Metsämäki: Arvoisa puhemies! Täällä on tänään käytetty monta puheenvuoroa, asiallisia ja kriittisiä. Lakiin näyttää liittyvän paljon poliittista intohimoa ja onhan se niin, että kun on oman kunnan, oman seutukunnan, oman maakunnan asioista kysymys, niin yleensä me silloin olemme todellisia asiantuntijoita ja puhumme sen mukaan. Mutta ihan niin suuresta uudistuksesta ei kuitenkaan ole kysymys kuin ymmärsin, että edustajatoveri T. Roos edellisessä puheenvuorossaan totesi. Ei tällä nyt vielä maailmoja mullisteta eikä kaikkia rakenteita kaadeta. Loppujen lopuksi aluekehitysvastuun siirtäminen lääninhallituksesta maakuntien liittoon on suhteellisen pieni muutos.

Mutta sen historia on mielenkiintoinen. Tätä keskustelua on Suomessa käyty vähintään 100 vuotta väliportaan hallinnon uudistamisesta ja myös poliittista kädenvääntöä tämän asian tiimoilta on harrastettu lähinnä niin, että ovat olleet maakuntaitsehallinnon kannattajat ja lääninhallinnon demokratisoijat toisiaan vastaan. Tämä periaatteellinen taistelu, sen voimme myös todeta, päättyi lääninhallinnon demokratisoijien tappioksi jo vuosia sitten, ja itse kuulun näihin hävinneisiin. Sen voin tältä paikalta todeta.

Mutta sen verran poliittinen pragmaatikko kuitenkin olen, että en ole vain tästä syystä lähtenyt vastustamaan hallituksen tekemiä esityksiä alueiden kehittämisestä, saariston kehityksen edistämisestä ja yritystuesta. Olen käsitellyt näitä esityksiä siitä lähtökohdasta, että määrätyin korjauksin, tarkennuksin ja pykälämuutoksin ne voivat olla hyväksyttävissä.

Hallituksen esitysten tavoitteena on ollut muuttaa suomalaista aluepolitiikkaa, sen organisaatioita ja rakenteita. Laeista kuultaa läpi määrättyjä päämääriä, joita lainsäädännöllä on tarkoitus saavuttaa ja joista keskeisin on ilman muuta alueellisen omatoimisuuden edistäminen. Tätä pitäisin kaikkein tärkeimpänä. Se on keskeinen periaate, myös alueellisen tasapainon lisääminen ja voimavarojen tehokkaampi kohdentaminen.

Täällä on moitittu ohjelmaperusteista suunnittelujärjestelmää ja siihen siirtymistä. Minusta se on keskeinen muutos. Se sitoo eri viranomaiset tekemään yhteistyötä keskenään. On moitittu myös sitä, että tämä ei olisi kuntavetoinen järjestelmä. Minusta kuntayhtymä on kunnallishallintoa ja maakuntien liitot ovat kuntayhtymiä. Tämä antaa takeen siitä, että hallinto on demokraattista ja hallinto on kunnista ja kuntalaisista lähtöisin.

Lakimuutoksen myötä maakuntien liitolle siirretään lääninhallituksen aluekehitysviranomaisen tehtävät. Valtion aluepoliittinen vastuu tulee edelleenkin säilymään. Valiokunta on pitänyt siitä huolta, kun lain 2 §:ää on muutettu siten, että vastuu on sekä kunnilla että valtiolla.

Maakuntien liiton tehtävänä on jatkossa huolehtia rakennuslain mukaisesta seutukaavoituksesta, alueen ja kuntien edunvalvonnasta ja aluekehitysviranomaisen tehtävistä. Lain käsittelyn yhteydessä on monelta taholta esitetty väitteitä, että olemme luomassa uutta hallintoporrasta, joka saisi yleishallintotehtäviä, siis jotain sellaista kuin maakuntaitsehallinto. Näin ei ole asianlaita, ja jos näin olisin asian ymmärtänyt, niin olisin kiivaasti tätä vastustanut, koska siinä minä en halua olla mukana. Sen verran minulla on vanhoja periaatteita jäljellä lääninhallinnon demokratisoimisesta. Minun ymmärtääkseni maakuntien liitot toimivat vain ja yksinomaan edellä esittämilläni kolmella tehtäväalueella eivätkä sen enempää.

Valiokuntakäsittelyssä on esitetty useita pykälämuutoksia, ja ne minusta ovat monelta osin parantaneet lakia ja tehneet siitä toimivamman. Keskeisin muutos minusta koskee 9 §:ää, johon jo viittasin, eri viranomaisten yhteistyöstä. Valiokunta ehdottaa 9 §:n 1 momentin muuttamista siten, että jos ja kun valtion piirihallintoviranomainen aikoo poiketa aluekehitysviranomaisen suunnitelmasta tai lausunnosta, sen on perusteltava poikkeaminen. Tämä muutos mielestäni merkitsee myös sitä, että piirihallintoviranomainen joutuu tarkoin miettimään ja harkitsemaan, onko perusteltua asettua napit vastakkain aluekehitysviranomaisen kanssa ja mitä se merkitsee esimerkiksi tulevaa toimintaa silmällä pitäen.

Olen valiokunnan enemmistön kanssa samaa mieltä kaikilta muilta osin pykälämuutoksistakin, mutta en voi hyväksyä 13 §:n eli voimaantulosäännöksen uutta 2 momenttia. Ilokseni olen kuullut, että se tullaan vetämään pois, ja toivon, että täällä salissa löytyy tarpeeksi sitten myös kannatusta tälle poisvetämiselle.

Haluan vielä painottaa, että valiokuntakäsit-

telyssä lakiin saatiin valtionosuussäännös, joka korvaa kunnille tehtävien siirrosta johtuvat kustannukset. Tämä on kuntien kannalta oikeudenmukainen ratkaisu. Olemme monta kertaa täällä eduskuntapuheissamme sanoneet, että valtion ei tule siirtää tehtäviä kunnille ilman, että samalla turvataan myös taloudellinen tausta. Valiokunnan mietintöön on otettu summa 25 miljoonaa markkaa, ja ymmärtääkseni se hyvin riittää valtion osuutena näistä tehtävistä, jos muistamme, että vähän laskutavasta riippuen näitä tehtäviä lääninhallinnossa tällä hetkellä hoitaa 50 taikka 70 henkilöä.

Arvoisa puhemies! Haluan vielä painottaa sitä keskeistä seikkaa, että käsiteltävänä oleva laki antaa kunnallishallinnolle keskeisen vastuun oman alueensa kehittämisestä. Aluekehityksestä vastaava viranomainen on kuntayhtymä, jonka luottamushenkilöt valitaan peruskunnissa kunnallisvaalien tuloksen perusteella.

Valiokunta on ottanut mietintöön myös lausuman, joka korostaa poliittisen tasapuolisuuden vaatimusta luottamushenkilöitä valittaessa. Se ei tietenkään ole tämän lain asia, mutta kunnallislain kokonaisuudistus on tulossa eduskunnalle ja silloin voimme palata myös kuntayhtymien vaalitapaan, jos harrastusta ja kiinnostusta, kuten uskon ja toivon, vielä riittää.

Arvoisa puhemies! Lopuksi haluan todeta, että valiokunnassa ja suuren salin keskustelussakin esitetyt epäilyt siitä, etteivät maakuntien liitot pysty suoriutumaan aluekehitystehtävistä, tulevat mitä suurimmalla todennäköisyydellä osoittautumaan vääriksi. Kunnilla ja maakuntien liitoilla on sekä kykyä että halua oman alueensa kaikenpuoliseen kehittämiseen. Ainakin Uudenmaan liiton osalta voin todeta, että sekä kykyä että halua riittää.

Ed. Urpilainen: Arvoisa puhemies! Aluepoliittisen lainsäädännön tavoitteena on mahdollistaa maan eri alueiden omaehtoinen ja tasapainoinen kehittyminen. Uudistus on osa laajempaa hallinnon kehittämistä, jonka seurauksena kunnallinen itsehallinto vahvistuu. Uudistus on myös jatkoa kuntien valtionosuusuudistukselle.

Käsittelyssä oleva laki ei myöskään ole päätepiste hallinnon kehittämiselle. Kuntien ja alueiden mahdollisuuksia päästä yhä paremmin vaikuttamaan itseään koskevaan päätöksentekoon tulee edelleen lisätä. Aluepolitiikka on tärkeä kansallinen kysymys. Se vaikuttaa hyvin selvästi ihmisten elinehtoihin, taloudellisiin toimintaedellytyksiin, ihmisten väliseen tasa-arvoon, maan koko kuvaankin.

Tänä päivänä Suomen haettua Euroopan unionin jäsenyyttä otamme aluepolitiikassa mittaa myös kansainvälisesti. On kansallinen kysymys, että jäsenyysneuvotteluissa saamme omia erityisolosuhteitamme vastaavat lähtöedellytykset syvenevälle eurooppalaiselle yhteistyölle ja pystymme hyödyntämään sen, mitä EU:lla on aluekehitykseen annettavaa.

Suomen aluelainsäädännön uudistamisen ajankohta on sopiva mahdollisen Euroopan unionin jäsenyyden toteutumisen aikataulun kannalta. Aluepolitiikka on muodostunut jäsenyysneuvotteluissa erääksi tärkeimmistä asioista. Ennakkotiedot viittaavat, että Suomen odotukset voisivat toteutua yllättävänkin kattavasti. Maatalouden osaltahan palaute on ollut päinvastaista.

Tämän kaltaisessa asemassa on tietty logiikka. Taloudellisen kasvun kannalta on tärkeätä edistää rakennemuutosta eikä jarruttaa sitä. Aluepolitiikan avulla pyritään kasvattamaan uutta tuotantotoimintaa, lähinnä pientä ja keskisuurta teollisuutta, matkailua ja näihin liittyviä palvelutoimintoja.

Käsiteltävä lakiesitys luo perustan sille, että Suomi on valmis osallistumaan aktiivisesti Euroopan unionin rakennerahastojen toimintaan välittömästi nopeankin liittymisen aikataulun puitteissa. Ohjelmaperusteinen aluepolitiikka luo tälle perustan. On välttämätöntä, että osana alueellista kehittämissuunnittelua laadittavat ohjelmat sopeutuvat Euroopan unionin rakennerahastojen ohjelmamenettelyyn. On huomattava, että ohjelmat ovat useimmiten kokonaisuuksia, jotka muodostuvat eri hallinnonalojen toimenpiteistä. Eräs ohjelmatyön vahvuus onkin siinä, että ne rikkovat vanhan ns. putkihallinnon. Tämä on huomattava, kun eri viranomaisten vastuita ja niiden osallistumista ohjelmiin määritellään.

Euroopan unionin rakennerahastojen uutta toimintakautta suunniteltaessa on entisestään korostunut, että menettelyssä toteutetaan kunkin maan hallinnollista järjestelmää. Jäsenmaissa, joissa ohjelmatyö on ollut onnistunutta, ovat alueelliset eri ohjelmat muodostaneet jäntevän valtakunnallisen kokonaisuuden ja ne on laadittu osana kansallista aluepoliittista suunnittelumenettelyä.

Tähän tulisi meidänkin pyrkiä. Uusi aluepoliittinen lainsäädäntö ohjelmamenettelyineen antaakin tähän erityisen hyvä mahdollisuudet.

Käytännön työssä tämä edellyttää hyvää yhteistyötä eri sektorihallinnon viranomaisten kanssa sekä toisaalta keskushallinnon ja uusien aluekehittämisviranomaisten välillä.

Toinen keskeinen kysymys, jossa Euroopan unioni vaikuttaa meidän kansalliseen aluepolitiikkaamme, on valtion tukien valvonta. Käsiteltävänä olevan lain kannalta keskeinen kysymys on tukialuejaot. Suomessa perinteisesti ns. kehitysalueet ovat olleet kansainvälisesti verrattuna suuret. Tällä hetkellä ne kattavat noin 47 prosenttia väestöstä. Lain perusteluissa on mainittu, että uusien lakien mukaisia tukialueita määriteltäessä niiden tulisi kattaa noin 36 prosenttia koko maan väestöstä. Tukialueista päättää valtioneuvosto.

Kansainvälisesti verrattuna vielä tämänkin kokoiset tukialueet ovat suuret. Muun muassa Ruotsin ja Norjan vastaavat alueet ovat huomattavasti pienemmät. Tässä yhteydessä on huomattava kaksi seikkaa, yhtäältä se, että Suomen alueja yhdyskuntarakenne on aivan toisenlainen kuin edellä mainituissa maissa, ja toisaalta se, että laskettuna asukasta kohti Suomessa myönnettävien aluetukien taso on huomattavasti alhaisempi kuin esimerkiksi Norjassa ja Ruotsissa. Tämä käy ilmi aivan tuoreesta pohjoismaisesta tutkimuksesta. Tämä merkitsee sitä, että Suomen aluetuki todennäköisesti kohdistuu huomattavasti pienimuotoisempaan yritystoimintaan kuin esimerkiksi Norjassa ja Ruotsissa. Koska pienyritysten saama tuki yleensä on vähemmän kilpailua vääristävä, eivät Suomen aluetuet Euroopan unionin valtiontukien valvonnan kannalta ole problemaattisia. Vaikka Suomen tukialueet ovat kieltämättä suuret, sopii odottaa, että ne ovat Euroopan unionin kannalta hyväksyttävissä.

Euroopan integraatio tulee selvästi lisäämään kilpailua. Tämä on luonnollisesti ensi kädessä yritysten välistä kilpailua. Kilpailu tulee kuitenkin ulottumaan myös eri alueille, maakuntiin. Maakunnat tulevat kilpailemaan keskenään uuden kilpailukykyisen korkean teknologian tuotannon sijoittumisesta ja sen kehittymisestä. Tähän kilpailuun tulisi meidän Suomessa, sen eri maakunnissa varustautua mahdollisimman hyvin. Uuden ohjelmaperusteisen aluepolitiikan tuleekin perustua tälle tosiseikalle.

Arvoisa puhemies! Uuden aluepoliittisen toimintamallin osalta vallinnut yhteisymmärrys on tehnyt tilaa laajalle keskustelulle esityksen toisesta pääasiasta, aluehallinnon vaikkei välittömästi kovin laajasta niin kuitenkin periaatteellisesti merkittävästä muutoksesta. Tämän hallintouudistuksen perusperiaatteet eli kuntalähtöisyys, valtion virkamiesbyrokratian purkaminen ja hallinnon kansanvaltaisen ohjauksen lisääminen saavatkin sosialidemokraattien piirissä laajaa kannatusta.

Hallintovaliokunta siis ehdottaa hallituksen esityksen pohjalta keskeisten aluehallinnossa hoidettavien aluekehitystehtävien antamista kunnille kuntayhtymien, maakunnan liittojen kautta hoidettaviksi. Tämä ratkaisu kaikkine edeltävine valmistelu- ja käsittelyvaiheineen merkitsee luopumista joissakin puolueohjelmissa kai vieläkin olevasta maakuntaitsehallinnosta. Keskushallinnon ohella kevenevää aluehallintoa hoidetaan toisaalta kuntien yhteistyönä, siis nyt maakunnan liitoissa, ja sitten valtion viranomaisissa, jotka jäsentyvät keskeisten yhteiskuntapolitiikan lohkojen mukaan.

Tämä kehityksen suunta on oikea. Suomi ei tarvitse vahvan, yhä vahvistuvan ja kansanvaltaisen kuntahallinnon ja kansallisesti välttämättömän joskin edelleen ylipainoisen keskushallinnon väliin tukevaa aluehallintoa. Vielä nykyisinkin meillä on tarpeettomia väliportaita. Aluehallintoa tarvitaan juuri niillä lohkoilla, joilla on merkitystä alueiden kehityksen kannalta. Tällaisia lohkoja ovat erityisesti elinkeinopolitiikka, ympäristöpolitiikka, tietyt infrastruktuuritehtävät ja eräät osat koulutuspolitiikasta. Valtio tarvitsee näillä aloilla operationaalisia toimijoita aluetasolla. Päätösvaltaa toiminnan suunnasta on lisääntyvässä määrin siirrettävä alueille itselleen eli nyt ehdotetun mallin mukaisesti kuntien yhteistyönä käytettäväksi.

Hallintovaliokunnan mietintö on varmaan viimeisiä, toivottavasti ratkaiseva naula siihen arkkuun, johon kasataan välillä kovastikin paisumaan pyrkineen lääninhallituksen karsitut osat, kun tämä ikimuistoinen virasto saatetaan todellisten tarpeiden kokoiseksi. Kuntien ohjauksen poistaminen, turhan hallinnon ohjauksen lopettaminen muutenkin ja tarpeellisten tehtävien siirtäminen mikäli mahdollista kunnille ja valtion paikallishallinnolle palauttaa lääninhallitukset yövartijoiksi. Kehitysvastuu on kunnilla, elinkeinoelämällä ja valtion elinkeino-, ympäristö- ja infrastruktuurihallinnolla, jonka osalta toivottavasti päästään nykyistä kootumpiin organisaatioihin.

Nyt käsittelyssä olevan lakiehdotuksen myötä lopullisesti poistuu se päällekkäinen työ, jota maakuntaliitot, seutukaavaliitot ja lääninhallitukset aikanaan hoitivat. Maakunta- ja seutu-

kaavaliitothan on jo yhdistetty ja nyt myös aluekehitystehtävät yhdistetään niihin. Mitään uutta hallintoa ei perusteta. Maakuntien liitoilla onkin hyvät edellytykset hoitaa tehtävät asiantuntemuksella.

Hallintovaliokunta on tehnyt periaatteellisesti merkittäviä muutoksia hallituksen esitykseen samoin kuin kirjannut tärkeitä lausumia. Arvioin seuraavassa vain muutamaa kohtaa.

Samalla kun kuntien sanansija aluekehityksessä vahvistetaan, valtion panos ei saa tässä kehityksessä vähentyä. Elinkeino-olojen tasaaminen maan eri osien välillä on tyypillisimpiä valtion tehtäviä. Hallituksen esitys, vaikka sitookin valtion viranomaiset monin tavoin alueiden kehittämiseen, on aiheuttanut keskustelua valtion roolista vastaisessa aluepolitiikassa. Siksi hallintovaliokunta on lisännyt lakiehdotuksen 2 §:ään uuden 1 momentin, jossa yksiselitteisesti osoitetaan aluekehitysvastuu valtion ja kuntien yhteisesti hoidettavaksi. Näin valtio ei pääse pakoon vastuutaan.

Samalla kun kuntien asemaa ja valtaa aluepolitiikassa ehdotetaan lisättäväksi, hallituksen esitykseen sisältyy yksi käsittämätön kömmähdys. Uudet lakisääteiset tehtävät oltiin sysäämässä kuntien kontolle korvauksetta. Tämäkin olisi vastoin kaikkia periaatteita. Hallintovaliokunta onkin lisännyt lakiehdotukseen tavanomaisen valtionosuussäännöksen. Sen mukaan aluekehitystehtävät otetaan huomioon, kun kuntien yleistä valtionosuutta määrätään, ja valiokunnan mietinnön mukaan tähän tulee vuosittain varata vähintään 25 miljoonaa markkaa.

Valtionhallinnon toimintaa rasittaa edelleen liiallinen putkimaisuus. Käsillä oleva lakiehdotus avaa linjaa tuon putkimaisen ahtaan tarkastelukulman ongelmien ratkaisemiseen. Kuntalähtöisen aluekehitysviranomaisen eli maakunnan liiton muodollinen toimivalta ei ehkä kaikkia tilanteita ajatellen ole riittävä, jotta alhaalta päin muodostuva tahto aina menestyisi keskushallinnon ohjaamien valtion piiriviranomaisten kanssa. Valiokunta onkin muuttanut lakiehdotuksen 9 §:ää niin, että vasta neuvottelujen jälkeen valtion aluehallinnon viranomainen voi perustellusta syystä poiketa aluekehitysviranomaisen esittämistä linjauksista. Käytännössä tämä varmaan yleensä toimii varsinkin, jos piiriviranomaisilla on riittävästi toimivaltaa, kuten valiokunta yhdessä lausumassaan edellyttää. Kuitenkin olisi tarpeen, että sisäasiainministeriö ja hallitus edelleen selvittäisivät, miten valtion sektoriviranomaiset nyt päätettävää selvemmin ohjautuisivat kuntien kautta muodostuvasta alueen omasta tahdosta käsin.

Maakunnan liittojen vaikutusvalta tulee merkittävästi riippumaan myös siitä, että ne ovat poliittisesti edustavia. Tältä osin on ensin todettava jo hallituksen esityksen olleen sikäli oikeilla linjoilla, että liittojen hallinnon järjestäminen on jätetty kunnallislain yleisten kuntayhtymäsäännösten varaan ja kunnat siis voivat järjestää liiton hallinnon haluamallaan tavalla. Tämä koskee myös eri toimielinten poliittista edustavuutta. Poliittisessa edustavuudessa on kysymys demokratian toteutumisesta. Demokratia eli kansalaisten tahdon toteutuminen on asia, jolla pitää olla riittävän lujat ankkurit jo lainsäädännössä. Se ei voi olla yksittäisen kunnan harkinnassa.

Kunnallislain osittaisuudistuksessa kuntainliittosäännöksiä uudistettaessa tämä puoli asiasta jäi ehkä liian vähälle huomiolle. Niinpä byrokratiaa purettaessa ja joustavuutta, aivan oikein, lisättäessä demokratian turvasäännöksetkin osin kumoutuivat. Nyt hallintovaliokunta mietinnössään edellyttää hallituksen huolehtivan kunnallislain kokonaisuudistuksen jatkovalmistelussa siitä, että kuntayhtymien luottamushenkilöhallinnossa otetaan vallitsevat poliittiset voimasuhteet huomioon mahdollisimman hyvin kaikissa toimielimissä eri ryhmien kunnallisvaaleissa saamien äänimäärien suhteessa.

Arvoisa puhemies! Siirtyminen ohjelmaperusteiseen aluepolitiikkaan on suuri periaatteellinen muutos. Kun toimijaksi tulee ensimmäistä kertaa kuntalähtöinen organisaatio, on perusteltua, että eduskunta seuraa näin mittavan yhteiskunnallisen uudistuksen toimivuutta. Toteankin jo tässä yhteydessä, että lakiesityksen kolmannessa käsittelyssä tulemme esittämään eduskunnan hyväksyttäväksi perustelulausuman, jolla velvoitettaisiin hallitusta kolmen vuoden kuluttua tuomaan eduskunnalle selonteon siitä, miten tässä laissa asetetut tavoitteet alueiden kehittämiseksi ovat toteutuneet.

Yhtyen pitkälle siihen, mitä hallintovaliokunnan arvoisa puheenjohtaja täällä esitti, totean, että laki alueiden kehittämisestä on valmis hyväksyttäväksi hallintovaliokunnan ehdottamassa muodossa yhdellä muutoksella. Voimaantulosäännökseen viime vaiheessa lisätty uusi 2 momentti tulee sen tulkinnallisuuden takia poistaa.

Ed. K o r v a : Arvoisa puhemies! Pidän selvänä, että rakennemuutoksen kourissa kamppailevan Suomen hallintorakenteita on pakko muuttaa. Yleisesti hyväksytty suunta tässä rakentei-

den muuttamisessa on hallinnon portaiden ja turhan päätöksenteon vähentäminen sekä päätöksenteon siirtäminen mahdollisimman alas. Eli pääosasta hallinnon kehittämisen suunnasta ollaan selvästi yhtä mieltä tässäkin salissa.

Nämä tavoitteet ovat käytännön tasolla alkaneet toteutua esimerkiksi moniportaisen valtion keskushallinnon purkamisella ja myös uudistuksilla paikallishallinnossa. Näistä merkittävimpiä ovat uudistukset kuntayhtymälainsäädännössä ja kihlakuntauudistus. Ne mahdollistavat pientalousalueittaisen eli seutukunnittaisen yhteistyön todellisen alkamisen. Lainmuutoksilla on mahdollistettu myös kuntien ja valtionhallinnon palvelujen tarjoaminen yhdeltä luukulta, mikä osaltaan poistaa keinotekoista rajaa valtion kustantamien ja kuntien kustantamien palvelujen väliltä. On siis tunnustettu, että yleensäkin ottaen on vain julkista valtaa, jota eri hallinnon portaissa käytetään eri tavalla organisoituna.

Mutta jos uudistukset keskushallinnon ja paikallishallinnon tasolla ovatkin menneet yhteisymmärryksessä nähdäkseni oikeaan suuntaan, sitä enemmän ovat menneet sekaisin periaatteet, tavoitteet ja toteutus aluehallinnon uudistamisessa. Tällä tarkoitan iänikuista retoriikkaa, joka on kytketty maakuntahallinto — lääninhallintokiistelyyn ja siitä johtuvaan sanojen valintaan ja joka jättää perusasiat, oleellisimmat asiat aluehallinnon kehittämisessä käsittelemättä.

Lähtökohdat alueiden kehittämistä koskevan lakiesityksen asialliselle käsittelylle olivat siis valiokunnassa poikkeuksellisen huonot. Käsittelyä leimasi, niin kuin totesin, vuosikymmeniä käyty riita aluehallinnon kehittämisestä. Kannanotoista etsittiin ja myös löydettiin merkkejä lähinnä vain lääninhallintomallista ja maakuntahallintomallista. Tässä ilmapiirissä itse pääasia jäi hyvin vähäisen analysoinnin varaan. Pääasia minun mielestäni olisi ollut pohtia sitä, mikä on julkisen hallinnon ja siihen liittyvän päätösvallan organisointi aluetasolla kokonaisuudessaan ja tähän liitettynä aluekehitysvastuun organisointi nykyajan demokratiakäsitysten mukaisesti. Liikkeelle ei olisi pitänyt lähteä siitä käsityksestä, että me olemme jonkin erityisen kehityksen vankeja tässä asiassa.

Asiantuntijakuulemista vaikeutti erityisesti se, että useimmat asiantuntijat puhuivat selvästi omassa asiassaan. Heillä oli joko menetettävää tai saatavaa sen mukaan, minkä sisällön lakiehdotus saisi. Liian vähälle huomiolle valiokunnassa jäi näistä valtapoliittisista asetelmista riippumattomien asiantuntijalausuntojen analysointi. Yliopistojen ja tutkimuslaitosten lausunnot muuten olivat pääsääntöisesti rakentavaa kritiikkiä esittäviä, mutta ne eivät saaneet valiokunnan käsittelyssä minkäänlaista huomiota osakseen.

Alueiden kehittämisestä annettavan lain tavoitteisiin olen voinut yhtyä. Esitetyt keinot tavoitteiden toteuttamiseksi eivät sen sijaan kuitenkaan ole lähtökohdiltaan oikeita eivätkä tuo maakuntiin sitä päätösvaltaa, joka mietinnön perusteluissa todetaan.

Tässäkin keskustelussa tässä salissa on ilmennyt lähes lapsenomainen into ja usko siihen, että nyt asiat oleellisesti muuttuvat, kun laki hyväksytään. Käsitykseni on, että näin ei valitettavasti tule tapahtumaan. Tosiasiallisesti tavoitteiden ja keinojen ristiriidan tunnustaa mietinnössä myös valiokunnan enemmistö, joka esittää runsaasti lain toteutumiseen liittyviä selityksiä, toivomuksia ja vaatimuksia. Kuitenkin on tiedossa, että vain lakiin ja sitä tukevaan asetukseen sisältyvät kannanotot voivat olla enemmän kuin hurskaita toiveita.

Valiokunta toteaa mietinnössään mm. sanatarkasti näin: "Suomen valtionhallinto rakentuu kuitenkin sille pohjalle, että päätösvaltaa käyttävät kunkin hallinnonalan viranomaiset asianomaisen ministeriön johtaessa hallinnonalaa. Sitovan päätösvallan antaminen aluekehitysviranomaiselle yli valtion sektoriviranomaisten merkitsisi niin suurta rakenteellista muutosta julkisen hallinnon järjestelmään, ettei sellaista voitaisi helposti tehdä aluekehitystehtävien hoidon sääntelyn yhteydessä." Näin siis toteaa valiokunta mietinnössään.

Valiokunta siis toteaa päätösvallan siirtämisen alueille niin suureksi hallinnon rakenteelliseksi muutokseksi, ettei se sitä edes enempää mietinnössään käsittele. Todellista päätösvaltaa aluehallinto ei voi kuitenkaan saada ilman tähän rakenteelliseen ongelmaan puuttumista.

Mietinnössä olisi tullut käsitellä myös valtionhallinnon muuta rakenteellista muuttumista valtion budjettitekniikan muuttumisen, tulosjohtamiseen siirtymisen ja liikelaitoskehityksen vuoksi. Analyysi olisi tullut esittää siitä, miten yleensä päättäminen näiltä osin on nopeasti muuttumassa ja mikä erityinen merkitys tällä on mahdollisuudelle ohjelmapolitiikan kautta saada todellista päätösvaltaa alueille valtionhallintoon kuulumattomille organisaatioille, siis maakuntien liitoille.

Aluehallinnon kehittämisen kannalta välttämätöntä olisi ollut edelleen käsitellä valtionhallinnon alueellista organisointia sinänsä hallinto-

rajojen ja päätösvallan oikean kohdentamisen osalta. Analyysin olisi tullut johtaa sellaiseen perusratkaisuun, joka sekä hallinnollisten rajausten että päätöksenteon delegoinnin osalta olisi voinut tukea nyt syntyvän aluekehitysviranomaisen toiminnan puitteita. Pöydälle olisi tullut rehellisesti ja reilusti nostaa mm. selvä keskustelu läänien tehtävästä ja lukumäärästä eikä niin kuin nyt valiokunta mietinnössään toteaa, että tällä ei ole vaikutusta läänien lukumäärään, ikään kuin tämä nyt olisi tässä asiassa jokin uutinen. Tuntuu vain siltä, että tähän lauseeseen jotkut edustajat haluavat uskoa.

Nyt lakiesitys toteutuessaan tosiasiallisesti ainoastaan poistaa nykyisen lääninjaon merkityksen, siis ilman, että tästä asiasta edes keskusteltiin, mutta ei vastaavasti edes periaatetasolla yritä sitoa valtion piirihallinnon rajoja muodostetun maakuntajaon rajoihin. Lopputuloksena tästä voi olla vain piirihallinnon rajauksen hajautuminen suurempiin alueisiin samalla, kun maakuntajako merkitsee pienempiä hallintoalueita. Ministeri tätä asiaa selostaessaan väitti, että päinvastaista kehitystä tapahtuu. Kun näkisi vain niitä päätöksiä tästä päinvastaisesta kehityksestä. Seurauksena on valtion piirihallinnon eriytyminen maakuntien hallinnosta. Sitä ohjelmaperusteinen yhteistyö ei korvaa. Toki se voi pelata silloin, kun asianomaisissa tehtävissä toimivat yhteistyöhaluiset henkilöt, niin kuin useimmissa tapauksissa asia on. Tavoitteena lienee kuitenkin säätää lait niin, että ne toimivat kaikissa olosuhteissa, myös silloin, kun virkamiehinä on yhteistyökyvyttömiä ja -haluttomia henkilöitä.

Lopputulos tästä kaikesta on se, että aluekehityslaissa määritellään vain jäävuoren huippuna oleva alueellinen ohjelmointityö mutta varsinainen konkreettinen päätösvaltaa käyttävän hallinnon organisointi vaietaan kuoliaaksi. Kun valtionhallinnon kehitys ja piirihallinnon organisointi elävät täysin maakuntien hallinnosta erillistä elämäänsä, lopputuloksena ei ole tavoiteltu alueellisen päätösvallan kasvu.

Tietäen jatkuvasti käytävän taistelun ministeriöiden reviirin vartioinnissa on ollut erityisen kiintoisaa havaita, että kaikki valiokunnassa kuullut eri ministeriöiden edustajat ovat yksimielisesti puoltaneet hallituksen esitystä. Miksikähän, voidaan kysyä. Käsittääkseni luonnollisesti siksi, että lakiesitys toteutuessaan vahvistaisi ministeriöiden vuosikausia taistelemat reviirit niin, että kukin saisi oman itsenäisen piirihallinnon, jolla olisi vain lausunnonantoon perustuva poikkihallinnollinen kytkentä. Tämä kaikki on juuri päinvastaista kuin maakunnissa on tavoiteltu ja hallituskin sanoo tavoittelevansa.

Tuore esimerkki tästä taistelusta on tänä päivänä nähtävissä kihlakuntauudistuksen toteutuksessa, jossa uudistuksessa ei paikallishallintotasolla pystytä sopimaan edes siitä, että kaksi ministeriötä, sisäministeriö ja oikeusministeriö, voisivat muodostaa yhtenäisviraston ilman, että sen pienen viraston sisälle viedään oman ministeriön putken pää. On väitetty, että näin ei tapahdu, koska lailla velvoitetaan valtion viranomainen ottamaan huomioon liittojen esitykset. Uskoo ken haluaa, mutta todettakoon, että nykyisessä aluepoliittisessa laissa on yhtä tiukkasanaiset velvoitteet ottaa huomioon läänien alueelliset kehittämisohjelmat.

Kokemukset eri hallinnon työpaikoilta ja omat henkilökohtaiset kokemukseni ovat, että yleensäkään ohjelmaneuvotteluilla ja lausuntomenettelyillä ei saada hallinnosta tarvittavaa otetta. On oltava suoraa päätösvaltaa, jonka osalta nyt annettu esitys tosin päinvastoin muistaa vielä korostaa 6 §:ssä, että "aluekehitysrahojen käytöstä päättävät ne valtion viranomaiset, joille määrärahat valtion talousarviossa osoitetaan". Näin lukee lakiesityksessä ja mietinnön perusteluissa muun muassa.

Lakiesityksen tavoitteet ja valittu toteutus ovat ristiriitaisia myös suhteessa kuntiin. Samalla kun lain perusteluissa ja nykyisin hallinnon kehittämisen yleisenäkin suuntauksena korostetaan kuntien itsehallinnon vahvistumista, valiokunta haluaa sitoa koko maan kaikki kunnat seutukaava-alueiden mukaisesti pakolla muodostettuihin liittoihin. Lain tavoitteiden mukainen parempi ratkaisu olisi ollut irrottaa maakuntien rajaus seutukaavoituksesta ja antaa valtioneuvostolle maakuntien rajaus sellaisenaan ilman seutukaavasidonnaisuutta.

Liikkumavaraa olisi tullut antaa myös maakuntien liittojen reuna-alueiden kunnille siten, että ne halutessaan olisivat voineet olla osallisina useassa liitossa. Lähtökohtana olisi tunnustaa maan eri alueiden erilaisuus, ja olisi tullut nähdä se rikkautena ja sallia se myös hallinnollisesti. Esitys näin toteutuneena ei olisi tarkoittanut sitä, että olisi ikään kuin aluekehitysvalta nakattu ilmaan vaan olisi annettu valtioneuvostolle päätösvalta sovittaa kuntien näkemysten mukaisesti näitä aluekehitysvastuun rajoja, mikä puolestaan olisi ollut oikea lähtökohta saada kunnat sitoutumaan keskinäiseen yhteistyöhön aluekehittämisessä.

Lain tavoitteiden mukaisesti pidän välttämättömänä alueellisen päätösvallan lisäämistä, niin kuin puheeni perusteluissa toivottavasti on tullut esille. Mutta olen selvästi sitä mieltä, että todellista päätösvaltaa voidaan antaa vain budjettivallan siirroilla ja sitä lakiesitys toteutuessaan ei toteuta. Kun tätä peruskysymystä ei lakiesityksessä käsitellä lainkaan, olisi lakiesitys tullut kerta kaikkiaan valmistella täysin uudelleen uudelta pohjalta. Valiokunta on kuitenkin enemmistöllä hyväksynyt lakiesityksen, ja suurena demokraattina, en välttämättä kansandemokraattina, olen tottunut siihen, että enemmistö voi tehdä enemmistöllä jopa tyhmiä päätöksiä ja siihen tyydyn.

Totean kuitenkin, että kun lakiesityksen 2 §:ssä on seutukaavan riippuvuus edelleen sidottu lain hyväksymiseen, siinä suhteessa aion olla niiden kannalla, jotka esittävät seutukaavariippuvuuden purkamista.

Ed. V a r p a s u o : Arvoisa puhemies! Aluepoliittinen lainsäädäntö sinänsä on Suomessa hyvin nuorta. Ensimmäiset varsinaiset kehitysaluelait tulivat voimaan myöhemmin kuin useissa muissa Länsi-Euroopan maissa, vasta vuonna 1966. 60-luvulla harjoitimme kehitysaluepolitiikkaa. 70-luvulla aluepolitiikka laajeni koko maahan, ja vuoden 75 lain tavoitteeksi tuli edistää tasapainoista alueellista kehitystä. 80-luvun aluepoliittiseen lainsäädäntöön tulivat mukaan alueelliset kehittämissuunnitelmat. Tehtäviä ja toimivaltaa siirrettiin aluetasolle, mikä merkitsi nimenomaan sitä, että lääninhallitusten toimesta laadittiin alueelliset kehittämissuunnitelmat. Vuoden 89 alusta voimaan tulleeseen nykyiseen aluepoliittiseen lainsäädäntöön sisältyi tämä sama tavoite, maan eri osien tasapainoinen kehittäminen.

Tähän asti harjoitetulle aluepolitiikalle ja sen järjestelmälle on ollut tyypillistä, että se on ollut valtion keskushallinnosta johdettua ja aluepoliittinen suunnittelujärjestelmä on osa keskushallintoa palvelevaa ja sittemmin tehottomaksi osoittautunutta suunnittelua. Suomen osallistuminen eurooppalaiseen yhteistyöhön asettaa nyt uusia vaatimuksia myös aluepolitiikallemme. Nyt käsittelyssä olevan aluepoliittisen lainsäädännön tavoitteena onkin alueiden oman kehittämistyön ja aloitteellisuuden lisääminen. Se on nähty välttämättömäksi. Uusi aluepoliittinen lainsäädäntö merkitseekin sekä periaatteellisesti että käytännön aluepolitiikan kannalta suurta muutosta nykytilaan verrattuna.

Merkittävimpiä uudistuksia ovat siirtyminen ohjelmaperusteiseen aluepolitiikkaan, päätöksenteon siirtäminen alue- ja kunnallishallinnolle, uuden partnership-periaatteen käyttöön ottaminen viranomaisten yhteistyössä ja aluepolitiikan rahoittamisessa, aluepoliittisen aluejakojärjestelmän yksinkertaistaminen ja aluepolitiikan uudistamisen toteuttaminen ottaen huomioon Euroopan yhdentymiskehitykseen liittyvät muutokset.

Aluepoliittista suunnittelua on tähän asti perustellusti arvosteltu siitä, että se palvelee liiaksi vain keskushallintoa. Samalla on suunnitteluvaikuttavuuden todettu jääneen heikoksi. Maakuntien asukkailla ja kunnilla on ollut vähäiset mahdollisuudet vaikuttaa erityisesti lääninhallitusten kehittämissuunnitteluun. Lääninneuvottelukuntajärjestelmän luominen ei sinänsä lisännyt suunnitteludemokraattisuutta, vaan järjestelmä on koettu osaksi lääninhallinnon keskushallintojohtoisuutta.

Mietinnössään valiokunta toteaakin, että aluepoliittisen yleislainsäädännön kokonaisuudistus on välttämätön sekä kansallisista syistä että kansainvälisen kehityksen huomioon ottamiseksi. Maamme tulevaisuuden kannalta on tärkeää, että uudistuksessa aluepolitiikan tavoitteeksi asetetaan alueellisen omatoimisuuden edistäminen ja sen ohella maan tasapainoinen kehitys. Valiokunnan mielestä alueellisen omatoimisuuden kehittäminen edellyttää tulevaisuuden haasteisiin vastaamiseksi aluekehitysvastuun siirtämistä alueen omille kansanvaltaisesti ohjatuille toimielimille.

Lakiesityksen mukaan aluekehitysvastuu annetaan maakunnallisille liitoille, joille nykyisin kuuluvat seutukaavoitus ja maakunnallinen edunvalvonta. Näille liitoille annetaan lääninhallitusten sijasta maakunnan yleinen kehittäminen ja yleinen aluepoliittinen suunnitteluvastuu. Liitot vastaisivat uuden lain mukaisten kehittämisohjelmien valmistelusta ja niiden hyväksymisestä, osallistuisivat niiden toteutukseen ja huolehtisivat toteutuksen seurannasta, päättäisivät sisäasiainministeriön pääluokasta aluetasolle osoitettavien aluekehittämisrahojen eli maakunnan kehittämisrahan käytöstä ja huolehtisivat alueellisten viranomaisten kehittämistoimenpiteiden yhteensovittamisesta. Tässä kohdassa nyt esitettävän uudistuksen ydin on hyvin periaatteellinen ja hyvin keskeinen. Päävastuu alueiden kehittämisestä aluetasolla ehdotetaan nyt siirrettäväksi valtiolta kunnille ja samalla virkamiesten päätösvallasta luottamushenkilöiden päätösvaltaan.

Uudistus liittyykin saumattomasti maamme julkisen hallinnon uudistukseen ja sen hyvin laa-

jasti hyväksyttyihin peruslinjoihin, joilla tehtäviä ja päätösvaltaa hajautetaan ja valtaa siirretään erityisesti kunnille. On kiistatonta, että siirrettäessä aluekehitystehtävissä valtaa valtion virkamiehiltä kunnanvaltuustojen valitsemille luottamushenkilöille, niin kuin nyt tapahtuu, lisätään hallinnon kansanvaltaisuutta ja vahvistetaan myös kansanvaltaisen ohjauksen mahdollisuuksia.

Uusi ehdotettu ohjelmaperusteinen aluepolitiikka edellyttää onnistuakseen sitä, että aluekehitystehtävät rakennetaan kansanvaltaisesti nimenomaan kunnallishallinnon varaan. Valiokunta on mietinnössään katsonut, että seutukaavoituksen aluejako on sopiva aluejako aluekehitystehtävien hoitamiseen. Tämä jako on pääsääntöisesti muodostettu työssäkäynnin, asioinnin, taloudellisen yhteistyön ja muiden todelliseen elämään liittyvien tekijöiden perusteella. Kunnat itse ovat myös hyväksyneet tämän jaon todellista tilannetta vastaavaksi. Se on myös sopivan tiheä tuodakseen esiin maan eri osien erilaiset kehitysongelmat ja tarpeet.

Valtion aluekehityksestä vastaavat piiriviranomaiset toimivat tosin laajemmilla alueilla. Yleensä näitä piiriviranomaisia on 11—16, ja onnistuakseen tulevaisuudessa aluepolitiikka edellyttää näiden viranomaisten sekä kunnallisten viranomaisten saumatonta yhteistyötä. Uudistuksessa nimittäin syntyy aluetasolla kunnallishallintoon perustuva valtionhallinnon sektorirajat ylittävä alueen kehittämistyöhön liittyvä laaja-alainen poikkihallinnollinen koordinaatioelin.

Uskon, että tämä yhteistyö tulee onnistumaan. Onhan jo nyt valtion piirihallintoviranomaisten vakiintuneena yhteistyötahona ollut nimenomaan kunnallishallinto. (Ed. Ihamäki: Voitaisiinko yhteistyöstä lailla säätää?) — Se onnistuu nimenomaan siinä, että se nähdään kunnissa kuntien edun mukaiseksi, ed. Ihamäki.

Tässä yhteydessä on paljon keskusteltu siitä, miten uudistus tulee vaikuttamaan lääninhallintoon ja läänien mahdolliseen lukumäärään. Mietinnössään valiokunta kuitenkin toteaa selkeästi, että nyt käsittelyssä olevalla lainsäädännöllä ei ole mitään vaikutusta läänien lukumäärään tai lääninjakoon muutenkaan. Kysymys läänien mahdollisesta yhdistämisestä on ratkaistava kokonaan toisessa yhteydessä.

Torjuakseen myös yleisesti viriteltyjä pelkoja valiokunta toteaa mietinnössään, että lakiehdotus koskee vain siinä määriteltyjä aluekehitykseen liittyvä tehtäviä. Maakunnan liitoista ei ehdoteta muodostettavaksi yleishallintoviranomaisia, vaan liitoilla on vain niille tässä laissa annetut määritellyt tehtävät. Nämä tehtävät ovat keskeisesti voimavarojen yhteenkokoajan, vetäjän, koordinaattorin, alueen tahdonmuodostajan, edunvalvojan ja kehittäjän tehtäviä.

Tällä lailla pyritään siihen, että aluehallinnon eri viranomaiset saadaan nykyistä tiiviimpään yhteistyöhön, jotta niiden yhteisin ja saman suuntaisin toimenpitein voitaisiin entistä tehokkaammin edistää alueiden kehitystä. Tässä keskeisenä välineenä on uusi ohjelmamenettely. Lailla ei siis luoda hallintoon mitään uutta porrasta, sillä vain siirretään aluekehitystehtävät valtion aluehallintoviranomaiselta kunnalliseen itsehallintoon perustuvalle olemassa olevalle aluehallintoviranomaiselle.

Selvyyden vuoksi sanottakoon vielä tässäkin yhteydessä se, että ellei jollakin alueella ole maakunnan liittoa, tehtävät jäävät lakiesityksen mukaan edelleen lääninhallitukselle. Lakiesityksellä ei myöskään siirretä valtion sektoriviranomaisten nykyistä päätösvaltaa aluekehitysviranomaiselle, vaan se edelleenkin jää yksityiskohtaisessa päätöksenteossa valtion asianomaisille viranomaisille.

Eri hallinnonaloilla olevista määrärahoista osa nimettäisiin valtion talousarviossa aluekehitysrahoiksi, joilla edistetään alueellisten kehittämistavoitteiden ja laadittavien aluekehittämisohjelmien toteuttamista. Aluekehitysrahojen käyttöä yhteensovitettaisiin sekä alue- että keskushallinnossa, mutta niiden käytöstä päättäisivät viime kädessä ne viranomaiset, joiden hallinnonalalle talousarviossa määrärahat on osoitettu.

Ed. Korva äsken erityisesti kritisoi näitä edellä mainittuja kohtia. Kuitenkin jokainen meistä tietää, että muun tyyppinen ratkaisu, päätösvallan siirtäminen nimenomaan talousarviomäärärahoista kunnalliselle viranomaiselle olisi vienyt loputtomaan sotaan ja se olisi vienyt myös tämän lain perustuslain säätämisjärjestyksessä säädettäväksi, koska se olisi puuttunut hallitusmuodossa määriteltyihin eri viranomaisten tehtäväjakoihin, nimenomaan mitä tulee päätöksentekotasoon ja talousarvion toteuttamiseen.

Eri viranomaisten kesken tehtävällä ohjelmasopimuksella sovittaisiin aluekehittämisen tavoitteet, kohteet, toteutusaikataulut sekä eri osapuolten rahoitusosuudet. Eri osapuolet sitoutuisivat näin aiesopimuksen muodossa omalta osaltaan käyttämään aluekehitysrahojaan kyseisten hankkeiden toteuttamiseen. Ohjelmasopimuksiin voidaan sisällyttää myös muilla varoilla kuin

varsinaisilla aluekehitysrahoilla toteutettavia toimenpiteitä.

Lakiehdotuksella ei sinänsä ole tarkoitus lisätä valtion alueelliseen kehittämiseen käyttämiä varoja. Aluekehitysrahoiksi on tarkoitettu vuonna 93 valtion talousarviossa noin 3 miljardin markan suuruiset määrärahat. Nykyinen lääninraha muuttuisi ensi vuoden talousarviossa maakunnan kehittämisrahaksi ja se nostettaisiin 35 miljoonasta 75 miljoonaan markkaan.

Valiokunta on ottanut kantaa tuon rahoituksen kasvattamiseksi ja mietinnössään lausunut, että olisi välttämätöntä, että maakunnan kehittämisrahan kasvattamiseksi kootaan elinkeinotoiminnan tukirahoitusta. Näistä eri hallinnonalojen alueellisesti kohdennetuista elinkeinotoiminnan kehittämisvaroista olisi valiokunnan mielestä koottava noin 200 miljoonan markan suuruinen määräraha vuodelle 95 maakunnan kehittämisrahaksi. Toisaalta valiokunta toteaa, että aluekehitysvastuun siirtämisen maakunnan liitoille voidaan arvioida vähentävän lääninhallitusten toimintamenoja ja myös läänin neuvottelukunnista aiheutuvia menoja yhteensä 16 miljoonalla markalla.

Lääninhallituksessa on lääninsuunnittelutehtävissä toiminut noin 60—70 henkilöä. Vaikka useimmat maakunnalliset liitot ovatkin todenneet, että ne kykenevät selviytymään nykyisellä henkilöstömäärällään, ja niin kuin täällä todettiin, myös suurin Uudenmaan liitto on näin todennut, on kuitenkin valiokunta edellyttänyt, että hallitus huolehtisi siitä, että kuntayhtymien käyttöön voitaisiin myös varata erillismäärärahoja, jotta läänin suunnitteluyksiköiden aluekehitystehtävissä ammattikokemusta hankkinut henkilökunta voitaisiin, jos niin halutaan, siirtää myös maakuntaliittojen palvelukseen, mikäli nämä liitot näkevät siihen olevan tarvetta. Tämä lausuma valiokunnan mietintöön otettiin nimenomaan siitä syystä, että henkilökunnan asemaan kiinnitettiin erityistä huomiota. Sitä eivät sinne halunneet maakunnalliset liitot.

Omana lisäyksenään valiokunta myös katsoi, koska säädettävällä lailla ehdotetaan kunnallishallinnolle annettavaksi uusia lakisääteisiä tehtäviä, erityisesti periaatteellisista lähtökohdista lähtien, että näiden tehtävien hoidosta syntyvät kustannukset olisi korvattava kunnille valtionosuuslainsäädännön mukaisesti. Nykyisinhän rakennuslakiin sisältyvät vastaavat säännökset seutukaavoitustehtävien osalta.

Käsitellessään lakiesityksiä yksityiskohtaisesti valiokunta muutoinkin näki tämän yhteyden aluepoliittisen lainsäädännön ja seutukaavoituksen kannalta merkittäväksi. Tästä syystä lain tavoiteosaan otettiin maininta myös siitä, että lain tavoitteen saavuttamiseksi on pyrittävä ottamaan huomioon, että alueiden kehittäminen tapahtuu ympäristön kestävää kehitystä tukevalla tavalla. Rakennuslaissahan on jo nyt otettu huomioon kestävän kehityksen periaate, tosin varsin yleisellä tasolla kaavoituksessa ja maankäytön suunnittelussa, ja nyt tällä lakiesityksellä se liitettäisiin myös aluepoliittiseen suunnitteluun. Aluepolitiikassa tällä kestävällä kehityksellä on laajana yhteiskuntapoliittisena päämääränään nimenomaan kansantaloudellinen voimavarojen suotuisan käytön, taloudellisen kasvun ja yhteiskunnan kokonaishyvinvoinnin edistäminen.

Uudessa valiokunnan muotoilemassa lain 2 §:ssä lähdetään siitä, että kunnilla ja valtiolla molemmilla on aluekehitysvastuu. Aluekehitysviranomaisena taas lakiesityksen 2 §:n mukaan lähtökohtaisesti toimisi kuntien yhteistoimintaa koskevien säännösten mukaisesti kuntayhtymä, jota kutsutaan maakunnan liitoksi. Aluekehitysviranomainen on siten osa kunnallishallintoa. Tässä yhteydessä on painokkaasti todettava, että uusi aluekehitysviranomainen, maakunnan liitto, edustaa aluetasolla paremmin kuin mikään muu toimielin nimenomaan kuntalähtöisyyttä ja kuntien tahtoa.

Kunnat ovat jo maakunnan liiton puitteissa löytäneet keskenään yhteistä suunnittelutahtoa ja myös niissä puitteissa yhteistä talousalueen kehittämistahtoa. Aluepoliittisen lainsäädännön kehittämisen seuraavaan vaiheeseen liittyen on valiokunta jo ottanut kantaa mahdollisuuteen kuntien vapaaehtoisesta alueen muodostuksesta ja edellyttänyt, että hallitus selvittäisi kuntien yhteistoimintaa rajoittavien säännösten väljentämistä.

Kun nykyinen aluepoliittinen lainsäädäntö lakkaa tämän vuoden loppuessa, on syytä, että uusi aluepoliittinen lainsäädäntö saadaan voimaan heti ensi vuoden alusta. Tässä mielessä on myös tärkeätä, että uutta tehtävää vastaanottamassa on olemassa toimivaltainen viranomainen. Sitä juuri maakunnan liitto on. Jos kunnat sitten tulevaisuudessa haluavat mahdollisesti ryhmittyä uudestaan hoitaakseen tätä tehtävää, on siihen liittyvä selvitystyö ja lainsäädäntötyö tehtävä erikseen.

Lopuksi on syytä korostaa, että saman maakunnan alueella voi samanaikaisesti olla voimassa useita eri aluepoliittisia ohjelmia. Myös yksittäiseen kuntaan voi kohdistua eri ohjelmien toi-

menpiteitä samanaikaisesti. Uusi ohjelmaperusteinen aluepolitiikka ei sidokaan alueita sillä tavalla kuin nykyisin voimassa oleva aluepoliittinen lainsäädäntö, vaan se luo uusia mahdollisuuksia ja uusia tilaisuuksia alueiden kehittämiseen, alueiden todelliseen omatoimiseen kehittämiseen.

Arvoisa puhemies! Esitellessään valiokunnan mietintöä valiokunnan puheenjohtaja totesi, että hän tulee yksityiskohtaisessa käsittelyssä esittämään lakiesityksen 13 §:n 2 momentin poisvetämistä. Voin omasta puolestani tässä yhteydessä todeta, että tulen sitä esitystä kannattamaan.

Kuitenkin on mielenkiintoista todeta, ed. Ihamäki, että tässä pykälässä ei ole ongelmaa seutukaavoituksen osalta. Sen sijaan tämä säännös on ongelmallinen edunvalvonnan osalta. Jos jokin kunta ei halua antaa maakunnan liitolle edunvalvontatehtävää, valtioneuvosto olisi voinut ehdotetussa säännöksessä määrätyin edellytyksin vastoin kunnan kantaa määrätä maakunnan liiton perustettavaksi.

Niistä edustajista, jotka ovat erityisesti tätä siirtymäsäännöstä arvostelleet, kuitenkin aika moni oli valiokuntakäsittelyn yhteydessä esittämässä 2 §:ään sellaista sanamuotoa, jossa edunvalvontatehtävän saava kuntainliitto olisi tehty pakolliseksi kuntainliitoksi kaikille kunnille. Muun muassa ed. Ihamäki muistini mukaan tuki tällaista pykälää (Ed. Ihamäki: Väärä muistikuva!), ainakin ed. Korva tuki sitä pykälää. Eli tässä ovat aika mielenkiintoisesti muuttuneet edustajien näkemykset. Yhdessä vaiheessa oltiin jopa tekemässä kaikille kunnille edunvalvontakuntainliittoa uudeksi lakisääteiseksi kuntainliitoksi.

Onneksi tämä muotoilu torjuttiin ja onneksi myös nyt tämä yksityiskohta täältä poistetaan. En pitänyt sitä alkuvaiheessakaan tarpeellisena. Sehän tehtiin lähinnä yhtä ainoata kuntaa koskien, mutta se ei todella ole tarpeen ja se voidaan tarpeettomana myös poistaa.

Ed. V ä h ä n ä k k i : Arvoisa puhemies! En tullut puhujakorokkeelle hehkuttaakseni ja sirotellakseni kiitosta Ahon — Viinasen hallituksen lakiesitykselle. Sen voin kuitenkin todeta, että tämä on mainitulta hallitukselta ensimmäisiä lakiesityksiä, jota olen lämpimästi kannattamassa. Onhan aluekehityslaki merkittävin uudistus vuosikymmeniin meidän hallinnossamme.

Minusta on erinomaisen hyvä, että se pohjautuu kunnallishallintoon, jolla alalla me kelpaamme esimerkiksi koko yhdentyvälle Euroopalle. Ehkä se soveltuukin juuri siksi parhaiten, paremmin kuin jokin maakuntaitsehallintomalli, nimenomaan kuntaan pohjautuva, koska meillä on niin pitkät kokemukset kunnallishallinnosta lähtien siitä hetkestä, kun se erottautui kirkollisen seurakunnan hallinnosta, joka hyvin aloitti paikallishallinnon 1800-luvulla, osin jo aikaisemmilla sataluvuilla.

Yhdyn täydellisesti täällä esitettyihin syvältä luotaaviin näkemyksiin, mitä erityisesti valiokunnan puheenjohtaja Väistö ja varapuheenjohtaja Varpasuo sekä valiokuntaryhmämme puheenjohtaja ed. Urpilainen ovat tuoneet esille. Erityisen ilahduttavaa oli todeta, että olen ed. Varpasuon kanssa kerrankin jossain asiassa täysin samaa mieltä, johtunee hänen pitkästä kokemuksestaan kunnallishallinnossa. (Ed. Varpasuo: Kiitos!)

Kajoan ainoastaan muutamiin näkökohtiin, jotka kuunneltuani muutaman tunnin näitä puheenvuoroja eivät ole saaneet mielestäni kenties vielä toistaiseksi riittävästi painotusta osakseen taikka joita ei kenties ole ollenkaan tuotu esiin.

Demokraattisuus on minusta erityisen merkittävää. Meillähän on 1630-luvulta periytyvä lääninhallitus ja siinä demokratia, joka pohjautuu yksi mies — nykyisin myös nainen — ja yksi ääni -periaatteeseen, ja tämä henkilö on maaherra. Kun todettiin, että lääninneuvottelukunnat mukamas olisivat jonkinlainen kainalosauva lääninhallituksen viemiseksi demokraattisin systeemein eteenpäin, niin tätä, kuten jo totesin eräässä vastauspuheenvuorossani, en allekirjoita oltuani esimerkiksi neljä vuotta siellä nyökkäilemässä maaherran esityksille. En tiedä tapauksia, että lääninneuvottelukunta olisi poikennut talon isännän näkemyksistä.

Sitten olisin tässä yhteydessä myös todennut sen seikan, että varmaankin tässä talossa olevat potentiaaliset maaherrat ovat tätä esitystä vastaan, koska tietäähän se sitä, että valtuudet vähenevät ja ajan oloon myös alaiset ehkä huomattavallakin tavalla vähenevät.

Täällä on tänään ja valiokuntakäsittelyssä niin ikään väitetty, että tämä lakiesitys olisi vaatinut perustuslain säätämisjärjestyksen siltä osin, että laki vie lääninhallitukselta sille kuuluvia, lakiin ja perustuslakiin nojautuvia tehtäviä. Lääninhallituslain 3 § kuuluu: "Lääninhallituksen on huolehdittava läänin tilasta ja tarpeista sekä kaikin puolin edistettävä läänin kehitystä ja sen väestön parasta." Tottahan toki siihen sisältyy, että on edistettävä läänin kehitystä, mutta on todettava, että tämä on vain yleistä hallintoa varten oleva pykälä, ja toimivaltasäännökset, jotka ovat yk-

sinkertaisessa lainsäätämisjärjestyksessä tehtävissä, määrittelevät lääninhallituksen kompetenssin, toimivallan, eri asioissa.

Olen myös tänään jonkin verran siihen kahteen minuuttiin yrittänyt selostaa niitä visioita, mitä lääninhallituksen tulevaisuudesta on kaavailtu. Tiedän, että valtionhallinnossa on ollut hyvinkin paljon keskustelua siitä, että nyt olemme vasta sen tien alussa, jonka loppupäässä on lääninhallituksen tehtävien supistuminen peräti mahdollisesti pelkkään poliisi- ja pelastustoimeen ja että tämän vuoksi läänien lukumäärää vähennettäisiin jopa kolmesta viiteen.

Vastustajat tälle ovat alueellisessa mielessä erityisesti Lapin ja Vaasan läänistä, johtuen osin tai nimenomaan kai vahvasti siitä, että asianomaisissa lääneissä ei ole päästy sopuun maakunnan liiton perustamisesta. Tiettävästi, olen kuullut näin, Vaasan läänissä ollaan lähestymässä ratkaisua avoimissa kysymyksissä, mutta Lapissa on asia toisin. Siellä on asia vielä voitaisiin sanoa vereslihalla, mitä ed. Näsin 13 §:ksi tarjoama esitys kuvastaa, eli että siellä viimeisenä kortena peräti pyrittäisiin turvautumaan pakkoon. Oli erinomaisen hyvä, että ed. Väistö, valiokunnan puheenjohtaja, ilmoitti, että hän tulee tämän pykälän esittämään poistettavaksi tästä laista. Mutta jos tarkastellaan Lapin lääniä ulkopuolisena, tällaisena lantalaisena, niin voidaan todeta, että kyllähän Kemin — Tornion seutu, Länsi-Pohja, yhteiskuntarakenteeltaan poikkeaa nimenomaan siitä laajasta Lapin maasta kuin millaisena etelän ihminen Lapin kokee. Kyllä Tornion — Kemin seutu muistuttaa enemmän vaikkapa keskisuomalaista kaupungin seutua kuin Lapin kairaa. Tämän vuoksi ymmärrän hyvin, että Kemin ja osin Tornion seudulla haluttaisiin esimerkiksi erillinen seutukaavamääräys eli Länsi-Pohjan maakunnan liitto. Mutta toisaalta on ymmärrettävää, että ei voida, kun näin laajaa uudistusta tehdään, noin pieniin maakuntaliiton alueisiin mennä.

Tämän vuoksi, ja toistan senkin, mitä jo tänään kerran olen alustavasti todennut, toivoisin, että Lapissa todella päästäisiin sopimukseen Lapin maakuntaliiton synnyttämiseksi, ja sanoisin, että siinä aika merkittävissä asemissa ovat eri puolueissa toimivat, tässäkin talossa kansanedustajina istuvat henkilöt, mm. juuri ed. Lasse Näsi. Ja myös taas esimerkiksi sosialidemokraattiselle puolelle Lapista voisin todeta, että vaikka olen joskus huudellut "Kepu pettää aina" -välihuutoja, niin kyllä kai siellä nyt kuitenkin on ollut tilanteita, ettei näin ole ollut asianlaita vaan että voidaan puhtain kauloin keskustella. Tämäkin lakiesitys, mikä nyt esillä on, osoittaa juuri keskustaryhmän ja meidän ryhmämme edustajien yksimielisyyttä.

Sosialidemokraatit saivat, siitä olen iloinen, eräissä neuvotteluissa muutamien asioiden osalta tahtonsa läpi. Erityisen merkittävänä pidän esimerkiksi 8 §:ää, joka muutettiin niin, että koko maassa aluetukien maakunnan yrittäjille antaman tuen enimmäisosuus saa olla 70 prosenttia hankkeen kokonaiskustannuksista. Pohjaehdotus eli hallituksen ehdotushan lähti siitä, että maa jaettaisiin kahteen eri piiriin, joista toisessa enimmäisosuus olisi korkeintaan 40 prosenttia yrityksen hankkeen kokonaiskustannuksista ja toisessa eli Pohjois-Suomessa olevassa enintään 70. Meidän esityksemme, joka meni valiokunnassa läpi, on koko maassa enintään 70 prosenttia. Se antaa oikeutta etelän köyhille kunnille, koska Lapin tai Oulun läänin kuntiin verrattavassa taloudellisessa tilanteessa olevia kuntia löytyy hyvin paljon etelästä.

Valtionapupykäläkin oli aika pitkälti sosialidemokraattien eteenpäin viemä. Edelleen saimme, mikä minusta oli erinomaisen hyvä, mietinnön ponteen tämän demokratisoimispykälän eli toivomuksen tai edellytyksen, että tekeillä olevaan uuteen kuntalakiin sisällytettäisiin maakuntien liiton osalta pykälä, jossa todettaisiin, että maakunnan liiton hallintoelimiin tulee saada poliittinen edustavuus viimeksi tämän kuntayhtymän alueella suoritetun kunnallisvaalin tuloksen perusteella. Ihmeellistä kyllä, saimme, kun tätä pontta lähdimme viemään eteenpäin, kristilliseltä liitolta voimakasta sivustatukea.

Vielä olisin mennyt historiaan siinä, kun täällä on esitetty, että nyt on kysymyksessä maakuntaitsehallinto. Tosiasiahan on, että ystävämme keskusta, silloin kai Keskustapuolue vai oliko peräti Maalaisliitto, 60—70-luvun vaihteessa ajoi voimakkaasti maakunnallista itsehallintoa virkoineen, virastoineen, suorine kansanvaaleineen ja verotusoikeuksineen. Tähän sosialidemokraatit eivät voineet silloin tietenkään yhtyä. Meillä oli suosituimmuusasemassa ensimmäisenä lääninhallituksen radikaali demokratisoiminen eli että sinne valittaisiin lääninvaltuusto ja maaherrasta tulisi, niin kuin kunnanjohtajista tuli kunnissaan, tämän hallituksen esittelijä eikä asioista päättävä virkamies. Sen jälkeen on Kymijoessa virrannut jo pitkään vesi, kun tuo kädenvääntö käytiin, jossa kumpikaan osapuoli ei päässyt toivomaansa lopputulokseen. Nyt kun on sanottu, että rakennamme uutta väliportaan hallintoa, niin yh-

dyn niihin, jotka ovat sitä mieltä, että siitä ei ole kysymys, vaan tämä on kunnallishallintoon nojautuva demokraattinen tapa kehittää maakuntia.

Lopuksi olisin kajonnut määräaikaisuuskysymykseen. Tästä asiasta käytyjen keskustelujen yhteydessä on esitetty ja taitaa jossakin vastalauseessakin lukea — en ole niitä kaikkia jaksanut lukea läpi — että laki olisi säädettävä vain määräaikaiseksi kahdeksi tai kolmeksi vuodeksi. Tämä ei ole mikään ammattikorkeakoulun kokeilulaki, vaan tämä on nimenomaan pitkälliseen tutkimukseen ja harkintaan perustuva laki, jossa — yllätys, yllätys — valtion korkeat virkamiehet ovat tehneet hartiavoimin töitä. Mutta kuitenkin yhdyn siihen näkemykseen, minkä valiokuntaryhmämme puheenjohtaja Urpilainen totesi, että hän tulee esittämään ponnen, jossa hallitus velvoitetaan antamaan eduskunnalle kolmen vuoden kuluttua selonteon siitä, miten lain tavoitteet ovat toteutuneet. Täytyy katsoa, ettei mitään viisasta jäänyt pois. Ei jäänyt.

Ed. I h a m ä k i : Arvoisa puhemies! Hallituksen esitys alueiden kehittämisestä siirtää aluekehitystehtävät maakunnallisesti kootun hallinnollisen yksikön tehtäväksi. On sanottu, että tämä on pieni askel oikeaan suuntaan, mutta kysyä voi, onko askel niin pieni, että sitä kannattaa ottaa ollenkaan. On sanottu myös, että ottamaisillamme oleva askel on askel väärään suuntaan. Joka tapauksessa luodaan uusi hallintokulttuuri tai byrokratia, maakuntahallinto, jolle myöhemmin on mahdollista antaa lisätehtäviä.

Itse asiassa lakiesitys ja laki on tarpeeton. Mitään tavatonta ei tapahdu, vaikka lakia ei hyväksyttäisikään. Jo nykyisin voimassa olevan lainsäädännön puitteissa kunnat voivat sopia yhteistoiminnastaan, jopa aluekehityksestä. Jos taas halutaan vetää lääninhallintoa alas, se onnistuu yksinkertaisesti vain lääninhallinnon määrärahoja alentamalla valtion talousarviokäsittelyn yhteydessä.

Valiokunnan enemmistö on nähnyt lain tarpeelliseksi. Voi todeta, että Suomessa on kovin erilaisia alueita. Toisiin alueisiin tämä laki ilmeisesti istuu paremmin, toisiin huonosti. Kannanotot ovat herkästi muodostuneet omasta nurkasta käsin asiaa katsoen. Toisaalta tässä lainsäädännössä alueita muodostuu lisää entiseen lääninjakoon verrattuna. Tavallaan 12 läänin tilalle tulee 18 maakunnallista kuntayhtymää, joten profiili nousee ainakin kuudella alueella ja kuudella näiden alueiden pääpaikkakunnalla, mikä seikka on ollut omiaan lisäämään kiinnostusta lain hyväksyttämiseen.

Valiokunta kuunteli likimain 80:tä asiantuntijaa. Yleisesti voi todeta, että maakunnallisten liittojen ihmiset puolsivat lakia ja lääninhallitukset vastustivat sitä. Puolueettomat, kuten esimerkiksi yliopistoihmiset, ay-liikkeen asiantuntijat, monet kunnallismiehet ja -naiset sekä monet muut suhtautuivat lakiin lievästi sanoen erittäin kriittisesti. Valiokunta kuunteli 80:tä asiantuntijaa. En tiedä, onko masentavaa todeta, että lopputulos oli sama, kuunneltiin heitä tai ei. Kaikki tämä panee miettimään koko prosessin mielekkyyttä.

Kritiikki kohdistui ennen kaikkea siihen, että ollaan iskemässä kunnallisen itsehallinnon perustaan ja tekemässä pakkokuntayhtymiä; ja siihen, että lakia alueiden kehittämisestä ollaan virittämässä laiksi alueiden hallinnosta; ja että näin luodaan uutta byrokratiaa, kun pitäisi luoda alueiden kehittämistoimia. Lisäksi epäiltiin valtion piirihallinnon ja maakunnallisten aluekehitysviranomaisten roolia ja yhteistyön merkitystä, kun kehittämisohjelmaneuvottelujen ja ohjelmasopimusten laatimisten jälkeenkin päätäntävalta jää yksiselitteisesti valtion viranomaisille. Lisäksi on perusteltua syytä epäillä, että maakunnallinen yhtymä voisi hoitaa kansainväliset suhteet monen suurenkin kunnan tai kaupungin puolesta tai osalta.

Aina voi kysyä, tehdäänkö tarpeetonta hallintoa. Tarvitaanko sellaista byrokratiaa, jotta muutamat viranomaiset saadaan saman pöydän ääreen, saadaan laatimaan erilaisia papereita, joita sitten pyöritetään eri elimissä ja ollaan tärkeitä? Tarvitaanko kaikkeen ihmisten kanssakäymiseen ja toimimiseen lainsäädännöllisiä toimia? Jos hallintoa halutaan keventää, kevennetään eikä luoda rinnalle uutta hallintoa tai muita tehtäviä.

Viime vuosina lainsäädännön linja on ollut erittäin selkeä. Monin lainsäädäntötoimenpitein on parannettu kuntien itsehallintoa ja siirretty vastuuta hallinnon perusyksikölle kunnalle. Tällaisia uudistuksia ovat olleet mm. kunnallislain osittaisuudistus ja kuntien valtionosuuslainsäädännön uudistus.

Hallinnollisten uudistusten keskeisenä tavoitteena tulee tänä päivänä olla kansanvaltaisuuden lisääminen mutta siten, että hallinnon perustan tulee olla kuntalähtöisyys. Tehtävät ja päätäntävalta on annettava kuntiin. Kunnat järjestävät toiminnot itsehallintonsa puitteissa parhaaksi katsomallaan tavalla. Jos kunnat eivät yksin ky-

kene järjestämään tiettyjä toimintoja, uusitun kunnallislain mukaan ne voivat perustaa kuntayhtymiä. Kuntayhtymien on oltava vapaaehtoisia, jolloin perussopimuksessa voidaan sopia yhteistoiminnan ehdot, toiminnan laajuus ja budjetin hyväksymistavat. Kunnilla on oltava oikeus sopia yhteistyöstä väliin yhteen, väliin toiseen suuntaan. Verkostoajattelu on nykyaikaa. Kunnat voivat sopia pysyvästä yhteistyöstä, projektinomaisesta yhteistyöstä, ostaa palveluja ja myydä niitä.

Tämän takia on merkillistä, että kansanvaltaisuuden ja kunnallisen itsemääräämisoikeuden lisäämisen aikana valtakunnan tasolta määrätään tarkasti rajatut alueet, joille annetaan ylhäältä käsin lakisääteisiä tehtäviä, joilla taas itse asiassa astutaan kuntien itsemääräämisoikeuden varpaille. Lakisääteisiä tehtäviä hoitaessaan ei maakunnallisten liittojen tarvitse ottaa huomioon yksittäisten kuntien ääntä. Ilmeinen vaara kuntien kannalta on siinä, että maakunnallisesta yhtymästä tulee herra, kun sen pitäisi olla renki, kuten jo totesin lakiesityksen tullessa eduskuntaan.

Arvoisa puhemies! Ongelmaksi näyttää jäävän erimielisyys lakiehdotuksen 2 §:n muotoilusta siltä osin, että hallituksen ja valiokunnan ehdotuksessa aluerajat määrää seutukaavajako, kun taas valiokunnassa vähemmistöön jääneet muotoilivat pykälän siten, että aluekehitysviranomaisena toimii maakunnallisesta edunvalvonnasta huolehtiva kuntayhtymä, joka samalla voisi vastata myös seutukaavoituksesta. Valiokunnan ehdotuksessa rajat määrätään siten pakolla ylhäältä päin. Ed. Saarion vastalauseessa esiin tuleva ehdotus perustuu kuntien vapaaehtoiseen, omaehtoiseen yhteistoimintaan. Koska tänä päivänä emme enää elä pakkoyhteiskunnassa, on ed. Saarion kuntien vapaaehtoiseen toimintaan tähtäävä ehdotus selkeästi parempi.

Maakuntien liittojen rajauksen kytkeminen seutukaava-alueisiin ei ole hyvä ratkaisu. Oikeampaa on määrittää maakuntien rajaukset luonnollisten yhteistyöolosuhteiden, yhteistyötarpeiden ja jopa aluerakenteiden muutostarpeiden mukaisesti. Pakkokuntayhtymät eivät ole nykyaikaa. Pakkokuntayhtymiä ei tule sallia myöskään alueellisen kehittämisen varjolla. Tämän vuoksi muodollinenkin sidonnaisuus alueellisen kehittämisen ja seutukaavoituksen välillä olisi katkaistava. Aluekehitysviranomaisena tulisi voida toimia sellaisen kuntayhtymän, jolle kunnat tämän tehtävän antavat, ei sellaisen kuntayhtymän, jolle valtio tehtävän antaa.

Valiokunnan enemmistön muotoilu voimaantulosäännökseen eli 13 §:ään oli todellinen limbo. Se oli todellinen isku kunnallista itsemääräämisoikeutta vastaan. 4/5 alueen kunnista olisi voinut määrätä, mihin yksittäinen kunta tai 1/5 alueen kunnista kuuluu. Viikonvaihteen yli nukuttua näyttää järki voittavan ja valiokunnan enemmistön kehittämä pakkopykälä poistettaneen. Toivoa vain sopii, että valiokunnan enemmistöllä olisi ollut enemmän aikaa harkita muitakin pykäliä.

Ongelmaksi jää, että huolimatta neuvotteluista, istunnoista, ohjelmien laadinnasta ja keskusteluista maakunnallisten liittojen ja valtion viranomaisten välillä päätösvalta asioista jää aina selkeästi valtion viranomaiselle. Valiokunnan mietintö toteaakin: "Suomen valtionhallinto rakentuu sille pohjalle, että päätösvaltaa käyttävät kunkin hallintoalan viranomaiset asianomaisen ministeriön johtaessa hallinnonalaa. Sitovan päätösvallan antaminen aluekehitysviranomaiselle yli valtion sektoriviranomaisten merkitsisi niin suurta rakenteellista muutosta julkisen hallinnon järjestelmään, ettei sellaista voitaisi helposti tehdä aluekehitystehtävien hoidon sääntelyn yhteydessä." Eli aluekehitysrahoista päättävät siis viime kädessä ne valtion viranomaiset, joille rahat on osoitettu, että se ohjelmasopimuksista.

Varsinaista konkreettista päätösvaltaa käyttävän hallinnon organisoinnista olisi tullut keskustella tämän asian käsittelyn yhteydessä. Kun valtionhallinnon kehitys ja piirihallinnon organisointi elävät täysin maakuntien hallinnosta erillistä elämäänsä, kuten ed. Korva on todennut, lopputulos ei todellakaan ole maakunnallisen toiminnan ja päätösvallan kannalta hyvä.

Lakiesitys parani valiokuntakäsittelyssä huomattavasti. Jos olisi ollut aikaa, olisi tästä voinut tulla vieläkin parempi, jopa hyvä. Pakkolain leima voisi väistyä, jos 2 §:n 2 momentti olisi ed. Saarion esittämässä muodossa.

Lopuksi voi kysyä, kun valiokunta on kuullut 80:tä asiantuntijaa ja eduskunta on puhunut asiasta nyt jo lähes kuusi tuntia, teemmekö me täällä oikeita asioita. Miksi aikana, jolloin pitäisi valtakunnassa keskittyä laman voittamiseen, elinkeinoelämän edellytysten kohentamiseen, meillä on voimavaroja puuhastella tällaisten hallintoleikkien parissa? Mitä kansalaiset tästä saavat tai voittavat? Eivät mitään.

Ed. R o s s i : Arvoisa rouva puhemies! Hyvät edustajat! Pitkään ja perusteellisesti valmisteltu

laki alueiden kehittämisestä on viimein edennyt päätösvaiheeseensa. Lain valmistelun yhteydessä on käynyt ilmi, kuinka periaatteellisesti merkittävästä asiasta on kysymys. Kysymys ei tässä yhteydessä ole yksinomaan aluepolitiikasta, tasapainoisesta alueellisesta kehittämisestä, vaan myös laajemmin nykyistä kansanvaltaisemman hallintojärjestelmän toteuttamisesta. Käsittelyssä oleva aluekehityslaki tarjoaa tervetulleen ja uuden mahdollisuuden siirtää päätösvaltaa keskusohjatuista valtion viranomaisyksiköistä maakuntiin, kuntien ja kuntalaisten omille kansanvaltaisille elimille ja yksiköille. Kysymys on periaatteellisesti merkittävästä asiasta.

Ensisijainen vastuu alueiden kehittämisestä on tulevaisuudessa alueilla itsellään, niiden ihmisillä ja edusorganisaatioilla. Tämä ei suinkaan merkitse sitä, että valtio tai sen organisaatiot vetäytyisivät kehittämistyöstä. Lailla siirretään kehittämistyön vetovastuu alueelle eli maakunnan liitoille, mutta työhön osallistuvat luonnollisesti aktiivisesti kaikki maakuntien kehitykseen keskeisesti vaikuttavat tahot, kuten valtion aluehallintoviranomaiset, yliopistot, elinkeinoelämän järjestöt, yritykset ja monet muut tahot.

Suomessa toimitaan edelleen siten, että valtion keskushallinto laatii valtakunnan kattavia ohjelmia, jotka sitten niin sanotusti alueellistetaan maakuntiin ja kuntiin. Tämä toimintatapa on vanhanaikainen ja perustuu ajatukseen, että paras viisaus on keskusyksiköissä. Kunnat ja maakunnat eivät ole keskushallinnon etäispäätteitä. Kehitystyön suuntaa on muutettava kulkemaan toisinpäin.

Kuten aluekehityslaissa esitetään, kunnista ja maakunnista nouseva kehittämistahto ja näkemykset on saatava ohjaamaan nykyistä selvästi keskeisemmin myös valtion omaa päätöksentekoa niin aluehallinnossa kuin keskushallinnossakin. Valtion puolestaan tulee suunnata voimavaroja entistä enemmän suoraan maakuntiin ja niiden oman päätöksenteon piiriin.

Lakiehdotus takaa alueelle, maakunnille, seutukunnille ja kunnille suuria vapausasteita järjestää ohjelmaperusteinen aluepolitiikka haluamallaan tavalla. Tämä onkin ensiarvoisen tärkeää. Valtion keskushallinnon sen enempää kuin eduskunnankaan ei tule normein tai muin säädöksin ohjata uuden aluepolitiikan käytännön toteutusta. Nyt käsiteltävänä oleva lainsäädäntö ja sitä hieman täydentävä asetus riittävät tähän tarkoitukseen. Kun päätösvaltaa ollaan viimein siirtämässä alueille, on sen päätösvallan siirron oltava todellista, ei näennäistä.

Käsiteltävänä oleva uusi lainsäädäntö tarjoaa kohtuullisen kompromissin vuosikausia, jopa vuosikymmeniä keskustelussa olleeseen aluehallinnon järjestämiseen. Yleinen eurooppalainen kansanvaltaisen aluehallinnon malli toteutetaan tällä lailla Suomessa kuitenkin siten, että maahan ei luoda maakuntaitsehallintoa. Kysymyksessä on itse asiassa kuntalähtöinen ja kuntaperusteinen aluehallinto, jolla kuitenkin on vahvaa, itsenäistä ja suuntaa määrittelevää roolia suhteessa valtion aluehallintoon. Näenkin, että lainsäädännön kaksi ydinkohtaa ovat uusi ohjelmaperusteinen aluepolitiikka ja kansanvaltaisen päätöksenteon tuominen valtion aluehallinnon strategisiin päätöksentekoihin ja linjauksiin.

Ohjelmaperusteisen aluepolitiikan toteuttaminen on hyvä askel kohti maakuntien itsensä määrittelemiä kehityslinjauksia ja kehittämishankkeita. Onnistunut ohjelmatyö edellyttää laajaa ja eri rajat ylittävää yhteistyötä. Heti alkuvaiheessa mukaan on saatava kaikki maakuntien kehittämiseen keskeisesti vaikuttavat tahot. Ketään ei ole varaa eikä syytä jättää työn ulkopuolelle. Ohjelmatyön on lähdettävä hallinnon perusyksiköistä, kunnista, liikkeelle.

Maakunnan olosuhteista riippuen seuraava mielekäs työskentelytaso on yleensä seutukunta. On paikallaan, että seutukunnissa vedetään yhteen kuntien näkemykset ja kehittämishankkeet. Lopullinen yhteenveto on paikallaan tehdä maakuntatasolla. Silloin voidaan yhdistää monimuotoisia eri seutukuntien kehittämishankkeita ja löytää kehittämisen kannalta lisäarvoa tuottavia hankkeita ja hankeketjuja.

Ohjelmatyössä on tärkeää, että siitä ei tehdä liian byrokraattista ja kankeaa. Tärkeää siinä on, että maakunnat löytävät työn kautta todelliset kehittämisedellytyksensä, määrittelevät kehittämistahtonsa ja myös keskeisimmät hankkeet. Tässä työssä onnistuminen riippuu pitkälle maakuntien omasta kyvykkyydestä. On tärkeää, että maakunnan tasolla strateginen päätöksenteko tapahtuu kansanvaltaisesti ja kattaa kaikki keskeiset tahot. Aluekehityslakiesitys on tässä suhteessa selvä parannus vallitsevaan tilanteeseen. Ilman tätä lainsäädäntöä vaarana on, että valtion sektorihallinto toimii yhä kapeammin omissa putkissaan irrallaan maakunnan omasta kehittämistahdosta.

Lain onnistunut käytännön toteutus merkitsee, että kuntalähtöisesti maakunnittain määritellään kaikki alueen kehittämisen kannalta keskeiset suuntaviivat ja strategiset linjaukset kansanvaltaisesti. On ilahduttavaa panna merkille,

että etenkin valtion piirihallinnolla on tähän selvä valmius. Toivoisin, että sama yhteistyön henki ulottuisi myös ministeriöön.

Eräs huoli kansanvaltaistamisessa liittyy kuitenkin pienten kuntien asemaan. Kun kunnat muodostavat kuntayhtymän, sen hallintoelimissä näkyy selvästi suurten kuntien painoarvo. Voikin kysyä, kuuluuko pienten kuntien ääni aluekehitysviranomaisena toimivissa alueidensa liitoissa vai jäävätkö ne suurten jalkoihin. Nykyinen maaherrakeskeinen malli on antanut monessa tapauksessa myös pienille ja syrjäisille kunnille kehitysedellytyksiä.

Toinen kansanvaltaistamiseen liittyvä kysymys on se, onko kuntayhtymä loppujen lopuksi kansanvaltainen. Pidän hallituksen esityksen puutteena sitä, että todelliseen kansanvaltaistamiseen ei ole rohjettu lähteä. Mielestäni kuntayhtymämallin tulee olla väliaikainen ja tavoitteena tulee olla suoralla, yleisellä kansanvaalilla valittavat maakuntaparlamentit tai -valtuustot, jotka johtavat alueidensa kehittämistyötä. Näin myös maakuntien asukkaat pääsevät osallistumaan alueensa kehittämiseen. Nythän kysymyksessä on välillisen demokratian malli, jossa kunnallisvaaleissa valitut valtuutetut valitsevat edustajansa maakuntahallintoon. Mielestäni suora vaali olisi ehdottomasti parempi. Se antaisi maakuntien asukkaille pohjaa myös laajemmalle alueiden kehittämistyölle ja kaikenkaikkiselle eteenpäin viemiselle.

Maakuntaparlamenttien kehittämistyön yhteydessä on tietysti syytä pohtia, ovatko nykyiset maakunnat tai nykyiset läänit oikean kokoisia vai voisiko maassamme ajatella joidenkin läänien yhdistämistä. Esimerkiksi Itä-Suomessa näen Pohjois-Karjalan, Mikkelin läänin ja Kuopion läänin eräänä sen kokoisena yksikkönä, jossa suoralla kansanvaalilla valittava maakuntaparlamentti pystyisi hoitamaan tehtäviä ja saamaan alueesta myös tulevaisuuttakin ajatellen mielekkään kokoisen kehittämisalueen.

Eräs kysymys liittyy myös lääninhallitusten virkamiesten asemaan. Vaikka tässä vaiheessa on vakuutettu, että virkamiehiä ei potkaista ulos sen vuoksi, että tehtävät siirtyvät muualle, tämä on kuitenkin hyvin helposti pelättävissä. Lääninhallituksissa on myös pätevää virkakuntaa, ja on toivottavaa, että ainoastaan sen vuoksi, että tehtävät siirtyvät toiseen paikkaan, valtion virkamiesten asemaa tältä osin ei heikennetä.

Arvoisa puhemies! On ilahduttavaa, että hallituksen esitys on parantunut valiokuntatyöskentelyn aikana. Samaten on pantava ilolla merkille, että uusi lainsäädäntö ei merkitse uusien hallintotasojen, -portaiden tai byrokratian lisääntymistä. Uusi lainsäädäntö selkeyttää myös aluehallintoa. Maakunnan liitot vastaisuudessa toimivat keskeisimpinä aluetason kehityksestä vastaavina viranomaisina. Tässä työssä ne voivat onnistua ainoastaan hyvällä ja tiiviillä yhteistyöllä kaikkien keskeisten tahojen kanssa. Laaja ja sitoutunut yhteistyö on ylipäätään edellytys uuden aluepolitiikan onnistuneelle toteuttamiselle.

Ed. R a s k : Rouva puhemies! On ollut odotettua, että alueiden kehittämislaista on käytetty useita puheenvuoroja. Syykin on selvä. Olemmehan me jokainen jostakin kotoisin. Tämä laki sen sijaan ei ole mistään kotoisin.

Tavoitteet ovat hyväksyttäviä mutta keinot arveluttavia. Erityisesti pidän lain perustelujen hengen vastaisena lain 2 §:ää, jolla tästä laista tehdään pakkolaki. Tämä tapahtuu kytkemällä lakisääteinen seutukaavoitus aluekehitysviranomaisen tehtäviin. Minun kotiseudullani Lapinmaan Peräpohjolassa Kemi — Tornion alueella tämä lain pakkopykälä otetaan vastaan ikävänä asiana. Olemme anoneet omaa seutukaavamääräystä mielestämme oikeilla perusteilla. Alueellamme asuu yli 70 000 ihmistä, siellä on oma erityinen identiteettinsä jokien, meren ja rajan ansiosta. Tämän teollisen Lapin alueelta eli Kemi — Tornion satamien kautta kulkee noin 6 prosenttia Suomen kokonaisviennistä. Identiteettiasia on myös sekin, että meillä päin pannaan h vähän eri rakhoon kuin muualla.

Aion muutamalla sanalla kertoa, mitä me olemme tehneet tuolla alueella jo ennen alueiden kehittämislakia. Kemi — Tornio-alueelle muodostettiin jo vuonna 1991 alueen kuntien yhteishankkeena kehittämiskeskus, jonka tavoitteena on alueen yhteishallinto. Ajan myötä on tavoitteena, että kuntien hallinnolliset rajat menettävät pääosan merkityksestään. On kyse työssäkäyntialueesta, on kyse kotiseudusta.

Vapaaehtoisin erilaisin kuntakokoonpanoin on tarkoitus hoitaa yhteistyössä energiahuolto, palo- ja pelastustoimi, jätehuolto, sosiaali- ja terveystoimi sekä alueellinen koulutusjärjestelmä. Matkailun markkinoinnissa ollaan yhteistyössä jo tällä hetkellä pitkällä, ja esimerkiksi eri kuntien elinkeinoasiamiehillä on oma vastuualueensa koko seutukunnan alueella, ei vain omassa kunnassaan.

Tämä ja paljon muuta on tehty vapaaehtoisesti, koska on tajuttu, että ilman kuntien välistä yhteistyötä ei kuntalaisille kyetä tarjoamaan pal-

veluja. Me olemme rikkoneet lääninrajan, Kuivaniemen kunta Oulun läänistä kuuluu kehittämiskeskukseen, ja me olemme rikkomassa myös valtakunnanrajan. Nimittäin Haaparannan kunta on myös mukana tässä alueessa. Samoja ihmisiä siellä asuu ja samanlaisia palvelutarpeita heilläkin on.

Suuressa maakunnassa, suuressa läänissä vahvuus koostuu sen eri osien vahvuuksista. Kemi—Tornio-alueen yhtenäisyys vahvistaa myöhemmin perustettavaa Lapin liittoa. Keisarikuntaa me emme tarvitse emmekä sitä aio perustaa.

Palaan vielä siihen, miksi seutukaava-asia on niin tärkeä meille. Kyse on ensinnäkin rahasta, sen täsmäkäytöstä. Hallintovaliokunnan mietinnössä todetaan, että seutukaavoitustehtävät ovat asteittain vähentyneet. Aivan. Tästä todistuksena kävisi sekin, että hiljattain Lapin seutukaavaliitosta putosi postilaatikkoon teos "Itä-Lapin kiinteät muinaisjäännökset". Sinänsä hyvä teos, mutta tässä taloudellisessa tilanteessa, jossa kunnat painivat, sillä ei ole kovin paljon käytännön merkitystä.

Seutukaavoituksessa on nimenomaan kyse maankäytöstä. Lapin lääni on noin yksi kolmasosa Suomen pinta-alasta. Ympäristöministeriön tiedon perusteella voin todeta, että vahvistettujen seutukaavojen aluevarausten yhteenlaskettu pinta-ala on 124 452 neliökilometriä, joka vastaa 41:tä prosenttia maapinta-alasta. Varauksista kolme neljäsosaa on Lapin läänissä, jossa näitä aluevarauksia on tehty 99,4 prosenttiin maapinta-alasta. Nämä tiedot ovat tämän vuoden alusta.

Me olemme siis Lapin läänissä sopineet maankäytöstä lainkuuliaisesti. Alueemme laajuuden ymmärtäen käsittää, että ei peräpohjalaisilla ole kovin paljon sanomista siitä, mistä on viisainta linjata Kahperusvaaran tai Hammastunturin retkeilyreitti, eivätkä sallalaiset ole kovin kiinnostuneita siitä, minnepäin Perämeren satamien on syytä laajeta.

Hallintovaliokunnan enemmistön tahdon mukainen mietintö toteaa seuraavasti: "Valiokunta katsoo, että seutukaavoituksen aluejako on sopiva aluekehitystehtävien hoitamiseen. - - Tämä jako on muodostettu työssäkäynnin, asioinnin, taloudellisen yhteistyön ja muiden todellisen elämän tekijöiden perusteella." Edelleen: "Nykyinen seutukaavajako on myös sopivan tiheä tuodakseen esiin maan eri osien erilaiset kehitysongelmat ja -tarpeet." Tämähän ei todellakaan pidä paikkaansa, ainakaan Lapin kohdalla. Sen tähden on ikävää, että käsittelyssä olevalla lailla mahdollisesti vaikeutetaan alueemme kaipaamaa seutukaavamääräyksen saantia.

Lakeja ei säädetä yhtä aluetta varten. Tämän olen kuullut useaan kertaan sanottavan. On kuitenkin ikävää, että lainsäädännöllä, jonka tarkoitus on alueiden kehittäminen, itse asiassa estetään maan joidenkin osien jo alkanut kehitys. Onko nyt sitten syynä se, että yritettiin kehittyä ennen kuin ehdittiin lailla määrätä?

Minä kannatan edustajien Saario ja Enestam ja myös ed. Vehkaojan vastalauseessaan esille tuomaa muutosta 2 §:ään, jolla seutukaavoitus irrotettaisiin aluekehitysviranomaisen tehtävistä.

Palaan puheeni alkuun, jossa totesin, että tämä laki ei ole mistään kotoisin. Perustelen väitettäni. Mietinnössä on kokonaista neljä vastalausetta. Valiokunnan 17 jäsenestä, 8 eduskuntapuolueesta vastalauseita jättivät 5 puolueen edustajat. Puolueet hajosivat kannoissaan täydellisesti. Enempää ne eivät olisi voineet hajota. Yhden edustajan ryhmä kun yleensä säilyy yhtenäisenä.

Voimaantulopykälän kurinpitomomentti oli todella vaikuttava yritys. 79 asiantuntijan kuulemisen aikana tätä voimaantulosäännöstä ei sivuttu sanallakaan. Vasta pykälien lukkoonlyöntivaiheessa, kun 12 pykälää oli jo käynyt nuijan alla, tämä 13 § sai lopullisen muotonsa juuri silloin, kun siitä piti päättää. Tämä oli kova oppi demokratiasta, vähemmän edistyksellisestä demokratiasta. Mutta onneksi perustuslaki tuli turvaksi.

Muuten tämän lain sisällöstä: Laillahan on tarkoitus ajaa lääninhallitukset alas. On ollut loukkaavaa kuulla, kun innokkaimmat maakuntahallitsijat ovat pelotelleet lääninhallitusten työntekijöitä. Heitä on jopa pidetty valtiovallan etäispesäkkeinä alueella. Lääninhallitusten virkailijat ovat oman alueensa ihmisiä, joille kotiseutu on yhtä tärkeä kuin kenelle tahansa meistä, ja sekin on muistettava, että he toimivat virkavastuulla.

Jos eduskunta muuttaa tuota 2 §:ää, niin olen valmis hyväksymään tämän lain. Muutoin olen sitä mieltä, että se joutaa vähintäänkin uuteen valmisteluun.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan toinen varapuhemies Pesälä.

Ed. T a i n a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ensinnäkin ed. Rask kovasti epäili tämän lain merkitystä. Kun hän samalla totesi, että

heidän alueellaan ei ole päästy lain tarkoittamaan yhteistyöhön, niin täytyy vain valitella, että näin ei ole. Omalla alueellani Pirkanmaalla yhteistyö on lähtenyt erinomaisesti käyntiin ja siitä syntyy hyviä tuloksia. Aikaisemminkin täällä jo totesin, että siinä yhteistyössä myös kansanedustajat ovat erittäin voimakkaasti mukana ja samalla kansanedustajien merkitys oman alueensa edustajina ilman muuta korostuu. Siitäkin syystä olen tyytyväinen tämän lain voimaantulosta.

Mitä tulee siihen, ovatko läänin virkamiehet kotiseutuihmisiä, lääni on omalla alueellani tietenkin paljon suurempi alue kuin maakunta. Lääni edustaa valtion hallintoa alueellaan. Itse olen ollut läänin luottamustehtävissä ja olen nyt myös oman maakuntaliiton luottamustehtävissä. Voin kokemuksesta sanoa, että kysymys on aivan eriluonteisesta toiminnasta. Läänin virkamiehet eivät samalla tavoin pyri alueen kehittämiseen tai sen päättäjien yhteistoimintaan kuin mitä maakuntaliitoissa pyritään. Siinä mielessä olen ed. Raskin kanssa aivan eri mieltä läänin virkamiesten roolista alueen hallinnossa.

Ed. E n e s t a m : Herra puhemies! Hallituksen esitys n:o 99 sisältää kaksi lakiehdotusta, ensimmäinen laki alueiden kehittämisestä ja toinen laki saariston kehityksen edistämisestä annetun lain muuttamisesta. Molemmat lakiehdotukset ovat periaatteellisesti merkittäviä, vaikkakin eri tavalla. Valiokuntakäsittelyssä laki alueiden kehittämisestä on saanut melkein kaiken huomion, ymmärrettävistä syistä, liittyyhän tähän lakiesitykseen mm. runsaasti poliittista intohimoa, mikä ei ole asianlaita ns. saaristolain muuttamisen kohdalla.

Vaikka saaristolain muuttamisesta ei valiokunnassa juurikaan keskusteltu, haluan kuitenkin tuoda esille kaksi tärkeätä seikkaa.

De enligt min mening två viktigaste ändringarna i skärgårdslagen rör dels definitionen av begreppet skärgård, dels den s.k. arbetsplatsparagrafen. Begreppet skärgård föreslås utvidgat så att vad man kunde kalla skärgårdsliknande förhållanden under vissa omständigheter räcker till för att en kommun kunde få status som kommun med skärgårdsdel. Ändringen är erfarenhetsmässigt betingad. Den gräns som nu gällande lag drar mellan ren skärgårdskommun och kommun med skärgårdsdel har visat sig för skarp. Ändringen är motiverad både med tanke på den programbaserade regionalpolitiken, där skärgården föreslås få ett eget program och med hänsyn till ett eventuellt medlemskap i EG. EG känner redan nu till satsningar på öar och ösamarbete, varför några anpassningsproblem då det gäller vår skärgård inte borde föreligga.

Den viktigare ändringen gäller dock 7 § enligt vilken staten har ett särskilt ansvar för sina arbetsplatser i skärgården. Nu gällande lag stipulerar att statlig inrättning som planerar minska arbetsplatserna i skärgården först måste inhämta skärgårdsdelegationens utlåtande. Så har även i de flesta fall skett. Men eftersom utlåtandet inte på något sätt är bindande, har det inte heller haft avsedd effekt; de statliga arbetsplatserna har kraftigt minskat i skärgården. Det tillägg som nu föreslås är att skärgårdsdelegationens utlåtande skall om möjligt beaktas vid beslutsfattandet och i annan verksamhet. Det är om inte revolutionerande, ändå viktigt, eftersom det gör det litet svårare att minska de statliga arbetsplatserna i skärgården.

Herra puhemies! Kaiken kaikkiaan saaristolain muutosehdotukset ovat vaatimattomuudessaan oikean suuntaiset ja hyvät. Haluan ilmaista tyydytykseni tästä.

Mitä sen sijaan ns. aluelakiehdotukseen tulee, en ole yhtä onnellinen, mikä mm. käy ilmi mietintöön sisältyvästä IV vastalauseesta, jonka olemme ed. Saarion kanssa laatineet.

Valiokunta kuuli poikkeuksellisen montaa asiantuntijaa lakiehdotuksesta. Kuvaavaa oli, että kaikki riippumattomat asiantuntijat suhtautuivat hyvin kriittisesti ehdotukseen, suuri enemmistö vielä erittäin kriittisesti.

Pahimmat epäluulot liittyvät nimenomaan 2 §:ään ja yleisesti lain toimivuuteen. Yhdyn näihin epäluuloihin. Pelkään, että pakkokytkentä seutukaavoitukseen tekee toiminnan liian hallintopainotteiseksi ja liian vähän kehittämispainotteiseksi. Tämä atomisoi Suomen aluerakenteen sekä operatiivisesti että tavoitteellisesti tilanteessa, jossa pitäisi verkostoitua.

Valiokunta on tehnyt joukon muutoksia, jotka pääosin ovat parannuksia. Haluan erityisesti mainita 7 §:n uuden 3 momentin, jolla valtioneuvosto voi määrätä saaristokunnat ja saaristo-osakunnat kuuluviksi kehitysalueen I tai II tukialueeseen. Sen sijaan en voi hyväksyä uutta 13 §:ää, jolla valtioneuvosto voi määrätä maakunnan liiton perustettavaksi, mikäli 5/6 alueen kunnista sitä esittää ja alueen muita kuntia kuultuaan. Tämä on pakkopykälä, joka on pahassa ristiriidassa kunnallisen itsemääräämisoikeuden kanssa. Pykälä on syntynyt yhtä maakuntaa var-

ten, mikä jo sinänsä tekee sen arveluttavaksi. On hyvä, että valiokunnan puheenjohtaja Väistö tässä asiassa yhtyy IV vastalauseeseen ja aikoo toisessa käsittelyssä esittää tämän pakkopykälän poistamista.

Herra puhemies! Ehdotus uudeksi aluehallintolaiksi ei ole aivan pieni asia. Hallitusohjelmassa puhutaankin kokeilusta. Kokeilun kautta olisikin mielestäni pitänyt edetä. Jos lakiehdotus hyväksytään valiokunnan enemmistön esittämässä muodossa, pitää voida edellyttää, että hallitus esimerkiksi kolmen vuoden kuluttua antaa selonteon siitä, miten laki on käytännössä toiminut.

Ed. Lahikainen: Arvoisa herra puhemies! Aiemmin yritin saada vastauspuheenvuoroa, mutta silloin en sitä saanut. Kun te, ed. Ihamäki, käytitte puheenvuoron, te esititte pitävänne hallintoa papereiden pyörittämisenä ja turhana puuhasteluna. Ihmettelen sitä tietäen teidän itsenne istuneen niin luottamushenkilöhallinnossa kuin myöskin virkamiehenä virastoissa. Kun käytätte tätä nimenomaan perusteluna omalle kielteiselle puheenvuorollenne, tulen entistä vakuuttuneemmaksi siitä, että aluehallintolaki on sittenkin raikas tuulahdus nykyiseen hallintokulttuuriin. Kunnat ja eri sidosryhmät ryhtyvät toimimaan perinteisen virastobyrokratian ja paperinpyörittelyn sijasta.

Arvoisa puhemies! Vaikka aluepolitiikassa on jo 80-luvulla asteittain vahvistettu alueellista omatoimisuutta, on alueiden kehittämisvastuu näihin päiviin saakka kuulunut valtion keskus- ja aluehallintoviranomaisille. Maahamme on jo tähän päivään mennessä rakennettu kuntien toimesta yhtymähallintojärjestelmä, joka käytännössä on ajamassa nykyisten maaherravetoisten lääninhallitusten ohi. Valtio on jo delegoinut valtaansa ja vastuuta kunnille, viimeksi valtionosuusuudistuksen yhteydessä. Kehitys on siis jo nyt kulkenut maakuntajärjestelmän suuntaan ja korostaa kuntien itsenäistä asemaa. Ongelmaksi onkin muodostunut se, että lääninhallitukset ja kuntayhtymät suorittavat nykypäivänä varsin paljon päällekkäisiä tehtäviä.

Nyt esillä oleva laki alueiden kehittämisestä tulee siis tarpeeseen ja on jatkoa aiemmin tehdyille ratkaisuille ja päätöksille. Tätä lakia vielä vauhdittaa tuleva Euroopan integraatiokehitys ja toisaalta nykyisen aluepolitiikan tehottomuus, joka on jo useissa puheenvuoroissa tullut esille tämän keskustelun aikana. Siis aluepoliittisen yleislainsäädännön kokonaisuudistus on välttämätön sekä ihan omaperäisistä kansallisista syistä että edessämme olevasta kansainvälisestä kehityksestä johtuen.

Valiokunnan perusteluissa todetaan, että uudistuksessa aluepolitiikan tavoitteeksi asetetaan alueellisen omatoimisuuden edistäminen ja sen ohella maan tasapainoinen alueellinen kehitys. Nämä ovat hyviä tavoitteita. Alueellisen omatoimisuuden kehittäminen edellyttääkin tulevaisuuden haasteisiin vastaamiseksi aluekehitysvastuun siirtämistä alueen omille, kansanvaltaisesti ohjatuille toimielimille. Näin kunnat voivat itse omista lähtökohdistaan käsin nykyistä paremmin ja syvällisemmin paneutua alueidensa kehittämiseen ja ottaa huomioon alueiden erityispiirteet.

Tämä käsittelyssä oleva uusi aluepoliittinen lainsäädäntö merkitsee ennen kaikkea siirtymistä ohjelmaperusteiseen aluepolitiikkaan, ja toiseksi yhtä tärkeäksi asiaksi näen sen, että alueet kuntiensa kautta pääsevät itse nykyistä enemmän vaikuttamaan aluekehittämiseen ns. maakunnallisten liittojen kautta. Kolmantena hyvänä puolena näen myös sen, että syntyy laaja-alaista yhteistyötä ei vain kuntien ja viranomaisten välillä vaan myös yritysten ja eri intressiryhmien välillä. Ja tietenkin sitten neljäntenä piirteenä näen sen, että olemme valmistautumassa Euroopan yhdentymiskehitykseen tavalla tai toisella, muodossa tai toisessa, ja näin ollen meidän tulee myös valmistautua siihen ja lähestyä tätä "maakuntien Eurooppaa".

Uutta hallintoa ei tämän lain perusteella tule synnyttää mielestäni eikä sitä tämän lain perusteella esitetäkään, vaan lääninhallituksilta siirretään aluekehitystehtävät maakunnallisille liitoille, joiden isäntinä ja emäntinä ovat kunnat. Tähän saakka nämä yhtymät ovat huolehtineet jo seutukaavoituksesta ja edunvalvonnasta. Luontevaa onkin, että koko aluekehitysvastuu siirtyy näille kuntien muodostamille elimille. Merkittävää on myös se, että maakuntaliitoille siirtyy myös puhevalta suhteessa valtionhallintoon. Tämän jälkeen valtion viranomaisten on otettava maakunnan näkemykset huomioon.

Ohjelmaperusteisuus, joka tähän lainsäädäntöön sisältyy, tulee merkitsemään mielestäni sitä, että alueiden erityispiirteet ja -ongelmat voidaan ottaa paremmin huomioon. Mikä oleellisinta, tuohon ohjelmaan sitoudutaan niin kuntien kuin myös eri intressitahojen kuten elinkeinoelämän taholta. Tähän samaiseen käsittelyynhän liittyy myös yrityslaki. Tämän lain nojallahan asetuksella tullaan säätämään kuudesta määräaikaisesta tavoiteohjelmasta, jotka ovat kehitysalue-, rakennemuutosalue-, maaseutu-, saaristo-, osaa-

miskeskus- ja raja-alueohjelma. Ne ovat hyvin keskeisiä välineitä tässä uudessa aluepolitiikassa ja siinä aktiivisessa toiminnassa, jota tämän lain nojalla voidaan ryhtyä harjoittamaan ja jonka pohjalta toimitaan nykyisen passiivisen, eri tuuteista tulevien resurssien ohjailun sijasta.

Arvoisa puhemies! Lain 2 §:stä ilmenee, että maakunnan liiton toimialue on rajattu ainoastaan aluekehitysviranomaisen tehtävien osalta seutukaava-alueeseen. Tästä asiasta ovat useat edustajat jo täällä puhuneetkin. Kun itse olen kaupungista, jonka alue kuuluu seutukaavoituksen osalta yhteen liittoon ja edunvalvonnan osalta puolestaan toiseen liittoon, eli kyseessä ovat Päijät-Hämeen liitto ja Mikkelin kuntayhtymä, olenkin siitä tyytyväinen, että valiokunta on kiinnittänyt huomiota tähän ongelmakohtaan mietinnössään. Perusteluissa on mainittu nimittäin siitä, että kunta voi kuulua toiseenkin kuntayhtymään edunvalvonnan osalta sekä tehdä yhteistyötä ohjelmasopimukseen liittyen toisenkin aluekehitysviranomaisen kanssa.

Tämä valiokunnan näkemys pitäisi näin ollen ainakin oman alueeni osalta tilanteen näin ennallaan nykyisen kaltaisena. Ainoastaan tapahtuisi näin, että Mikkelin lääninhallitukselta siirtyisi tehtäviä Päijät-Hämeeseen, läänin rajan toiselle puolen. Mutta toisaalta läänien rajojen merkitys on mielestäni entistä enemmän häviämässä ja alueellinen taloudellis-toiminnallinen yhteistoiminta tulee entisestään korostumaan.

Tähän sisältyy myös toinen oppi, joka ilmenee ed. Saarion vastalauseesta, jossa lähdetään siitä, että aluekehitysviranomaisena toimisi maakunnallisesta edunvalvonnasta huolehtiva kuntayhtymä. Mihin tämä ed. Saarion esittämä malli sitten käytännössä johtaisi, jää minulle tässä vaiheessa vielä avoimeksi lähinnä siitä syystä, että edunvalvonta on maakuntayhtymän tehtävistä ainoa vapaaehtoinen. Laillahan on määrätty seutukaavoitustehtävästä tähän mennessä. Nyt lain myötä tulisi uusi aluekehitysvastuu. Näin ollen ainakin itse haluan vielä pidättää itselläni päätöksen, miten tulen tässä kohdassa toimimaan, koska en ole varma siitä, mihin ed. Saarion vastalauseen esitys johtaa.

On puhuttu paljon myös lain 13 §:stä. Se minua hämmästyttää juuri siitä syystä, että ylipäätään meidän lainsäädäntömme ideana on ollut se, että me kunnioitamme kunnallista itsehallintoa ja pyrimme sitä jopa lisäämään. Näin ollen voimaantulosäännökseen lisätty 2 momentti sotisi tätä ajatusta vastaan. Mutta ilmeistä on, että salista löytyy yksimielisyys siitä, että tuo lisäys, joka valiokunnassa on viime metreillä tullut, voidaan hylätä.

Useissa yhteyksissä on noussut myös esille nk. demokratiavaje, joka maakuntaliittojen päätöksentekoon voi tietysti liittyä. Tässähän ei ole kyse maakuntaitsehallinnosta, jossa vaaleilla valitaan edustajat, eikä näin mielestäni tule ollakaan. Sen sijaan näen, että demokraattisuus toimii kunnallisvaaleissa valittujen kuntien edustajien kautta, kun taas poliittinen kattavuus tulee puolestaan hoidetuksi liittojen perussopimuksissa, joista puolestaan päätökset tekevät kunnat. Tähän on valiokunnassa kiinnitetty huomiota, mikä muiden valiokunnassa tehtyjen muutosten myötä on parantanut mielestäni hallituksen esitystä oleellisesti. Siinä mielessä olen tyytyväinen valiokunnassa suoritettuun työhön.

Arvoisa puhemies! Aluehallintolaki on askel oikeaan suuntaan, lähemmäs kansalaisyhteiskuntaa, omaehtoista toimintaa, jossa siirrytään vanhasta holhousjärjestelmästä uuteen aktiivisuuteen ja yhteistoimintaan. Se jää pieneksi askeleeksi siitä syystä, että aluepoliittinen tukijärjestelmä jää pirstaleiseksi edelleen. Lisäksi viime aikojen kokemuksista syntyy myös huoli siitä, että valtio ennen pitkää luistaa lain toteuttamisesta jättämällä siitä koituvat kustannukset hoitamatta.

Lääninhallitusten aluekehitysvastuutehtävien siirryttyä lain myötä maakunnallisille liitoille tulee mielestäni myös jatkossa kiinnittää huomiota lääninhallitusten tulevaan rooliin ja tehtäviin ylipäätään. Siihen ei valitettavasti sen kummemmin hallituksen esityksessä kuin myöskään valiokunnan mietinnössä ole otettu kantaa. Tämä tulisi kuitenkin tehdä. Muutenhan uudistuksen taloudelliset ja tehokkuusvaatimuksetkin jäävät toteuttamatta. Siksi tämäkin hallinnon osa tulisi pikaisesti ohjelmoida niin henkilöstön kuin toimintojenkin osalta.

Ed. I h a m ä k i (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! On mielenkiintoista todeta, jos oikein ymmärsin, että ed. Lahikainen ratkaisee kantansa lakiin käänteisesti sen mukaan, mitä mieltä itse olen asiasta ollut. Perustehan se on tietysti sekin. Toisaalta totean tyydytyksellä, että ed. Lahikainen näin innokkaasti tukee hallituksen esitystä.

Mitä itse asiaan tulee, lain 2 §:n muotoilu vastalauseessa esitetyssä muodossa on kunnallisen itsehallinnon ja myös oman alueemme, ed. Lahikainen, kannalta tarkoituksenmukainen. Aluekehitysviranomaisena tulisi voida toimia sellaisen kuntayhtymän, jolle kunnat tämän tehtävät

antavat, ei sellaisen kuntayhtymän, jolle valtio tehtävän antaa.

Ed. Vehkaoja (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Minusta ed. Lahikainen antoi nyt aivan liian ruusuisen kuvan uudistuksen mahdollisuuksista esimerkiksi vaihettumisalueen kunnille, kun hän puhui siitä, että tämä ei estäisi välialueen kuntia olemasta yhteistyössä mihin tahansa suuntaan. On erotettava yhteistyön suunta ja keskustelu siitä yhteistyöasteesta, josta laissa on erilaisia tasoja käsittelyssä. Aluekehitysohjelmat ovat väljempi tapa tehdä yhteistyötä kuin ohjelmasopimukset. En ole tullut vakuuttuneeksi toisin kuin ed. Lahikainen siitä, että naapurialueeseen kuuluva kunta mutkitta voisi päästä ohjelmasopimuksen sisälle jakamaan niitä rahoja, joita kunnan ulkopuolelta joihinkin hankkeisiin esimerkiksi olisi tulossa.

Sen takia esimerkiksi itse olen lähtenyt siitä, että 2 §:ään olisi nimenomaan lisättävä momentti, jossa kiinteästi annettaisiin alueen kunnille mahdollisuus osallistua useamman kuin yhden aluekehitysviranomaisena toimivan maakunnallisen liiton toimintaan. Tällöin olisi voitu varmistua siitä, että tällaisella kunnalla olisi jopa oikeus päästä sisään ohjelmasopimuksiin, joilla on, niin kuin sanoin, vasta viime kädessä merkitystä yksittäiselle kunnalle, kun se kilpailee esimerkiksi hankkeittensa ulkopuolisista rahoituksista.

Ed. Lahikainen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Ihamäelle haluaisin todeta, että olen ratkaissut kantani lakiin jo huomattavasti aiemmin kuin teidän käyttämänne puheenvuoron aikana.

Ed. Vehkaojalle toteaisin, että olen tutustunut valiokunnan mietintöön. Mietinnössä ihan selkeästi, selvällä suomen kielellä todetaan mahdollisuus vaihettumisalueille olla mukana näinkin monipuolisesti aluehallinnossa kuin esitin, ja siitä syystä uskalsin luottaa valiokunnan yksimieliseen mietintöön.

Ed. Ukkola: Arvoisa puhemies! Ed. Rask sanoi puheessaan, ettei laki ole mistään kotoisin. No, kyllä sen asian voi näinkin sanoa. Jos minun pitäisi kuvailla laki muutamalla sanalla, se olisi ympäristöoppia ja askartelua. Toisin sanoen, vaikka uudistus on nyt innolla otettu vastaan, todellista uudistusta se ei tuo. Se on vain pieni vaaksan mittainen askel oikeaan suuntaan. Mutta se, että olen lain hyväksymisen takana, johtuu siitä, että ilman tätä uudistusta oltaisiin nykyjärjestelmässä ja se olisi vieläkin pahempi.

Toisin sanoen se, mihin tässä lainsäädännössä ei ole päästy eikä ole edes haluttu päästä, on se, että päätösvalta todella siirtyisi keskushallinnosta Helsingistä alueille. Tällä lainsäädännöllä ei katkaista putkihallintoa. Tällä lainsäädännöllä ei lopeteta läänejä. Tällä lainsäädännöllä ei tehdä alueista itsetietoisia, ylpeitä euromaakuntia. Tällä lainsäädännöllä vain korjataan niitä hallinnollisia puutteita ja vanhoja tsaarin ajan käskytysjärjestelmiä, jotka aluepolitiikassa ovat tähän saakka olleet.

Laissa on kaksi oleellista muutosta kuitenkin nykytilanteeseen verrattuna. Ensiksi alueellinen kehittämisvastuu siirretään valtion ohjauksesta eli lääninhallituksesta kunnille, kuntien muodostamille maakuntien liitoille. Lain tavoitteena on pääseminen paikalliseen ja alueelliseen omatoimisuuteen. Sinänsä muutos on hyvin tärkeä periaatteessa, mutta minä pelkään pahoin, että käytännössä se voi jäädä hyvinkin vähäiseksi.

Toiseksi lain perusteella siirrytään ohjelmaperusteiseen aluepolitiikkaan. Toisin sanoen alueella toimivat piiriviranomaiset, yritykset, yliopisto, Kera jne. "pakotetaan" puhaltamaan yhteen hiileen ja pakolla etsimään alueen kannalta tärkeimmät kehittämistehtävät eli ohjelmat. Maakuntien liitoille kuuluvat koordinoijan eli ns. kokoonjuoksijan tehtävät, kun ne tähän saakka ovat olleet lääninhallituksen ja maaherran kontolla. Toisin sanoen tämä ohjelmapolitiikka, jos se nyt väärin ymmärretään alueilla, on pakkopolitiikkaa, se on byrokratiaa, se on hallinnointia, turhaa paperia ja nimikirjoitusten metsästämistä, aivan kuten ed. Pulliainen aikaisemmin sanoi.

Jos laki koskisi vain Oulun lääniä, eihän sitä pitäisi koskaan säätää. Meillä on edistyksellinen maaherra, joka on saanut paljon aikaan, joka osaa, tietää ja jaksaa innostaa. Toisaalta läänimme maakuntaliittojen kykyä ainakin sopii epäillä. Siellä riehuvat poliittiset intohimot ja päätöksiä tehtäessä oman kunnan, omien oikeiden ihmisten edut painavat enemmän kuin alueen kokonaisetu. Ei kunnallinen itsehallinto ole itsetarkoitus, ed. Ihamäki, ellei osata myös välillä luopua itsekkyydestä yhteisten etujen hyväksi. Tätä nimenomaan minä esimerkiksi Oulun läänissä maakuntaliitoissa pelkään.

Korviini on kantautunut aika tylyjä esimerkkejä maakuntaliittojen harjoittamasta suoranaisesta syrjinnästä. Jos et kuulu oikeaan joukkoon, ei ole mitään mahdollisuutta saada asioita viedyksi eteenpäin. Lääninhallitus ei tällaiseen po-

liittiseen syrjintään tai karsinointiin käsittääkseni ole syyllistynyt. Mutta koska, arvoisa puhemies, lainsäädäntöä ei tehdä vain yhtä lääniä varten, yhtä aluetta varten vaan koko Suomea varten, olen hyväksymässä lain siinä muodossa kuin se valiokunnasta on nyt suureen saliin tullut.

Kuntien varaan rakentuvassa järjestelmässä on sentään olemassa demokraattinen elementti. Jahka sitä aikanaan opitaan oikein käyttämään, jahka maakuntien liitoissa päästään eroon politikoinnista ja uusien ajatusten torjunnasta, laki uskoakseni täyttää sille asetetut vähimmäisedellytykset. Nimittäin vaihtoehtoina ovat lääninhallitukset, ja lääninhallitusten hallinnon varaan rakentuvassa järjestelmässä ei kansalaisdemokratiaa ole lainkaan. Se on valtiovallan jatke ja tässä mielessä käskyttäjä.

Aluelainsäädäntö eli tämä laki ei täytä kuitenkaan lähimainkaan niitä vaatimuksia, joita demokraattiselta aluehallinnolta tulisi edellyttää. Se on hengeltään yhä järjestelmäkeskeinen ja se on teknokraattinen. Hallinto ja viranomaiset ja paperit ja byrokratia ovat edelleenkin tärkeämpiä kuin kansalaiset. Järjestelmä jää hyvin kaavamaiseksi ja jähmeäksi. Eurooppalaisen aluepolitiikan henkeä ei ole ymmärretty, ei myöskään alueyhteisöjen autonomian todellista sisältöä.

Suomen maakunnista ei tällä menolla tule riittävän kilpailukykyisiä eikä toiminnaltaan tehokkaita. Uuden lain avulla ei pystytä reagoimaan riittävän nopeasti muuttuviin tilanteisiin. Pelkona on, että jatkossakin viranomaiset junnaavat näitten ohjelmasuunnitelmiensa kanssa sen sijaan, että ryhdyttäisiin tekoihin. Suunnitelmat, järjestelmät ovat tämän lainsäädännön lähtökohta eli toisin sanoen 90-luvulla on laadittu laki 60-luvun suunnitteluideologian mukaan.

Kun nyt hyväksyn kuitenkin tämän lain sisällön, teen sen sillä tietoisuudella, että paljon pitemmälle menevät ja paljon radikaalimmat ratkaisut ovat jatkossa aivan välttämättömiä. Uudet ideat ja luovuus eivät viihdy tiukoissa järjestelmissä, byrokratiassa ja politikoinnin kahleissa. Siksi mielestäni ne, jotka esittävät, että koko laki tulisi hylätä ja että ilman varsinaista lainsäädäntöäkin tultaisiin toimeen, ovat kyllä osittain oikeassa. En kuitenkaan ryhdy kaatamaan tätä lakia, koska seurauksena olisi, että lääninhallitusten valta kasvaisi ja nimenomaan myös putkihallinnon valta kasvaisi. Tätä en voi kannattaa. Itse asiassa samalla kun tämä laki hyväksytään, olisi siihen tullut liittää ajatus tai vaatimus läänien yhdistämisistä ja lääninhallitusten tehtävien tarkastelusta kokonaisuutena. Nyt sitä ei tehty eikä tehdä ainakaan muutamaan vuosikymmeneen.

Mikä olisi sitten sellaista hallintoa, joka vapauttaisi luovuuden, antaisi alueille mahdollisuuden itsenäisesti ja demokraattisesti hoitaa asioitaan? Kuntien varaan rakentuvien maakuntien liittojen pitäisi olla paljon nykyistä suuremmassa määrin itsenäisiä suhteessa valtioon, mutta tämäkään ei riitä. Maakunnat pitäisi koota suuremmiksi kokonaisuuksiksi, suuralueiksi tai suurlääneiksi, ihan miten vain. Suuralueilla olisi itsehallinto Ahvenanmaan tapaan ja se olisi demokraattinen hallinto. Se hoitaisi myös ne tehtävät, joita valtio tällä hetkellä lääneiltä edellyttää. Suuralueet olisivat eurooppalaista hallintoa, eivät pienet maakunnat, jotka taistelevat tukkanuottasilla toistensa kanssa voimavaroista.

Kun valiokunnassa kuunneltiin asiantuntijoita, oli muutama, joka uskalsi asettaa koko lainsäädännön kyseenalaiseksi. Yksi heistä oli valtiotieteen tohtori Hannu Katajamäki. Hän kyseli aivan oikein, eikö jo ole aika luoviin ratkaisuihin, eikö ole aika tekoihin, joilla puhdistettaisiin koko aluehallinnon pöytä. Hänen ideansa, ajatuksensa oli, että jätetään perinteiset talousmaakunnat vapaan maakuntahengen elävöittämän kansalaistoiminnan kentiksi. Sen sijaan Suomeen perustettaisiin muutama suurmaakunta, muistaakseni viisi, joihin muodostettaisiin oma hallinto. Olisi suorilla kansanvaaleilla valittu maakuntavaltuusto ja toimeenpanevana elimenä maakuntahallitus. Virkamiehet vähenisivät, valtion piirihallintoviranomaiset, lääninhallitukset ja maaherrainstituutio lakkaisivat. Keskushallinto kevenisi, kun sen rooli isona veljenä, valvovana viranomaisena loppuisi. Seutukaavoitukselle suurmaakunnat olisivat sopivia alueita. Seutukaavan ja yleiskaavan välille saataisiin selvä ero.

Eurooppalainen subsidiariteettiperiaate eli että päätökset on tehtävä sillä tasolla, jota ne koskevat, olisi tässä voimassa. Uusissa suurmaakunnissa, suuralueissa, mietittäisiin tarkasti, mitkä asiat olisivat valtakunnallisesti hoidettavia, mitkä suuralueiden hoidettavia ja mitkä asiat rönsyilisivät maakunnan oman tahdon mukaan.

Jos aluehallinto organisoituisi suuralueiden mukaan, Suomi jakautuisi perinteisiin vanhoihin maakuntiin. Olisi länsisuomalaisten, itäsuomalaisten, pohjoissuomalaisten, keskisuomalaisten ja eteläsuomalaisten alueet. Samalla koko Suomi olisi Euroopan unionin alueluokituksessa Tanskan tapaan Nuts I -alue. Suurmaakunnat, suuralueet olisivat Nuts II -alueita ja talousmaakunnat, nämä maakuntien liitot nyt olisivat Nuts III

-alueita. Nythän Suomen kaavailut tuottavat Euroopan unionin näkökulmasta nähdäkseni aivan liian pieniä alueita.

Tohtori Katajamäki ilmaisi tämän lainsäädännön ongelman osuvasti sanomalla: Valtion aluehallintoalueita suurennetaan elikkä siis putkihallinnon alueita suurennetaan ja aluekehitysvastuuta kantavia alueita pienennetään. Näinhän tosiasiassa tapahtuu koko ajan. Byrokratia uhkaa, kun edessä on loputtomia neuvotteluja valtion piirihallintoviranomaisten ja maakunnallisten liittojen välillä. Pidetään neuvotteluja, kokouksia ja metsästetään nimmareita, aivan kuten ed. Pulliainen täällä sanoi.

Vaikka utopioita täytyy kansanedustajalla olla, on samalla kuitenkin oltava realistinen ja yritettävä tehdä käsillä olevasta lainsäädännöstä niin hyvä kuin se suinkin kulloisellakin hetkellä on mahdollista ja poliittisesti realistista. Enempään tällä kertaa ei tässä lainsäädännössä päästy. Tämä on tosiasia.

Tämän lain yksi pahimpia vitsauksia on nimenomaan putkihallinto, valtion putkihallinto. Sitä ei tällä lailla saatu katkaistuksi. Ne ohjelmasopimukset, joita maakunnat nyt saavat aikaan, eivät sido putkihallintoa. Ne saavat jatkossakin tehdä niin kuin haluavat. Ministeri pystyy määräämään alueen asioista edelleenkin. Tämä on puute, joka saattaa pahimmassa tapauksessa vesittää koko lain idean ja pahimmassa tapauksessa viedä asioiden hoitoa ainakin joillakin alueilla nykyistä pahempaan suuntaan.

Arvoisa puhemies! Hallinto ei ole itseään varten, se on nimenomaan ihmisiä, kansalaisia varten. Nyt aluelainsäädäntö suunnittelee ja ohjaa, mutta vapauttaako se samalla alueen ihmisten ja yhteisöjen luovuuden? Jos alueiden ihmiset eivät usko itseensä ja omiin mahdollisuuksiinsa kehittää omaa aluettaan, omaa kotiseutuaan, on sama, millainen hallintomalli meillä on voimassa, mutta jos ihmiset uskovat, että he voivat yhdessä saada jotain aikaan, tämä lainsäädäntö antaa sille ainakin vaaksan verran mahdollisuuksia. Siksi sen myös nyt hyväksyn kaikista puutteista huolimatta. Samalla toivon, että joskus olisi kasvettu poliittisesti niin aikuisiksi, että Suomeen saataisiin hallinto, joka vapauttaisi maakunnissa piilevän moninaisuuden ja erilaisuuden voiman.

Ed. K a l l i s (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Ed. Ukkola totesi, niin kuin varsin monet muutkin ovat todenneet, että tämä on vain pieni askel oikeaan suuntaan. Jonkin verran ihmettelen, minkä takia tätä on näin vähätelty. Minä en sitä kuitenkaan tekisi. Aivan niin kuin ministeri Pekkarinen totesi, tämän lain vaikutus on kaikkein suurin horisontaalisella tasolla. Jos ajatellaan esimerkiksi eri läänejä ja maakuntia, niin niissä toimii kymmeniä valtion piiriviranomaisia, kunnat ovat mukana, jos eivät kymmenissä, niin varsin monissa kuntainliitoissa ja tämä laki poistaa kaikki nämä kuntainliitot ja siirtää koko tämän hallinnon yhden katon alle. Siinä voidaan säästää huomattaviakin summia.

Vierastan kyllä sitä, mitä ed. Ukkola myös puhui suuralueista. Tämä on mielestäni täysin ristiriidassa subsidiariteettiperiaatteen kanssa. Pitäisi päinvastoin siirtää mahdollisimman paljon tehtäviä peruskunnille eikä muodostaa ollenkaan suuralueita. Luulenkin, että tämä laki on askel siihen suuntaan, että ennemmin tai myöhemmin siirretään yhä enemmän asioita peruskunnille, ja siinä mielessä tämä lakiesitys on hyvä.

Ed. K u i t t i n e n : Arvoisa puhemies! Käsittelyssämme oleva hallituksen esitys on pitkään valmistelussa ollut aluetason hallinnonuudistus. Viimeisimpänä käsittelyn pohjana oli selvitysmiehenä toimineen kansleri Sipposen esitys. Esitys on matkan varrella kuihtunut ja muuttunut, kiirekin on yllättänyt ja asianomaisia tahoja ei aina ole riittävästi kuultu.

Esityksen yksi tärkeä kohta on, että väliaikaisella lainsäädännöllä siirretään aluetason suunnitteluvastuu lääninhallitukselta maakunnallisille kuntasektoria edustaville tahoille. Lain tavoitteet ovat sinänsä hyvät. Esityksen 1 § korostaa alueiden väestön elinolojen kehityksen turvaamista ja sen kannalta tärkeiden palvelujen saatavuutta. Samoin hyvä on se, että on turvattava alueellisen kehityksen kannalta tarpeellinen perusrakenne.

Valiokunnan mietinnön osiin, joissa esitetään, että aluekehitysrahastojen on oltava riittävät ja että kuntien yhteistoimintaa rajoittavia säännöksiä on purettava, yhdyn ja pidän niitä tärkeinä. On pidettävä huolta, että jatkossakin taataan aluekehitysrahojen riittävyys. Kyseenalaista on kuitenkin se, toteutuvatko laissa esitetyt tavoitteet käytännössä. Uhkana on nähty, että tavoitteiden ja käytännön yhteys on liian heikko. Ydin mielestäni on siinä, millaisella organisaatiolla sisällölliset tavoitteet parhaiten toteutuvat. Järjestelmän on palveltava tavoitteita, hallinnon tulee olla vain väline.

Tämänkin eduskuntakäsittelyn aikana itse sisältö hukkuu organisaatiokeskustelun alle. Itse olen sitä mieltä, että lääninhallituksen päätök-

senteon demokratisoimisella päästään pienemmin voimavaroin kattavasti niihin päämääriin, joita laissa tavoitellaan: kansalaisten parhaaseen. Tätä korostin eriävässä mielipiteessäni aluepoliittisessa neuvottelukunnassa 27.1.1993. Tältä osin olen samaa mieltä ed. Timo Korvan mietinnön vastalauseessa olleista asioista.

Pohjois-Karjalan näkökulmasta ja kokemuksesta paras tapa kehittää aluehallintoa on koota yhteen aluekehityksestä vastuussa oleva piirihallinto nykyisen lääninjaon puitteissa. Näin saataisiin luotua nykyistä tehokkaampi, taloudellisempi ja lähellä alueen väestöä oleva hallintoyksikkö. Tällä yksiköllä on suorat yhteydet keskushallintoon sekä valtionhallinnon asiantuntemus. Samalla sillä on perinteisesti toimivat yhteydet alueen kunnallishallintoon ja luottamuselimen kautta se pystyy myös ottamaan huomioon alueelliset ja poliittiset näkökohdat alueellisessa kehittämistyössä.

Erityisesti maan reuna-alueiden kehittämisen kannalta kiistaton hyvänä pidetty tosiasia on ollut lääninhallitusten johtava rooli. Demokraattiseen aluetason hallintoon pääseminen edellyttää periaatteessa sekä valtion että kunnallissektorin hallinnon kiinteää liittämistä toisiinsa, ei niiden eriyttämistä. Ei ole myöskään oikein, että valtio- tai kuntasektori, jompikumpi, vetäytyisi kokonaan pois aluetason hallinnosta.

Mielestäni aluelainsäädännön etenemisjärjestyksen olisi pitänyt olla se, että ensin olisi kokeiltu erilaisia malleja ja saatu sitä kautta kokemuksia, mikä on paras tapa tavoitteiden kannalta. Läänit ovat erilaisia, joten samanlainen malli ei välttämättä kaikille ole paras. Pohjois-Karjalassa ovat lääni, maakuntayhtymät ja seutukaavaliitto olleet lähes samarajaiset. Aluepoliittisen lainsäädännön kehittäminen on sille aina ollut tärkeää.

Pohjois-Karjala koki voimakkaan kehittämisjakson 1960—1970-luvuilla juuri aluepolitiikan läpimurron kautta. Oman läänin perustaminen vuonna 1960 antoi ratkaisevan perustan tulevalle kehitykselle. Selvä hallinnollinen yksikkö, lääni, toi alueelle sekä julkishallinnon että yksityisen sektorin toimintoja, joita tuskin olisi muutoin sinne tullut. Samoin monet muut lait ja toimenpiteet kehittivät aluetta. Kehitysaluelait, kansanterveyslaki, korkeakoulun perustaminen jne. olivat luomassa vahvaa maakuntaa. Peruspalvelut saatiin samalle tasolle kuin muualla. 1980-luvulla tarvittiin uudenlaisia keinoja, mm. pienyritystoiminnan tuki ja läänin kehittämisrahajärjestelmiä. Vaikeutena oli tällöin maatalouden supistuminen, ongelmat uusien yritysmuotojen löytämiseksi tilalle jne.

Negatiivinen kehitys on jyrkentynyt viime aikoina. Viime vuosina läänistä on siirtynyt mm. Suomen Pankki ja tiepiiri Kuopioon. Läänistä on kadonnut VR:n piirihallinto. Samoin Posti-Tele on uudelleen organisoimassa toimintojaan. Yksityinen sektori on seurannut vastaavasti, kuten tukkufirmojen siirrot ja viimeisimpänä Tehdaspuun järjestelyt.

Lain mukaan 1990-luvun haasteisiin pyritään vastaamaan ns. ohjelmaperusteisen aluepolitiikan avulla. Vahvuuksina Pohjois-Karjalalla ovat metsäosaaminen, luonto, yhtenäinen maakunta, laadukas ja laaja koulutustarjonta. Mahdollisuuksina ovat lähialueyhteistyö Karjalan tasavallan kanssa, luonnon arvostuksen nousu, välimatkojen merkityksen väheneminen ja kansainvälistyminen. Tälle pohjalle tulevat tämän lain perusteella tehtävät aluekehittämisohjelmat rakentumaan. Niiden tekemiseen on kuntien ja alueviranomaisten perehdyttävä ja osaamistaan lisättävä. Se on haaste, johon niin Pohjois-Karjalan kuin muidenkin on vastattava. Se on maakuntien elämän ja kuoleman kysymys.

Arvoisa puhemies! Lääninhallinto on ollut tuki varsinkin ns. kehitysaluemaakunnissa. Sen merkitys on ollut erittäin merkittävä. Pohjois-Karjalassa on lääninhallituksen suunnitteluosasto ollut aktiivisuudellaan saattamassa liikkeelle monia eri hankkeita. Se on rohkaissut ja motivoinut. Se on myös valppaasti seurannut kehitystä, elänyt siis sormi ajan valtimolla ja maakunnan kehityksessä tiukasti mukana.

Nämä ovat Pohjois-Karjalan kokemuksia, ja olemme toimineet siis aivan samoin kuin lain tavoitteissa on sanottu. Läänin myötä pohjois-karjalaiset ovat kyenneet hoitamaan itse tarpeelliset viranomaistehtävänsä yhtä lähellä asuinpaikkaansa kuin muuallakin maassa. Lääni ja oma piirihallinto mahdollistivat läänin voimakkaan kehittymisen, kuten edellä kuvasin.

Tämän lain haittoina ja uhkina on nähty, että esityksen seurauksena kehitys tapahtuu käytännössä vahvojen maakuntien ehdoilla. Heikot maakunnat jäävät heikompaan asemaan valtion roolin vähetessä. Uhkana on nähty myös kustannusten kaatuminen kuntien päälle. Heikot kunnat jäävät jalkoihin. Rahanjaon osalta ongelmaksi jää, sitoutuuko valtio maakunnallisen tahdon toteuttamiseen, kuka varmistaa aluekehityksestä vastaavien hyvienkään suunnitelmien toteutumisen.

Suuri epäily on herännyt siitä, että kehitys

johtaa valtion viranomaisten ja alueellisten piiriviranomaisten vähentymiseen, maakuntien heikkenemiseen ja edelleen läänien ajautumiseen suurlääneiksi. Samoin totta on myös se, että maakunnallisten liittojen henkilöstövoimavarat eivät välttämättä ole riittävät tai eivät ainakaan riittävän valmiit.

Valtion alueviranomaisille jää edelleenkin myös aluetason kehitystehtäviä. Lääninhallitukselle jää sen lisäksi alueen piiriviranomaisten yhteistoimintavastuu. On selvää, että maakuntayhtymän aluelainsäädännössä asetetun aluekehitysvastuun sekä valtion piiriviranomaisten ja lääninhallitusten kehitysvastuun kesken voi syntyä toimivaltaristiriitoja ja jännitteitä, joissa voimia tuhlataan. Yhtymien tulisi tässä tilanteessa tiukasti pitäytyä vain aluelainsäädännön edellyttämiin tehtäviin. Valtion piiriviranomaisten ja lääninhallituksen tulisi tarkasti katsoa oma roolinsa.

Esityksellä on myös etuja. Hyvinä puolina voidaan pitää keskushallinnon purkua. Ministeri Pekkarisen sanoihin voi yhtyä, niihin, että esityksessä ei siirretä päätöksentekoa keskushallintoon päin, vaan pikemminkin valtaa valutetaan maakuntiin. Esitystä puolletaan päällekkäisyyden ja pirstoutuneisuuden, joita joillakin alueilla on ollut, poistamisella. Se olisi voitu poistaa myös muulla mallilla, ns. Pohjois-Karjalan mallilla.

Myös nykyisellä järjestelmällä on ollut hyviä puolia. Lääninhallinto on kehittänyt kehittymättömiä alueita. Kehitys on jopa ollut sen kaltainen, että lääninhallituksia on viime vuosina kehitetty yleishallintoviranomaisen suuntaan antamalla niille mm. uusia kehitystehtäviä. Lääninhallitus on voinut käsitellä asioita tasapuolisesti poliittisesti ja alueellisesti. Läänit ovat voineet toimia aluepoliittisina edunvalvojina maakuntiensa puolesta hyvässä yhteistyössä keskushallinnon ja muiden kanssa.

Lääninneuvottelukuntien roolia on vaihtelevasti moitittu tai pidetty hyvänä. Myös minun mielestäni sekä etuja että haittoja on ollut. Keskusvirastojohtoisesta tarkasta säätelystä tulee kuitenkin mielestäni pyrkiä myös pois, sillä aluetason viranomaisten päätösvaltaan ollaan myös tyytymättömiä. Esimerkkinä mainitsen monet ympäristöviranomaispäätökset, mutta en usko, että kuntayhtymätkään tulevat aina olemaan oikeassa.

Arvoisa puhemies! Lain käsittelyn yhteydessä on kiinnitettävä huomio olennaiseen. Ensimmäinen kysymys on, mitä merkitsee aluekehittäminen, mitä se on ja mitä se ei ole. Miten se on irrotettavissa lääninhallinnon muusta toiminnasta? Mielestäni hyvin vaikeasti. Kunnissakaan sitä ei pysty erottamaan kunnan eri perustehtävistä erikseen.

Toinen kysymys olisi mielestäni se, missä määrin suunnitteluelementti voidaan irrottaa varsinaisesta toiminnasta. Minun mielestäni sitä ei voi irrottaa ollenkaan. Osa toimintaprosessia on suunnittelu.

Kolmas kysymys on, miten läänien hallinnon ja läänin käy, onko tämä merkki, signaali läänijärjestelmän häviämisestä. Laki ei lakkauta kuitenkaan esimerkiksi Pohjois-Karjalan lääniä. Jos tästä olisi kyse, niin silloin aluelakiesitystä ei voitaisi panna toimeen ilman, että perustuslakia muutettaisiin. Tähän ministeriö ja valiokunta asiaa tutkiessaan päätyivät. Laki ei siis sinänsä läänien olemassaoloon ja lukumäärään puutu. Mutta esityksessä ei voi sulkea silmiä siltä tosiasialta, että lääninhallinnon henkilöstövoimavarojen ohentaminen vie siltä toimintaedellytyksiä pois, samoin kuin muiden käyttövoimavarojen jatkuva leikkaaminen laihduttaa varsinkin pieniä läänejä luurangoiksi, joille ei, jos suunta jatkuu saman kaltaisena, jää mitään toimintaedellytyksiä.

Seuraavaksi pienistä lääneistä sanotaan, että niillä ei ole mitään tehtävää tai että ne ovat hoitaneet tehtävänsä huonosti. Johtopäätöksenä voi olla sitten, että ne tarpeettomina hävitetään. Tällaista kehitys ei saa olla. Suurläänit saattavat ratkaista valtionhallinnon tehostamis- ja kustannusongelmia, mutta ne aiheuttaisivat mittavia aluekehityksen, talouden keskittymisen ja demokratian toimivuuden ongelmia pitkän historiallisen kehityksen tuloksena syntyneille maakunnille.

Arvoisa puhemies! Aluehallintolainsäädäntöä on edelleen kehitettävä valtion ja maakunnallisten edunvalvonnasta ja seutukaavoituksesta huolehtivien kuntayhtymien yhdistämiseksi. On seurattava aluehallinnon uudistamisehdotusten kustannusvaikutuksia, jatkossakin on turvattava riittävät voimavarat. Hallinnon synergiaedut on arvioitava. Keskusvirastot on saatava nykyistä suurempaan yhteistyöhön nykyisen putkihallinnon sijaan. Alueellinen eri tasojen yhteistyö ei onnistu, jos yhdistyminen ja järjestelyt tapahtuvat vain aluetasolla. Alueiden kilpailukykyä on parannettava. Heikot alueet on riittävän tarkoin huomioitava. On tuettava alueita, jotta ne pystyisivät tekemään laadukkaita kehitysohjelmia.

Laki ei saa myöskään johtaa kansalaisten perusturvan heikentymiseen. Sitäkin on seurattava.

Jo nyt on havaittu, että kuntien itsehallinnon lisääntyessä kunnat erilaistuvat ja palveluja karsitaan eri tavoin. Näin saattaa käydä myös maakuntien vallan lisääntyessä. On myös seurattava, että kaupunkikeskukset, joissa palvelu- ja suunnitteluvarustus on paras ja asukasmäärä suurin, eivät käytä äänivaltaansa reuna-alueita kuihduttamalla.

Myös lääninhallinnon toimintaedellytyksiä on kehitettävä. Pelkästään sosiaali- ja terveyspuolella on 250 lakia ja asetusta, joiden toteutumista se seuraa, ohjaa tai soveltaa itse. Byrokratian karsinnasta huolimatta luku kaiken kaikkiaan lähentelee 400:aa. Kuitenkin näillä näkymin läänien voimavaroja ollaan karsimassa 45 prosenttia vuosina 1993—1997. Supistukset ovat aivan liian rajut.

Lääninhallinnolla on hyvät edellytykset kehittää toimintaansa ja ottaa vastaan myös uusia tehtäviä. Lääninhallituksissa, kuten valtionhallinnossa yleensäkin, henkilöstöllä on vankka asiantuntemus ja korkea koulutustaso tehtäviensä hoitamiseen. Kansainvälistyminen ja Suomen tiiviimpi mukanaolo Eta- ja EY-kehityksessä tuo uusia tehtäviä sekä valtakunnallisesti että alueellisesti hoidettavaksi. Esimerkiksi pakolaishuoltoa, elintarvikevalvontaa ja kilpailuasioita hoidetaan jo koordinoidusti, tuloksekkaasti ja taloudellisesti.

Lääninhallituksen itsensä tulisi antaa tulosohjauksen ja -budjetoinnin keinoin vähentää hallitusti kustannuksia ja rationoida toimintojaan yhdessä aluehallinto- ja piiriviranomaisten kanssa. Rajuja henkilöstösupistuksia ei tule toteuttaa.

Arvoisa puhemies! Yhteenvetona totean, että lain tavoitteet ovat hyvät. Toteutustapa olisi voinut olla toinen. En voi kuitenkaan yhtyä ed. Vehkaojan enkä muiden esityksiin. Etenemismalli ja järjestys olisi pitänyt olla toinen, esitykseni kaltainen. Läänien asemaa lakiesitys ei saa romuttaa, sillä Suomen reuna-alueilla niiden merkitys on ollut erinomaisen merkittävä alueiden kehittymisessä. Kehitys ei saa pysähtyä tähän. Lakia on seurattava ja korjattava.

Ed. A u l a : Arvoisa puhemies! Hallintovaliokunta on laatinut aluekehityslaista hyvän ja perusteellisen mietinnön. Uudistus on erittäin tärkeä ja kannatettava, sillä uudistuksella lisätään kuntien sitoutumista ja vaikutusmahdollisuuksia oman alueensa kehittämiseen. Valiokunnan esittämät tiukennukset mm. piiriviranomaisten velvollisuuteen huomioida maakunnan liiton kannanotot ovat hyvin perusteltuja.

Uudistus ei myöskään millään tavoin lisää byrokratiaa. Päinvastoin on erittäin aiheellista yhdistää lääninhallitusten, seutukaavaliittojen ja myös maakuntaliittojen tähän asti tekemää suunnittelu- ja edunajotyötä. Kansanedustajana on voinut todeta, kuinka samat kannanotot ja suunnitelmat ovat peräjälkeen eri tahoilta pöydälle tulleet.

Lääninneuvottelukunta on tuonut osittain kansalaisvaikuttamista, mutta se on ollut liian etäällä kuntien päätöksenteosta. Maakunnan liittojen toiminnassa on tietysti siinäkin jatkossa omat riskinsä. Jatkossa on pystyttävä takaamaan eri kokoisten kuntien tasapuoliset vaikutusmahdollisuudet samoin kuin on vältettävä liiallinen puoluepolitisoituminen maakunnan liiton työssä.

Olen erittäin iloinen siitä, että valiokunnan puheenjohtaja Matti Väistö esitti täällä keskustelussa 13 §:ään valiokunnassa lisätyn 2 momentin, ns. Le. Kemin poistettavaksi. Tuolla momentilla on yritetty ratkaista Lapin läänissä syntynyttä ongelmaa, jossa Kemin kaupunki on jättäytynyt tähän mennessä maakunnan liiton ulkopuolelle. Näitä asioita ei ole järkevää ratkaista pakolla, porkkanat ovat aina parempia. Pakkopykälät voivat pikemminkin huonontaa asioiden tilaa.

Valiokunta on oikealla tavalla huomioinut muutoksessaan myös kuntien seutukuntaisen yhteistyön tarpeen ja sitä maakunnan liiton onkin syytä voimakkaasti tukea. Lapin läänissä, joka on alueena laaja, on luontaisesti hyvin monia erilaisia seutukuntia, Tunturi-Lapista aina Kemi — Tornio-alueeseen. Seutukunnittaisia kuntayhtymiä tullaan joka tapauksessa tarvitsemaan mm. keskiasteen koulutuksen järjestämisessä. En usko, että esimerkiksi Lapissa olisi järkevää tulevaisuudessakaan mennä koko maakunnan kattavaan keskiasteen koulutuksen kuntayhtymään. Sama koskee myös keskussairaalapiirejä. Tällaiset kuntayhtymät olisivat liian laajoja. Samoin elinkeinojen kehittämisessä työssäkäyntialueeseen perustuva yhteistyö on kaikkein tehokkainta. Maakunnan liiton tehtävänä onkin koordinoida seutukunnista lähtevää kehittämistyötä, mikä sekin koordinaatiotyö on erittäin tarpeellista.

Olisin kuitenkin toivonut, herra puhemies, että laissa ei olisi kytketty näin kiinteästi toisiinsa seutukaavoitusta ja aluekehitystä. Mielestäni näiden kytkentä tulisi poistaa. Ottaen huomioon esimerkiksi Lapin läänin hyvin vaihtelevat olosuhteet olisi Kemi — Tornio -alueelle näin tullut

antaa mahdollisuus omaan seutukaavamääräykseen. Varsinaista maakunnan liittoahan siellä ei ole tavoiteltukaan. Tämän johdosta kannatan 2 §:n 2 momentin kohdalla ed. Saarion vastalauseen mukaista ehdotusta.

Ed. Vistbacka: Herra puhemies! Kuten vastauspuheenvuorossani aikaisemmin totesin, en näe tätä kovinkaan järkevänä nimenomaan tässä muodossa, missä se on valiokunnasta tullut ulos. Näissä vastalauseissa useassa on mielestäni kannatettavia muutosesityksiä. Se, että valiokunnan puheenjohtaja Väistö on ilmoittanut, että toisessa käsittelyssä vedetään pois valiokunnassa lisätty uusi 13 §:n 2 momentti, parantaa nimenomaan tilannetta, koska katsoisin, että tämä olisi jouduttu lähettämään perustuslakivaliokuntaan nimenomaan kunnan itsehallintoa rikkovana.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Lakiehdotusten ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

2) Ehdotus laiksi yritystuesta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 100
Talousvaliokunnan mietintö n:o 45

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on talousvaliokunnan mietintö n:o 45.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

3) Ehdotukset laeiksi yksityisten valtionapulaitosten toimiehtosopimuslain kumoamisesta sekä eräiksi siihen liittyviksi laeiksi

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 255
Hallintovaliokunnan mietintö n:o 21

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on hallintovaliokunnan mietintö n:o 21.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotusten ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

4) Ehdotus laiksi valtionosuutta saavista kansanopistoista

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 110
Sivistysvaliokunnan mietintö n:o 21

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on sivistysvaliokunnan mietintö n:o 21.

Keskustelu:

Ed. Gustafsson: Arvoisa puhemies! Voisin aluksi kysyä, mitä opiskeluun liittyvää yhteistä elämänkokemusta seuraavilla henkilöillä on: Meeri Kalavainen, Aimo Kairamo, Vilho Siivola, Sinikka Hurskainen, Lauri Ihalainen, Valde Nevalainen, Matti Ahde, Veikko Sinisalo, Sulo Penttilä, Antero Mäki, Matti Lepistö jne. Vastaavan tyyppisiä yhteiskunnallisissa tehtävissä ansioituneita henkilöitä voisi luetella pidempäänkin, ja heille yhteistä tietysti on se, että he ovat opiskelleet aikanaan kansanopistossa tai kansankorkeakouluissa. Mutta tärkeintä eivät ole ne henkilöt, jotka ovat edenneet tällä tavalla ehkä merkittäviinkin yhteiskunnallisiin tehtäviin, tärkeintä on se, että sadattuhannet ihmiset ovat ammentaneet merkittävää tietoa elämänsä varrelle kansanopistojen, kansankorkeakoulujen pitkiltä kursseilta.

Kansanopistot edustavat poikkeuksellisella tavalla laajaa kansanliikkeiden ja -aatteiden kirjoa. Parhaimmillaan kansanopistot ovat demokraattisen moniarvoisen yhteiskunnan koulutuksellisia tunnusmerkkejä, jotka aatetaustansa mukaisesti toteuttavat perustehtäväänsä muutosherkkinä ja joustavina koulutusorganisaatioina. Kansanopistot ovat merkittävä osa vapaata sivistystyötä. Kansanopistojen vapaus toteutuu ensi sijassa kolmella eri alueella: 1) ideologinen vapaus, 2) pedagoginen vapaus, 3) omavastuinen tehtävänhaku. Ideologinen vapaus näkyy jo opistojen omistuksessa ja hallinnossa. Tällainen pohjoismainen kansanopistojen ideologinen ja pedagoginen vapaus on maailmanlaajuisesti ja myös eurooppalaisesti harvinainen ilmiö. Piirre on arvokas ja vaalimisen arvoinen. Nyt käsittelyssä oleva laki monilta osin on tämän edellä todetun hengen mukainen, vaikka eräitä merkittäviäkin puutteita on. Laki antaa ainakin periaatteessa mahdollisuuden erilaisten kansalaismielipiteiden ja aatteiden varaan rakentuvan itsenäisen kasvatustoiminnan ylläpitämiseen ja kehittämiseen ilman liiallista valtion holhousta.

Uusien työväenhenkisten ja lähellä ammattiyhdistysliikettä koulutustehtäviä hoitavien opistojen perustaminen on nykyaikaistanut kansanopistojen kuvaa ja tuonut sen myös viime vuosikymmeninä lähemmäksi kansaa. Kansanopistosta on tullut — uskaltaako sanoa — tavallisten nuorten, tosin myös ylioppilaiden, mutta kasvavasti myös työelämässä olevien aikuisten opinahjo.

Arvoisa puhemies! Kansanopistoina toimivat ammattiyhdistysliikkeen koulutuskeskukset ovat toteuttaneet omaa koulutustehtäväänsä työelämän erityisoppilaitoksina. Jatkuva ja kiinteä yhteys käytännön työelämään on luonut niille ainutlaatuisen roolin maamme aikuiskoulutuskentässä. Opistot ovat toteuttaneet laajaa työelämän koulutusohjelmaansa työelämän suhteiden, työelämän laadun ja tuottavuuden alueilla. Opistot ovat antaneet merkittävän ja uudistavan panoksen työelämässä vallitseviin käsityksiin työn ja työprosessien kehittämisestä. Ne ovat myös, kuten lähellä työväenliikettäkin olevat opistot, tehokkaasti tavoittaneet juuri sen aikuisväestön, jolla on ollut kaikkein heikoimmat mahdollisuudet yhteiskunnan muiden koulutuspalvelujen käyttöön. Voidaankin sanoa, että kansanopistojen historian aikana — viittaan myös puheenvuoroni alussa mainitsemiini nimiin — kansanopistot ovat toimineet tällaisten yhteiskunnan lahjakkuusreservien poimijoina.

Aikuiskoulutuksen kehittämiselle asettuu nyt mittavia tehtäviä kansalaisten hyvinvoinnin ja tasa-arvon turvaamiseksi. Lyhytnäköiset säästötoimet ja yltiöpäinen kaupallisuus eivät saa tulla koulutuspolitiikkaa ohjaaviksi periaatteiksi. Puhtaan markkina-ajattelun tuominen kasvatukseen nähdään kenties tehokkuutta ja yhteiskunnallista hyötyä tuovana, mutta sillä on myös käänteinen puolensa: alempien oppimisen tasojen ja pelkän työkaluopin suosiminen laajan pätevyyden ja ihmisenä kehittymisen kustannuksella.

Nyt käsittelyssä olevan kansanopistojen uuden valtionosuuslain tarkoituksena on turvata opistojen toimintamahdollisuudet. Lainsäädäntö luokin opistoille välttämättömät puitteet, mutta opistoille itselleen jää velvoitteeksi jatkuva koulutuksen laadun ja tuloksellisuuden kehittäminen. Opistojen onkin vaalittava vastuutaan siitä, ettei lain suomaa vapautta käytetä koulutuksellisten päiväperhojen vaan yhteiskunnallisesti vaikuttavan koulutuksen tarjoamiseen sitä tarvitseville aikuisille.

Arvoisa puhemies! Sivistysvaliokunta käsitteli hallituksen kansanopistolain uudistusesitystä varsin hyvin ja kykeni tekemään hyvässä yhteistyössä eräitä mielestäni ja myös koko sosialidemokraattisen valiokuntaryhmän mielestä hyvin merkittäviä lisäyksiä mietintöön ja lain perusteluihin. Valiokunta pitää myönteisenä lakiesitykseen sisältyvien säännösten ja normien purkua. Kansanopistoilla on tämän lainuudistuksen jälkeen aiempaakin paremmat mahdollisuudet käyttää sekä aatteellista että kasvatuksellista vapauttaan. Huolimatta osin ristiriitaisista lausunnoista valiokunta päätyi kuitenkin yksimielisesti pitämään perusteltuna hallituksen esityksessäkin ollutta yksikköhinnan porrastamista ehdotetulla tavalla. Tämä tarkoittaa mielestäni hyvin merkittävää mahdollisuutta korostaa vammaisille tarkoitetun koulutuksen, opiston kulttuurisesta erityistehtävästä johtuvan koulutuksen, kurssitoiminnan opetuksen ja kirjeopetuksen perusteella annettavaa, sanoisinko erityistä ja erityisen kallista opetusta.

Siirtyminen uuteen valtionosuusjärjestelmään aiheuttaa eräille opistoille huomattavia taloudellisia vaikeuksia. Jotkut opistot ovat menettämässä valtionapuaan jopa 30—40 prosenttia. Valiokunta päätyikin ponsimuodossa edellyttämään "että rahoitusjärjestelmän muutoksen toteutumista seurataan ja tehdään selvitys sen vaikutuksista kansanopistojen ja kirjeopistojen toimintaan ja talouteen. Tarvittaessa on ryhdyttävä toimenpiteisiin epäkohtien korjaamiseksi."

Valiokunnassa tehtiin myös käsitykseni mukaan erittäin merkittävä työ ja uskaltaisinko sanoa saavutus koskien nimenomaan vammaisia opiskelijoita. Tuskin valiokunnan muut jäsenet tykkäävät huonoa, jos tässä yhteydessä mainitsen erityisesti edustajien Virrankosken ja Toivosen nimet, en halua nyt oppositiopuolen edustajien nimiä todeta. Tämänkin asian osalta valiokunta päätyi esittämään pontta, joka kuului "että vammaisille opetusta antavien kansanopistojen yksikköhinnassa otetaan huomioon koulutuksen kustannuksia nostavat tekijät ja yksikköhinnat määrätään niin, että vammaisten koulutus kansanopistoissa turvataan ja vaikeavammaisille opetusta antavien erityiskansanopistojen yksikköhinta vahvistetaan likimäärin ammatillisten erityisoppilaitosten yksikköhintaa vastaavaksi. Tarvittaessa on myönnettävä lisäavustuksia."

Kolmantena merkittävänä muutoksena valiokunta päätyi toteamaan vuokra-arvojärjestelmän ja sen purkamisen, joka monille kansanopistoille on huomattavan merkittävä taloudellinen asia. Nyt käsittelyssä oleva lakihan lähtee siitä,

että vuokra-arvojärjestelmä puretaan kymmenen vuoden aikana ja se eräille opistoille merkitsee aivan kohtuuttomia menetyksiä. Tämän vuoksi valiokunta päätyi edellyttämään, että niiden kansanopistojen, joilla on huomattavia rakentamisesta aiheutuneita velkoja, toimintaedellytykset turvataan myös siirtymäkauden jälkeen ylimääräisillä rakennusavustuksilla. Se tarkoittaa siis yli kymmentä vuotta.

Arvoisa puhemies! Eduskunta on aikaisemmin edellyttänyt, että valtionapujärjestelmää on tarpeen uudistaa ja muuttaa mahdollisimman pitkälti laskennalliseksi kansanopiston erityispiirteet huomioon ottaen.

Tähän viitaten opposition puolelta oltiin halukkaita siihen, kuten myös merkittävimmän asiantuntijatahon Kansanopistoyhdistyksen lausunnossa esitettiin, että opiston toiminnan laajuus olisi määrätty ylläpitämisluvassa. Opiston toiminnan laajuuden määrääminen opiston ylläpitämisluvassa muodostaisi valtion ja opistojen kannalta luotettavan tavan ennakoida kustannuskehitystä eikä edellyttäisi hallinnollisia opistokohtaisia toimia.

Ylläpitoluvassa määritelty opiston toiminnan laajuus muodostaisi tuettavan toiminnan opistokohtaisen ylärajan ja yhteenlaskettu kapasiteetti olisi valtion tukeman toiminnan yläraja. Valtiontalouden ja vuotuisen talousarviokehyksen edellyttämät säästöt voidaan nimittäin joustavasti toteuttaa yksikköhintaan puuttumalla. Tämä menettely olisi tasa-arvoinen ja yhtenevä jokaiselle opistolle.

Ylläpitämisluvan kautta toteutettava toiminnan laajuuden määrittely tehostaisi resurssien käyttöä, lisäisi joustoa ja vähentäisi hallinnon tarvetta sekä mahdollistaisi valtionosuuden määrän luotettavan ennakoinnin. Tämä toiminnan laajuuden määrittävä malli ja sen lisääminen lain 2 §:ään kannustaisi opistoja niiden tilojen ja henkilökunnan maksimaaliseen käyttöön tehtävässä, jota varten ne ovat olemassa. Sen sijaan voidaan sanoa, että hallituksen lakiesityksen esittämä malli ohjaa toimintaa ja resurssien käyttöä muuhun toimintaan suoriterajan ylityttyä eikä kannusta täysimääräiseen resurssikäyttöön ja näin se myös tuottaa valtiolle vähemmän sivistystoimintaa.

Edellä esitetyistä näkökohdista johtuen tulen lain toisessa käsittelyssä esittämään 2 §:ään muutoslisäystä, joka turvaisi paremmin opistojen toiminnan.

Herra puhemies! Kansanopistojen valtionosuuslain uudistamisen yhteydessä on hyvin keskeisesti tullut esille kysymys opistojen autonomiasta ja ylläpitämisluvasta. Tämän taustalla on luonnollisesti vajaa vuosi sitten ollut opetusministeriön ja ministerienkin tappolista siitä, kuinka oli tarkoitus yksipuolisella päätöksellä lopettaa reilun kymmenen kansanopiston toiminta. Osin tästäkin johtuen olemme halunneet, että ylläpitämisluvan peruuttamiskynnyksen tulisi olla mahdollisimman korkea. Luvan peruuttamiseen täytyy olla syinä sivistystarpeen pysyvät muutokset, eivät mitkään epämääräiset muut syyt. Sivistysvaliokunnan enemmistö päätyi tältä osin muuttamaan hallituksen lakiesitystä korjaamalla "muut syyt" muotoon "erityisen painavat syyt". Käsittääksemme edellä mainittu muotoilu antaa edelleenkin vapaan sivistystyön periaatteiden vastaisesti valtiovallalle oikeuden tehdä yksittäisten kansanopistojen toimintaoikeutta koskevia päätöksiä. Esitetyssäkin muodossaan korjattuna laki uhkaa opistojen tasa-arvoisuutta ja antaa mahdollisuuden edelleenkin viranomaisten mielivaltaiseen harkintaan. On painokkaasti todettava, että muut kuin sivistystarpeen pysyvät muutokset eivät oikeuta ylläpitämisluvan epäämiseen.

Herra puhemies! Hallituksen esitys annetussa muodossa leikkaa myös kansanopistojen valtionapuja. Jotta taloudelliset edellytykset turvattaisiin, niin näitä leikkauspäätöksiä on muutettava. Hallituksen esityksessä lähdetään siitä, että valtionapuja, jotka ovat jääneet maksamatta, maksettaisiin viiden vuoden aikana. Tämä on mielestämme kohtuutonta. Kun nyt uusi kansanopistolaki astuu voimaan, niin vanhat maksamattomat maksut opistoille tulisi maksaa. Olemme esittämässä lain yksityiskohtaisessa käsittelyssä sen tyyppistä muutosta, että valtio maksaisi edeltävien vuosien maksamatta olevat valtionosuuksien loppuerät nopeasti vuoden kuluessa tämän lain voimaantulosta.

Myöskin lakiesitykseen liittyy jo edellä toteamani ongelma siitä, että kymmenen vuoden aika on lyhyt vuokra-arvojärjestelmän purkamisessa. Sivistysvaliokunnan oppositio näki tältä osin perusteltuna painottaa sitä, että valtionosuutta maksettaisiin hankkeeseen, jonka rakennusohjelma ja piirustukset on hyväksytty ennen 1.1.1995. Tämä on perusteltua maassa vallitsevan työttömyyden ja laman vuoksi ja erityisesti rakennusalan erityisongelmien vuoksi ja senkin takia, että eräät opistot ovat perustelluista syistä suunnittelemassa tiettyjä rakennushankkeita ja suunnitelmat ovat jo pitkällä. Sen vuoksi on perusteltua maksaa valtionosuutta hankkeeseen, jonka ra-

kennusohjelma todella hyväksytään vielä ensi vuoden aikana opetushallituksessa.

Arvoisa herra puhemies! Sivistys-Suomella, Euroopan parhaaksi kouluttautuvalla kansakunnalla tulee mielestäni vielä 2000-luvullakin olla varaa kansanopistojen tärkeän aikuiskoulutuksen tukemiseen.

Ed. A. O j a l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Gustafssonin erittäin ansiokkaassa puheenvuorossa kiinnitti huomiotani nimenomaan kohta, jossa hän kertoi, kuinka sivistysvaliokunta on ponnella kiinnittänyt huomiota erityiskansanopistojen asemaan. Olen tästä todella erittäin iloinen, sillä erityiskansanopistot toki pitäisi rinnastaa samalla tavalla ammatillisiin erityisoppilaitoksiin valtionapujen osuudelta. Silloin kun teimme opetus- ja kulttuuritoimen lakia erityisammattioppilaitosten osuudelta, niin kiinnitimme tähän asiaan myöskin huomiota, että niiden kustannukset ovat suurempia, ja asetuksella sitten määrättiin, että yksikköhintaa korotetaan 50 prosentilla. Minusta tätä samaa pitäisi todella käyttää myöskin erityiskansanopistojen osuudelta ja täten turvata niiden toimintamahdollisuudet.

Ed. A s t a l a : Arvoisa puhemies! Nyt meillä on ensimmäisessä käsittelyssä lakiesitys valtionosuutta saavista kansanopistoista. Kansanopistojen valtionosuusjärjestelmä muutetaan laskennalliseksi. Järjestelmämuutos on hyväksyttävissä. Sillä toivottavasti turvataan opistojen toiminta. Normien purku on myöskin positiivista.

Tässä yhteydessä on syytä korostaa kansanopistojen toimintaa moniarvoisen kansalaisten sivistyksellisen yhteistoiminnan ilmentymänä. Sivistysvaliokunta on yhdessä nostanut kansanopistojen toiminnan lain puitteissa ja lain piirissä sille kuuluvaan arvoonsa. Valiokunta on laatinut laajan ja seikkaperäisen mietinnön. Siinä on monipuolisesti selvitetty kansanopistojen toimintaa. Olemme yhdessä päätyneet jopa kolmeen ponsilausumaan, joilla erityisesti pyritään turvaamaan kansanopistojen taloudelliset edellytykset.

Ensimmäinen ponsi on aidon huolestumisen ilmaisu tämän lain vaikutusten seuraamisen välttämättömyydestä ja mahdollisten epäkohtien korjaamisesta.

Toinen ponsi, joka käsittelee vammaisten koulutusta, on inhimillisen ja sosiaalisen tahdon osoitus valiokunnalta. Se koskettaa vammaisten koulutuksen turvaamista sekä erityiskansanopistoissa että muissa kansanopistoissa. Koska vammaisten koulutus on sekä koulutuksellisista että sosiaalisista syistä erityisen merkityksellistä, valiokunta pitää tärkeänä sen turvaamista. Kuten varmasti olette huomanneet, valiokunnan jäsenet ovat kauttaaltaan hyvin ylpeitä tästä ponsiesityksestä.

Kolmas ponsiesitys osoittaa aitoa huolta niistä kansanopistoista, joilla on huomattavia rakentamisesta aiheutuneita velkoja. Tässä ponnessa todetaan: "Valiokunta edellyttää, että niiden kansanopistojen, joilla on huomattavia rakentamisesta aiheutuneita velkoja, toimintaedellytykset turvataan myös siirtymäkauden jälkeen ylimääräisillä rakennusavustuksilla." Olemme siis halunneet turvata yhdessä monella eri tavalla sen, että arvokasta työtä tekevät kansanopistot voisivat jatkaa toimintaansa.

Tämän lain perusteella valitettavasti eräiden kansanopistojen voimavarat laskevat erittäin paljon, eräiden taas nousevat. Siihen voidaan kuitenkin vaikuttaa porrastamalla yksikköhinta kustannuksiltaan erilaisen koulutuksen suhteen. Hallituksen esityksen mukaan yksikköhintaa porrastettaisiin sellaisen koulutuksen kohdalla, jossa koulutuksen kustannukset pysyvästi muodostuvat erityistehtävän, kuten vammaisten koulutuksen, tai koulutuksen rakenteellisten tekijöiden, esimerkiksi kurssitoiminnan, vuoksi keskimääräisiä kustannuksia selvästi korkeammiksi. Pidän tätäkin kannanottoa oikeana. Toivottavasti näin tullaan myös toimimaan.

Olen näinkin pitkälti selostanut valiokunnan yksimielisiä kannanottoja ja esityksiä siksi, että ne osoittavat, mihin voidaan yhdessä yltää, kun sitä todella halutaan, tahdotaan ja sen puolesta tehdään työtä. Tämä osoittaa myös sen, että sivistysvaliokunta osaa käsitellä lakeja, osaa tehdä erinomaisia mietintöjä aina silloin, kun sitä haluaa.

Eilen käsittelyssä ollut laki korkeakoulujen voimavarojen leikkauksien mahdollistamisesta oli valitettavasti täysin päinvastainen esimerkki. Hallituspuolueiden edustajien urautumisen vuoksi esitykseen ei tehty mitään muutoksia, mietintöön ei tehty yhtään ponsilausumaa, mietintö oli äärimmäisen niukka, hallituspuolueet eivät osallistuneet istuntosalissa keskusteluun eikä ministerikään ollut kertaakaan paikalla asian käsittelyn yhteydessä, ja lopputulos oli murheellinen. Tässä mielestäni hyvät esimerkit käsittelyn mahdollisuuksista valiokunnassa.

Arvoisa puhemies! Lopuksi puutun vielä asiaan, jota useat kansanopistot ovat pitäneet tämän lain suurimpana heikkoutena, nimittäin

2 §:ään, jossa kansanopiston ylläpitämisluvan purkamiseen eivät enää tule riittämään sivistystarpeen pysyvät muutokset, niin kuin tänä päivänä on asianlaita. Hallitus esitti, että myös muut syyt mahdollistaisivat kansanopiston lakkauttamisen. Sivistysvaliokunta on hieman korjannut hallituksen esitystä ja esittänyt muiden syiden sijaan "muut erityisen painavat syyt". Se on sinänsä oikean suuntainen parannus ja korjaus mutta ei riittävä. Edelleen jää hallitukselle tietyn asteisen mielivallan mahdollisuudet esimerkiksi poliittiseen syrjintään. Sen kaltaista mahdollisuutta ei minun mielestäni kannattaisi antaa, ei tälle hallitukselle eikä yhdellekään muulle hallitukselle.

Muilla kuin sivistyksellisillä perusteilla tapahtuva ylläpitämisluvan peruuttaminen merkitsee Kansanopistoyhdistyksen mielestä vapaan kansalaistoiminnan autonomian periaatteesta luopumista. Se on erittäin vahva kannanotto.

Tässä yhteydessä on kuitenkin syytä korostaa valiokunnan mietinnön perusteluja ja tiettyä kohtaa siellä. Perusteluihin on lisätty seuraava kohta: "Valiokunta pitää kansalaisten organisoitumista erilaisten arvolähtökohtien pohjalta tärkeänä ja edellyttää, ettei ylläpitämisluvan peruuttamista koskeva säädös saa johtaa siihen, että erilaista arvo- ja aatetaustaa edustavat yhteisöt asetetaan opiskelumahdollisuuksien suhteen keskenään eriarvoiseen asemaan. - - valiokunta katsoo, ettei valtiovallan tule puuttua kansanopistojen toimintaan, ellei siihen ole erittäin painavia syitä. Tällaisena ei valiokunnan mielestä esimerkiksi voida pitää kansanopiston ulkopuolisia tai tilapäisiä taloudellisia syitä."

Siis hallituspuolueet ovat antaneet kyllä kohtalaisen hyvän selityksen ehdotukselleen. Ehdotus sinänsä ei kuitenkaan ole riittävä minun ja vasemmistoliiton eduskuntaryhmän mielestä. Meillä on pelottavia jälkiä ja pelottavia ennusteita olemassa. Tämän vuoden alussa nimittäin opetushallitus esitti 18 kansanopiston valtionavun lakkauttamista. Siellä oli mukana mm. Siikarannan opisto. Tämä lakkauttamisesitys tehtiin täysin mielivaltaisin perustein, (Ed. Laine: Ja Pohjola-opisto!) — ja Pohjola-opisto, kuten ed. Laine tässä vielä lisää. Niitä on monia muitakin, siis 18 yhteensä. — Siikarannan opiston kohdalta voi todeta, että sillä on ollut juuri kaksi erittäin ennätyksellistä toimintavuotta takanaan. Jos se esimerkiksi olisi lakkautettu, niin kuin aikeet olivat, olisi tapahtunut todella suuri vääryys ja todellinen poliittinen syrjintä.

Kuten ed. Gustafsson jo kertoi, SDP:n, vasemmistoliiton ja vihreitten ryhmä teki valiokunnassa vastalauseen neljän pykälän muuttamiseksi. 2 §:ssä siis emme hyväksy "muita erityisen painaviakaan syitä" kansanopistojen ylläpitämisluvan peruuttamiseen. 28 §:ssä edellytämme, että kansanopistojen maksamattomat valtionosuudet suoritetaan niille vuoden kuluttua lain voimaantulosta. 29 §:ään tuleva muutos koskettaa vuokra-arvoja ja vuokraa. 11 § koskettaa opiskelijaviikkoja. Näitä kaikkia tullaan ehdottamaan lain yksityiskohtaisessa käsittelyssä toisessa käsittelyssä, ja vasemmistoliiton eduskuntaryhmä kannattaa kaikkia näitä esityksiä.

Ed. T o i v o n e n : Herra puhemies! Suomen kansanopistolaitos sai syntynsä alun toistasataa vuotta sitten. Alullepanijoina olivat kansanvalistustyötä harrastaneet ylioppilasosakunnat ja sivistysjärjestöt, joista on erityisesti mainittava nuorisoseurat, sekä myös yksityiset henkilöt. Silloin elettiin voimasta sekä henkisen että aineellisen nousun aikaa. Olihan esimerkiksi Suomen kieli vakiinnuttanut asemansa vasta noina vuosina. Vuonna 1863 voimaan astunut kieliasetus oli siirtymäajoiltaan vasta silloin tullut täysin voimaan.

Melkoisia uhkia oli myös näkyvissä idän suunnassa. Postimanifesti oli annettu vuonna 1890. Suomessa oivallettiin, että pienen kansan voima on sivistyksessä. Voimakkaalla sivistystyöllä luotiin pohja henkiselle itsenäisyydelle, joka oli ehto fyysiselle itsenäisyydelle. Tsaarivalta oivalsi myös sivistyksen tuomat uhat itselleen. Ensimmäiset kansanopistot saattoivatkin aloittaa vain taloudellisten kurssien muodossa. Moni opisto aloittikin jonkinlaisen peitenimen turvin toimintansa.

Olin viime sunnuntaina Lahden kansanopiston 100-vuotisjuhlassa ja saatoin siellä esitellä viime viikkoisen löytöni, jonka tein anoppini isoisän jälkeenjääneistä papereista. Löysin sieltä keräyslistan, jolla vuonna 1891 oli aloitettu lahjoitusten kerääminen tulevaa Lahden kansanopistoa varten. Listassa vedottiin kerääjän kansallismieliseen ajatteluun ja pyydettiin kertomaan kansanopistoasian tärkeydestä niin monelle kuin mahdollista. Tällaisilla eväillä lähdettiin liikkeelle ja kerättiin peruspääoma opiston käynnistämiseksi, eikä vain se vaan myös käyttöpääoma vuosi toisensa jälkeen, sillä vasta vuonna 1906 kansanopistot saivat ensimmäisen kerran valtionapua.

Samaan aikaan, kun maaseudulle perustettiin kansanopistoja sisäoppilaitoksina lähinnä maaseutunuorisoa varten, järjestettiin kaupungeissa

kansanopistokursseja, jotka pidettiin luentosarjoina iltaisin. Ne olivat ensimmäinen malli tuleville työväenopistoille ja kansalaisopistoille.

Meidän nykyinen koulutusjärjestelmämme jakaantuu varsinaiseen koulujärjestelmään ja aikuiskoulutukseen, jotka liittyvät toisiinsa jatkuvan koulutuksen periaatteen mukaisesti. Aikuiskoulutus täydentää ja jatkaa koulujärjestelmässä saatua koulutusta. Se jakautuu tehtäväalueisiin, joita ovat yleissivistävää pohjakoulutusta täydentävä koulutus, yhteiskunnallinen koulutus, harrastustavoitteinen koulutus ja ammattikoulutus.

Yleissivistävän pohjakoulutuksen täydentäminen tarkoittaa peruskoulun ja lukion oppimäärien suorittamista tai täydentämistä sekä muita yleissivistäviä perusopintoja.

Yhteiskunnallinen koulutus tarkoittaa yleisten kansalaisvalmiuksien kehittämistä sekä poliittista ja luottamushenkilökoulutusta.

Harrastustavoitteinen koulutus on monitahoisesti suuntautuvaa, henkilökohtaisia harrastuksia ja taipumuksia täydentävää koulutusta. Se voi olla eettistä tai esteettistä, tiedollista tai käytännöllistä.

Ammattikoulutus voi olla ammatillista peruskoulutusta sitä vailla oleville aikuisille tai lisäkoulutusta täydennys-, jatko- ja uudelleenkoulutuksena.

Tunnettu kansansivistysmies ja kansanopistomies professori Kosti Huuhka on määrittänyt kansanopiston erityispiirteiksi sen sisäoppilaitosmuodon, ideologisen ja pedagogisen vapauden sekä omavastuisen tehtävänhaun. Mitä nämä sitten tarkoittavat?

Kansanopisto on sisäoppilaitos sekä käytännöllisistä että kasvatuksellisista syistä. Sisäoppilaitoksena sen on helppo rekrytoida opiskelijoita laajoilta alueilta. Pedagogisena etuna on opetuksen ja opiskelun joustava järjestely sekä opettajien ja opiskelijain läheinen vuorovaikutus, minkä on katsottu edistävän varsinkin opiskelijain sosiaalista kehitystä.

Ideologinen vapaus tarkoittaa opistojen oikeutta toimia erilaisella yhteiskunnallisella, uskonnollisella tai muulla aatepohjalla. Tämän mukaisesti opistot jakaantuvatkin grundtvigilaisiin eli sitoutumattomiin opistoihin, kristillisiin, järjestöopistoihin sekä erityisopistoihin.

Pedagoginen vapaus tarkoittaa puolestaan opistojen vapautta järjestää opetuksensa perusoppijaksoihin tai kursseihin painottuvaksi, kohdentaa se tietyille ryhmille sekä päättää opetuksen sisällöstä ja työtavoista.

Kansanopiston ideologisesta ja pedagogisesta vapaudesta, sen kansalaistoimintaluonteisuudesta seuraa, ettei sille voida ulkoapäin asettaa tehtäviä ja vaatia niiden suorittamista, vaan sen tulee omavastuullisesti hakea tehtävänsä. Opiston on itsensä osoitettava, että se on yleisen sivistystarpeen vaatima.

Nämä professori Huuhkan mainitsemat kansanopiston ominaispiirteet toteutuvat uuden lain 1 §:ssä. Vanha, vuodelta 1984 peräisin oleva laki toteaa 1 §:ssä, että: "Kansanopisto on yleissivistävää ja ammatillissivistävää aikuiskoulutusta antava sisäoppilaitos. Kansanopisto voi antaa myös ammatillista perus- ja lisäkoulutusta siten kuin asetuksella säädetään." Nyt säädettävänä oleva uusi laki puolestaan toteaa seuraavaa: "Kansanopisto on yleissivistävää aikuiskoulutusta antava sisäoppilaitos, jonka tarkoitus on edistää kansalaisten omaehtoista opiskelua siten, että kukin kansanopisto voi samalla painottaa arvo- ja aatetaustaansa ja kasvatustavoitteitaan. Kansanopisto voi antaa myös ammatillista perus- ja lisäkoulutusta siten kuin siitä erikseen säädetään tai määrätään. Kansanopisto voi järjestää myös peruskoulu- ja lukio-opetusta siten kuin niistä erikseen säädetään tai määrätään. Kansanopisto voi myös järjestää koulutusta tukevaa tai siihen läheisesti liittyvää tutkimus- ja palvelutoimintaa. Koulutusta sekä tutkimus- ja palvelutoimintaa voidaan järjestää myös maksullisena palvelutoimintana." Tämä uuden lain 1 § korostaa vanhaa lakia selkeämmin kansanopiston erityisluonnetta.

Nyt säädettävänä olevan lain keskeinen uudistus on, että nykyinen osittain meno- ja osittain suoriteperusteinen valtionapujärjestelmä muutetaan kokonaan laskennalliseksi valtionosuusuudistuksen periaatteiden mukaan. Tämä on tervetullut uudistus, jota koko kansanopistokenttä on toivonut. Samalla hallintoa koskevia säännöksiä puretaan ja opistojen omaa päätösvaltaa lisätään. Ympyrä alkaa sulkeutua. Kansanopistot, jotka kaikki ovat yksityisiä, saavat jälleen päättää itse omista asioistaan.

Hallinnon purkua on vähitellen tapahtunut jo jonkin aikaa. Siitä minulla Lahden opiston hallinnossa pitkään olleena on omakohtainen kokemus. Vielä muutama vuosi sitten viranomaisilta tulevien vuotuisten ohjeitten, määräysten ja kiertokirjeitten määrä tarvitsi monta mappia. Nyt puoli mappia riittää vuoden tarpeisiin. Samoin vuotuinen tilinteko valtiolle oli kohtalaisen kirjan paksuinen. Nyt selvitään muutamalla hyvin

suunnitellulla liuskalla, ja uuden lain myötä asiat järkeistyvät yhä edelleen.

Lain valiokuntakäsittelyssä nousi keskeiseksi 2 §:n viimeinen momentti. Kaikissa koulutusta koskevissa laeissa on samanlainen momentti. Tämä laki on siis linjassa muitten lakien kanssa. Yhdelläkään oppilaitoksella tai oppilaitosmuodolla ei ole subjektiivista oikeutta olemassaoloonsa, vaan jokaisen on itsensä osoitettava tarpeellisuutensa. On erikoistuttava, on etsittävä yhteistyömahdollisuuksia, on oltava tehokkaita. Uskon, että tämä säädös on opiskelijoitten kannalta positiivinen, sillä opetuksen laatu tulee yhä nousemaan. Opistot eivät voi enää missään tapauksessa nukahtaa, jos niin on ennenkään tapahtunut, vaan niiden on elettävä ajan hermolla. Valiokunta katsoi kuitenkin, että kansanopisto yleissivistävänä oppilaitoksena on toisessa asemassa kuin esimerkiksi puhtaasti ammatilliset oppilaitokset. Siksi sen kohdalla mahdollisen ylläpitämisluvan peruuttamisen syitten on oltava erityisen painavia.

Edelleen valiokunta korostaa, että kansanopistojen valtionosuuslain tarkoituksena on opistojen toiminnan turvaaminen. Kansanopistoissa on siirrytty opettajien kohdalla kokonaistyöaikaan erittäin hyvin tuloksin. Toiminta on tehostunut, lyhytkurssien järjestämismahdollisuus on lisääntynyt ja käyttöaste sen myötä kasvanut. Kansanopistot ovat keskimäärin 45 viikkoa vuodessa sataprosenttisesti käytössä. Ei löydy mitään muuta koulutusmuotoa, joka pääsisi vastaavaan.

Kansanopistojen lyhytkurssitoiminta on vuosien mittaan voimakkaasti lisääntynyt. Tästä nouseekin lain käsittelyssä eräs ongelmakohta. Se on kurssimuotoisen opetuksen korotettu yksikköhinta. Asiantuntijoitten selkeän enemmistön mukaan kaikki opistot tulee asettaa kurssimuotoisen opetuksen suhteen tasapuoliseen asemaan siten, että opiskelijaviikon yksikköhinta on sama kaikille opistoille riippumatta siitä, kuinka paljon opiston opiskelijaviikoista kertyy kurssien tai perusoppijakson kautta.

Kaikki opistot harjoittavat kurssitoimintaa. Yksikköhinnan korottaminen ensisijaisesti kurssitoimintaa painottavien opistojen kohdalla johtaa tilanteeseen, jossa kansanopistoille maksetaan eritasoista yksikköhintaa myös pitkäkestoista koulutusta toteutettaessa. Kun yksikköhinnan korottaminen ei saa muuttaa valtion kokonaiskustannusten määrää, on vaara, että opistojen väliset valtionapusuhteet vääristyvät pahasti. Siksi valiokunta mietinnössään korostaakin, ettei yksikköhinnan porrastamisella saa vaikeuttaa porrastamisen ulkopuolelle jäävien kansanopistojen asemaa. Siksi porrastusprosentin tulee olla hyvin kohtuullinen.

Herra puhemies! Kansanopistolain erityispiirre on se, että siinä kytketään kirjeopistotoiminta kahden kansanopiston osastoksi. Kirjeopistotoiminta ei Suomessa ole koskaan saanut kovin suurta jalansijaa esimerkiksi Ruotsiin verrattuna. Toisaalta siihen ei ole ollut vastaavaa tarvettakaan, koska meillä on syntynyt ja kehittynyt erittäin hyvä kansalaisopistolaitos. Uskonkin, että laissa toteutuva järjestely kirjeopiston suhteen on oikeaan osunut ja kyseisten kansanopistojen saama korotettu yksikköhinta on perusteltu.

Rahoitusjärjestelmän muutos on suuri eikä tarkkaan osata ennustaa, millaisia vaikutuksia sillä on. Siksi valiokunta edellyttääkin, että muutoksen toteutumista seurataan ja tehdään selvitys sen vaikutuksista ja tarvittaessa ryhdytään toimenpiteisiin epäkohtien korjaamiseksi. Samaa seurantaa valiokunta edellyttää vuokra-arvojärjestelmän purkamisen suhteen. On syytä kiinnittää erityistä huomiota sen vaikutukseen, ja mahdollisesti syntyvät ongelmat tulee hoitaa ylimääräisillä rakennusavustuksilla.

Herra puhemies! Nyt käsiteltävänä oleva laki kansanopistojen valtionosuusuudistuksesta on erittäin tervetullut.

Ed. A s t a l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Toivonen valaisi erittäin mielenkiintoisella tavalla kansanopistojen historiaa menneisyydestä nykypäivään ja siitä tulevaisuuteen. Ed. Gustafsson tänään valaisi taas puolestaan mielenkiintoisella tavalla työväenliikkeen sivistysrakkautta. Kun ei ollut mahdollista päästä kouluun, mentiin Työväen Akatemiaan tai johonkin muuhun opistoon, saatiin oppia ja sivistystä, jota paljon kaivattiin.

Ed. Toivonen piti hyvänä sitä, että yksityiset kansanopistot saavat nyt itse päättää asioistaan. Yhdyn hänen käsitykseensä. Samalla kuitenkin olen sitä mieltä ja toivottavasti ed. Toivonenkin yhtyy minun mielipiteeseeni ja toiveeseeni siitä, että hallitus lopettaisi tuhoisat sivistysleikkauksensa, jotta kansanopistoillakin olisi riittävät toimintaedellytykset ja -mahdollisuudet.

Ed. M. P i e t i k ä i n e n : Herr talman! Folkhögskolans unika karaktär som den fria folkbildningens banerförare i vårt land är viktig, det har kommit fram i många fina anföranden här i de-

batten. Därför bör det också vara en central uppgift att följa upp resultatet av den nya lagstiftning som nu skall stiftas. Det måste utan vidare medges att den nya lagen som har många goda sidor, det har kommit fram här, den innehåller också faromoment som kan både begränsa folkhögskolans möjligheter och därtill styra in den i fållor som i princip är främmande för den fria folkbildningen.

Den fria folkbildningen och folkhögskolan har ibland valt att gå ut och stolt deklarera att: "I en folkhögskola blir man inte något utan någon!" Folkhögskolan kan när den fungerar som bäst vara en härd för andlig tillväxt, tolerans, mognad och kunskapsinhämtande. Folkhögskolan i dag kan och bör vara lyhörd för människans behov i dagens samhälle och kan därmed ges lagenliga möjligheter till att ta sig an sådan yrkesutbildning som inte på annat håll erbjuds till exempel specialgrupper.

Herra puhemies! Mielestäni kansanopistojen valtionosuusjärjestelmän muuttaminen laskennalliseksi on perusteltua, mutta samalla on pidettävä mielessä kansanopistojen ainutlaatuinen luonne ja erityispiirteet, joissa mielestäni kansanopistoliikkeen voima piilee. Viime vuonna ns. tappolista tuli julkisuuteen. Listassa oli huhujen mukaan kymmeniä kansanopistoja — joku on sanonut, että 30:kin nimeä siinä oli mukana — joita ehdotettiin lopetettaviksi tai yhdistettäviksi. Kansanopistokenttä vastusti yksimielisesti ja aivan oikein tällaista menettelyä.

Mielestäni nyt käsittelyssä oleva kansanopistolaki tarjoaa suhteellisen hyvät puitteet kansanopistoille, vaikka ongelmiakin tietysti on. Yksi näistä on 2 §:n muotoilu, joka hallituksen esityksessä oli seuraava: "Valtioneuvosto voi ylläpitäjää kuultuaan peruuttaa ylläpitämisluvan, jos sivistystarpeen pysyvät muutokset tai muut ylläpitämiseen liittyvät syyt sitä edellyttävät." Mielestäni tämä muotoilu nimenomaan kansanopistojen kohdalla on kohtalokas ja erittäin epäoikeudenmukainen jo senkin takia, että monen kansanopiston takana ei ole valtiota tai kuntaa vaan kansanliike tai kannatusyhdistys.

Valiokunnan esittämä muutos, jonka mukaan valtioneuvosto voi peruuttaa ylläpitämisluvan, jos sivistystarpeen pysyvät muutokset tai muut erityisen painavat syyt sitä edellyttävät, mielestäni painottaa kansanopistojen erityisluonnetta ja sitä suurta arvoa, joka sisältyy siihen tosiasiaan, että erilaisten arvolähtökohtien pohjalta lähtevä koulutus on arvokasta koko yhteiskunnalle ja että ulkopuolisen asiana ei ole päättää, annetaanko koulutusta vai ei. Niin kuin tässäkin keskustelussa on käynyt ilmi, osa valiokunnan jäsenistä pelkää, että myös tämä muotoilu voisi olla kohtalokas joillekin opistoille.

Itse haluan kuitenkin uskoa, että tämä kompromissiksi löydetty muotoilu, jonka osa valiokunnan jäsenistä hyväksyy, sekä nimenomaan mietinnössä esille otetut näkökohdat antavat riittävät takeet kansanopistojen tulevaisuudesta. On erittäin tärkeää, että uuden lain tuomia muutoksia seurataan myös kirjeopistojen ja kansanopistojen uusien yhteistyömuotojen osalta ja että valtionosuusprosentin porrastus toteutuu oikeudenmukaisella tavalla niin, että esimerkiksi erityisolosuhteet, kuten opiston sijainti tai erityistehtävän hoitaminen, otetaan riittävästi huomioon. Jos epäkohtia ilmenee, on heti syytä ryhtyä toimenpiteisiin. Tämä koskee tietenkin myös lain 2 §:n soveltamista, siis opistojen ylläpitämislupia koskevaa pykälää.

Ed. A l a r a n t a : Herra puhemies! Käytän vain lyhyen puheenvuoron. Harmittelen aluksi sitä, että eduskunta on lähes koko päivän käyttänyt aikaa sinänsä tärkeään aluepolitiikkakeskusteluun, mutta siitä seuraa se harmillinen puoli, että monet asiat jäävät tuon pitkän mammuttikeskustelun varjoon. Näin käy myös kansanopistolaille, vaikka se on myös merkittävä ja tärkeä asia ja koskettaa hyvin laajoja kansalaispiirejä. Olisin toivonut, että sivistysvaliokunnan puheenjohtaja olisi ollut mukana keskustelussa ja esitellyt valiokunnan mietinnön, aivan kuten hallintovaliokunnan puheenjohtaja Väistö teki aluepolitiikkakeskustelussa. Ed. Toivonen ansiokkaalla puheenvuorollaan hieman valiokunnan puheenjohtajan poissaoloa onnistui paikkaamaan.

Pyysin puheenvuoron oikeastaan ed. Gustafssonin puheenvuoron jälkeen, kun hän samoin kuin ed. Astala iloitsivat ponsista, joita sisältyy useita sivistysvaliokunnan mietintöön. En halua olla ilonpilaaja, vaikka vähän sellainen ehkä olen. Totean kuitenkin, että ei tätä maata eikä tällaisia asioita rakenneta ponsilla. Kun hallituspuolueet eivät ole omaksi harmiksenikaan voineet päätyä minkäänlaisiin pykälämuutoksiin ja pykäläkorjauksiin, en ainakaan itse jaksa uskoa, että näitä epäkohtia hallituksen puolelta ponsilla korjattaisiin. Perustelen tätä väitettä sillä, että eduskunta on lyhyen ajan sisällä ottanut kolme ponsimuotoista kantaa siihen, että sairausvakuutuslain etuuksia ei enää saa heikentää, ja meillä on tälläkin hetkellä käsiteltävänä useita lakeja,

joilla eduskunta lähipäivinäkin heikentää sairausvakuutuksen etuja.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan ensimmäinen varapuhemies Paakkinen.

Ed. Gustafsson (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Oli aika yllättävä tämä ed. Alarannan puheenvuoro. Odotin aivan jotain muuta, esimerkiksi sitä, että hän olisi ollut iloinen ja luvannut omalta kohdaltaan olla myötävaikuttamassa ja painostamassa hallitusta ja virkamiehiä ja päätöksentekijöitä siihen, että esimerkiksi vammaisten koulutus, jonka tiedän olevan myös ed. Alarantaa lähellä, tämän ponnen seurauksena johtaa niihin toimenpiteisiin, joista on kysymys. Uskon, että näin käy erityisesti senkin takia, että täällä on ministeri paikalla, toiseksi sen takia, että nimenomaan vammaisista puheen ollen tämän asian taloudellinen suuruusluokka ei ole kovin iso.

Haluaisin myös ed. Alarannalle todeta, että jollei hän luota ponsiin, niin hetken päästä lain toisessa käsittelyssä on mahdollisuus yhtyä meidän tekemiimme pykälämuutoksiin ja varmistaa sitä kautta, että edes ne parannukset toteutuvat. Tulemme seuraamaan mielenkiinnolla ed. Alarannan äänestyskäyttäytymistä.

Ed. Astala (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ajattelin sanoa ed. Alarannalle, että jos hän tarkoitti puheenvuoronsa hallituspuolueen jäsenille ikään kuin moitteena, niin sinne sen voikin osoittaa. Nimittäin valiokunnassa pykälämuutokset tehdään enemmistöpäätöksellä, niin kuin kaikki muutkin päätökset. Jos hallituspuolueet eivät salli pykälämuutoksia, niin ei niitä silloin tule. Mutta ponsien vaihtoehtona on tietenkin se, että ei ole mitään ponsia, jotka tulevat eduskunnan vastauksiin kuitenkin. Ponsien saaminen ilahdutti meitä sen tähden, että niissä olevat asiat ovat oleellisen tärkeitä, ja mielestämme ponnet olivat parempia kuin ei mitään. Jos esimerkiksi korkeakoululakiin olisi eilen saatu yksikin ponsi, niin olisimme voineet olla todella iloisia, mutta sellaisia ei tullut yhtään eilen.

Ed. Ryynänen: Arvoisa puhemies! Minä kyllä puolestani haluaisin todeta, että olen ollut hyvin iloinen lukiessani nämä ponnet valiokunnan mietinnöstä. Kun nähtävästi olen ainoa valiokunnan ulkopuolelta, joka tässä on puheenvuoroja käyttänyt, niin haluan antaa tunnustuksen valiokunnan jäsenille siitä, että tähän asiaan siellä todella on paneuduttu nimenomaan yhteistyössä ja saatu ihan selviä parannuksia aikaan. Enkä minä mitätöisi näitä ponsia senkään takia, että ei näitä kaikkia asioita suinkaan lain tasolla edes voi sanoa. Minusta on tärkeää todeta se, että tätä rahoitusjärjestelmän muutosta, joka on suuri muutos kansanopistoille, todella seurataan ja ryhdytään toimenpiteisiin.

Aikaisemmin ed. Aittoniemi totesi ainakin jossain välihuudossa "vanhan kaavan mukaan". Näin voi olla. Mutta tämä vanha kaava on todella tarpeen tällaisissa muutoksissa. Samoin tämä vammaisten koulutusta koskeva ponsi on erittäin tärkeä ja myös rakentamisesta aiheutuneita velkoja koskeva lausuma niin, että toimintaedellytykset myös tällaisten kansanopistojen kohdalla turvataan tarvittaessa ylimääräisillä rahoitusavustuksilla.

Minusta iso kysymys kansanopistolaissa on juuri se, kuinka tällaisessa laskennallisessa laissa pystytään ottamaan huomioon kansanopistojen erityispiirteet, kun ajatellaan koko kenttää vielä, miten erilaisia opistoja siellä on, joilla on omat erityisongelmansa. Minusta tässä mietinnössä on selvästi tähän yritetty antaa vastauksia ja edellytetään seurantaa. Uskon, että hallitus myös tämän ottaa huomioon.

Ed. Virrankoski: Arvoisa puhemies! Myönnän kernaasti, että nämä ponnet eivät sinänsä ole lain veroisia. Mutta jos keskustelemme esimerkiksi vaikeavammaisten opetuksesta, niin tarkoitus on ollutkin, että yksikköhinnat vahvistetaan asetuksella. Ymmärtäisin kyllä niin, että jos eduskunta on lausunut kantansa, että vaikeavammaisille opetusta antavissa erityiskansanopistoissa on noudatettava likimäärin samoja yksikköhintoja kuin vaikeavammaisille ammattikoulutusta antavissa erityisoppilaitoksissa, niin kyllä kai tämä nyt tulee myös asetukseen tämän suuntaisena kuin eduskunta toivoo. Tässä mielessä tämäkin ponsi on rakennettu. Samoin vuokra-arvoon perustuvasta rahoituksen päättymisestä tässä laissa nimenomaan todetaan siirtymäsäädöksissä, että tällaisia ylimääräisiä valtionavustuksia voidaan myöntää. Kyllä tällainen eduskunnan toivomus silloista myöntäjää, hallitusta, aika pitkälti sitoo niin, että tämä asia on hoidettava sen jälkeen, kun kymmenen vuotta on kulunut rakentamisesta.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

5) Ehdotus laiksi oppisopimuskoulutuksesta annetun lain muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 200
Sivistysvaliokunnan mietintö n:o 22

Ensimmäinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on sivistysvaliokunnan mietintö n:o 22.

Keskustelu:

Ed. Alaranta: Arvoisa puhemies! Tälläkin kohdalla käsittelen erästä pontta, joten sallittaneen, että lyhyesti totean äskeisestä ponsikeskustelusta sen, että tietysti on miellyttävä ja iloinen asia se, että monilla edustajilla on niin luja ja suuri usko näitten ponsien kaikkivoipaisuuteen. Muistelen vain joskus vuosien takaa tapahtumaa, jolloin eduskunnan enemmistö päätti rakentaa Pudasjärvelle turvevoimalan ponnella. Ainakaan viime lauantaina, kun kävin Pudasjärvellä, sitä voimalaitosta ei ollut vielä rakennettu. Itselläni on se käsitys, että nämä mietintöihin sisältyvät ponnet ovat yleensä huonon omantunnon peittovaatteita. (Ed. Astala: Hallitus toimiin vain!) Sanon tämän kymmenen vuoden kansanedustajakokemuksella.

Arvoisa puhemies! Tässä oppisopimusasiassa olisin puuttunut yhteen yksityiskohtaan, ja se on vammaisten oppisopimuskoulutus. Siitä on oma kappale sivistysvaliokunnan mietinnössä, ja tuossa kappaleessa kerrotaan, että opetusministeriön tarkoituksena oli helpottaa kuntoutuksessa olevan vajaakuntoisen mahdollisuuksia oppisopimuskoulutukseen lakiin otettavalla säännöksellä, siis alleviivaan, lakiin otettavalla säännöksellä.

Edelleen todetaan, että ns. kolmikantaneuvotteluissa palkansaajajärjestöt, mikä suomennettuna on sama kuin SAK, vastustivat työehtosopimusten yleissitovuudesta poikkeamista, minkä vuoksi säännöstä ei voitu ottaa hallituksen lakiesitykseen. Sitten sivistysvaliokunta edellyttää ponnella, että hallitus ryhtyy pikaisiin toimenpiteisiin vammaisten oppisopimusten solmimisen helpottamiseksi.

Tämä ponsi tuntuu minusta oudolta sen keskustelun jälkeen, johon olen sivistysvaliokunnan varajäsenenä osittain osallistunut. Rohkenen sanoa, että tämä ponsi tuntuu farisealaiselta. Se tuntuu siltä siksi, että valiokunta olisi voinut turvata jo nyt vammaisten oppisopimukset lisäämällä esitykseen opetusministeriön alkuperäisen momenttimuotoilun, joka valiokunnan käyttöön annettiin. Esitin tämän lisäyksen tekemistä sivistysvaliokunnan varajäsenenä ja ymmärsin, että valiokunnassa oli myös laajaa valmiutta muutokseen. Hämmästelen sen tähden tätä lopputulosta ja hämmästelen sitä myös siksi, että oppositioryhmätkään eivät ole esittäneet tällaista muutosta. Toki ymmärrän, mikä se selitys on. Se on se kirjainyhdistelmä SAK, joka vastusti tämän muotoilun hyväksymistä.

Arvoisa puhemies! Perustelin ja haluan edelleen perustella esitystäni sillä, että ensinnäkään, arvoisat edustajatoverit, vammaiset eivät ole mukana kolmikantaneuvotteluissa. Siksi mielestäni eduskunnan asia on pitää lainsäädännössä heidän puoltansa. Toiseksi, vammaiset ja vajaakuntoiset ihmiset ovat poikkeuksia kaikesta yleissitovuudesta, niin kuin jo valiokunnassa totesin. Se on lähtökohta, tosiasia, joka minusta meidän pitää muistaa. Eivät heitä sido heidän vammojensa vuoksi elämän mitkään yleissitovuudet ja yleisperiaatteet.

Olisin toivonut, että tässä asiassa eduskunta olisi ajatellut enemmän ihmisiä kuin järjestelmiä. Nyt me ajattelemme enemmän järjestelmiä, ayjärjestelmiä, kolmikantaneuvotteluja jne. Olisin toivonut, että sivistysvaliokunta olisi ollut nimensä mukainen tässä asiassa. Nimittäin mikäli me olisimme höylänneet sen kynnyksen, joka vammaisten oppisopimustoiminnassa tällä hetkellä on, tämä raha ei olisi ollut keneltäkään muulta ihmiseltä pois. Se olisi tasoittanut oleellisesti vammaisten ja vajaakuntoisten elämää, työelämään pääsyä, kuten nyt tapahtuukin tämän lakiesityksen 19 a §:ssä vankien osalta.

En ole tältä paikalta monesti siteerannut suoraan Raamattua, vaikka sen kirjan periaatteista toki olen useinkin täällä puhunut. Olen yrittänyt välttää politiikan ja ns. uskonasioiden sekoittamista, mitä usein tapahtuu tässä talossa ja tälläkin paikalla. (Ed. Savolainen: Se on kunnioitettavaa!) Nyt kuitenkin lainaan. Viime sunnuntai oli tuomiosunnuntai ja sen tekstit ovat siis koko meneillään olevan viikon tekstejä. Eräässä niistä puhutaan viimeisestä tuomiosta ja sille kutsutuista ihmisistä. Valtaistuimella istuva sanoo mm.: "Minä olin sairas, ja te kävitte minua katsomassa. Minä olin vankilassa, ja te tulitte minun luokseni." Ja vähän myöhemmin: "Totisesti: kaiken, minkä te olette tehneet yhdelle näistä vähäisim-

mistä veljistäni, sen te olette tehneet minulle." Ja edelleen: "Totisesti: kaiken, minkä te olette jättäneet tekemättä yhdelle näistä vähäisimmistä, sen te olette jättäneet tekemättä minulle."

Arvoisa puhemies! Halusin tällä puheenvuorolla sanoutua irti sivistysvaliokunnan ratkaisusta, joka tulee nyt myös eduskunnan päätökseksi. En tee toisessakaan käsittelyssä muutosesitystä, koska se ei johtaisi mihinkään, koska sekä hallitusryhmät että oppositioryhmät ovat tämän asian keskinäisissä neuvotteluissa näin sopineet. Halusin kuitenkin näillä edellisillä sitaateilla kertoa teille, hyvät edustajatoverit, mitä me nyt teemme ja mitä me jätämme tekemättä. Vankeja me ymmärrämme, vammaisia emme.

Ed. T y k k y l ä i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Voi pitkälti yhtyä ed. Alarannan puheenvuoroon. Me käsittelimme tätä asiaa valiokunnassa vammaisten oppisopimuskoulutuksen kohdalta, ja olen hänen kanssaan samaa mieltä, että tämä asia olisi pitänyt saada lakipykäliin. On valitettavaa, että tällaisia kolmikantasopimuksia on olemassa eivätkä valiokunta ja eduskunta voi vapaasti tehdä päätöksiä esimerkiksi vammaisten koulutuksesta. Haluankin todeta sen, että kun ed. Alaranta toi esille oppositiopuolueet, niin minun mielestäni hallituspuolueiden olisi pitänyt käydä tässä neuvottelut, nimenomaan hallituspuolueiden, koska ennenkin ovat hallituspuolueet käyneet neuvotteluja ja näihin on voitu tehdä muutosehdotuksia.

Jos ed. Alaranta olisikin varsinainen valiokunnan jäsen, niin ehkä asia olisi toisin päättynytkin. Hänen kokemuksensa on sellainen, että hän on ennenkin näihin asioihin puuttunut ja täällä on saatu aikaan korjauksia.

Toivoisin, että opetusministeri, joka tällä hetkellä on täällä salissa paikalla, myös omalta osuudeltaan ryhtyisi toimenpiteisiin, jotta vammaisten oppisopimuskoulutus saataisiin sellaiseen järjestykseen kuin sen pitäisi tässä maassa tällä hetkellä olla.

Ed. H a c k l i n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Haluaisin nyt tuoda meille kaikille julki sen, mikä on tämän asian toinen puoli. Jos opetusministeriön esittämällä tavalla olisi vammaisia haluttu tukea, niin silloin olisi poikettu työsopimuslain ja työehtosopimuslain sitovuudesta vammaisten vahingoksi eli silloin olisi heikennetty vammaisten työsopimusturvaa ja työehtosopimusturvaa. Kai me nyt kaikki kuitenkin olemme sitä mieltä, että heille kuuluu näissä asioissa sama turva kuin kaikille muillekin ihmisille. Siksi emme tällaista pykälämuutosta voineet hyväksyä ja päädyimme tähän ponteen valiokunnassa sitten yksimielisesti, koska on muita keinoja turvata vammaisten asema oppisopimuskoulutuksessa.

Tämä lakihan antaa mahdollisuuden siihen, että paikallisesti sovitaan työnantajalle maksettavasta koulutuskorvauksesta. Vammaisen kyseessä ollessa se on mahdollista sopia korkeammaksi niin, että se korvaa vammasta mahdollisesti aiheutuvat ylimääräiset kustannukset. Valiokunnan mietintö selkeästi toteaa tämän. Lisäksi siinä on ponsi, jolla edellytetään vammaisten aseman parantamista oppisopimuskoulutuksessa, ja se voi tapahtua muun lainsäädännön kautta kuin heikentämällä vammaisen työehto- ja työsopimusturvaa, vaikkapa rahoituslakia muuttamalla niin, että vammaisen oppisopimuskoulutuksesta maksettaisiin 50 prosentin korotus niin kuin ammatillisissa erityisoppilaitoksissa. Tämä nyt on ilmasta heitetty esimerkki, mutta me emme halunneet heikentää vammaisen työehto- ja työsopimusturvaa tavalliseen ihmiseen verrattuna ja siksi päädyimme tähän ponteen.

Ed. P y k ä l ä i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Lähtökohtanahan käsittääkseni vammaistenkin kohdalla on perustuslaillinen oikeus tasa-arvoon. Minä ymmärrän tasa-arvon niin, että jos ihmisellä on jokin vamma tai sairaus, että hän ei pysty ns. normaaliin toimintaan, niin yhteiskunnan tulee taata hänelle joko tukihenkilö tai muita tukitoimenpiteitä niin, että hän pystyy toimimaan ns. normaalissa yhteiskunnassa. Nimenomaan tässä tapauksessa tämä ponsi tähän lakiin tarkoitti sitä, että vammaisia ei rinnasteta vankeihin. Pykälä koski vankeja, jolloin he eivät ole normaalissa työsuhteessa eivätkä myöskään työsuhdeturvan piirissä.

Nimenomaan tällä tavalla pyritään siihen, että vammaisia kohdellaan tasavertaisina ja tasa-arvoisina yhteiskunnan jäseninä ja heille tulee taata ne tukitoimet, joita he tarvitsevat kyetäkseen toimimaan näillä ehdoilla. Yksi tällainen tukitoimi on esimerkiksi lain mahdollistama korotettu yksikköhinta niille työnantajille, jotka ottavat vammaisen oppisopimuskoulutukseen.

Nimenomaan tässä puhutaan vammaisten puolesta. Niin kauan kuin vammaisia ajatellaan jonkin näköisenä erillisryhmänä, B-luokan kansalaisina tms., niin koskaan heidän asemansa ei parane, ellemme me lähde siitä, että heidän täytyy

olla tasavertaisia yhteiskunnan jäseniä muiden ihmisten rinnalla.

Ed. Alaranta (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Olen iloinen näistä muutamista puheenvuoroista, jotka kertovat siitä, että eräitten edustajien omaatuntoa tämä ratkaisu kuitenkin jäi kolkuttamaan. Äskeiset puheenvuorothan osoittavat, että ainakin sivistysvaliokunnan jäsenet tietävät, mitä tässä tehdään.

Mitä tulee äskeiseen ed. Pykäläisen puheenvuoroon, niin perusoikeusseurantatyöryhmä on tänäänkin pitänyt kokouksen. Odotan ihastuksella aikaa, jolloin tämä eduskunta säätää perusoikeudesta, jossa vammaisuus luetellaan syrjintäkieltopykälässä perusteena, jolla ihmisiä ei saa syrjiä. (Ed. Astala: Mutta ed. Alarantahan nyt juuri syrjii!) — Ei se ole syrjintää, vaan se on tosiasioitten rehellistä tunnustamista, niin kuin omalla puheenvuorollanikin todistan.

Sitten ed. Tykkyläisen puheenvuoron johdosta. Lainaan vain lyhyesti täällä laatikossa olevaa Kansanedustajan lakikokoelman hallitusmuodon 2 §:ää: "Valtiovalta Suomessa kuuluu kansalle, jota edustaa valtiopäiville kokoontunut eduskunta. Lainsäädäntövaltaa käyttää eduskunta yhdessä tasavallan presidentin kanssa."

Ed. Virrankoski (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! On avoimesti myönnettävä, että ed. Alaranta on oikeassa tässä asiassa. Tilanne oli vain semmoinen, että pykälämuutosta ei ollut mahdollista valiokunnassa suorittaa. Sen vuoksi otettiin siihen toisenlainen lähestymistapa elikkä jos ei kerran koulutettavan palkkaa voida alentaa, koulutuskorvausta voitaisiin nostaa. Tässä valiokunnan kannanotossa, joka toivon mukaan tulee eduskunnan kannanotoksi, todetaan nimenomaan, että on siis korvattava koulutuskorvauksessa työantajalle mahdollisesti aiheutuvat ylimääräiset sekä välilliset ja välittömät kustannukset elikkä jos vammaisen työpanos on alempi kuin ns. terveen opiskelijan työpanos, niin tämä on myös korvattava työnantajalle.

Ed. Savolainen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Niin kauan kuin tämä sali keskustelee oppisopimuskoulutuksessa vain korvauksista ja palkoista, niin kauan tämä sali on täysin metsässä siinä asiassa. Oppisopimuskoulutuksen keskeinen ongelma on sen teoriakoulutuksen järjestäminen niin, että siinä oikeusturva toteutuu oppilaan ja työnantajan kannalta. Silloin kun me rupeamme liittämään oppisopimuskoulutukseen tavalla tai toisella vammautuneita ihmisiä, niin keskeinen ongelma ei ole se, minkälaisella liksalla sitä asiaa tehdään, vaan keskeinen asia on se, minkälainen koulutustapahtuma se on tälle henkilölle. Nyt me keskustelemme vain aina siitä, mitä työtä siellä tehdään. Tämä on koulutusmuoto. Jos me aiomme kehittää oppisopimuskoulutusta tässä maassa jollekin Saksan mallin tasolle tms., niin tässä salissa pitää ruveta puhumaan koulutuksen sisällöstä.

Ed. Pykäläinen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Valitettavasti murheissani täytyy todeta, että tämä hallitus ei ole kolmeen vuoteen kyennyt puhumaan minkään näköisistä opetuksien sisällöistä, opetuksen tavoitteista tai mistään muustakaan laatuun jne. liittyvistä tekijöistä. Mutta tässä vammaisasiassa minä toivoisin, että jokainen meistä voisi kysyä tuntemiltaan vammaisilta, haluavatko he itse todella, että heitä kohdellaan heikompiosaisina ja jollain tavalla eriarvoisina, ja haluavatko he yhtä lailla koulutuksessa kuin muissakin yhteiskunnan palveluissa heikompaa sosiaali- ja oikeusturvaa kuin muut opiskelijat tai muut Suomessa asuvat kansalaiset.

Ed. Alaranta (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! En jatka tätä keskustelua enempää, mutta haluan ääneen ihmetellä ed. Pykäläisen puheenvuoroa sen jälkeen, kun hän sivistysvaliokunnan kokouksessa kannatti minun äskeistä esitystäni.

Ed. A. Ojala: Arvoisa puhemies! Kaikesta tästä äsken käydystä keskustelusta huolimatta minä olen erittäin iloinen siitä, että sivistysvaliokunta on tehnyt aika merkittävän ja yksimielisen mietinnön. Ed. Alarannan esille nostamien vammaisten osuudelta olen sitä mieltä, että siinä on hyvin paljon erilaisia mahdollisuuksia saada tuo asia toteutettua, eivät yksinomaan nämä ed. Alarannan esille nostamat kohdat. Kun täällä nyt on opetusministeri paikalla, niin minä vetoan arvoisaan opetusministeriin, että valiokunnan tältä osin lausuma ponsi tulee todellakin olemaan totuutta ja että se myös todella otetaan niin vakavasti kuin se sivistysvaliokunnan keskustelussa ja tässä paperissa on mainittu. On hallituksen mahdollisuus huolehtia siitä, että ryhdytään niihin toimenpiteisiin, mitä tämän asian kuntoonsaattaminen vaatii, ja sen

kuntoonsaattaminen on varmasti meidän kaikkien yhteinen tahto.

Minusta on myös hyvin hyvä, että valiokunnan kannanotossa korostetaan tämän koulutusmuodon asemaa vaihtoehtoisena työvaltaisena koulutusmuotona muutoin tässä oppilaitosmuotoisessa ammatillisessa järjestelmässämme. On tietysti tärkeää, että ammatillinen peruskoulutus tapahtuu nykyisessä järjestelmässä, mutta vaihtoehtona ja perinteistä opetusta tukevana koulutusmuotona sopii oppisopimuskoulutus mitä erinomaisimmin aika usealle alalle. Siten sitä on myös yhä lisääntyvässä määrin käytetty. Oppisopimuksen avulla on voitu kouluttautua ammattiin koulutasolta korkea-asteelle asti. Ongelmana on ollut oppisopimuspaikkojen vähäisyys, mutta halukkaita koulutukseen olisi todella paljon paljon enemmän kuin mitä on voitu paikkoja järjestää. Tämänhetkinen vaikea työllisyystilanne on ollut vaikuttamassa hyvin merkittävästi niin tähän halukkuuteen kuin myös koulutuspaikkojen järjestämiseen.

Viime vuoden lopussa oppisopimuksia oli vain 4 700, mutta tämän vuoden lokakuun lopussa niitä oli voimassa jo lähes 9 000. Nyt hallitus lupaa kuitenkin vain 8 000 sopimusta ensi vuodelle, vaikka tämän hetken saatujen tietojen mukaan olisi mahdollista jopa 13 000 sopimuksen syntyminen. Jos hallitus nyt on tosissaan huolissaan nuorten työtilaisuuksien ja koulutuspaikkojen luomisesta ja saannista, niin kyllä minusta sen pitää todella lisätä huomattavasti määrärahaa tämän koulutusmuodon toteuttamiseen. Minä toivoisin todella, että tähän asiaan valtiovarainvaliokunta omassa mietinnössään ensi vuoden budjetista kiinnittäisi huomiota ja lisäisi määrärahaa ja samoin sitten tietysti koulutuspaikkojen määrää.

Toinen asia on sitten työnantajille maksettu koulutuskorvaus. Koulutustarkastajat näyttävät pelkäävän tulevia aikoja nimenomaan oppilaiden koulutukseen pääsyn kannalta ja laajempien valintamahdollisuuksien karsiutumisena, jos laissa ei ole työnantajille maksettavaa vähimmäiskorvausta.

Tämän lain, jota nyt käsittelemme, tarkoituksena on ollut vähentää normitusta ja saada aikaan joustavaa sopimuskäytäntöä, mikä sinänsä tietysti on aivan oikea tavoite. Mutta oppisopimuskoulutus joutuu nyt kilpailemaan työvoimahallinnon subventoiman työnvälityksen kanssa. Työnantajalla on mahdollisuus saada suoraa työllistämistukea ilman koulutustukea työvoimahallinnolta yli 4 000 markkaa kuukaudessa, mutta oppisopimusta tehtäessä vähimmäismäärä työnantajille on ollut vain 720 markkaa kuukaudessa. Eli näin ollen työnantajan näkökulmasta korvaukset eivät myöskään tue koulutustavoitteita, sillä koulutettavalle tulee maksaa alan työehtosopimusten edellyttämää palkkaa, jos yritys saa koulutuskorvausta.

Eli näin ollen valiokunnan ponsi siltä osuudelta, että tätä lakia pitää todella seurata, sen seurannan välttämättömyydestä ja epäkohtien korjaamisesta jopa lainsäädäntömuutoksin niin, että koulutuskorvausta koskevat määräykset palautetaan, mikäli tarvetta ilmenee, on varmastikin tältä osuudelta helpottava kannanotto.

Aivan yhtä tärkeänä pidän pontta siitä, että poistetaan tällainen kummallinen kilpailutilanne työvoimahallinnon tukeman koulutuksen ja oppisopimuskoulutuksen välillä. Niidenhän pitäisi toki tukea toinen toistaan ja pitäisi saada mahdollisimman paljon koulutustilaisuuksia nuorille.

Äskeiseen keskusteluun viitaten minä siitä huolimatta uskon siihen, että näillä ponsilla on kuitenkin merkitystä. Näin ollen luotan siihen, että myös nämä ponnet opetusministeri ottaa vakavasti ja seuraa tilannetta niin, että saataisiin oppisopimuskoulutus vietyä huomattavasti laajemmalle tässä meidän suomalaisessa yhteiskunnassamme kuin mitä se tänä päivänä on.

Arvoisa puhemies! Olen todellakin tyytyväinen tämän lain voimaantuloon ja toivon, että seuranta sitten tuo siihen muutoksia niiltä osin kuin ongelmat antavat aihetta sitä muuttaa.

Opetusministeri U o s u k a i n e n: Rouva puhemies! Minä olen ollut ensin oppositiopuolueen kansanedustajana ja sitten hallituspuolueen kansanedustajana niin, ettei ministeriössä ole ollut oman puolueeni edustajaa, ja nyt sitten tässä tehtävässä kaiken aikaa voimakkaasti oppisopimuskoulutusta kannattamassa ja edistämässä jo siitä ensimmäisestä kaudesta lukien. Ja toden totta, jos vilpittömästi katsoo tätä asiaa, niin uskon, että ed. A. Ojalakin myöntää, että tätä asiaa on käsitelty, lakiuudistuksia on tehty kaiken aikaa. Ed. Savolainen, jonka kanssa usein olemme keskustelleet sisältökysymyksistä, varmaan myös tietää sen, miten huolestunut olen samoista asioista kuin hän äskettäin. Minusta niissä asioissa on paljon korjattavaa, myös siinä erikoisessa tilanteessa, joka kyllä näkyy tuossakin ponnessa, jossa puhutaan erityyppisestä koulutuksesta, niiden kilpailusta. Minun mielestäni luonnollisesti virkatyöhön jo kuuluu, että seura-

taan lain toteutumista. Mutta on ihan hyvä, että eduskunta siitä huomauttaa, kaikin mokomin, tai tässä tapauksessa valiokunta nyt sanamuodossaan ja eduskunta sittemmin. Näin uskon.

Rouva puhemies! Katson kuitenkin, että tässä tilanteessa on ollut hyvin erikoisia vaiheita, silloinkin kun nyt ja vastedes on tekeillä varsin suuria kuvioita. Tiedätte minun aikaisemminkin esittäneen jo oppisopimuskoulutuksen merkittävää lisäämistä myös niin, että siinä kaikki nämä eri osatekijät ja komponentit on otettu huomioon.

On kuitenkin ollut valitettavaa, ettei näitä paikkoja niin paljon ole tullut kuin välillä on ollut tarjonakin. Ne eivät ole toteutuneet. Tätä, kuten havaitsitte, myös seurataan. Vastaisuudessa myös tällä alalla tehdään niin paljon kuin suinkin mahdollista.

Kuten olette saattaneet havaita, nuorisotyöttömyyteen kiinnitetään erityistä huomiota. Omassa elämässäni se on hyvin tärkeä ongelmakohta, johon haluan puuttua niin lainsäädännöllisesti kuin muutoinkin. Huomautan, että oppisopimuskoulutus on hyvin merkittävä ja myös se, että tämä asia hoidetaan kuntoon. (Ed. Laine: Missä ministerin vastuu?)

Ed. R y y n ä n e n : Arvoisa puhemies! Oli todella mukava kuulla arvoisan opetusministerin myönteinen lausunto oppisopimuskoulutuksen edistämisestä. Monilla tahoillahan tätä toivotaan. Opetusministerillä on nyt tähän tietysti erinomainen tilaisuus vaikuttaa, jotta vaihtoehdot voisivat lisääntyä.

Nyt sääntely todella perustuu talousarvioesityksen määrään, 8 000 oppisopimuspaikkaan ja siellä olevaan arviomäärärahaan. Jos oppisopimuksia, kuten me kaikki toivomme, enemmän solmittaisiin, niin silloin tietysti tarvittaisiin lisämäärärahaa. Toivon, että valtiovarainvaliokunnassa pystymme ainakin jollakin lausumalla edellyttämään, että jos tämä kehitys näin myönteistä on, niin ainakin lisäbudjeteissa tuodaan se lisämääräraha, eli että tämä rajoitus ei toimisi esteenä tämän hyvän koulutusmuodon lisäämiselle ja kehittämiselle tässä tilanteessa.

Haluan myöskin yhtyä ponteen, jossa puhutaan epäsuhtaisesta kilpailutilanteesta työvoimahallinnon, koulutuksen ja oppisopimuskoulutuksen välillä. Yhdyn myös siihen, mitä ed. Savolainen on täällä sanonut teoriakoulutuksesta ja sen sisällöstä. Siinä on oleellinen pullonkaula ja kehittämistarve. Yhdyn myös ed. Alarannan perusteluihin.

Minusta tuntuu, että olen täällä jo melkoinen ponsien kannattaja — viittaan edelliseen keskusteluun — mutta pidän kyllä tätä pontta tyhjää parempana, että mietinnössä puututaan vakavasti vammaisten oppisopimuskoulutusasiaan ja oppisopimusten solmimiseen ja mietitään keinot, mitenkä tätä voidaan helpottaa ja mitenkä joustavuutta lisätään, jotta paikallisesti voidaan koulutuskorvauksista sopia. Myöskin toteutumista on hyvä tarkoin seurata ja puuttua siihen, kun aihetta ilmaantuu.

Opetusministeri U o s u k a i n e n : Rouva puhemies! Kuten ed. Alaranta ensimmäisessä puheenvuorossaan totesi, opetusministeriö oli sillä kannalla, että vammaisten asia hoidetaan ja sillä hyvä.

Täällä peräänkuulutettiin ministerin vastuuta. Ministeri ei valitettavasti voi määrätä työpaikkojen eikä oppisopimusten toteutumista. Ihan samalla tavalla kuin minä en voi määrätä, että ed. Laine on onnellinen ja totaalisesti onnistuva kaikissa tehtävissään, en myöskään voi määrätä työpaikkoja, työsopimuksia tai oppisopimuksiakaan tehtäviksi. Ainut, mitä voimme tehdä, on menetellä, kuten ed. Ryynänen totesi, luoda edellytyksiä. Siinä minä kyllä kannan vastuuni.

Ed. S a v o l a i n e n : Arvoisa puhemies! Pyysin puheenvuoron asiasta, joka koskee budjettiin sisältyvää 8 000:ta oppisopimuskoulutuksen aloituspaikkaa. Toivoisin erityisesti, että hallituspuolueilla olisi valtiovarainvaliokunnassa lupa tehdä tämän asian kohdalla muutoksia, joissa voitaisiin kirjata valtiovarainvaliokunnan mietintöön lausuma siitä, että olisi oikeus aloittaa ensi vuonna esimerkiksi enintään 13 000 paikkaa, joka on osoittautunut kaikissa laskelmissa hyvin realistiseksi koulutuspaikkamääräksi, koska se on ainoa tapa, jolla me voimme kehittää oppisopimuskoulutusta yhtenä varsin hyvänä koulutusvaihtoehtona. Tätä todella toivoisin hallituspuolueiden taholta, että sellainen muutos voisi valtiovarainvaliokunnassa syntyä.

Oppisopimuskoulutus on sinänsä varsin hyvä asia, enkä sen sisältöön enää tässä yhteydessä halua enempää puuttua. Siinä on nyt olemassa kohtuullisen ajantasalla olevat lait, mutta siellä on edelleenkin keskeisiä puutteita, keskeisiä sisällöllisiä puutteita, joihin pitää edelleenkin pyrkiä vaikuttamaan, jotta oppisopimuskoulutus koulutusvaihtoehtona, erityisesti nuorisoasteen koulutuksena, voisi kehittyä.

Arvoisa puhemies! Varsinainen huoleni oli, että valtiovarainvaliokunnassa voisi syntyä budjetin käsittelyn yhteydessä päätös siitä, että koulutuspaikkoja voitaisiin lisätä ensi vuodelle enemmän kuin ne 8 000, jotka sinne on merkitty.

Ed. Tykkyläinen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Oli mielenkiintoista kuunnella ministeri Uosukaisen puheenvuoroja. Vastauspuheenvuoroni on hänelle.

Ministerille kuuluu mielestäni vastuu siitä, että on riittävästi rahaa budjetissa mm. oppisopimuskoulutusta varten. Minä toivoisin, kuten ed. Savolainen totesikin puheenvuorossaan, että pitää olla riittävästi oppisopimuskoulutuspaikkoja — niitähän ei synny ilman rahoituksia — että tämäkin keskustelu osaltaan antaisi pontta ministerille, että hän vaikuttaisi siihen, että rahoituksia tulee, kun rahoituksia käsitellään valtiovarainvaliokunnassa. Kun ministeri on puhunut täällä kantavansa huolta nuorten työttömyydestä, tämäkin olisi yksi asia, että työttömiä nuoria voitaisiin saada oppisopimuskoulutukseen mukaan.

Opetusministeri Uosukainen: Rouva puhemies! Vastauspuheenvuoro! Minä totean ainostaan sen seikan, että meillä on, niin kuin viittasin vuosien kulkuun, ollut sellaisia aikoja, jolloin lähestulkoonkaan kaikki ne paikat eivät ole toteutuneet, joihin on varauduttu ja joihin on varaa ollut. Minä toivon, että ed. Tykkyläinen vahingossa lausui, mitä äsken lausui. Niitä on ollut enemmän, tilanne nyt on muuttunut. Kenties tässä on vaikuttamassa myös se, että lainsäädäntö on ollut jo omiaan parantamaan tilannetta. Näin ainakin haluan uskoa ja toivoa. Olen vakain tuumin tätä edistämässä ja arvelen, että kun mikä tahansa nuorisotyöttömyyteen liittyvä keinovalikoima esille otetaan, siihen myös otetaan mukaan oppisopimus. Ja minä vakuutan, että oppisopimuskoulutus on kokonaan toisessa valossa yrityselämän ja työelämän yhteistoiminnassa kuin vuonna 1983, kun tähän taloon tulin. Silloin siihen erittäin moni taho suhtautui eri tavalla kuin nyt, onneksi nyt myönteisesti.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

6) Ehdotukset laeiksi Suomen Hallitusmuodon, valtiopäiväjärjestyksen sekä valtioneuvoston ministeriöiden lukumäärästä ja yleisestä toimialasta annetun lain muuttamisesta

Toinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 317/1992 vp
Perustuslakivaliokunnan mietintö n:o 10

Ensimmäinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on perustuslakivaliokunnan mietintö n:o 10. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotusten yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelu:

Ed. Kaarilahti: Arvoisa rouva puhemies! Eduskunnassa on käsittelyssä ja päätettävänä suuri joukko lakiesityksiä, jotka koskettelevat suoraan kansalaisten jokapäiväistä elämää ja toimeentuloa, heidän hyvinvointiaan tai sen murentumista. Nyt käsiteltävänä olevat lakiesitykset hallituksen esityksessä 317/1992 vp eivät liity suoraan edellä mainittuihin seikkoihin, mutta niillä on olennaista ja periaatteellista merkitystä sille, miten eduskunta voi osallistua kansainvälisissä toimielimissä, lähinnä Euroopan talousalueen sekakomiteassa, tehtävien päätösten valmisteluun ja sille, ketkä tähän valmisteluun saavat tai voivat eduskunnassa osallistua.

Valtiosääntöä on muutettava, jotta eduskunnan vaikutusmahdollisuus edes jossain määrin turvataan. Hallitusmuodon 33 a §:n muuttaminen on oikean suuntainen siinä mielessä, että Eta-asioiden kansallista valmistelua johtaa näin valtioneuvosto. Pykälän yksityiskohtaiseen muotoiluun ollaan vielä esittämässä täällä muutoksia. Valtiosääntömuutokset eivät kuitenkaan saa vaikuttaa siihen, etteikö valtiosäännön uudistaminen eduskunnan viime vuosina esittämien lausumien mukaisesti olisi välttämätöntä. Viittaan mm. Nikulan komitean mietintöön. Näiden nyt tehtävien muutosten tulee johtua vain Euroopan talousalueesta tehdystä sopimuksesta, ei mistään muusta, ei mahdollisesta Euroopan unionin jäsenyydestä aikanaan siitä neuvoa-antavan kansanäänestyksen jälkeen eduskunnassa päätettäessä.

Hallituksen esitys johtaa harvainvaltaan. Eduskunnan aseman vahvistaminen on hallitusmuodon 2 §:n mukaan kansanvallan vahvistamista. Valtiopäiville kokoontunut eduskunta edustaa Suomen kansaa. Valtiopäiväjärjestykseen ehdotetut muutokset eräin osin johtavat val-

lan keskittymiseen harvoille suuren valiokunnan jäsenille. Euroopan talousaluesäädösten valtion sisäinen valmistelu on tarkoitus toteuttaa lähinnä suuren valiokunnan välityksellä. Erikoisvaliokuntien asema on mielestäni turvattava Eta-säädöksistä johtuvien lainmuutosten käsittelyssä.

Suuren valiokunnan jäsenet sitovat ennakkokäsittelyssä poliittisesti muiden kansanedustajien kädet. Lähetekeskustelun puuttuminen hallituksen esityksistä tekee lähes mahdottomaksi suuren valiokunnan edes saada tietoonsa muiden kansanedustajien näkemyksiä. Voidaan kysyä, onko kansanedustajilla yhtäläiset vaikuttamismahdollisuudet edes muodollisesti ja tarvitaanko 200:aa kansanedustajaa.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä tulen tekemään muutosesityksiä III vastalauseeseen sisältyvien perustelujen mukaisesti. Siinä valtiopäiväjärjestyksen 43, 48 ja 53 §:iin esittämäni muutokset tulevat pohjautumaan siihen, että erikoisvaliokuntien asema asiantuntijavaliokuntina turvataan. Etenkin 43 §:ssä asianomaisen erikoisvaliokunnan tulee antaa lausuntonsa, koska niin kiireellisiä lain tason asioita tuskin Euroopan talousalueelta tulee, kuten en usko mahdollisen EY-jäsenyyden myötäkään tulevan, etteikö niistä erikoisvaliokunta ehtisi valmistella lausuntoaan suurelle valiokunnalle.

Mitä tulee valtiopäiväjärjestyksen 48 §:ään, siinä edelleenkään ei puututa ulkoasiainvaliokunnan nykyiseen rooliin vaan pyritään säilyttämään erikoisvaliokuntien asema tavanomaisen ja sisällöltään erikoisvaliokunnan toimialaan kuuluvan lain lausunnonantajavaliokuntana. 53 §:ssä niin ikään turvataan erikoisvaliokuntien asema lausunnonantajana suhteessa suureen valiokuntaan.

Valtiopäiväjärjestyksen 4 a luvussa käsitellään eduskuntaan tulevaa ennakkokäsittelyä. Hallituksen esityksen mukaan suuri valiokunta, kuten jo aikaisemmin totesin, antaa koko eduskunnan puolesta luonteeltaan poliittisen sitoumuksen. Valiokunnan jäsenet edustaisivat valiokunnassa koko ryhmäänsä jopa ryhmän koon painoarvolla asiantuntijoiden mukaan. Kohtuullista on, että koko eduskunta saa edes tietoonsa mm. lainmuutosta vaativan asian, joka on tullut ennakkokäsittelyyn. Tästä syystä 54 a §:ää on muutettava siten, että puhemiehen on viipymättä saatettava asia eduskunnan tietoon.

Hallituksen esityksen perusteluissa korostetaan sitä, että suuren valiokunnan ennakkokäsittelyssä ilmaisemien kantojen tulisi tosiasiallisesti vastata koko eduskunnan tahtoa. Mutta ilman minkäänlaista lähetekeskustelua eduskunnan tahto ei tule suuren valiokunnan jäsenten tietoon ja jää näin vain harvojen edustajien kannanotoksi.

Hallituksen esityksen 54 c §:n mukaan puhemies toimittaa yhdentymisasiassa valtioneuvostolta saamansa kirjelmän säädösehdotuksineen ennakollisesti käsiteltäväksi suuressa valiokunnassa ja yleensä yhdessä tai useammassa lausunnon antavassa erikoisvaliokunnassa. Ellei poisteta sanaa yleensä hallituksen esityksestä, jää puhemiehen harkintaan, käsitelläänkö asia ennakollisesti myös erikoisvaliokunnissa, jotka tuntevat Suomessa vallitsevan lainsäädännön ja pystyvät harmonisoimaan varmasti sen Euroopan talousalueesta ja mahdollisesti joskus aikoinaan, mikäli siihen päädytään, Euroopan unionista tuleviin lakiesityksiin. Ennakkokäsittelyssä on tarkoitus siis saada selvyys siihen, onko käsiteltävänä olevaa Eta-säädöstä koskeva ehdotus aikanaan lopullisesti eduskunnassa läpivietävissä vai ei. Suuren valiokunnan tulee tästäkin syystä saada lähetekeskustelussa eväitä koko eduskunnalta. Täysistunnossa jää mahdollisuus vain hyväksyä tai hylätä säädös aikanaan. Vaikka poliittinen sitoumus ei muodollisesti sido eduskuntaa, säädöksen hylkääminen eduskunnassa aikanaan johtaisi Suomen melko outoon valoon kansainvälisissä elimissä.

Arvoisa puhemies! Kuten äsken kerroin, tulen yksityiskohtaisessa käsittelyssä tekemään III vastalauseen mukaisia yksityiskohtaisia muutosehdotuksia.

Ed. A i t t o n i e m i (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Haluan todeta lyhyesti, että perustuslain tarkoittamaa lainsäädäntövaltaa sen lopullisessa muodossa käyttää vain tämä sali, joka tekee päätökset. Näin ollen, kun Eta-sopimus astuu voimaan, niin kuten aikanaan yrittäessäni täällä muiden mukana kaataa Eta-sopimusta olen todennut ja todennut sen jälkeenkin, eduskunnasta tulee kirjaamo, joka kirjaa ne lain säännökset, jotka tulevat Euroopasta. Näin ollen meiltä murtuu yksi suvereenin itsenäisen valtion tunnuspilari: itsenäinen lainsäädäntövalta. Sitä ei korjata ed. Kaarilahden tekemillä ehdotuksilla. Mutta ne ovat tietysti kannatettavia, koska ne eivät eduskunnan lainsäädäntövallan murentamista enää lisääkään. Päinvastoin ehkä tarkoitus on toiseen suuntaan. Mutta siitä meidän on turha potkiskella mihinkään. Tämä eduskunta on jo Eta-lainsäädännön voimaan astuessa kirjaamo, Euroopan yhteisön, Euroopan talousalueen ja

Brysselin kirjaamo, joka kirjaa suomalaiseen lainsäädäntöön ne säännökset, jotka siellä päätetään ja jotka sieltä halutaan.

Ed. Helle (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ihmettelen, että ed. Aittoniemi ei tunne Suomen hallitusmuotoa, jossa sanotaan, että lainsäädäntövaltaa käyttää eduskunta yhdessä tasavallan presidentin kanssa.

Ed. Laine: Rouva puhemies! Julkisuudessa on esillä olevasta asiasta käytetty nimitystä Etalait. Tämä maininta julkisuudessa on saattanut synnyttää sellaisen käsityksen, että me olisimme vielä nyt tekemisissä Eta-sopimuksen tai siihen perustuvien lakien kanssa. Mutta kuten äsken ed. Aittoniemi puheenvuorossaan totesi, niin Eta-sopimus ja siihen perustuva lainsäädäntö on eduskunnassa ratkaistu paitsi siltä osin kuin Etan sekakomitean kautta tulee sitten vielä uusia, ehkä satojakin eduskunnan lainsäädäntötoimia kaipaavia ratkaisuja. Mutta itse Eta-sopimuksesta johtuvat ratkaisut on tehty. Olin tuon sopimuksen vastustaja, mutta kun se on eduskunnan osalta loppuun ratkaistu ja Ranskan kansalliskokous on eilen vahvistanut sopimuksen, niin nyt näyttää siltä, että Eta-sopimus astuu tammikuun alussa voimaan. Kun näin näyttää tapahtuvan, meidän on välttämätöntä hallitusmuotoon ja valtiopäiväjärjestykseen tehdä sen suuntaisia muutoksia, jotka nyt ovat esillä.

Nyt on ollut kuitenkin kiistaa siitä, mikä on näiden muutosten sisältö, niin hallitusmuotoa kuin valtiopäiväjärjestystäkin koskevien muutosten sisältö. Kiistaa on ollut myös siitä, onko hallitusmuodon nyt ehdotetussa muutoksessa kysymys myös sellaisen Euroopan unionia koskevan aukon muodostumisesta, jonka vuoksi hallitusmuotoa ei ehdotetussa muodossa pitäisi nyt säätää. Mielestäni tämä asia on ollut jossakin määrin epäselvä, koska täysin luotettavasti asiaa ei aikaisemmassa vaiheessa ole selvitetty. Samoin eräät julkisuudessa esitetyt pääsihteeri Tiitisen nimiin menneet lausunnot ovat saattaneet synnyttää samanlaisia käsityksiä. Siitä syystä mielestäni on välttämätöntä, että eduskunnassa tulee selvästi todetuksi, että hallitusmuodon muutos ei tarkoita mitään mahdollisen Euroopan unionin jäsenyyttä koskevan asian säätämisjärjestyksen suhteen.

Joka tapauksessa siis tarvitaan sellainen muutos, joka lisää valtioneuvoston ja eduskunnan vaikutusmahdollisuuksia. Mielestäni samalla sanoisinko kevennetään presidentin valtaa. En nyt tämän enempää tässä yhteydessä halua tältä osin sanoa.

Se, mitä hallitus ehdotti hallitusmuodon muutokseksi eli siis 33 a §:n, ei sellaisenaan tyydyttänyt perustuslakivaliokuntaakaan, joka sitä pikkaisen muutti ehkä hieman paremmaksi. Minun mielestäni, kuten perustuslakivaliokunnan mietintöön liittämästäni vastalauseesta kävi ilmi ja tämä oli ja on vasemmistoliiton eduskuntaryhmän käsitys, professori Jyrängin lausuntoon perustuva muotoilu oli parempi kuin valiokunnan muotoilu. Siitä syystä valiokunnan mietinnössä esiintyy tuo muoto.

Kun nyt kuitenkin on löytynyt sellainen muotoilu, joka yhdessä sen vakuutuksen kanssa, että nyt ei luoda mitään aukkoa, jonka läpi Euroopan unionin sopimusta koskeva muutos helpommin vietäisiin, ja kun uudessa ed. Niinistön nimellä jaetussa mallissa ei 2 momentissa enää viitata 33 a §:ään vaan hallitusmuodon 33 §:ään eli siis sinne, missä kysymys on presidentille kuuluvasta vallasta, niin mielestäni on syntymässä sellainen kokonaisuus, joka on vielä parempi kuin professori Jyrängin lausuntoon perustuva aikaisempi ehdotukseni. Näin ollen pidän mahdollisena siis asettua kannattamaan täällä myöhemmin tehtävää, nyt jo pöydille jaettua ed. Niinistön nimissä olevaa ehdotusta.

Mitä tulee näihin valtiopäiväjärjestystä koskeviin muutoksiin, niin haluan siltä osin kyllä sanoa, että kyllä hallituksen esityksessä on hyvin pitkälti sellainen salailuhenki, diplomatian henki, joka on ominaista Euroopan yhteisölle. Hallituksen esityksen mukaan, eikä tätä kohtaa myöskään perustuslakivaliokunta ole korjannut, ei tässä talossa ole mahdollista suorittaa Etan sekakomiteaa koskevan ehdotuksen osalta lähetekeskustelua paitsi silloin, jos puhemiesneuvosto niin erikseen jonkin asian osalta harkitsee tarpeelliseksi.

Ed. Kaarilahti kiinnitti huomiota siihen, että eduskunnassa tulee olemaan vähän eriarvoisia jäseniä. Olen tästä samasta asiasta puhunut. Näin todella tulee tapahtumaan sen seurauksena, että suurelle valiokunnalle ollaan keskittämässä ennakkositoutumista koskeva valta. Kabineteisssa lobbaillaan, mutta eduskunta ei saa antaa evästyksiä siitä, miten suuri valiokunta tulee asioita käsittelemään. Tämän tyyppisiä heikkouksia sisältyy hallituksen esitykseen. Kuten sanoin, perustuslakivaliokunnassa ei ole minun mielestäni näitä heikkouksia korjattu ja siitä syystä myös vastalauseessani on valtiopäiväjärjestystä koskevia muutosehdotuksia 54 a ja

54 b §:ää koskien. Nämä muutokset, jotka tässä mainitsin, ovat täsmälleen samat kuin ed. Kaarilahden tekemät muutosehdotukset.

Ed. Kaarilahti on lisäksi ehdottanut 54 c §:ään pientä muutosta, yhden sanan poistamista. Vaikka en ole valiokunnassa hänen tätä esitystään kannattanut, niin mielestäni tuon ehdotuksen voisi hyväksyä.

Sen sijaan ed. Kaarilahden niitä ehdotuksia, joilla hän haluaa poistaa ne kohdat, jotka koskevat suurta valiokuntaa ikään kuin koordinoivana valiokuntana, vasemmistoliiton eduskuntaryhmä ei ole nähnyt tarkoituksenmukaiseksi kannattaa, vaikka myönnän, että alun perin hyvin pitkälti olin samoissa käsityksissä.

Ed. Kaarilahti on myös, niin kuin III vastalauseesta ilmenee, ehdottamassa 53 §:n 3 momentin loppuosaa poistettavaksi. Kun en ole mikään neuvonantaja, niin en tässä yritä neuvoa ed. Kaarilahtea, mutta totean vain sen, että minä en tätä muutosta ymmärrä, sillä tässähän on sellainen muutos, jonka perustuslakivaliokunta teki koskien sitä, että kun valiokunta pyytää hallitukselta selvitystä, niin puhemiesneuvosto voi tämän selvityksen tuoda eduskuntakeskusteluun. Minusta tällaista ehdotusta ei ole syytä vastustaa. Sen sijaan ed. Kaarilahden pyrkimys ehdottaa 53 §:n 3 momentin alusta eräitä lauseita pois on ymmärrettävissä juuri siitä lähtökohdasta, kun hän haluaa suuren valiokunnan koordinoivaa roolia vähentää.

Lopuksi viittaan, arvoisa puhemies, Helsingin Sanomien pari päivää sitten julkaiseman pääkirjoituksen loppuosaan, jossa sanotaan, että "kun eduskunnan täysistunto Eta-ratkaisun yhteydessä joka tapauksessa joutuu tosiasiallisina ratkaisun hetkinä sivustakatsojan rooliin, on pidettävä huoli siitä, että myös kaikille kansanedustajille voitaisiin taata mahdollisuus sanoa asioihin ajoissa kantansa". Se ei esitysten nykymuodossa ole itsestäänselvää ja siksi minusta muutokset valtiopäiväjärjestyksen 54 a ja b §:ään ovat tarpeelliset. Tulen yksityiskohtaisessa käsittelyssä joko tekemään tai kannattamaan näitä koskevia muutosehdotuksia.

Ed. P u l l i a i n e n : Arvoisa puhemies! Lain edellisessä käsittelyssä kiinnitin huomiota hallitusmuodon 33 a §:n muotoiluun mm. siinä katsannossa, muodostetaanko koko tällä operaatiolla mukaan lukien 33 a §:n muotoilu pääsihteeri Tiitisen nimeä kantava ilmaisu "EU:n mentävä aukko" hallitusmuotoon. Silloin täällä perustuslakivaliokunnan jäsenet hyvin reippaasti puolustivat sitä muotoilua, joka oli syntynyt perustuslakivaliokunnassa. Nyt totean tyydytyksellä, että tuo muotoilu ei siis ehkä sittenkään ollut aivan loppuun saakka harkittu, kun sitä on voitu nyt täsmentää, muuttaa ja päätyä juuri sellaiseen ratkaisuun kuin ed. Laine edellisessä puheenvuorossa kuvasi, jota myöskin itse katson voivani kannattaa.

Mielestäni tähän Eta-sopimukseen liittyvään hallitusmuodon muuttamishankkeeseen liittyy juuri keskeisenä osana se, että jollakin tavalla julkituodaan se, ettei tällä operaatiolla ennakoida eikä liioin vaikuteta siihen, millä tavalla tapahtuu sitten mahdollisen EU-jäsenyyssopimuksen käsittely kansainvälisenä sopimuksena Suomen eduskunnassa. Ja jos tätä koskeva lausuma voidaan saada eduskunnan mahdollisesti yksimielisenä kannanottona, niin se mielestäni mahdollistaa sen, että olemme mukana kiireelliseksi julistamisessa.

Ed. N i i n i s t ö : Arvoisa puhemies! Niin kuin täällä on todettu, perustuslakivaliokunnan mietintö on eräiltä osin ollut erimielinen, ja ehkä merkittävin erimielisyys on koskenut hallitusmuodon 33 a §:n sanontaa. Tätä kysymystä on sitten arvioitu uudelleen eduskuntaryhmien välisissä neuvotteluissa ja näissä arvioinneissa on sitten päädytty siihen, että lakiteksti saattaisi selkeytyä, jos pykälän 2 momentista nimenomaisesti näkyisi valiokunnan mietintöön jätetystä vastalauseesta näkyvä ajatus siitä, että sääntely on poikkeus hallitusmuodon 33 §:ään.

Mitä tulee ed. Pulliaisen viittaamaan keskusteluun aikaisemmissa yhteyksissä tästä asiasta, niin ehkä tuo vakuutus aukkoteoriasta voidaan ottaa jossain lausunnossa nimenomaisesti huomioon samalla tavoin kuin perustuslakivaliokunnan jäsenet täällä ovat vakuuttaneet, mikä sitten olisi suuren valiokunnan asia.

Samalla kertaa tätä lakitekstiä voitaisiin muuttaa. Sitä on pidetty selkeyden vuoksi tarpeellisena ja myöskin esityksen sujuvuuden kannalta niin, että pykälän 1 momentista poistettaisiin tarpeettomana määre "valtiosäännön mukaan eduskunnan hyväksymistä vaativien", koska nuo sanat ovat tarpeettomia, ne kun on jo kirjoitettu valtiopäiväjärjestyksen 54 a §:ään, ja ehkä osin harhaanjohtaviakin ottaen huomioon valtiopäiväjärjestyksen ehdotetun 53 §:n 3 momentin sisältö.

Toiseksi täsmennystä tehtäisiin pykälän 2 momentin alun kielellisesti ehkä kömpelön viittauksen osalta, jota yksinkertaistettaisiin.

Arvoisa puhemies! Edellä esitetyn perusteella ehdotan, että ensimmäisen lakiehdotuksen 33 a § muutettaisiin näin kuuluvaksi: "Eduskunta osallistuu kansainvälisissä toimielimissä tehtävien päätösten kansalliseen valmisteluun siten kuin valtiopäiväjärjestyksessä säädetään. Valtioneuvosto määrää, sen estämättä mitä 33 §:ssä säädetään, 1 momentissa tarkoitetussa kansainvälisessä toimielimessä tehtävän päätöksen kansallisesta valmistelusta ja, siltä osin kuin tällainen päätös ei vaadi eduskunnan hyväksymistä eikä sisältönsä vuoksi myöskään edellytä asetuksen antamista, päättää muistakin siihen liittyvistä Suomen toimenpiteistä."

Ensimmäinen varapuhemies: Totean, että ed. Niinistö tehnee tämän esityksen varsinaisesti myös asian yksityiskohtaisessa käsittelyssä.

Oikeusministeri Pokka: Arvoisa rouva puhemies! Ed. Niinistön puheenvuoron jälkeen totean tyytyväisenä, että on löydetty muotoilu, joka näyttää eduskunnan eri ryhmiä tyydyttävän.

Omasta puolestani haluaisin vielä lisätä sen, että tätä hallitusmuodon muutosta laadittaessa olen pitänyt hyvin tarkkaan silmällä sitä, että tällä ehdotuksella ei oteta kantaa mihinkään muuhun kuin siihen, missä järjestyksessä näitä Etaan liittyviä valtiosääntömuutoksia tehdään. Mahdollinen jäsenyys Euroopan unionissa ja sen edellyttämät perustuslakimuutokset ovat asia sinänsä.

Viimeksi mainitusta puolestahan on erilaisia käsityksiä valtiosääntöoppineiden piirissä. Osa katsoo, että Euroopan unionin jäsenyyteen voidaan mennä kahden kolmasosan enemmistöllä. Itse olen edustanut hyvin varovaista linjaa ja katsonut, että muutokset ovat niin suuria, että luultavasti perustuslain säätämisjärjestys on tarpeen.

Mutta tähän kokonaisuuteen ehdimme kyllä vielä tarkemmin perehtyä sen jälkeen, kun pääsihteeri Tiitisen komitea on saanut työnsä valmiiksi ja asiasta on päästy keskustelemaan senkin pohjalta, mikä mahdollinen neuvottelutulos on ja mitä kaikkea meiltä tullaan vaatimaan.

Ed. Laine ja myös ed. Kaarilahti ovat ihan aiheellisesti kantaneet huolta eduskunnan vaikutusmahdollisuuksista. Kyllähän tässä joudutaan kovasti miettimään, mikä on se sopiva tapa, millä reagoidaan Euroopan yhteisön tai nykyisen unionin päätöksiin. Kuitenkin täytyy muistaa, että Eta-sopimuksessa muodollinen päätösvalta säilyy Suomen eduskunnalla ja se on aika iso asia periaatteessa.

Tähän suureen valiokuntaan aikanaan päädyttiin, koska oikeastaan parempaakaan ratkaisua ei oikein ollut löydettävissä, miten eduskunnan vaikutusmahdollisuudet tässä menettelyssä turvattaisiin. Yhdyn kyllä kaikkeen siihen huoleen, mitä täällä on kannettu, miten voidaan saada tietoa ja miten puuttua asioihin, jotka suuren valiokunnan kautta menevät. Mutta tämä käsittääkseni oli se malli, mikä sai eniten kannatusta niistä vaihtoehdoista, jotka olivat valmisteluissa mukana.

Ed. Vistbacka: Arvoisa puhemies! Tarkoitukseni ei ole pitää kovin pitkää puheenvuoroa, mutta kun arvoisa puhemies on huomauttanut kahden minuutin jälkeen siirtymisestä puhujakorokkeelle, niin yritän säästää aikaa siltä osin.

Muutos, joka täällä on tehty, on aika mielenkiintoinen sikäli, että sitä voi tulkita hyvin monella tavalla. Mutta ensinnä toteaisin sen, että kun valtiopäiväjärjestyksen muutoksissa tänne ehdotetaan lisättäväksi oma luku, josta käytetään ilmausta "Euroopan talousaluetta koskevat yhdentymisasiat", tuntuu aika mielenkiintoiselta, jos näin voi sanoa, että kun me nyt liitymme Eta-sopimukseen ensi vuoden alusta ja tämä voimaansaattaminen minun mielestäni on erittäin tärkeä ratkaisu valtion sisäisestikin, niin jotenkin tuntuu siltä, että tämä Eta-sana olisi voinut kyllä olla myös hallitusmuodon tekstissä. (Ed. Nikula: Valtiopäiväjärjestyksessä on!) — Valtiopäiväjärjestyksessä on, mutta nimenomaan myös hallitusmuodossa, jota pidetään kuitenkin hieman korkeampitasoisena.

Arvoisa puhemies! Neuvotteluissa näköjään on päästy nyt jonkinlaiseen yhteisymmärrykseen, joiltakin osin eräät tahot. Mutta itse en ole valmis yhtymään tähän esitettyyn muutokseen ja tältä osin tulen tekemään yksityiskohtaisessa käsittelyssä sen muutosesityksen, joka on I vastalauseessa, johon olen myös perustuslakivaliokunnassa yhtynyt.

Kompromissiesityksessä, joka tänne on tuotu, sen loppuosassa, kun sinne on lisätty nimenomaan "sen estämättä mitä 33 §:ssä säädetään", tarkoitetaan nimenomaan tasavallan presidentin valtaoikeuksiin puuttumista, ainakin oma käsitykseni on se. Täällä puhutaan sen jälkeen, että "päättää muistakin siihen liittyvistä Suomen toimenpiteistä", siis valtioneuvosto. Perusteluissa ei ole missään todettu, mitä nämä "muutkin asiat" ovat, koska sanamuoto on tehty jälkeenpäin.

Hallituksen esityksen 33 a §:ssä tätä kohtaa ei lainkaan ole ollut eli "päättää muistakin siihen liittyvistä Suomen toimenpiteistä". Tämä asia olisi minun mielestäni tullut perusteellisesti selvittää. Ainakaan ed. Niinistön puheenvuorosta en päässyt selville, mitä tarkoitetaan sanonnalla "päättää muistakin siihen liittyvistä Suomen toimenpiteistä". Tämä jättää avoimeksi minun mielestäni liian paljon tässä asiassa.

Ehkä tällä on tarkoitettu nimenomaan sitä, että presidentti ei voisi millään tavoin puuttua neuvotteluihin eikä niihin esityksiin, mitä Suomen taholta tehdään. Tämän asian ensimmäisessä käsittelyssä totesin nimenomaan sen, että hallituksen olisi tullut selvittää tarkemmin ja antaa esitys siitä, mitkä asiat tavallaan käytännön järjestelyjen osalta voisivat jäädä valtioneuvoston määräysvaltaan ja mitkä niistä liittyisivät sillä tavoin ulkopolitiikan hoitoon, että ne tulisi säilyttää presidentillä. Näitä selvityksiä ei ole tullut, ja minun mielestäni se esitys, mikä täällä on, ei selvennä ainakaan tältä osin asiaa.

Arvoisa puhemies! Mitä muuten tulee täällä esitettyihin puheenvuoroihin, haluaisin todeta ministeri Pokalle, että ainakin itse sain sen käsityksen, kun kuuntelin asiantuntijoita asian yhteydessä, että aivan selvästi Suomen eduskunta on kumileimasin. Kun suuri valiokunta käsittelee sitovasti asioita, sen jälkeen eduskunnan minun ymmärtääkseni on hyvin vaikea puuttua niihin, kun sieltä tulevat määrätyt asiat tänne. Ei mitään muuta voi kuin hyväksyä. Saattaa olla, että tulee huomautuksia taikka muita vastaavia, jos täällä ei noudateta sitä tahtoa. Sama on myös riippumattomien tuomioistuinten osalta.

Arvoisa puhemies! Sen johdosta olenkin valmis kannattamaan ed. Kaarilahden tekemiä esityksiä, jotka minun mielestäni asiaa tarkemmin harkittuani lisäävät nimenomaan eduskunnan mahdollisuutta vaikuttaa asioihin. Jos ne käsitellään yksinomaan ja ainoastaan suuressa valiokunnassa, niin hyvin harva joukko päättää eduskunnan puolesta niistä.

Ed. K o s k i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Vistbacka on perustuslakivaliokunnassa muuten aktiivisesti kokouksiin osallistuessaan ollut vähemmän tarkkaavainen silloin, kun on käsitelty tämän pykälän muotoutumista. Hänen arvuuttelemansa 33 a §:n 2 momentin viimeiset sanathan viittaavat tietysti maan sisäisiin voimaansaattamistoimiin. Silloin kun ei tarvita lakia tai asetusta normien voimaansaattamiseen, valtioneuvoston päätöksellä tai ministeriön päätöksellä saatetaan normit kansallisesti voimaan ja muitakin tällaisia voimaansaattamistoimia voidaan tehdä. Aivan luontevaa on, että niissä hallitus toimii itsenäisesti eikä tarvitse hakea ikään kuin ulkopuolista vahvistusta hallitusmuodon 33 §:n tasavallan presidentin toimivallasta.

Niistä ajoista, kun hallitusmuotoa säädettiin, kansainvälisten asioiden volyymi on monikymmenkertaistunut, ehkä monisatakertaistunut. Yksittäiset ministeriöt hoitavat enemmän tällaisia kansainvälisiä sopimuksia kuin ulkoministeriö hoiti silloin, kun näitä normeja itsenäisyyden alkutaipaleella laadittiin. Tämä on välttämätön kehitys ja se on järkevä kehitys, jota tässä 33 a §:n muotoilussa nyt edesautetaan.

Ed. A i t t o n i e m i : Rouva puhemies! Viivyn varmasti vielä vähemmän aikaa kuin ed. Vistbacka täällä.

Haluan todeta ensin ed. Helteelle, joka vähän ivallisesti heitti vastauspuheenvuorossaan lausuen, että lainsäädäntövaltaa käyttää eduskunta yhdessä tasavallan presidentin kanssa. Kun nyt Eta-lakien osalta eduskunnalta viedään lainsäädäntövalta ja kun tasavallan presidentin valtaoikeuksia teidän aikanaan läpi saaman pontenne perusteella leikataan, niin kummaltakin menee mahdollisuus osallistua lainsäädäntöön. Näin se on, ed. Helle. On aivan selvä asia, että jos ja vaikka kuinka valiokunnat ja kansanedustajat saavat tietoa siitä lainsäädännöstä, joka meidän lainsäädäntöömme tullaan kirjaamaan, mutta jos tämä sali ei ratkaisevasti ratkaise sen sisältöä, pysty ottamaan siihen ratkaisevaa kantaa, niin eduskunta on aikaisempaan lainsäädäntövaltaan verrattuna kirjaamo, joka kirjaa saatujen tietojen perusteella ne lainsäädännöt suomalaiseen lainsäädäntöön, jotka Euroopasta meille lähetetään.

Ei se, että suuri valiokunta hätäisesti ottaa kantaa, antaa myönteisen päätöksen, ja se, että erikoisvaliokunnat tai kansanedustajat saavat tietoa siitä, mitä tulevaisuudessa ohi suuren salin kirjataan lainsäädäntöön, edusta sitä lainsäädäntövaltaa, joka tällä talolla ja tällä salilla on tällä hetkellä. Meillä ei Eta-lakien osalta ole mitään sanomista. Se on kaikki, ed. Helle, pois pyyhkäisty. Yksi itsenäisen, suvereenin valtion peruspilari on murrettu, itsenäinen lainsäädäntövalta. Sitä käytetään tämän salin ulkopuolella. Siitä ei päästä mihinkään.

Mitä tulee hallitusmuodon 33 a §:ään ja tähän ed. Niinistön muotoilemaan uuteen pykäläehdotukseen, jo se lausumaehdotus, joka minullekin

on tänään tullut, osoittaa, mikä ja minkä arvoinen ed. Niinistön yksityiskohtaisessa käsittelyssä myöhemmin esittämä 33 a § tulee olemaan. Jos pykälä on selkeä, siinä ei tarvita perustelulausumia, niin kuin tullaan jälleen kerran selittelemään, mitä 33 a § ed. Niinistön esittämässä muodossa tarkoittaa. Tämän salin pitäisi tietää, mistä silloin on kysymys, jos saman lain yhteydessä selitellään perustelulausumilla hyväksytyn lainkohdan sisältöä.

Kysymys on siitä, että on olemassa EU-lainsäädäntöä varten aukko, jota ed. Laine vastalauseessaan esittämässään muodossa pyrkii estämään, toisin sanoen, että 33 a §:n muotoilulla ei mahdollistettaisi tämän lainkohdan ulottuvuutta EU-lainsäädäntöön saakka. Se on ollut ed. Laineen tarkoitus. Ed. Vistbacka on siihen yhtynyt, ja esillä olevista pykälistä se tosin huonosti mutta ainoana ehdotuksena estää tuon ulottuvuuden, joka nyt annetaan EU-lainsäädäntöön saakka.

Ed. Niinistön esittämä pykälä on täysin sekava. Siitä ei pääse mihinkään käsitykseen, ja tästä syystä, rouva puhemies, lähden siitä, että eduskunta viime kädessä, totta kai, päättää tasavallan presidentin valtaoikeuksista, päättää sitten kuinka hyvänsä, mutta tehdään se hallitusti eikä ryhdytä tasavallan presidentin valtaoikeuksia leikkaamaan tietyllä vesitystaktiikalla, jossa tehdään epävarmoja ja sekavia lainkohtia, joista sitten myöhemmin selitetään, että eduskunta on näin päättänyt, ja silloin on tasavallan presidentiltä tietyt valtaoikeudet leikattu.

Sen täytyy olla selvää tekstiä, jotta tiedetään, missä mennään, mitä valtaoikeuksia ja mahdollisuuksia tasavallan presidentillä on käyttää lainsäädäntövaltaa ja osallistua kansainvälisten päätösten ja sopimustenkin tekemiseen ja hyväksymiseen. Sen täytyy olla selvää eikä lausumilla osoitettua. Näin se on, edustajat Helle ja Niinistö.

Minä tulen ainoata pykälää, ehdotusta, joka vastaa selkeästi sitä, mitä siinä on tarkoitettu, ed. Laineen vastalauseessaan esittämää pykälää kannattamaan, kun ed. Vistbacka sen ehdottaa. Minä olisin tietysti toivonut, että ed. Laine olisi sitä ehdottanut. Nyt on tietysti vähän noloa olla niin kuin armopaloilla, mutta on siinä nyt onneksi kuitenkin se, että ed. Vistbacka on yhtynyt siihen. Toivottavasti hyvällä mielellä sallitte meille tämän kansallisen sankariteon, viimeisen yrityksen estää, ettei meiltä mene kaikki Eta-lainsäädännön mukana, niin kuin näyttää menevän.

Ed. N i k u l a : Arvoisa puhemies! Keskustelu on pyörinyt hallitusmuodon 33 a §:n ympärillä. Sehän lähti liikkeelle siitä, että epäiltiin, että jotenkin tämä säännös, minkälaisen muotoilun se nyt saakin, muodostaisi aukon ikään kuin liittymiseen Euroopan liittoon. Tämä käsitys nyt on tullut moneen kertaan torjuttua, niin kuin on paikallaankin, se ei todellakaan sitä aukkoa muodosta. Mutta tämän säännöksen sisällöstä sinänsä on nyt noussut epätietoisuutta.

Korjaus, jonka ed. Niinistö esitti, ei oikeastaan muuta sitä ajatusta, joka jo alun perin pääsihteeri Tiitisen huolella valmistamassa komiteanmietinnössä oli ja joka sitten oli hallituksen esityksessä ja myös perustuslakivaliokunnassa. Siinä nimenomaan halutaan ja siirretään valtioneuvoston toimivaltaan valmistelu Eta-sopimuksen mukaisissa yhdentymisasioissa, siis kaikesta valmistelusta määrääminen, myös siitä valmistelusta, joka vaatii aikanaan eduskunnan hyväksymisen tai joka voidaan saattaa voimaan tasavallan presidentin päätöksellä.

Sen lisäksi valtioneuvosto saa päätösvallan Suomen toimenpiteistä siltä osin kuin kysymys ei ole tasavallan presidentin päätösvaltaan tai eduskunnan päätösvaltaan kuuluvasta asiasta. Itse asiassa tämä pykälä toteaa jälkimmäiseltä osalta, että valtioneuvosto päättää Suomen niistä toimenpiteistä, jotka eivät vaadi lainsäädäntöä tai asetusta. Asetus on se presidentin päätöksenteon muoto. Ed. Aittoniemi, on syytä varautua tuntemaan asetuksia, jos pyrkii presidentin virkaan, tuntemaan se, että presidentin päätös on muodoltaan asetus. (Eduskunnasta: Kyllähän nyt ed. Aittoniemi tuon tietää!) — Valitettavasti välihuudoista se ei aina käy ilmi. Sinänsä annan arvoa sille, että ed. Aittoniemi on presidenttiehdokkaista ainoa, jolla on tuntuma juridiikkaan. Muut ovat ehkä vieläkin kauempana siitä tajusta, mitä laki säätää ja sanoo.

Arvoisa puhemies! Tästä on nimenomaan kysymys. 33 a §:n 2 momentin loppuosa kertoo itse asiassa sen, että valtioneuvosto päättää niistä asioista, jotka valtioneuvostolle kuuluvat. Sen monimutkaisempi tämä ei ole. (Ed. Aittoniemen välihuuto) — Ed. Aittoniemi, tässä tulee todellakin ongelmaksi, kun viedään hallitusmuotoon tai perustuslakiin yleensä säännöksiä, se monesti jo tästäkin todettu Napoleonin maksiimi, että perustuslain pitää olla lyhyt ja epäselvä. Tämä ajatus elää ja tulee silloin tällöin mieleen, kun joudutaan tällä tavoin viemään perustuslakiin sisään säännöksiä. Mutta tämä on tämän säännöksen sanoma.

Se, mikä on ongelma ja on ollut koko ajan ongelma ja ongelmaksi jää, on kuitenkin loppu-

jen lopuksi valtioneuvoston ja tasavallan presidentin toimivaltuuksien suhde. Kun 33 a § on poikkeussäännös, jossa annetaan valtioneuvostolle toimivaltaa, se on poikkeussäännös suhteessa hallitusmuodon 33 §:ään, jossa säädetään, että presidentti määrää maan suhteista ulkovaltoihin. Nyt siihen lisätään ed. Niinistön ehdotuksesta nimenomaan tuo lisäys "sen estämättä mitä 33 §:ssä säädetään", mikä muutenkin on itsestäänselvää. Mutta on muistettava, että 33 §:ssä sanotaan, että presidentti määrää maan suhteista ulkovaltoihin. Tässä säännöksessä sanotaan, että valtioneuvosto määrää valmistelusta. Silloin, kun kysytään, ovatko peluut pieniä vai ei, presidentti on se, joka aina voi puuttua asioihin. Ongelmaa tasavallan presidentin ulkopoliittisen valtaoikeuden kattavuudesta suhteessa valtioneuvostoon ei tässä lopullisesti ratkaista. Jos katsotaan hallituksen esityksen perusteluja, siellä avoimesti tunnustetaankin ja myönnetään, että tasavallan presidentti voi puuttua asioihin.

Arvoisa puhemies! Tämä on ongelma, joka on tässä alun perin ollut. Kun on tehty säännös, jossa ei tasavallan presidentin ulkopoliittisiin valtaoikeuksiin kajota, asia jää ikään kuin tällä tavoin avoimeksi. Tietysti pääsihteeri Tiitisen komitean valmistelun jatkuessa voi tulla jokin ratkaisu, joka selkiinnyttää tilannetta. Tämä ei ole ehkä niin kovin vaikea ongelma Suomen sisäisesti kuin muille Eta-osapuolille: Siellä on ehkä vaikea tajuta, että se, joka pääasiallisesti esiintyy eli valtioneuvosto, ei loppujen lopuksi olekaan se, joka lopullisesti asiat hallitustasolla päättää.

Arvoisa puhemies! On vielä hyvä havaita 33 a §:stä, että siinä myös valtioneuvoston suhde ulkoasiainministeriöön selkiintyy. Valtioneuvosto ja sen eri ministeriöt määräävät valmistelusta omalla toimialallaan. On jo todettu, muun muassa ed. Koskinen mainitsi, että kansainvälisten asioiden määrä on voimakkaasti lisääntynyt. 2 momentti nimenomaan antaa eri ministeriöille toimivallan hoitaa valmistelua yhdentymisasioissa, jotka asiayhteytensä puolesta kuuluvat näiden ministeriöiden toimialaan, ja minusta se on hyvä periaate.

Tällaista kaikkea tästä säännöksestä siis löytyy. Ed. Zyskowiczin nimissä on jaettu jo ponsilausuma, joka pyrkii myös selkiinnyttämään tilannetta ja minusta erittäin hyvin. Itse asiassa se sisältää sen, että tässä ei todellakaan säädetä mistään muusta kuin Eta-sopimuksen aiheuttamista sellaisista muutoksista, jotka lisäävät eduskunnan mahdollisuutta seurata uusien Eta-säädösten valmistelua ja ottaa niihin kantaa, ohjata, ohjeistaa Suomen neuvottelijoita. Siinä mielessä tietysti tuo ponsi on tarpeellinen ja selkiinnyttää tilannetta, vaikkei se sinänsä alun perin vallinneeseen tilanteeseenkaan mitään uutta tuo. Se vain kertoo sen vielä selkeämmin kuin aikaisemmin.

Arvoisa puhemies! Sitten vastalauseisiin, joita on jo esitelty ja jotka sisältävät minusta erittäin tärkeitä ja keskeisiä asioita. Valiokunnan enemmistön mielestä suuri valiokunta tulisi olemaan se, joka ikään kuin on itsestäänselvä yhdentymisasioiden valiokunta sen ohella, että suuri valiokunta aina voi pyytää muiden valiokuntien lausunnon asiasta. Joudutaan pohtimaan tavallaan tällaista ikuisuusongelmaa keskityksestä ja hajautuksesta. Itse kuulun niihin, jotka tämän pohdinnan päätteeksi hyväksyivät tämän ajatuksen, että suuri valiokunta on se, johon nämä asiat loppujen lopuksi menevät, ja sitten käytetään erityisvaliokuntia sen mukaan kuin asian laatu vaatii. En epäile, etteikö suuri valiokunta aika laajasti tulisi käyttämään lausuntojensaamisoikeutta. Se on sittenkin parempi ratkaisu kuin se, että asiat hajautuvat eri valiokuntiin eikä kenellekään tässä talossa, kun otetaan huomioon, että valiokunta on se, joka antaa valtioneuvostolle kannanoton, eikä täysistunto, muodostu yleiskuvaa näistä asioista.

Olen kohta neljännesvuosisadan ollut lainvalmistelijana, kunnes nyt olen sitten ylennyt lainsäätäjän vieläkin korkeampaan asemaan. Aina melkein jokaisessa säädösvalmistelussa, jossa olen ollut mukana, on pyritty muotoilemaan säännökset sellaisiksi, että ne vastaavat muissa länsimaissa vallitsevaa tilannetta. Tässä mielessä en todellakaan pysty näkemään mitään merkittäviä uusia uhkia suomalaiselle lainvalmistelulla Eta-sopimuksen tai yleensä integraation kautta. Pikemminkin ongelmana on joskus ollut saada lakiemme säännökset muotoilluiksi sellaisiksi kuin esimerkiksi Länsi-Euroopassa tai Pohjoismaissa. Paineita täysin muunlaisten mallien käyttämiseen on ollut. Mutta tämä on asia, joka itse kullekin selviää vasta kokemuksen kautta.

Siksi on hyvä, että eduskunnassa ennakkovalmistelussa voidaan aika tarkkaan perehtyä näihin ongelmiin ja tavallaan koko siihen tilanteeseen, jota Eta-sopimus meille tuo. Itse en pidä sitä lainsäädännön sisällön kannalta mitenkään huolestuttavana. Se tulee lisäämään työtä aiheuttamalla lainsäädännön muutostarpeita, mutta on vaikea nähdä, että muutostarve pääsääntöisesti johtaisi huonompaan lainsäädäntöön kuin meillä nyt on. Ne kokemukset, joita minulla henkilökohtaisesti on, viittaavat siihen, että se lainsää-

däntö on parempaa kuin mitä meillä on saatu aikaan.

Olen yhtynyt ed. Laineen ja ed. Kaarilahden vastalauseisiin siltä osin kuin kysymys on eduskunnassa käytävästä lähetekeskustelusta yhdentymisasiassa. Minusta on tärkeää, että se ei jää puhemiehen harkintaan vaan että siihen aina on mahdollisuus. Voi olla, että kun ja jos Eta-sopimuksen aikaa eletään muutama vuosi, vuosikin, niin kuin pidän sinänsä hyvin todennäköisenä, lähetekeskustelut yhdentymisasioissa jäävät jotakuinkin yhtä harvinaisiksi kuin lähetekeskustelut hallituksen lakiesityksistä. Kun ne myös, niin kuin vastalauseessa sanotaan, tulisi jakaa kaikille edustajille, niitä käsitellään salissa aivan kuin hallituksen esityksiä, niihin tutustutaan, ja mikäli asiayhteys vaatii, niistä käydään lähetekeskustelu, jossa voidaan kiinnittää valiokunnan huomiota ja myös tuoda esille näkökohtia, jotka perustelevat jonkin toisenkin valiokunnan lausunnon saamista. Tässä mielessä minusta valiokunnan mietintö on merkittävästi huonompi kuin vastalauseet.

Mutta kuitenkaan tilanne ei ole niin toivoton kuin voisi kuvitella, koska puhemies aina voi sallia lähetekeskustelun. Puhemiesneuvosto on puhemiehen päätöksentekofoorumi ja jokseenkin kaikki eduskuntaryhmät voivat siellä saattaa tietoon toiveen ja tarpeen käydä yleiskeskustelua eduskunnassa yhdentymisasioista. Minusta on asianmukaisempaa, että se asia on kuitenkin perustuslakiin suoraan kirjoitettu eikä jää puhemiehen valistuneeseen harkintaan. Samoin nämä asiakirjat voivat kyllä tulla ilman perustuslainsäännöstäkin edustajien tietoon, mutta tämänkin pitäisi olla itsestäänselvä eikä jäädä näin epämääräiseksi. En näiden äänestysehdotusten mahdollisen vähemmistöön jäämisen johdosta vastusta esitysten kiireellisiksi julistamista.

Perustuslakivaliokunta kiinnittää mietintönsä lopussa huomiota siihen, että eräät asiat kaipaavat jatkoselvittelyjä, ja yksi on näiden yhdentymisasioiden julkisuusaste yleensä. Hallituksellahan oli hyvin ankara suhde julkisuuteen. Hallitus olisi halunnut määritellä koko eduskunnan työn julkisuutta, ja siihen ei tietenkään voitu suostua, niin kuin perustuslakivaliokunnan mietinnöstä näkyy. Tiedossa on, että Tanskan markkinavaliokunnassa asioista noin 5 prosenttia on sellaisia, jotka julistetaan salaisiksi. Eduskunta ei ole ylipäätäänkään salaisten asioiden käsittelypaikka, vaan sen perusfunktioita on tuoda julkiseen keskusteluun ja arviointiin asioita. Sen vuoksi näitä yhdentymisasioitakaan ei kannata pyrkiä salailemaan ylenpalttisesti.

Lopuksi, arvoisa puhemies, se, mikä tässä esityksessä on jäänyt jotakuinkin käsittelemättä mutta joka on hyvin keskeinen ja tärkeä kohtalonkysymys eduskunnalle, on eduskuntaryhmien työskentely. Yhdentymisasiat tuovat lisää työtä, lisää asioita eduskuntaan, ja eduskuntaryhmien on voitava käsitellä hyvin perusteellisesti niitä asioita, joita suuressa valiokunnassa ja mahdollisesti erikoisvaliokunnassa on esillä. Tämä asettaa kyllä koko eduskuntatyön organisoinnille hyvin vakavat haasteet. Yksinkertaisesti kysymys on siitä, että meidän on saatava lisää aikaa käsitellä näitä yhdentymisasioita sekä valiokunnissa mutta erityisesti myös eduskuntaryhmissä.

Ed. A i t t o n i e m i : Rouva puhemies! Minä olen moneen kertaan sanonut, että kunnioitukseni ed. Nikulan älykkyyttä ja tehoa koskien oli valtavan suuri ainakin niin kauan kuin luin hänen työryhmänsä mietinnön kaikkine hakasulkeineen, jotka olivat vähän malttamattomasti edenneet jo presidentin ulkopoliittistenkin valtaoikeuksien puolelle. Mutta minä vain ihmettelen sitä edelleen ja minun järkeeni ei mahdu se, että kun tämä on mahdottoman selvä nyt, se on kuin metsähallituksen leima tämä 33 a §, niin minkä vuoksi tarjotaan tällaista lausumaa: "Hyväksyessään tämän uudistuksen Eta-sopimuksen johdosta tehtävistä valtiosääntömuutoksista eduskunta korostaa, että mahdollisen Suomen EY-jäsensopimuksen voimaansaattamisjärjestys ratkaistaan aikanaan eduskunnassa hallituksen annettua asiasta esityksen. Nyt hyväksyttävät Suomen valtioelinten keskinäissuhteita koskevat valtiosääntömuutokset eivät ennakoi eivätkä vaikuta jäsenyyssopimuksen käsittelyjärjestykseen." Minkä vuoksi tätä pykälää täytyy selittää lausumilla, kun se on niin mahdottoman selvä ja kristallinkirkas, sitä minä en ymmärrä eikä sitä varmaan ymmärrä kukaan muukaan.

Totean vielä sen, että kun jotain päätetään suuressa valiokunnassa ryhmänjohtajien toimesta, ei se ole eduskunta, se on ihan toinen paikka, toisin sanoen eduskunta menettää lainsäädäntövaltansa Eta-sopimuksen astuttua voimaan.

Ed. N i i n i s t ö : Arvoisa puhemies! Minusta tuntuu, että ed. Aittoniemelle on tullut pieni motiivierehdys. Tuossa lausumassa ei ole tarkoitus selostaa, mitä tällä pykälällä tarkoitetaan, vaan se, mitä sillä ei tarkoiteta. Siinä on vissi ero.

Ed. P u l l i a i n e n : Arvoisa puhemies! Juuri näin, juuri tästä syystä me jouduimme ed. Aittoniemelle, presidenttiehdokkaalle, tämän asian selvittämään useampaan kertaan.

Ed. K a a r i l a h t i : Arvoisa puhemies! Pyysin puheenvuoroa ed. Laineen puheenvuoron johdosta. Olen todella pahoillani, jos olen itseni ilmaissut niin epäselvästi. Millään muodolla nämä III vastalauseessa olevat muutosesitykset valtiopäiväjärjestyksen 43, 48 ja 53 §:n osalta eivät tarkoita, että olisin poistamassa suurta valiokuntaa yleiskuvan antavana ja koordinoivana valiokuntana, vaan en jättäisi suuren valiokunnan valistuneeseen harkintaan, pyytääkö se asiantuntijavaliokunnilta, erikoisvaliokunnilta lausunnon. Mielestäni tätä valistunutta harkintavaltaa en suurelle valiokunnalle jättäisi. Siitä on kysymys.

Mitä tulee valtiopäiväjärjestyksen 53 §:n 3 momenttiin, niin ilmeisesti vastalauseessani, sen viimeisessä muodossa, se on muotoiltu uudestaan, joten uskon, että ed. Laineen esittämä käsitys siltä osin oli hieman virheellinen.

Ed. L a i n e : Rouva puhemies! Viimeksi mainittu asia on todella niin, että valiokunnan mietinnön valmistumisen yhteydessä on toinen teksti kuin Painatuskeskus on sitten painanut.

Ed. V i s t b a c k a : Arvoisa puhemies! En halua enää jatkaa kovin pitkään 33 a §:n tulkinnoista, mutta kaivoin esiin erään professorin lausunnon. Tämä muutosehdotus on lähes samanlainen kuin hallituksen esityksessä paitsi siltä osin, että tässä pudotetaan pois "sen estämättä mitä 33 §:ssä säädetään" eli tavallaan se on lisätty tähän. Tästä eräs asiantuntija toteaa, että ehdotettua esitystä, presidentin ja valtioneuvoston hyväksymisen voimaansaattamisvaltaa määrittävää säännöstä, voidaan tulkita kahdella tavalla. Toinen niistä on nimenomaan se, että maininnalla sisältönsä vuoksi asetusta edellyttävistä päätöksistä saatetaan katsoa tarkoitettavan päätöksiä, joihin liittyy niin tärkeitä ulkopoliittisia näkökohtia, että niiden hyväksyminen kuuluisi tasavallan presidentille hallitusmuodon 33 §:ssä määritellyllä tavalla. Nyt kun tämä pudotetaan pois, niin, ed. Koskinen, saattaa olla, että siihen liittyy nimenomaan 33 §:ssä mainittua Suomen suhteista ulkovaltoihin määrittelemistä taikka määräämistä hyvin pitkälle, koska nyt ei ole perusteltu, mitä siitä vedetään pois.

Yleiskeskustelu julistetaan päättyneeksi.

Eduskunta ryhtyy ensimmäisen lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

33 a §

Keskustelu:

Ed. N i i n i s t ö : Arvoisa puhemies! Ehdotan, että Hallitusmuodon 33 a § hyväksyttäisiin näin kuuluvana:

"Eduskunta osallistuu kansainvälisissä toimielimissä tehtävien päätösten kansalliseen valmisteluun siten kuin valtiopäiväjärjestyksessä säädetään.

Valtioneuvosto määrää, sen estämättä mitä 33 §:ssä säädetään, 1 momentissa tarkoitetussa kansainvälisessä toimielimessä tehtävän päätöksen kansallisesta valmistelusta ja, siltä osin kuin tällainen päätös ei vaadi eduskunnan hyväksymistä eikä sisältönsä vuoksi myöskään edellytä asetuksen antamista, päättää muistakin siihen liittyvistä Suomen toimenpiteistä."

Ed. L a i n e : Rouva puhemies! Kannatan ed. Niinistön tekemää ehdotusta.

Ed. V i s t b a c k a : Arvoisa puhemies! Ehdotan 33 a §:n sisällöksi sitä, mikä on valiokunnan mietinnön I vastalauseessa.

Ed. A i t t o n i e m i : Rouva puhemies! Kannatan ed. Vistbackan ehdotusta.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

E n s i m m ä i n e n v a r a p u h e m i e s : Keskustelussa on ed. Niinistö ed. Laineen kannattamana ehdottanut, että pykälä hyväksyttäisiin näin kuuluvana:

"Eduskunta osallistuu kansainvälisissä toimielimissä tehtävien päätösten kansalliseen valmisteluun siten kuin valtiopäiväjärjestyksessä säädetään.

Valtioneuvosto määrää, sen estämättä mitä 33 §:ssä säädetään, 1 momentissa tarkoitetussa kansainvälisessä toimielimessä tehtävän päätöksen kansallisesta valmistelusta ja, siltä osin kuin tällainen päätös ei vaadi eduskunnan hyväksymistä eikä sisältönsä vuoksi myöskään edellytä asetuksen antamista, päättää muistakin siihen liittyvistä Suomen toimenpiteistä."

Ed. Vistbacka on ed. Aittoniemen kannatta-

mana ehdottanut, että pykälä hyväksyttäisiin I vastalauseen mukaisena.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Ensimmäinen varapuhemies: Ehdotukset ovat vastakkaisia, joten ensin äänestetään niiden välillä ja sitten voittaneesta mietintöä vastaan.

Menettelytapa hyväksytään.

Äänestykset ja päätös:

1) Äänestys ed. Niinistön ja ed. Vistbackan ehdotusten välillä.

Ed. Niinistön ehdotus "jaa", ed. Vistbackan ehdotus "ei".

Ensimmäinen varapuhemies: Äänestyksessä on annettu 152 jaa- ja 4 ei-ääntä; poissa 43. (Ään. 1)

Eduskunta on tässä äänestyksessä hyväksynyt ed. Niinistön ehdotuksen.

2) Äänestys ed. Niinistön ehdotuksesta mietintöä vastaan.

Mietintö "jaa", ed. Niinistön ehdotus "ei".

Ensimmäinen varapuhemies: Äänestyksessä on annettu 155 ei-ääntä, 3 tyhjää; poissa 41. (Ään. 2)

Eduskunta on hyväksynyt ed. Niinistön ehdotuksen.

Voimaantulosäännös, johtolause ja nimike hyväksytään keskustelutta.

Eduskunta ryhtyy toisen lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

43 §

Keskustelu:

Ed. Kaarilahti: Arvoisa puhemies! Ehdotan, että valtiopäiväjärjestyksen 43 § saisi sen muodon, joka on perustuslakivaliokunnan mietinnön III vastalauseessa.

Ed. Vistbacka: Rouva puhemies! Kannatan ed. Kaarilahden ehdotusta.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Ensimmäinen varapuhemies: Keskustelussa on ed. Kaarilahti ed. Vistbackan kannattamana ehdottanut, että pykälä hyväksyttäisiin III vastalauseen mukaisena.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Äänestys ja päätös:

Mietintö "jaa", ed. Kaarilahden ehdotus "ei".

Ensimmäinen varapuhemies: Äänestyksessä on annettu 152 jaa- ja 6 ei-ääntä; poissa 41. (Ään. 3)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

48 §

Keskustelu:

Ed. Kaarilahti: Arvoisa puhemies! Ehdotan, että valtiopäiväjärjestyksen 48 § saisi sen muodon kuin on perustuslakivaliokunnan mietinnön III vastalauseessa.

Ed. Vistbacka: Arvoisa puhemies! Kannatan ed. Kaarilahden ehdotusta.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Ensimmäinen varapuhemies: Keskustelussa on ed. Kaarilahti ed. Vistbackan kannattamana ehdottanut, että pykälä hyväksyttäisiin III vastalauseen mukaisena.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Äänestys ja päätös:

Mietintö "jaa", ed. Kaarilahden ehdotus "ei".

Ensimmäinen varapuhemies: Äänestyksessä on annettu 153 jaa- ja 6 ei-ääntä; poissa 40. (Ään. 4)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

52 § hyväksytään keskustelutta.

53 §

Keskustelu:

Ed. Kaarilahti: Arvoisa puhemies! Ehdotan, että valtiopäiväjärjestyksen 53 § saisi sen muodon, joka on mietinnön III vastalauseessa.

Ed. Vistbacka: Arvoisa puhemies! Kannatan ed. Kaarilahden ehdotusta.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Ensimmäinen varapuhemies: Keskustelussa on ed. Kaarilahti ed. Vistbackan kannattamana ehdottanut, että pykälä hyväksyttäisiin III vastalauseen mukaisena.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Äänestys ja päätös:

Mietintö "jaa", ed. Kaarilahden ehdotus "ei".

Ensimmäinen varapuhemies: Äänestyksessä on annettu 151 jaa- ja 6 ei-ääntä; poissa 42. (Ään. 5)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

54 a §

Keskustelu:

Ed. Kaarilahti: Arvoisa puhemies! Ehdotan, että 54 a § saisi sen muodon, joka on mietinnön III vastalauseessa.

Ed. Laine: Rouva puhemies! Kannatan ed. Kaarilahden ehdotusta, joka on sama kuin oma ehdotukseni ja tarkoittaa, että asia on saatettava kaikkien kansanedustajien tietoon.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Ensimmäinen varapuhemies: Keskustelussa on ed. Kaarilahti ed. Laineen kannattamana ehdottanut, että pykälä hyväksyttäisiin III vastalauseen mukaisena.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Äänestys ja päätös:

Mietintö "jaa", ed. Kaarilahden ehdotus "ei".

Ensimmäinen varapuhemies: Äänestyksessä on annettu 82 jaa- ja 75 ei-ääntä; poissa 42. (Ään. 6)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

54 b §

Keskustelu:

Ed. Laine: Rouva puhemies! Ehdotan, että tämä pykälä kirjoitetaan siihen muotoon kuin on mietintöön liitetyssä I vastalauseessa, joka tarkoittaa sitä, että kaikista asioista voidaan suorittaa lähetekeskustelu täysistunnossa.

Ed. Kaarilahti: Arvoisa puhemies! Kannatan ed. Laineen tekemää ehdotusta.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Ensimmäinen varapuhemies: Keskustelussa on ed. Laine ed. Kaarilahden kannattamana ehdottanut, että pykälä hyväksyttäisiin I vastalauseen mukaisena.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Äänestys ja päätös:

Mietintö "jaa", ed. Laineen ehdotus "ei".

Ensimmäinen varapuhemies: Äänestyksessä on annettu 82 jaa- ja 77 ei-ääntä; poissa 40. (Ään. 7)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

54 c §

Keskustelu:

Ed. Kaarilahti: Arvoisa puhemies! Ehdotan, että valtiopäiväjärjestyksen 54 c § saisi sen muodon, joka on mietinnön III vastalauseessa.

Ed. Laine: Rouva puhemies! Tämä tarkoittaa vain yhden sanan poistamista. Kannatan ed. Kaarilahden ehdotusta.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Ensimmäinen varapuhemies: Keskustelussa on ed. Kaarilahti ed. Laineen kan-

nattamana ehdottanut, että pykälä hyväksyttäisiin III vastalauseen mukaisena.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Äänestys ja päätös:

Mietintö "jaa", ed. Kaarilahden ehdotus "ei".

Ensimmäinen varapuhemies: Äänestyksessä on annettu 101 jaa- ja 58 ei-ääntä; poissa 40. (Ään. 8)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

4 a luvun otsikko, 88 b §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike hyväksytään keskustelutta.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta kolmannen lakiehdotuksen 3 a §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike.

Ensimmäinen varapuhemies: Kun perustuslakivaliokunnan mietintöä ei ole muuttamattomana hyväksytty, asia lähetetään suureen valiokuntaan.

Poistoja päiväjärjestyksestä

Ensimmäinen varapuhemies: Päiväjärjestyksestä poistetaan 7) ja 8) asia.

---

9) Ehdotus laiksi Teollisen yhteistyön rahasto Oy -nimisestä osakeyhtiöstä annetun lain 3 a ja 3 b §:n muuttamisesta

Toinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 156
Ulkoasiainvaliokunnan mietintö n:o 17

Ensimmäinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on ulkoasiainvaliokunnan mietintö n:o 17. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelua ei synny.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta 3 a ja 3 b §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike.

Lakiehdotuksen toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

10) Ehdotus laiksi elokuvaverolain kumoamisesta

Toinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 121
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 57

Ensimmäinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 57. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelua ei synny.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta 1 ja 2 §, johtolause ja nimike.

Lakiehdotuksen toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

11) Ehdotukset laeiksi elinkeinotulon verottamisesta annetun lain 19 §:n väliaikaisesta muuttamisesta ja elinkeinotulon verottamisesta annetun lain muuttamisesta annetun lain voimaantulosäännöksen muuttamisesta

Toinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 198
Lakialoitteet n:ot 19 ja 50
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 58

Ensimmäinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 58. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotusten yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelu:

Ed. Linnainmaa: Arvoisa puhemies! Hallituksen esityksen n:o 198 yhteydessä tulee käsitellyksi myös runsas viikko sitten jättämäni lakialoite n:o 50, josta käytin esittelypuheenvuoron toissa perjantaina. Olen tyytyväinen siihen, että lakialoitteeni ehdittiin ottaa käsittelyyn tämän hallituksen esityksen yhteydessä. Valitettavasti kuitenkin erittäin kireän aikataulun puitteissa laajempaan kuulemiskierrokseen ei ollut mahdollisuutta ja ainoaksi lausunnonantajaksi jäi valtiovarainministeriön vero-osasto. Saatu lausunto oli tyypillinen torjuvaan siilipuolustuk-

seen käpertyneen valmistelun näkemys. Jäin pohtimaan kansanedustajan lakialoitteen merkitystä yleensä ja sitä miksi lakien valmistelijat lausunnoissaan pääsääntöisesti torjuvat kaikki virallisen valmistelun ulkopuolelta tulevat esitykset. Kohtuullista olisi, että aloitteita pohdittaisiin torjuntaperusteluja laajemmasta näkökulmasta arvioiden mahdollisia myönteisiä puolia ja katsoen sitten, kummat vaakakupissa painavat enemmän. Pelkään pahoin, että vuosien ministeriössä työskentelyn jälkeen virkamiehet etääntyvät liiaksi yritystoiminnan arjesta. Heidän kohdallaan tutustumisviikot ruohonjuuritason yrityksiin olisivat varmasti määräajoin paikallaan.

Lakialoitteeni on kaksiosainen. Ensiksi esitän, että kirjanpitolain 16 a §:ssä säädetyt pakolliset varaukset säädettäisiin vähennyskelpoisiksi tuloverotuksessa. Esitykseni ei ole tuulesta temmattu. Asian selvittämisen tärkeyden toi talousvaliokunta esiin vuosi sitten mietinnössään. Myös valtiovarainvaliokunta edellytti ponnellaan, että hallitus selvittää pikaisesti ja antaa eduskunnalle esityksen, jossa pakolliset varaukset säädetään verotuksessa vähennyskelpoisiksi.

Valiokuntien kannanotoista on kulunut vuosi eikä mitään ole tapahtunut. Tästä syystä pyrin lakialoitteellani vauhdittamaan asiaa. Vastauksessaan valtiovarainministeriö toteaa nyt, että verolainsäädännön kehittämistarpeita koskevaa selvitystä ollaan parhaillaan aloittamassa ja se on tarkoitus saada valmiiksi kuluvan talven aikana. Ministeriön lausunnossa todetaan, että varausten aihepiiriin kuuluvia verosäännöksiä kehitettäessä tulisi ottaa huomioon yritysverotuksessa kansainvälisesti hyväksi katsottuja periaatteita ja että olisi selvitettävä paitsi muissa Pohjoismaissa myös keskeisissä Euroopan unionin valtioissa noudatettavat periaatteet.

On hyvä, että asia tutkitaan perusteellisesti, mutta sen on tapahduttava viivyttelemättä. Itse asiassa sen olisi pitänyt tapahtua jo kauan sitten. Valtiovarainvaliokunta edellyttääkin nyt mietinnön ponnessa, että hallitus saattaa välittömästi päätökseen pakollisten varausten verokohtelua koskevan valmistelutyön ja että asiaa koskeva hallituksen esitys annetaan siten, että se voidaan käsitellä vuoden 1994 valtiopäivien kevätistuntokaudella. Tältä osin olen tyytyväinen lakialoitteeni vaikutukseen.

Aloitteeni toisen osan kohtalo onkin sitten tylympi. Ehdotan siinä, että yhteisöt voivat vuonna 1994 siirtää suoraan sidottuun omaan pääomaan sen osan siirtymävarauksesta, joka on muodostettu palkkojen perusteella. Esityksessäni siirtomahdollisuus on tarkoin rajattu. Se kohdistuu työvoimavaltaisiin yrityksiin. Varausten siirto parantaisi yritysten vakavaraisuutta ja turvaisi toimintaedellytyksiä, jolloin yritysten mahdollisuudet työllistää nyt ja tulevaisuudessa paranisivat. Siirto tehtäisiin sidottuun omaan pääomaan. Kyseessä olisi kertaluontoinen tuki yritysten oman pääoman vahvistamiseksi poikkeuksellisissa oloissa.

Valtiovarainvaliokunta vieraili viime torstaina TT:ssä. Siellä informaation yhteydessä meille näytettiin mm. kalvo, jossa vertailtiin eri maiden yritysten pääomien jakautumista omaan sekä lyhytaikaiseen ja pitkäaikaiseen vieraaseen pääomaan. Olisi varmaan paikallaan, että tämä kuva jaettaisiin kaikille kansanedustajille. Suomalaisten yritysten pääomarakenne poikkeaa hälyttävällä tavalla muista. Omat pääomat suhteessa vieraaseen pääomaan ovat vähäiset.

Ajatus varausten siirrosta verovapaasti omaan pääomaan ei ole uusi. Tällä tavoin Norjassa tuettiin yritysten pääomarakennetta verouudistuksen yhteydessä. Myös Ruotsissa on nyt esitetty, että puolet varauksista voidaan siirtää omaan pääomaan. Vuoden alussa Suomessa voimaan tullutta yritysverouudistusta valmisteltaessa ja esitystä koskeneen eduskuntakäsittelyn aikana oli varausten siirtomahdollisuus omaan pääomaan useaankin otteeseen esillä. Ministeriön taholta ajatus tyrmättiin silloin kuten myös nyt. Hylkäyksen perusteluissa pohditaan lähinnä sitä, kuka tai mikä taho saattaisi tällaisen esityksen toteutuksesta hyötyä. Lausunnossa ei viitata pohjoismaiseen käytäntöön, jossa tällainen ratkaisu on toteutettu. Pohjoismaisen käytännön yhdenmukaisuuden selvittämiseen sen sijaan kyllä viitattiin lakiesitykseni ensimmäistä osaa lausunnossa käsiteltäessä.

Arvoisa puhemies! Lakiesitykseni tämän osan tarkoitus on tukea niitä elinkelpoisia yrityksiä, jotka vielä tarjoavat työpaikkoja. Nykyisten työttömyysnäkymien vallitessa tämän tärkeämpää tehtävää tuskin on kuviteltavissa.

Arvoisa puhemies! Tulen lain yksityiskohtaisessa käsittelyssä esittämään, että kakkoslakiin, elinkeinotulon verottamisesta annetun lain muuttamisesta annetun lain voimaantulosäännöksen muuttamisesta, sisällytetään sen sisältöinen muutos kuin lakialoitteessa n:o 50 esitän.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan toinen varapuhemies Pesälä.

Ed. L a i n e : Herra puhemies! Valiokunta on käsitellyt ensimmäiseen lakiehdotukseen liittyvän lakialoitteeni n:o 19, jossa ehdotin säädettäväksi, että yritysten ym. edustustilaisuuksien alkoholimenoja ei enää saisi vähentää verotuksessa. Esimerkiksi läntisessä naapurimaassamme Ruotsissa veronmaksajien varoilla ei subventoida edustusmenoja alkoholimenojen osalta. Yritysten asiakkaiden ja firmojen isäntien on itse maksettava viinansa. Ei ole alkoholipoliittisesti eikä valtiontaloudellisesti perusteltua eikä tarkoituksenmukaista jatkaa nykyistä menettelyä. Siksi tulen ensimmäisen lakiehdotuksen yksityiskohtaisessa käsittelyssä ehdottamaan lakialoitteeni mukaisen muutoksen esillä olevan lain 8 §:n 8 kohtaan.

Ed. A l a - N i s s i l ä : Arvoisa puhemies! Haluan ensinnä ed. Laineen esityksen johdosta todeta, että tämä asia oli aikanaan esillä lakia säädettäessä, ja silloin eduskunta hylkäsi sen. Mielestäni tämä ed. Laineen esitys ei ole perusteltu ja se on osin populistinen. Nythän täytyy huomata, että alkoholimenojen vähennyskelpoisuutta on jo rajoitettu kuten muidenkin edustusmenojen vähennyskelpoisuutta puoliksi, ja myöskin arvonlisäverotuksen osalta on selkeä rajoitus olemassa. Sitä paitsi se aiheuttaisi sekä kirjanpidollisia ongelmia että paljon turhaa byrokratiaa yrityksen laskentatoimessa.

Toiseksi haluan kannattaa ed. Linnainmaan aloitteessa olevaa asiaa pakollisten varausten säätämisestä verotuksessa vähennyskelpoisiksi. Siitähän valiokunnan mietinnössä on oma selkeä ponsi. Tämä ponsi oli jo aikanaan pääoma- ja yhteisöverouudistuksen yhteydessä eduskunnan päätöksessä, mutta tässä ehkä valtiovarainministeriön vero-osaston kiireiden johdosta ei ole vielä päästy eteenpäin. Tässäkin on se ongelma, että kirjanpito ja verotus eriytyvät tältä osin, kun kirjanpidossa varauksia voidaan tehdä mutta verotuksessa niitä ei voida hyväksyä. Sen takia tällä asialla olisi kiire ja se pitäisi ensi vuonna viimeistään voida korjata.

Ed. T o i v o n e n : Arvoisa puhemies! Haluan voimakkaasti tukea ed. Linnainmaan tekemää lakialoitetta. Tuskin mikään on tällä hetkellä tärkeämpää kuin yritysten oman pääoman vahvistaminen. On oikeastaan hämmästyttävää, että VM:n vero-osaston kiireet saattavat olla esteenä, että tämän laatuista uudistusta ei saada tehtyä, koska sen myötä saatavat myönteiset vaikutukset olisivat aivan ilmeisesti erittäin merkittävät ja monet yritykset välttyisivät niiltä ongelmilta, jotka niitä nyt totaalisesti uhkaavat.

Ed. L u u k k a i n e n : Arvoisa puhemies! Ed. Linnainmaa sanoi puheenvuoronsa alussa, että tämä aloite ei ole tuulesta temmattu. Ei varmaankaan, kun se on temmattu TT:stä. Ainakin siinä kuului hyvin selvästi TT:n ääni.

Se, miksi en tässä yhteydessä sitä ole valmis kannattamaan, on se, että se on tietyllä tavalla vääräoppinen, koska siinä yritykset saavat tulon suoraan verottamattomana omaan pääomaan. Oikeampioppisempi tapa olisi se, että tulo tuloutetaan, toisin sanoen luetaan tuloksi jossakin vaiheessa ja sitä kautta se menee omaan pääomaan. Nimenomaan sitä vartenhan Suomessa siirryttiin Euroopan alhaisimpaan pääomaverokantaan yrityksen osalta juuri ja siihen liittyi tämä, että varaukset poistetaan tai niitä vähennetään. Nyt ikään kuin halutaan sekä säästää kakkua että syödä sitä samanaikaisesti. Itse kyllä edellyttäisin, että tämä tulee normaalin valmistelun kautta. Silloin nähdään, suosiiko tämä suuryrityksiä vai työvaltaisia yrityksiä, koska en oikein näe, että on kiistattomasti osoitettu, että kun TT on sitä mieltä, että tämä nimenomaan suosii pk-sektoria ja työvaltaisia yrityksiä, niin valmistelutaho on sitä mieltä, että tämä nimenomaan koituisi suuryritysten suosimiseksi.

Ed. S a s i : Arvoisa puhemies! Haluan ensinnäkin todeta sen, että ajatus pakollisten varausten huomioon ottamisesta elinkeinoverotuksessa on erittäin tärkeä ja nyt tosiaankin valiokunnan mietinnössä on ponsi siltä osin, että pitäisi toimia nopeasti ja antaa tätä koskeva esitys jo kevätistuntokauden aikana. Kun ministeriön edustajien kanssa on keskusteltu, niin voidaan todeta, että se on otettu jo lainsäädännön valmisteluohjelmaan ja on kiireellisten hankkeiden joukossa ja uskomme, että tämä ponsi pakollisten varausten osalta johtaa tulokseen todellakin kevätistuntokauden aikana.

Ed. Linnainmaa on myöskin esittänyt näiden varausten siirtämistä yrityksen omaan pääomaan, sidottuun pääomaan. Tämä on asia, josta on varsin pitkälti ja paljon keskusteltu viimeisen vuoden, puolentoista vuoden aikana. Tietysti näissä lamaolosuhteissa sillä olisi se positiivinen merkitys, että se vahvistaisi yrityksen omia pääomia ja tietysti nostaisi sitä kynnystä, jossa tilanteessa yritys saattaisi ajautua konkurssiin, ja sitä kautta sillä olisi positiivisia vaikutuksia.

Kuitenkin toisaalta taas tilanne on se, että nämä varaukset purkautuvat viimeistään vuonna 97 ja tietysti varsinaisesti näiden varausten purkautumisen kautta syntyy ongelmia vasta tästä syystä muutaman vuoden kuluttua, mutta mielestäni on kyllä tärkeätä ja syytä siihen, että valtiovarainministeriössä paneudutaan tähän ongelmaan ja harkitaan kysymystä siitä, tulisiko nämä varaukset siirtää yritysten sidottuun omaan pääomaan. Todettakoon, että tämän tyyppisiä järjestelyjä joitakin vuosia sitten mm. pankkien osalta on tehty jo aikaisemmin, joten poikkeuksellista se ei missään suhteessa olisi.

Herra puhemies! Lopuksi haluan myöskin todeta vielä sen, että ed. Laine on esittänyt, että alkoholimenoja ei saisi lainkaan vähentää verotuksessa. Pyydän, että hän ottaisi yhteyttä Hotelli- ja Ravintolahenkilökunnan Liittoon tai heidän Turun osastoonsa ja tiedustelisi, minkälaisia työllisyysvaikutuksia hänen ehdotuksellaan olisi. Tässä tilanteessa meillä ei ole yksinkertaisesti varaa ottaa lisää työttömiä hotelli- ja ravintolaelinkeinossa.

Ed. Linnainmaa: Arvoisa puhemies! Pyysin puheenvuoroa lähinnä ed. Luukkaisen käyttämän puheenvuoron johdosta. Haluaisin todeta sen, että tämän lakiesityksen loppuosa suosisi nimenomaan työvaltaisia yrityksiä, mitä tähän mennessä mikään taho ei ole kiistänyt. Ja kun ed. Luukkainen totesi, että tässä kuuluu TT:n ääni, niin oletan, että se kuuluu sen takia, että sielläkin ymmärretään työvoimavaltaisia yrityksiä ja niiden tarpeita. Muilta osin se ei voi kuulua, koska en ole sanaakaan vaihtanut heidän kanssaan aiheesta, kun olen lakiesitystäni tehnyt.

Ed. Laine: Herra puhemies! Ed. Sasille haluaisin sanoa, että kyllä minä tunnen tuon liiton kannan. Ehkä samalla saan todeta vielä ed. Ala-Nissilän puheenvuoron johdosta, että valtiovarainvaliokunta viime vuonna ehdotti juuri sellaista muutosta, jota nyt ehdotin, mutta ed. Ala-Nissilä ja ed. Linnainmaa ja ehkä ed. Sasikin olivat myöhemmin aktiivisesti myötävaikuttamassa siihen, että suuri valiokunta muutti silloin valtiovarainvaliokunnan ehdotusta ja siitä johtuen olen tämän ehdotukseni uusinut. Tulen tästä ehdotuksesta pitämään kiinni niin kauan kuin tässä talossa puhevalta on.

Ed. Toivonen: Herra puhemies! Alkoholimenojen vähennyskelpoisuuden poistaminen on todella, niin kuin ed. Sasi sanoi, vain työttömyyttä lisäävä kaksoismoraalinen asia, koska se ei taatusti tule vähentämään kulutusta yhtään, vaan siirtää sen toisiin paikkoihin toisella tavalla.

Yleiskeskustelu julistetaan päättyneeksi.

Eduskunta ryhtyy hallituksen esitykseen sisältyvän ensimmäisen lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Esitellään 19 §.

Keskustelu:

Ed. Laine: Herra puhemies! Ehdotan, että ennen esillä olevaa 19 §:ää hyväksyttäisiin 8 § siten kuin lakialoitteessani n:o 19 on ehdotettu. Tämä muutos tarkoittaa sitä, että alkoholimenoista ei saa suorittaa vähennystä verotuksessa siten kuin muista edustusmenoista, jotka saa vähentää 50 prosentin osuudella.

Ed. Alaranta: Herra puhemies! Kannatan ed. Laineen ehdotusta.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Toinen varapuhemies: Keskustelussa on ed. Laine ed. Alarannan kannattamana ehdottanut, että 8 § hyväksyttäisiin lakialoitteen n:o 19 mukaisena.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Äänestys ja päätös:

Mietintö, jossa ei ole 8 §:ää, "jaa"; ed. Laineen ehdotus "ei".

Toinen varapuhemies: Äänestyksessä on annettu 96 jaa- ja 54 ei-ääntä, 3 tyhjää; poissa 46. (Ään. 9)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

19 § hyväksytään.

Voimaantulosäännös, johtolause ja nimike hyväksytään keskustelutta.

Eduskunta ryhtyy hallituksen esitykseen sisältyvän toisen lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Lakiteksti hyväksytään keskustelutta.

Voimaantulosäännös

Keskustelu:

Ed. Linnainmaa: Arvoisa puhemies! Ehdotan, että voimaantulosäännökseen sisällytettäisiin sen sisältöinen muutos kuin lakialoitteessa n:o 50 on.

Ed. Savela: Herra puhemies! Minä lämpimästi kannatan ed. Linnainmaan ehdotusta.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Toinen varapuhemies: Keskustelussa on ed. Linnainmaa ed. Savelan kannattamana ehdottanut, että voimaantulosäännös hyväksyttäisiin lakialoitteeseen n:o 50 sisältyvän toisen lakiehdotuksen mukaisena.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Äänestys ja päätös:

Mietintö "jaa", ed. Linnainmaan ehdotus "ei".

Toinen varapuhemies: Äänestyksessä on annettu 139 jaa- ja 17 ei-ääntä; poissa 43. (Ään. 10)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

Johtolause ja nimike hyväksytään keskustelutta.

Eduskunta yhtyy valtiovarainvaliokunnan ehdotukseen lakialoitteisiin sisältyvien lakiehdotusten hylkäämisestä.

Lakiehdotusten toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

12) Ehdotus laiksi tullilain muuttamisesta

Toinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 223
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 59

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 59. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelua ei synny.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta 5, 8, 10, 11, 14, 16, 19, 23, 25, 27, 31, 37, 37 a, 39, 48 ja 62—64 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike.

Lakiehdotuksen toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

13) Ehdotus laiksi Ilmailulaitoksesta annetun lain 11 §:n kumoamisesta

Toinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 258
Liikennevaliokunnan mietintö n:o 11

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on liikennevaliokunnan mietintö n:o 11. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelua ei synny.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta 1 ja 2 §, johtolause ja nimike.

Lakiehdotuksen toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

Poisto päiväjärjestyksestä

Toinen varapuhemies: Päiväjärjestyksestä poistetaan 14) asia.

---

15) Ehdotukset laeiksi maidon väliaikaisesta kiintiömaksusta annetun lain ja maidon väliaikaisista tuotantokiintiöistä annetun lain muuttamisesta sekä meijerikohtaisesta kiintiömaksusta annetun lain kumoamisesta

Toinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 202
Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö n:o 23

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö n:o 23. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotusten yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelu:

Ed. R a j a m ä k i : Herra puhemies! Maidon kiintiöjärjestelmä luotiin aikoinaan pysäyttämään maidon ja rasvan ylituotannon kasvua, ja siitä on tietysti seurannut tilojen kehittämisvaikeuksia erityisesti nuorten velkaisten tuottajien osalta. Maaseutupiirit ovat tiettyjen periaatteiden mukaan pyrkineet jakamaan vapautuneita kiintiöitä, ja mm. vuosi sitten keskeisesti sosialidemokraattien aloitteesta periaatteita kirkastettiin niin, että mm. osana taloudellista vakauttamisjärjestelyä nuorten tuottajien tilojen kehittämistarpeita otettaisiin erityisesti huomioon, kun vapautuneita kiintiöitä jaettaisiin.

Tähän saakka on eduskunnassa ja myös hallituksen piirissä torjuttu se, että vapautuneet maitokiintiöt olisivat kaupanteon kohteina. Nyt hallitus avaa tätä käytäntöä niin, vaikkakin valiokunta jossain määrin sitä rajasi, että tuotantokiintiöitä voitaisiin tilojen kesken kaupata. Tämä tekee nuorille velkaisille tuottajille vaikeuksia saada esimerkiksi vapautuneita parsipaikkoja käyttöön ja mahdollistaa sen, että ne, joilla on velaton tila ja rahaa bisneksen tekoon ja tuotannon lisäämiseen, voivat kiintiöitä nuoria velkaisia tuottajia paremmin hankkia. Tämän takia yksityiskohtaisessa käsittelyssä esitän 13 §:ään asiaa koskevan muutoksen, jolla tätä käytäntöä ei laajennettaisi.

Ed. V i s t b a c k a : Herra puhemies! Yhdyn hyvin pitkälle siihen, mitä ed. Rajamäki totesi siltä osin, minkälaisia vääristymiä tämä saattaa tuottaa velkaisilla tiloilla, eli pankit saattavat pakottaa määrätyt maidontuottajat myymään kiintiönsä pois ja sen jälkeen heille jää puhdas viljantuotanto tai jokin muu vastaava, esimerkiksi rehuntuotanto. Kyllä käytäntö, arvoisat edustajat, on sellainen, että tälläkin hetkellä pankit jo panostavat nimenomaan siihen, että tiloja saadaan pakkohuutokauppaan. (Välihuuto keskustan ryhmästä) — Kyllä on nähty, mitä vakuudet ovat. — Minun mielestäni tämä on erittäin arveluttava menetelmä pidemmän päälle.

Ed. P u l l i a i n e n : Arvoisa puhemies! Ed. Rajamäki osoitti ihan tervettä epäilyä sen suhteen, onko mitään järkeä lähteä tähän kiintiökauppaan. Perustelut ja odotukset ovat minulla hyvin samanlaiset. Päädyin kuitenkin siihen, että tämä on nyt tässä menettelymallissa jollakin tavalla hyväksyttävissä oleva sen takia, että jos nyt jotkut tahot kuvittelevat tällä voitettavan jotakin, niin sallittakoon tämä eräänlainen myyntikokeilu. Nimittäin valiokunnan mietintöön sisältyy edellyttämisponsi siitä, että hintatasoa ja sen kustannusvaikutuksia tarkoin seurataan, ja seurantatulosten mukaan sitten tietysti ryhdytään toimenpiteisiin. Voisin vain ennakoida, että tulos on se, että nämä ed. Rajamäen mainitsemat kurjat odotukset toteutuvat.

Yleiskeskustelu julistetaan päättyneeksi.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta ensimmäisen lakiehdotuksen 6—12, 14, 16—19, 23, 24 ja 27 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike.

Eduskunta ryhtyy toisen lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

12 § hyväksytään keskustelutta.

13 §

Keskustelu:

Ed. R a j a m ä k i : Herra puhemies! Jotta kaupanteko tuotantokiintiöillä vältettäisiin, ehdotan, että pykälästä poistetaan 5 ja 6 momentti.

Ed. U r p i l a i n e n : Herra puhemies! Kannatan ed. Rajamäen tekemää ehdotusta.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

T o i n e n v a r a p u h e m i e s : Keskustelussa on ed. Rajamäki ed. Urpilaisen kannattamana ehdottanut, että 5 ja 6 momentti poistetaan.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Äänestys ja päätös:

Mietintö "jaa", ed. Rajamäen ehdotus "ei".

T o i n e n v a r a p u h e m i e s : Äänestyksessä on annettu 102 jaa- ja 47 ei-ääntä, 1 tyhjä; poissa 49. (Ään. 11)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

14—21, 25 ja 34 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike hyväksytään keskustelutta.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta kolmannen lakiehdotuksen 1 ja 2 §, johtolause ja nimike.

Lakiehdotusten toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

16) Ehdotus laiksi kotieläintuotannon ohjaamisesta annetun lain muuttamisesta

Toinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 206
Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö n:o 24

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö n:o 24. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelua ei synny.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta 6, 7, 9, 9 a, 10, 11, 13, 16, 17 ja 28 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike.

Lakiehdotuksen toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

17) Ehdotukset laeiksi Kasvinjalostuslaitoksesta ja kasvinjalostustoiminnan edistämisestä annetun lain muuttamisesta

Toinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 203
Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö n:o 25

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö n:o 25. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotusten yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelua ei synny.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta
ensimmäisen lakiehdotuksen 1—5 §, johtolause ja nimike sekä
toisen lakiehdotuksen 2, 6 ja 7 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike.

Lakiehdotusten toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

18) Ehdotus laiksi nuorisoasteen koulutuksen ja ammattikorkeakoulujen kokeilusta annetun lain 6 §:n muuttamisesta

Toinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 256
Sivistysvaliokunnan mietintö n:o 20

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on sivistysvaliokunnan mietintö n:o 20. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelua ei synny.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta 6 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike.

Lakiehdotuksen toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

19) Ehdotus laiksi työterveyslaitoksen toiminnasta ja rahoituksesta annetun lain muuttamisesta

Toinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 264
Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö n:o 38

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö n:o 38. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelua ei synny.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta 4—7 ja 10 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike.

Lakiehdotuksen toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

20) Ehdotus laiksi sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain 11 §:n muuttamisesta

Toinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 236
Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö n:o 39

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö n:o 39. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelua ei synny.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta 11 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike.

Lakiehdotuksen toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

21) Ehdotus laiksi ortodoksisesta kirkkokunnasta annetun lain 21 §:n muuttamisesta

Toinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 225
Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö n:o 40

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö n:o 40. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelua ei synny.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta 21 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike.

Lakiehdotuksen toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

22) Ehdotus laiksi maatalousyrittäjien sukupolvenvaihdoseläkkeestä annetun lain muuttamisesta

Toinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 276
Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö n:o 41

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö n:o 41. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelu:

Ed. Stenius-Kaukonen: Herra puhemies! Maatalousyrittäjien sukupolvenvaihdoseläkettä esitetään jatkettavaksi vielä kahdella vuodella. Sen ehtoja muutetaan, mikä käytännössä merkitsee sitä, että pienimmiltä tiloilta ei ehkä olekaan mahdollista siirtyä sukupolvenvaihdoseläkkeelle. Esityshän tarkoittaa sitä, että 55-vuotiaalla maatalousyrittäjällä on mahdollisuus jäädä sukupolvenvaihdoseläkkeelle ja jatkaja tulee sitten seuraavasta sukupolvesta.

Tämä järjestelmä on sinänsä perusteltu ja nimenomaan ikärajat ovat aivan perustellut. Mutta sama systeemi pitäisi laajentaa koskemaan myös palkansaajia ja muita yrittäjiä. Kun ministeri Huuhtanen on paikalla, olisi varsin mielenkiintoista kuulla, miksi vain maatalousyrittäjillä katsotaan aiheelliseksi sukupolvenvaihdoseläke, kun meillä on tilanne, että 165 000 alle 30-vuotiasta on työttömänä ja saman verran on vielä työelämässä mukana 55—64-vuotiaita.

En ehdota, että kaikki vaihdettaisiin päikseen, vaan ne, joilla olisi halua, voisivat vapaaehtoisesti siirtyä eläkkeelle, kun tilalle otettaisiin nuorempi, siis työnantaja olisi velvollinen ottamaan nuoren. Toivoisin, että ministeri Huuhtanen voisi vakavasti alkaa keskustella tästä vaihtoehdosta, koska eduskunnassa on varsin laajaa kannatusta tälle ajatukselle.

Yleiskeskustelu julistetaan päättyneeksi.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta 11 ja 35—39 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike.

Lakiehdotuksen toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

23) Ehdotus laiksi Pohjoismaiden välillä eräiden terveyden- ja sairaanhoidon henkilöstöryhmien sekä eläinlääkäreiden yhteisistä pohjoismaisista työmarkkinoista tehdyn sopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä

Toinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 215
Työasiainvaliokunnan mietintö n:o 10

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on työasiainvaliokunnan mietintö n:o 10. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelua ei synny.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta 1—3 §, johtolause ja nimike.

Lakiehdotuksen toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

24) Valtiovarainministeriön päätös 29 päivältä syyskuuta 1993 maahan tuodun polyvinyylikloridin perushinnasta ja lisätullista

Ainoa käsittely
Ministeriön päätös n:o 3
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 60

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 60.

Keskustelua ei synny.

Mietintö hyväksytään.

Asia on loppuun käsitelty.

Toinen varapuhemies: Eduskunnan seuraava täysistunto on tänään keskiviikkona kello 0.40.

Täysistunto lopetetaan keskiviikkona 24 päivänä marraskuuta kello 0.30.

Pöytäkirjan vakuudeksi:

Seppo Tiitinen